



A. Cal 6. 9. 32

V-3241

me
n
i co
rute

est
cha
tur
ple
la

gra
re
a

ue
e
it

h
o
i

Q. CURTII R U F I

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI
LIBRI DECEM,

otis illustrati, capitibus distincti, & juxta
editionem ejusdem Auctoris editam
ad usum Serenissimi Delphini.

Ex recensione VALART.

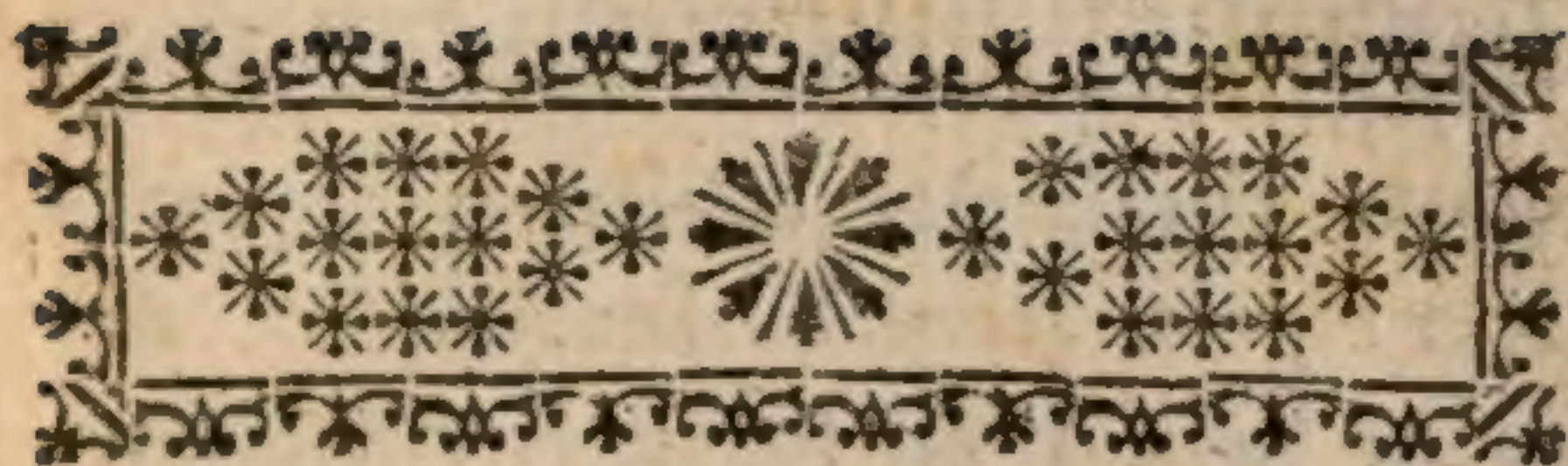


P A R I S I I S,

pud J. BARBOU, viâ Mathurinensium.

M D C C L X I V.

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**



PRÆFATIO.

EN prodit de novo in lucem scriptor tersissimus ac limatissimus Q. Curtius, ille Latinarum pater elegantiarum ac venerum. Quum autem ideo prodeat, ut in eorum manus veniat qui linguæ Latinæ dant operam, hæc a nobis postulari credidimus. Primum, ut forma voluminis esset, & ad usum quàm aptissima, & modici pretii: quæ ut ejusmodi esset, curavimus. Deinde quum apud scriptores vel facillimos occurrant non pauca, quæ Latinè discentibus subdificilia videri possint, hic curatum est, ut ea omnia plana essent, subjectis in ima quaque pagina interpretationibus iis, quæ Curtianam editionem ad usum Serenissimi Delphini non parum commenda-

runt. Tum statuendum nobis visum est
quam potissimum editionem sequere-
mur: quum antem Snakenburgiana om-
nium iudicio sit longè præstantissima
eam nobis sequendam duximus: sic ta-
men ut hæc nostra sit, in paucis qui-
dem, emendatior. Quæ omnia ne cor-
rumperentur mendis typographicis, cau-
tio nobis diligens fuit.



S U P P L E M E N T I
IN Q. CURTIUM,
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI,
LIBER PRIMUS.

C A P U T I.

PHILIPPUS MACEDO, (qui primus omnium regum ejus gentis, Macedoniæ regnum, subactâ totâ Græciâ, ad summam potentiam evexit) Amyntæ, viri prudentissimi, omnibusque imperatoriis virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat: Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem, atque filiam Euryonen. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi, morte mariti pacta occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntæ Alexander, major natus filius, regno potitus est: qui inter initia regni, cogente sanè durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyriis, pactâ mercede, datoque Philippo fratre obside, redemit. In-

SUPPL. IN Q. CURT.

reiecto quoque tempore, per eundem ob-
 dem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat.
 Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis
 incrementa profuit; siquidem tota custodien-
 di pueri cura Epaminondæ, strenuissimo The-
 banorum duci, atque philosopho præstantis-
 simo, hac conditione demandata est, ut com-
 missum sibi puerum diligenter servaret, &
 summo studio in id juxta incumberet, ut mo-
 ribus Principe dignis, atque honestis disci-
 plinis quàm optimè imbueretur. Fovebat eâ
 tempestate laudatissimus princeps domi filio
 suo Epaminondæ præceptorem Pythagoricum,
 sub quo Philippus multum profecit. Interea
 temporis Alexander, insidiis matris Eurydices
 appetitus, occubuit: cui tamen antea Amyn-
 tas in scelere deprehensæ propter communes
 liberos, ignarus iisdem quandoque exitiosam
 fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdic-
 cas, simili insidiarum fraude, relicto parvulo
 filio, decipitur. Sub idem tempus, Philippus
 commodum e custodia elapsus, diu, non re-
 gem, sed tutorem pupilli egit. At ubi gra-
 viora bella imminebant, serumque auxilium
 in expectatione infantis erat, compulsus a po-
 pulo, regnum Macedonicum malè affectum,
 cum bellicis artibus, tum philosophiæ præ-
 ceptis præmunitus, apprehendit, anno quadrin-
 gentesimo ab Urbe conditâ, Olympiade CV.
 Circa prima itaque regni primordia, rerum
 infinitâ multitudine in diversas trahente par-
 tes, finitimis undique in Macedoniam irruen-
 tibus populis, bellisque, veluti conspiratione
 quâdam ad opprimendam Macedoniam multa-
 rum gentium, ex diversis locis uno tempore
 confluentibus, rex Philippus cautiùs omnino
 agendum esse considerans, omnibus enim par

esse non poterat, alia interpositâ pactione composuit, alia redemit: facillimis aggressis, ut militum trepidos firmaret animos, & sibi hostium contemptum demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit: quibus per insidias victis, metu gravioris belli, quum interficere posset, omnes incolumes sine pretio dimisit: quæ res illi magnam & gratiam & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Pæonibus, bellum in Illyrios transtulit: hic multis hostium millibus cæsis, Larissæam urbem nobilissimam cepit.

CAP. II. Hinc Thessalos, non cupiditate prædæ, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quàm bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improvviso præoccupatis, atque in potestatem redactis, jungendo equitum peditumque fortissimas turmas & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisbâ rege Molossorum, qui sororem Olympiadis, Troadam, in matrimonio habebat: quæ causa illi exitii malorumque omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi se acquisiturum sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est conjugis alvo insignem affixisse bullam, cujus sculptura, quemadmodum is existimaverat, leonis haberet imaginem. Quod vates ita sunt interpretati: Ipsam quidem esse gravidam, animosumque & leonis naturâ præditum infantem parituram. Deinde quum Philippus urbem Methonem expugnasset, jactu sagittæ dextrum amisit oculum. Ni

hilo minus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisque etiam adversus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio suo adjecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno veluti impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniae regno, quum domum rediisset, natus est ipsi Alexander filius ex Olympiade uxore, octavo Idus Aprilis, ut dicit Plutarchus: ab eo autem qui illum in Latinum convertit, scribitur circa Idus Augusti: quod sanè, cuius sit error, dubium est. Porro Philippus, veluti e specula quadam, libertati omnium insidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine singulæ imperare cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callidè incitatis, a Thebanis etiam, qui tamen antea eum, tanquam hostem repellere conabantur, contra Lacedæmonios & Phocenses, qui, templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate urgente, dux electus: oppressis sacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus ac princeps, & victos pariter atque victores servitutem subire coëgit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniae adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invasit. Nam quum eum fratres duo Thraciæ reges, de terminis regni ambigentes, disceptationum suarum judicem eligerent, Philippus ad iudicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu, venit, & utrumque regno, de quo disceptabant, spoliavit:

omnes sanè principes docens concordiam, maximum ad conservanda imperia atque principatus stabiliendos, adminiculum esse.

CAP. III. Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsæ indolis manifestissima præferre indicia coepit. Quumque ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum numquid stadium libens decertaret? (plurimum enim pedum celeritate pollebat): *Litens equidem*, inquit, *si decertaturos mecum reges sim habiturus*. Olim quum fortè absente Philippo, legati a Persarum rege venissent, eos cum hospitio tum consuetudine captos, jucundissimâ sibi familiaritate conjunxit: admirantes quòd is nihil aut humile aut puerile sciscitaretur; sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos, perquirebat: multa super Rege, qualis in hostes esset; nunc super Persis, quæ vires, quæ esset potentia, rogabat. Quas res admirati legati, latè diffusam Philippi gravitatem nihili præ hujus pueri indole, & majore, quàm ætas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties a Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnoperè lætabatur: ceterum ad suos aiebat æquales: *Omnia, o pueri, genitor occupabit; ita ut ne vobiscum grande ullum ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum*. Non enim ipsum ulla illecebrarum aut pecuniæ, sed sola virtutis ac gloriæ cupido tenebat: quòque majores a patre facultates acciperet, eò se minora gerere posse existimabat. Quocirca, crescente domino, gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non

deliciarum usus, verum certamina & pugnae ardebat, & principatum, unde sibi ob virtutem gloriam, nominis immortalitatem, quæ spes nec Alexandrum, nec quemquam alium bonum, unquam fefellit, compararet, affectabatur. Quamobrem ipsius cura, compluribus, uti par erat, nutritoribus, pædagogis ac præceptoribus est demandata: in primis tamen Aristoteli, ex cujus disciplina decem fermè annis informatus est. Eodem ferè tempore Philippus Delphos misit, consulens de successore: responsumque tale accepisse ferunt: *Is demum tuo imperio omnique orbe potietur, quemcumque Eucephalus sessorem passus fuerit.* Erat autem Bucephalus equus formâ spectabilis, atque ferocissimus, quem Philonicus Thessalus Philippo tredecim talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris præferratis asservari iussit: mansit tamen ita ferus, ut planè nullus eum ne tangere quidem ausus fuerit. Quare factum est, ut eum Philippus removeri atque abjici jussit. Alexander verò quum fortè adesset, *Qualem, inquit, isti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac molliem uti nesciunt? Quumque mirâ arte sine verberibus tractasset equum, tandemque consensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est, ac molliter flexis habenis quum equum reduxisset, descendens caput exosculatus pater, emissis lacrymis, Aliud, inquit, o fili, tibi par regnum quære, quando te jam Macedonia non capit.* Præfagiit vir prudens tam excelsæ indoli non suffecturam paternam ditionem.

CAP. IV. Post hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre statuit, ad quod per commodum ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, in potestatem redegisset; cam-

dem sibi resistentem obsidione ciavit, relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum sedecim annos nato. Hæc urbs a Pausania Spartanorum rege condita, a Constantino postmodum gloriâ opibusque aucta atque renovata, & a nomine suo Constantinopolis dicta, circiter MCL annos sacratissimi Imperii sedes, totiusque Orientis caput fuit. Nunc tamen, proh dolor! fœdissimæ atque impiissimæ Turcarum gentis imperio subjacet. Sed ut ad Philippum redeam, exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumque septuaginta navium spolia rapuit, atque militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonesi urbes expugnavit: filium deinde Alexandrum duodeviginti annos natum, virtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissimæ, ut sub patriæ militia tirocinii rudimenta deponeret, ad se arcessivit, cum quo in Scythiam prædandi causâ, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, aurî argentique nihil, viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed revertenti a Scythia Philippo, Triballi occurrunt, negantes se transitum duros, ni portionem accipiant prædæ. Hinc iurgium, mox & prælium, in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Quum omnes occisum putarent, præda amissa est. Quum primum ex vulnere convaluit, diu dissimulatam bellum Atheniensibus infert. Cujus causâ Thebani se iungere, metuentes, ne victis Atheniensibus,

veluti vicinum belli incendium, ad se transferet. Initâ societate inter civitates paullo ante infestissimas, legationibus totam fatigant Græciam, communem hostem communibus viribus summovendum putantes. Quædam civitates motæ, Atheniensibus sese jungunt: quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit, ubi laudatissimi heroïs virtus clarissimè emicuit. Talem enim in eâdem pugna se præstitit, ut non inferior patre, immo etiam nulli secundus exstiterit: postea quoque eam victoriam sibi invidiâ ac fraude patris præreptam fuisse conquestus sit. Commisso itaque apud Charoneam prælio, etsi Athenienses numero militum longè præstarent, a Macedonibus tamen, continuo ac diuturno bellandi usu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinæ gloriæ cecidere. Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finit.

CAP. V. Ceterum quum Philippus semper erga Alexandrum optimè affectus fuisset, tandem ex Cleopatra noverca, Olympiadi super inducta, discordia orta est. Causam adhibuit Attalus avunculus Cleopatæ: qui quum in nuptiis Macedones exhortaretur, Deos orarent, ut ad regni successionem legitimus ex Philippo & Cleopatra crearetur heres; excaudescens Alexander, *O improbum caput!* inquit, *nos verò tibi nothi videmur?* simulque in eum coniecit poculum. Insurgens inde pater contra Alexandrum, stricto eum petiit ferro; ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander conviciis patrem adortus, recep-

tam Olympiadem matrem secum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobratâ sibi a Demarato Corinthio hac eorum discordiâ, paullo post multis precibus ægrè revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatæ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis, quem, pulso Arisbâ, regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas deerat; ad quorum spectaculum Philippus, quum sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium generumque, procederet, Pausanias nobilis, ex Macedonibus nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis Philippum in transitu obtruncavit, diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum ebrius postea, tanquam vile scortum, libidini convivarum subjecit. De quo, Philippo conquestus, qui multum quidem ex rei turpitudine est motus; sed Attalo ob magnam familiaritatem, & quòd ejus operâ tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram, proximè a rege in matrimonium acceptam, arctissimâ ei junctus cognatione, copiarumque in Asiam præmissarum dux fuerat delectus: vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius, ut Pausaniæ animum justissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisque ei magnis muneribus; loco insuper honestiori, inter corporis sui custodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens irâ, decrevit, non tantum de eo qui sibi injuriam intulisset, sed & qui ulcisci illatam noluisset, pœnam sumere. Vixit Philippus annos septem & quadraginta, re-

gnavit quinque & viginti. Macedonum rex tertius & tricesimus, cui maximæ opes erant instrumenta bellorum : divitiarum quæstu quàm custodiâ solertior ; itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi : blandus pariter & insidiosus alloquio : qui plura promitteret quàm præstaret : in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

LIBER II.

CAP. I. **A**NNO ab Urbe condita quadringentesimo vicesimo sexto, mortuo Philippo, Alexander filius, ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus, vigesimo ætatis anno, plenum invidiâ, & gravissimis odiis ac periculis undique circumseptum, affecutus est imperium. Nec enim vicinæ barbarorum provinciæ & nationes modestè servitutem ferebant, avita verò dominia patriosque principatus affectabant. Primò omnium autem, quotquot paternæ cædis causa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deinde sepulturæ ejusdem maximam impendit curam. Principatum verò multò melius quàm quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus

contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii verò nomen regis solum immutatum esse dicerent. Et quum initio tumultus undique contra ipsum exorti essent, audaciâ & animi constantiâ incredibili citissimè motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas, quorum erat eo tempore summum in terris imperium, quique Græciam sæpe multis cladibus afflixerant, Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, morte tamen præventus, consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienses, Thebanos & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum Demosthenem oratorem exstitisse. Quibus motibus occursurus, tantâ celeritate, instructo paratoque exercitu, Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemoratâ etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusque humanissimis, ut magna a se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliæ decreto, universæ gentis dux crearetur, omniaque vestigalia atque redditus suos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligen-

zia, omnes qui per contemptum ab eo erant, alienati, perterrefecit.

CAP. II. Athenienses itaque, sic uti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt; pueritiam Alexandri antea spretam supra virtutem veterum ducum extollentes: missisque legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis & graviter increpatis, bellum remisit. In ea legatione Demosthenes quoque fuit; sed ad Alexandrum non pervenit: siquidem a Cytherone Athenas reversus est: sive correptus timore, quòd frequenter Philippum cum suis vituperasset, atque in sua republica contra Macedones verba fecisset, sive ut regi Persarum, a quo magnam auri summam, ut Macedonum causam opprimeret, accepisse dicebatur, omnem de se suspicionem eximeret. Hoc quoque ipsi ab Æschine exprobratum aiunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: *In præsens sanè regium aurum sumtus huic suppeditat: sed hoc deinceps haud sufficiet, quum nullæ opes moribus improbis satis esse possint.* Alexander, sedatis motibus qui in Græcia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu trajiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos petere instituit, quos novis rebus studere acceperat. Nam quòd regno ejus tum finitimi, tum maximè infidi erant, minimè negligendos censuit, præsertim quum in tam longinquas ab domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces, quos Græci Autonomos vocant, nullius imperio, nullius legibus obnoxios, decem dierum itinere ad Hæmum montem pervenit: ibi, circa aditus angustias, negotiorum atque Thracum ingen-

tem manum collectam obviam habuit. Insederant montis verticem, curribusque pro vallo, quâ patebat aditus, utebantur: inde pugnaturi, si necessitas postulasset: sin autem ex adversa montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immissuri: quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii, laxatis ordinibus, alii corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eosque uno impetu superavere. Alexander, protinus superato jugo, per Hæmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum rex erat: is, cognito Alexandri adventu, uxores ac pueros, ceteramque imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucen confestim misit, quò & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multò post & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat situm. Alexander Triballos repetens, hostes ex silvis in aperta provocatos superat, tribus millibus cæsis, reliquis in fugam coniectis, paucisque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam in quam Triballi ad Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summâ vi restiterunt: quod erat iis facilius, quoniam & naves paucæ erant, & insulæ maxima pars prærupta ac præceps, & fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitator. Qua propter Alexander abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, mille & quadringentis equitibus, peditibusque quatuor millibus, Getas, quorum circiter quatuor millia equitum, per-

ditumque supra decem millia prohibendi animo in adversa ripa armatos viderat, petit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinere. Res prorsus ingentis audaciæ iis visa, Alexandrum tam faciliè unicâ nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum atque altissimum, nullo ponte injecto, transisse. Confugientibus igitur illis in silvarum solitudines atque latebras, rex urbem vacuum nactus, cepit, soloque æquavit.

CAP. III. Huc loci venêre legati a ceteris Danubii accolis, a Syrho Triballorum rege, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiaæ fœdus inirent. Quibus in fidem & amicitiam acceptis, e Germanis quæsit, quidnam in humanis rebus præ ceteris extimescerent; ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere responderunt, ne fortè in sese aliquando cœlum rueret. Alexander nihil motus responsi superbiâ, tantùm adjecit: Germanos superbos esse, eosque domum remisit. Inde in Agrianos & Pæonas iter persequenti nuntiatum est, Clytum Bardiles ab eo defecisse, Glauciamque Taulantiorum regem se ei conjunxisse. Erant & qui nuntiarent fore, ut Autariæ ipsum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum regi, qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat, commisso, insuper Cynâ sorore, ubi Pellam revertisset, ultro in uxorem promissâ, ipse ad Clytum Glauciamque magnâ celeritate contendit, eosque vario prælio vicit atque prostravit. Hæc agenti superveniunt nuntii, multos in Græcia res novas moliri, civitatesque non paucas, & in primis The-

banos, ab eo defecisse. Quâ re motus Alexander in Macedoniam est reversus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præsidium Macedonicum ex arce Thebana, quam Cadmeam vocant, depellere, ipsamque præaltis fossis, & munitissimo vallo cinctam, obsidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longè a Thebis cum omnibus copiis insedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander præter spem omnium advenerat, ac incertum erat, utrùm auxilia, sicuti a nonnullis civitatibus petierant, illis adventura essent, de belli ratione consultare cœperunt. Omnibus tandem consentientibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed rex suos continuit, illis spatium pœnitendi, mutandique consilii exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultra triginta millia pedum, equitumque ad tria millia, omnes laboribus bellicis exercitissimos. Quorum virtuti confusus, Persicum bellum susceperat. Sanè si Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petiissent, rex eorum postulatis libentissimè annuisset. Nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Quum tamen armis, non precibus uti decrevisset, Alexander Macedones ad prælium instruxit. A Thebanis contra hostes numero longè superiores, summis viribus atque impigrè decertatum est. Interim Macedonibus, qui custodiæ Cadmæ arcis præerant, a tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipsa pugna ceciderunt. Capta civitas & direpta, urbs everfa funditus est. Qua quidem in re, ea spes idque consilium existit Alexandro, ut hujusmodi

casu ac terrore compressi Græci, quietius; dum abesset, agerent: quum alioqui, incusantibus Thebanos sociis Phocensibus ac Plataënsibus morem gerere gratificarique concupisceret. Plures sex millibus oppetiēre. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorum, quadraginta talentorum argenti summam coëgit. Pindari vatis tamen stirpi pepercit; summum in doctos favorem manifestissimo exemplo testatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum gestarum Alexandri scriptores de Timoclea referunt, quam insignem Thebanam feminam Thracius quidam dux constuprassē dicitur: quumque post id eam posceret pecuniam, solus a muliere ad puteum seductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerum suarum occultari. Ducem igitur super os putei, spectandi causā inclinatum, illa in profundum detruxit, superneque injectis lapidibus oppressit. Ob id facinus adductum ad se in vinculis feminam, percunctatus est Alexander, quænam esset? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum electus Imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris & constantiam admiratus rex, liberam eam cum filiis dimisit. Athenienses Thebarum casum molestè & cum summa commiseratione ferentes, profugis portas contra regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuò bellum deprecantibus, ita demum remisit, ut oratores & duces, quorum fiduciâ toties rebel- lent, sibi dedantur. Eò tamen demum res est deducta, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confestim ad Dariam regem Persarum profecti sunt. Ceterum coa-

At in Isthmo Græcis, & expeditionem in Persas decernentibus, Alexandro plures philosophi & oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum versabatur Corinthi, & Alexandrum parvi faciens, in Cranio habitabat: miratus Alexander, ad eum in sole apri-
cantem venit, rogans rei-ne cujusquam indigeat; at ille, *Ut paullulum*, inquit, *a sole discedas*. Quo responso Alexandrum adeò delectatum ferunt, ut ad suos conversus dixerit, se Diogenem esse velle, si Alexander non esset.

CAP. IV. Rebus Græciæ compositis, adventante vere, ipsâque Græciâ cum Macedoniâ Antipatro, cui ex amicis maximè fidebat, commissis, ad Hellespontum cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus, trajecit. Quum autem delati in continentem essent, primus Alexander jaculum, velut in hostilem terram, conjecit: armatusque de navi, tripudianti similis, prosiluit, atque ita hostias cedit, precatus ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hostem petens, milites a populatione Asiæ prohibuit: parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ obsessuri venerint. In exercitu ejus fuerunt duo & triginta millia peditum, non supra quinque millia equitum, navesque centum & octoginta. Hac tam parvâ manu universum terrarum orbem utrùm sit admirabilius quòd vicerit, an quod aggredi ausus fuerit, incertum est: quum ad tam periculosum bellum, non juvenes robustos, nec primo ætatis flore, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit, ut non tam milites, quàm militiæ magistros electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit, ut

si principia castrorum cerneret, senatum te alicujus priscae Reipublicae videre diceret. Itaque nemo in praelio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant: nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Alexander deinde, passim peractis sacrificiis, maximè apud Trojam ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, eum ob id felicissimum adolescentem prædicans, quod suarum virtutum præconem Homerum invenisset, ad interiora Darii regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium, qui decimus quartus a Cyro totius Orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causâ aggredi voluit, quod a patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem, missâ prius superbâ, contumeliosâ, atque imperiosissimâ legatione, se Regem Regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum verò famulum suum appellans, satrapis suis id negotii dederat, ut insanientem istum Philippi adolescentulum, sic enim eum per contemptum appellabat, verberibus puerilibus graviter cæsum, indutumque post veste purpureâ, sibi vinctum traderent, navibusque unâ cum nautis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris rubri transportarent. Qui mandatum regis exsequi volentes, ad Granicum amnem, qui Troadem a Propontide determinat, magna manu, videlicet viginti millibus peditum, ac pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsederunt. Alexander etiam præsentissimum periculum instare cerneret; quippe cum suis ex inferiore atque instabili loco, erat enim cum udus, tum æno labricus, ut pote ex flumine adversus hostes in-

eminenti ripa stantes, dimicandum foret: suæ tamen fortunæ ac virtuti, simulque fortitudini militum confusus, amnem trajecit. Et primò quidem non spernendâ difficultate pressus, tandem tamen hostes, non tam suâ arte, quàm virtute Macedonum, vicit atque prostravit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditum, & ducenti quinquaginta equites, cæsa: Macedonum non plus quatuor & triginta interfecti sunt.

CAP. V. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardeis enim, maritimi barbarorum imperii propugnaculum, cepit, iisque, ac ceteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum quarto post pugnam die, elapso inde præ metu præsidio, occupavit. Interim ex Magnesia & Trallibus legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes, ad quas in fidem recipiendas, Parmenionem cum duobus millibus & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnavit: eaque potitus Halicarnassum versus iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnassum urbem permunitam obsedit, eamque non sine labore expugnatam solo æquavit. Ingressus Cariam, Ada Cariæ regina, quæ regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria præter Alinda, ejus provinciæ urbem munitissimam, tenebat, Alexandro obviam profecta, Alindis urbe traditâ, cum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem feminae, nec filii nomen aspernatus, urbem eidem custodiendam reliquit. Totâ deinde Cariâ subactâ, memor accepti beneficii

cii, eam universam Adæ imperio subiecit. Hinc in Lyciam & Pamphyliam tendit, eo consilio, ut orâ maritimâ ad Phœniciam & Ciliciam usque in potestatem redactâ, navales copias hostibus inutiles redderet. Devictis-
que rebellibus Pisidiæ populis, summo mentis ardore, nec minore alacritate, adversus Darium, quem cum multis militantium millibus adventare constabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.





Q. CURTII,

DE REBUS GESTIS ALEXANDRI MAGNI REGIS MACEDONUM, LIBER TERTIUS.

CAPUT **I** NTER hæc Alexander, ad *a* con-
ducendum ex Peloponneso militem
Cleandro cum pecunia misso, Lyciæ Pamphy-
liæque rebus compositis, ad urbem Celænas
exercitum admovit. *b* Media, illâ tempestate,
mœnia interfluebat Marsyas amnis, fabulosis
Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex
summo montis cacumine excurrent, in sub-
jectam petram magno strépitu aquarum cadit:
inde diffusus *c* circumjectos rigat campos; *d* li-
quidus, & suas duntaxat undas trabens. Itaque
color ejus placido mari similis, *e* locum poë-
tarum mendacio fecit: quippe traditum est,
Nymphas amore amnis retentas, illâ rupe con-

a Pretio emendum.

b Inter media urbis
mœnia illo tempore flue-
bat.

c Vicinos.

d Purus, limpidus.

e Occasionem dedit fa-
bulis poëtarum.

sidere. Ceterum quàm diu intra muros fluit; nomen suum retinet. At cum extra munimenta se evolvit, *f* majore vi ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem *g* destitutam a suis intrat: arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adorsus, *h* caduceatorem præmisit, qui denunciarer, ni dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem, in turrim & situ & opere multum *i* editam perductum, quanta esset altitudo, intueri jubent, ac nunciare Alexandro & non eadem ipsum & incolas æstimatione munimenta metiri: se scire inexpugnabiles esse: ad ultimum pro *l* fide morituros. Ceterum ut circumfideri arcem, & *m* omnia sibi in dies arctiora viderunt esse; sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Darius ipsis misisset, dederent arcem: posteaquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisere se regi.

II. Superveniunt deinde legati Atheniensium, petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modò, sed etiam ceteros Græcos restitui suis, iussurum respondit, finito Persico bello. Ceterum *n* Dario imminens, quem nondum Euphratem o superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, *p* pluribus vicis quàm urbibus frequens. Tunc

f Majore impetu atque copiâ volventem undas.

g A civibus desertam urbem ingreditur.

h Præconem.

i Altam, excelsam.

k Diversis judiciis ipsum ac cives æstimare arcis munitiones.

l Servandâ fide datâ Dario.

m Omnes commeatus ipsi quotidie magis ac magis deficere.

n Omnes cogitationes convertent in Darium.

o Transisse.

p Plures vicos quàm urbes habens.

LIBER TERTIUS. 3

habebat, quondam nobilem, Midæ regiam: Gordium nomen est ubi, quam Sangarius amnis interfuit, pari intervallo Pontico & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria angustissimum Asiæ spatium esse comperimus, q̄ utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet: ac, r̄ nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, s̄ committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrans, vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, adspexit, r̄ cultu haud sanè a vilioribus vulgarisque usu abhorrens. Notabile erat jugum adstrictum compluribus nodis in semetipsos implicatis, & u celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, x̄ edictam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum, qui ȳ inexplicabile vinculum solvisset; cupido q̄ incessit animo fortis ejus implendæ.

III. Circa regem erat & Phrygum turba, & Macedonum; illa expectatione suspensa, hæc sollicita ex temeraria regis fiducia: quippe serie vinculorum ita adstricta, ut unde nexus inciperet, quove se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Solvere aggressus ā iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luc-

q̄ Utroque mari coarctante terram in angustum isthmum.

r̄ Nisi breve terrarum spatium interponeret.

s̄ Conjungeret

t̄ Forma & ornatu non discrepans a vulgaribus plantis.

ū Abcondentibus artum quâ nexi essent.

x̄ Datum esse ab ora-

culo responsum.

ȳ Quod videbatur non posse solvi.

z̄ Cepit ejus animum desiderium implendi oraculi.

ā Metum attulerat Macedonibus ne conatus ejus, s̄ irritus esset, in prælagium infustum acciperetur.

ratus cum latentibus nodis, *Nihil*, inquit, *intereſt quomodo ſolvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, oraculi ſortem vel eluſit, vel implevit. Cùm deinde Darium, ubicumque eſſet, *b* occupare ſtatuiffet; *c* ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum claſſi ad oram Hellesponti, copiis autem præfecit Hegelochum, *d* Lesbum, & Chium & Con præſidiis hoſtium liberaturos. His talenta ad belli uſum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos qui Græcas urbes tuebantur, ſexcenta miſſa. Ex ſœdere naves ſociis imperatæ, quæ *e* Hellesponto præſiderent. Nondum enim Memnonem vitâ exceſſiſſe cognoverat, in quem omnes intenderat curas; ſatis gnarus, cuncta *f* in expedito fore, ſi nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem An-tyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Heneti; unde quidam Venetos trahere originem credunt: omniſque hæc regio paruit regi; datisque obſidibus, tributum *g* quod ne Perſis quidem tuliffent, pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpoſitus eſt: ipſe, aſſumptis qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

IV. At Darius, nunciata Memnonis morte, *h* haud ſecus quàm par erat, motus, omiſſâ omni aliâ ſpe, ſtatuit *i* ipſe decernere. Quippe quæ per duces ſuos acta erant, cuncta damna-
bat: ratus pluribus curam, omnibus abſuiſſe

b Prior aggredi decreviſſet.

c Ut ſervaret tuta ab hoſtibus loca, quæ relinquebat poſt tergum.

d Liberaturos inſulas Lesbum, & Chium & Con a copiis hoſtilibus quæ illas occupabant.

e Hellespontum cuſto-

dirent, defenderent.

f Omnia facilia fore, modò nihil ab iſto tentaretur.

g Quod ne ipſis quidem Perſis ſolverant.

h Non minùs quàm æquum erat.

i Bellum per ſe gerere,

LIBER TERTIUS. 3

Fortunam. Igitur castris ad Babylonem positis, quò majore animo & capefferent bellum, universas vires in conspectum dedit: & l circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Orto sole, ad noctem agmina, m sicut descripta erant, intravere vallum: inde occupaverunt emissa Mesopotamiæ campos: equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, n majorem quam pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in quibus eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere: armati bipennibus, levibusque scutis o cetræ maximè speciem reddentibus: peditum decem millia pari armaturâ sequebantur. Armenii quadraginta millia miserant peditum, additis septem millibus equitum: Hyrcani, p egregii, ut inter illas gentes, sex millia expleverant equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant: pluribus q hærebant ferro præfixæ hastæ: quidam lignum igne duraverant: hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat: ducenti equites cum his erant. Ignobiles Asiæ gentes duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum, mercede conducta, egregiæ juventutis, adjecta sunt. Nam Bactrianos, &

A Frælium inirent.
l Planitie vallo clausâ.
m Eo ordine quo distributa erant.

n Major adhuc apparet quam reipsâ erat.
o Cetræ propè formam referentibus.

p Strenui, quantum in illis nationibus esse possunt.

q A plerisque gerantur hastæ ferro armatæ: quidam contos igne induratos attulerant.

A iij

Sogdianos, & Indos, ceterosque rubri maris accolas, ignota etiam & ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri.

V. Nec quicquam illi minùs, quàm multitudo militum, defuit. Cujus tum universæ adspectu admodum latus, & purpuratis solitâ & vanitate spem ejus instantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exsilium infestum Alexandro, (quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulsus) percontari cœpit: Satisne ei videretur *u* instructus ad obterendum hostem? At ille & suæ sortis, & regie superbix oblitus: *Verum*, inquit, & tu forsitan audire nolis; & ego nisi nunc dixerò, aliàs nequicquam *x* confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium & totius Orientis *y* excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis. Niter purpurâ auroque; fulget armis & opulentia, quantam qui *z* oculis non subjecerint, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies a torva sanè & inculta, clypeis hastisque immobiles cuneos, & conserta robora virorum teget. Ipsi phalangem vocant peditem stabile agmen. Vir viro, armis arma conserta sunt: ad nuntum monentis intenti, sequi signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: *b* obsistere, circumire; discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quàm milites callent. Et ne auri ar-

r Dario.

s Proceribus, aulicis.

t Mendacio, inanibus verbis.

u Copiis munitus.

v Frustra aperiam.

y Evocata e suis domibus multitudo.

z Non viderint.

a Macedonum exercitus feroci vultu, veste

aspera, teget clypeis & hastis agmina sua immota, & robustissimos viros inter se coherentes.

b Milites non minùs quàm duces sciunt gradum sistere, circumvenire hostem, ad alterius cornu transire, situm pug-
nandi mutare,

gentique studio teneri putes, & adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Farigatis humus cubile est: & cibus, quem occupant, satiat: tempora somni arctiora quam noctis sunt. Jam Thessali equites, & Acarnanes, Ætolique, invicta bello & manus; fundis, credo, & hastis igne duratis rebellentur. Pari robore opus est. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quaerenda sunt. Argentum istud atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi etiam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem ac supplicem, tunc maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille, ne tum quidem g libertatis oblitus: Habeo, inquit, paratum mortis meæ ultorem. Expetet pœnas mei consilii sprete ipse contra quem tibi suasi. Tu h quidem licentiâ regni subito mutatus, documentum eris posteris, homines, cum se permisere fortunæ, etiam naturam dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. i Sera deinde pœnitentia subiit regem: ac vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit.

VI. Thymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quibus plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet, opera eorum usus in bello. Ipsi Pharnabazo tradidit impe-

c Illa militaris vitæ forma. hætenus viguit paupertatis studio.

d Cibus, quem forte nanciscuntur, contenti sunt.

e Multitudo.

f Qui olim supplex confugerat ad eum.

g Libertatis tum ani-

mi, tum linguæ.

h Tu, quem regia potestas tam citò mutavit, exemplo tuo, posteros docebis, omnes etiam suæ indolis oblivisci, cum se prosperâ fortunâ efferri passi sunt.

i Serò pœnituit Darium.

A iv

rium, quod ante Memnoni dederat. & Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminentium rerum: sive illas ægritudo, sive divinatio animi præfagientis accessit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt: & paulò post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset: equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc vates varia interpretatione curam / distrinxerant: alii lætum id regi somnium esse dicebant, quod castra hostium arsisent, quod Alexandrum, deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu perductum esse vidisset. Quidam non ita augurabantur: quippe illustria in Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere; quem regnum Asiæ occupaturum esse se n. haud ambigere, quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cùm appellatus est rex. Vetera quoque omina, ut sit, sollicitudo • revocaverat: Darium enim principio imperii vaginam acinacis Persicam jussisse mutari in eam formam, quâ Græci uterentur; protinusque Chaldæos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse & vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quæ per somnium oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratem moveri jubet.

VII. Patrio more Persarum traditum est, orto sole, demum procedere: die p jam illu-

& Darium sollicitum curis præsentium rerum, etiam futuræ cladis imagines in somnis turbabant: sive sollicitudo, sive vaticinatio mentis præsentientis futura, illas excitat.

/ Auxerant, vel varias

in partes traxerant.

m Quæ igne fulgentia apparuerant.

n Dicebant se non dubitare.

o In mentem reducere.

p Luce jam apertâ.

LIBER TERTIUS. 9

stri, signum e tabernaculo regis buccinâ dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago solis crytallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus q præfercebatur. Magi proximi, patrium carmen canebant. Magos trecenti & sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies r descriptus est annus. Currum deinde Jovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximie magnitudinis equus, quem solis appellabant, sequebatur. Aureæ virgæ & albæ vettes s regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoque r calata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis & moribus. Proximi ibant, quos Persæ *immortales* vocant, ad decem millia: cultus opulentie barbaræ non alios magis u honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro x distinctam habebant, manicatasque tunicas gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos cognatos regis appellant, decem & quinque millia hominum: hæc verò turba y muliebriter propemodum z culta, luxu magis quam decoris armis conspicua erat. a *Doryphori* vocabantur, proximum his agmen, soliti vestem b excipere regalem. Hi currum regis antebant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currûs latus Deorum simulacra ex auro argen-

- | | |
|----------------------|-----------------------|
| q Ferebatur ante ag- | punctam. |
| men. | y Vestita fere mulie- |
| r Distributus. | tum more. |
| s Aurigas. | z Ornata. |
| t Ornata. | a Hastati. |
| u Decorabat. | b Accipere, custodia |
| x Velatam, inter- | causâ. |

roque *c* expressa decorabant : *d* distinguebant internitentes gemmæ jugum : ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia , quorum alterum Nini , alterum Beli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam pennas extendenti similem *e* sacraverant.

VIII. *f* Cultus regis, inter omnia , luxuriâ notabatur. *g* Purpureæ tunicæ medium albo intextum erat ; pallam auro distinctam aurei accipitres , *h* velut rostris inter se corruerent , adornabant : & zonâ aurcâ muliebriter cinctus , acinacem suspenderat , cui ex gemma erat vagina. *Cidarim* Persæ regium capitis vocabant insigne : hoc cœrulea fascia albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur : hastas argento exornatas , spicula auro præfixa gestabant. Dextra lævaque regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum , quos equi regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii , matrem Darii Sisygambim currus vehebat , & in alio erat conjux. Turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde , quas *i* armamaxas appellant , sequebantur. In his erant liberi regis , & qui educa-
bant eos , spadonumque grex , haud sanè illis gentibus vilis. Tum regiæ pellices trecentæ sexaginta vehebantur , & ipsæ regali cultu ornataeque : post quas pecuniam regis sexcenti muli , & trecenti camelii vehebant , præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum amico-

c Facta.

d Super jugum sparsæ erant gemmæ nitentes.

e Consecraverant.

f Luxu notabilis erat supra cetera ornatus Daril.

g Albus pannus intextus erat medius in tunica purpurea.

h Quasi rostro se invicem appeterent.

i Læticæ.

rumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque & calorum greges vehabantur. & Ul-
timi erant cum suis quisque ducibus, qui co-
gerent agmen, leviter armati. Contra, si quis
aciem Macedonum intueretur, dispar acies
erat; equis virisque non auro, non *l* discolori
veste, sed ferro atque ære fulgentibus. Agmen
& stare paratum, & sequi: nec turbâ, nec sar-
cinis prægrave: intentum ad ducis non signum
modò, sed etiam nutum. Et castris locus, &
exercitui commeatus *m* suppetebant. Ergo Ale-
xandro in acie miles non defuit: Darius tan-
tæ multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, an-
gustis redactus est ad paucitatem quam in ho-
ste contemserat.

IX. Interea Alexander, Abistamene Cappa-
docia præposito, Ciliciam petens cum omni-
bus copiis, in regionem quæ *castra Cyri* appel-
latur, pervenerat. *n* Stativa illic habuerat Cy-
rus, cum adversus Cræsum in Lydiam o du-
ceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab
aditu, quo Ciliciam intramus: *p* *Pylas* incolæ
dicunt arctissimas fauces, munimenta, quæ ma-
nu ponimus, naturali situ imitante. Igitur Ar-
sanes, qui Ciliciæ præerat, reputans quid in
initio belli Memnon suasset; quondam salu-
bre consilium serò exsequi statuit: igne ferro-
que Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem fa-
ciat: quicquid usui esse potest, *q* corrumpit;
sterile ac nudum solum, quod tueri nequibat,
relicturus. Sed longè utilius *r* fuit, angustias
aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare

l Postremi ibant levis
armaturæ milites, ut ag-
men urgerent, ac dilabi
prohiberent.

l Variis coloribus di-
sincta.

m Non decrant.

n Castra.

o Exercitum duceret.

p Portas incolæ appel-
lant arctissimos ingressus
& vias.

q Urat, vastat.

r Fecit.

A.)

praesidio, & jugumque opportunè inter immi-
nens obtinere, unde inultus subeuntem prohi-
bere, aut opprimere hostem potuisset. & Nunc
paucis, & qui callibus praesiderent, relictis,
retro ipse concessit, populator terræ, quam
a populationibus vindicare debuerat. Ergo
qui relictæ erant, proditos se rati, ne adspæctum
quidem hostis sustinere voluerunt, quum vel
pauciores locum & obtinere potuissent. Nam-
que y perpetuo jugo montis asperi ac prærupti
Cilicia includitur: & quod quum a mari surgat,
velut sinu quodam flexuque curvatum, & rur-
sus altero cornu in diversum litus excurrit.
Per hoc dorsum, b quâ maximè introrsum
mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti
sunt, quorum uno Cilicia intranda est: cam-
pestris eadem, c quâ vergit ad mare, plani-
tiam ejus crebris d distinguuntibus rivis.

X. Pyramus & Cydnus inclyti amnes fluunt.
Cydnus non e spatio aquarum, sed liquore
memorabilis: quippe f leni tractu e fontibus
labens, puro solo excipitur. Nec torrentes in-
currunt, qui placidè manantis alveam turbent.
Itaque incorruptus, idemque frigidissimus,
quippe g multâ riparum amœnitate inumbra-
tus, ubique fontibus suis similis in mare evadit.

s Occupare commodè
impendentem viæ mon-
tem, ex quo impunè ho-
stem arcere, aut obruere
potuisset ascendentem.

z Contrà verò.—

u Qui calles servarent.

x Tenere, custodire.

y Continuo, nec in-
terrupto dorso montis.

z Quod cum ab ipso
maris litore incipit se
attollere, scilicet & cur-
atur in speciem cujus-
dam sinus.

a Altero extremo par-
tem ejusdem litoris lon-
gè distantem attingit

b Quâ longius intra
terras a mari recedit.

c Quâ parte spectat
mare.

d Secantibus.

e Non latitudine al-
vei, sed l'implitudine a-
quarum insignis.

f Placido cursu.

g Umbra a borum ri-
pis imminentium ad amœ-
nitatem tectus.

Multa in ea regione monumenta, vulgata carminibus, h. verustas exederat. Monstrabantur i urbium sedes Lyrnessi & Thebes: Tryphonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil præter famam k duraverat. Alexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit: contemplatus locorum situs, non aliàs magis dicitur admiratus esse felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viæ, non angustæ modo, sed plerumque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere iusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes crumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum: intentos arcus habebant, moniti, l non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persæ subiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, posteaquam m Barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat.

XI. n Mediam Cydnus amnis, de quo paulò antè dictum est, interfuit; & tunc æstas erat cujus calor non aliam magis quàm Ciliciæ oram vapore solis accendit; & diei fervidissimum tempus cœperat. Pulvere ac sudore simul perfusum regem invitavit o liquor fluminis, ut

k Tempus destruxerat.

i Loca ubi olim fuerant urbes.

k Permanserat.

l Non tam ipsos iter

ingredi, quàm ire ad prælium.

m Persas.

n Inter mediam Tarson fuit.

o Limpitudo.

calidum adhuc corpus ablueret. Itaque, veste depositâ in conspectu agminis, (decorum quippe futurum ratus, si ostendisset suis, levi p ac parabili cultu corporis se esse contentum,) descendit in flumen, vixque q ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt; nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, & pene jam luctus, in castris erat. Flen-tes querebantur, in r tanto impetu cursuque rerum, omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem, non in acie saltem, non ab hoste de-jectum, sed abluentem aquâ corpus, ereptum esse & extinctum: instare Darium victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, s repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populos: per vastas solitudines, etiam si nemo insequi velit, euntes, fame atque inopiâ debellari posse. r Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? u Jam ut ad Hellespontum fugâ penetrarent, classem, quâ transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum regem misericordiâ versâ, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem regem & commilitonem divelli a se & abripi, x immemores suî querebantur.

XII. Inter hæc liberius y meare spiritus cœ-

p Exiguâ & vulgari curâ corporis: balneo obvio, & quod facile parari potest.

q Alexandri ingressi aquas subito tremore,...

r In tam præcipiti re-ram s cundarum cursu.

s iterum peragrandas,

sed fugiendo.

r Quærebant, quis daturus esset.

u Deinde quamvis ad Hellespontum fugiendo erverent.

x Obliti sui ipsorum.

y Respiratio liberior esse cœperat.

perat : allevabat rex oculos , & paulatim redeunte animo , circumstantes amicos agnoverat : laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur , quia magnitudinem mali sentiebat. & Animī autem ægritudo corpus urgebat ; quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur. Vincitum ergo se tradi , & tantam victoriam eripi sibi e manibus , obscurāque & ignobili morte in tabernaculo exstingui se querebatur. Admissisque amicis pariter & medicis , a In quo me , inquit , articulo rerum mearum fortuna deprehenderit , cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor : b & qui ultro intuli bellum , jam provocor. Darius ergo , cum tam superbas literas scriberet , fortunam meam c in consilio habuit : sed nequicquam , si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & segnes medicos non expectant d tempora mea. Vel mori e strenuè quàm tardè convalescere , mihi melius est. Proinde , si quid opis , si quid artis in medicis est ; sciant me non f tam mortis , quàm belli remedium quærere. Ingentem omnibus g incusserat curam tam præceps temeritatis ejus. Ergo pro se quisque precari cœpère , ne festinatione periculum augeret , sed h esset in potestate medentium. Inexperta remedia i haud injuriā ipsis esse suspecta , quum ad perniciem ejus etiam a latere ipsius k pecuniā sollicitaret hostis : quippe

& Mentis anxietas ipsi corpori nocebat.

a In quo rerum mearum statu adversa fortuna me interceperit.

b Ego qui prior sum aggressus Darium , nunc ab eo laceffor.

c Sociam & adjutricem consiliorum habuit :

d Non patitur præsens

rerum mearum status ,
e Citò.

f Non tam ad vitandam mortem , quàm ad bellum conficiendum ; medicinam optare.

g Dederat sollicitudinem.

h Pareret medicis.

i Jure.

k Ipsius familiares.

Darius, mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciari jusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur expectari remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

XIII. Erat inter *l* nobiles medicos e Macedonia regem secutos Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi: puero comes, & *m* custos salutis datus, non ut regem modò, sed etiam ut alumnum eximiâ caritate diligebat. Is *n* non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicatâ levaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat, præter *o* ipsum cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quàm moram, perpeti poterat. Arma & acies in oculis erant: & victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset: id ipsum, quòd post diem tertium medicamentum sumpturus esset, *i* ita enim medicus *p* prædixerat: ægre ferens. Inter hæc a Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dario, & spe nuptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literæ incusserant, & quicquid in utramque partem aut metus aut spes *q* subiecerat, *r* secretâ æstimatione pensabat. *s* Bibere perseverem? ut, si venenum datum fuerit, ne immeritò quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? *Damnem*

l Celebres.

m Curator valetudinis

ejus adjunctus.

n Non periculosum, sed efficax.

o Alexandrum ipsum cum cujus periculo.

p Monuerat.

q Obiecerat animo ejus.

r Solus tacitè æstimatione & perpendebat.

s An, inquietat, in liberâe potionis consilio permancam.

medici fidem : In tabernaculo me opprimi pariar ? Atque satius est , alieno me mori scelere , quàm metu meo. Diu animo in r diversa versato , nulli , quid scriptum esset , enunciat ; epistolamque sigillo annuli sui impressam , pulvino , cui incumbibat , subjecit.

XIV. Inter has cogitationes biduo absumto , illuxit a medico destinatus dies. Et ille cum poculo , in quo u medicamentum diluebat , intravit. Quo viso , Alexander , levato corpore in cubitum , epistolam a Parmenione missam sinistrâ manu tenens , x accepit poculum , & hausit interritus : tum epistolam Philippum legere jubet , nec a vultu legentis movit oculos , y ratus aliquas conscientie notas in ipso ore posse deprehendere. Ille , epistolâ perlectâ , plus indignationis quàm pavoris ostendit : projectisque amiculo & literis ante lectum , Rex , inquit , z semper quidem spiritus meus ex te pependit , sed nunc verè , arbitror , sacro & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii , quod mihi objectum est , tua salus a diluet. Servatus a me vitam mihi b dederis. Oro quæsoque , omisso metu , patere medicamentum c concipi venis. d Laxa paulisper animum , quem sollicitudine intempestivâ amici sanè fideles , sed e molestè seduli turbant. Non securum modò hæc vox , sed etiam lætum regem

r Diversas partes & cogitationes.

u In quo pharmacum miscuerat.

x Dextrâ accepit.

y Credens se posse invenire in ejus vultu aliqua signa aut innocentie aut sceleris , cujus sibi conscius esset.

z Semper quidem vitamea ex tua salute pependit ; sed nunc maximè , ut puto , ore tuo ducitur. Per os tuum spiro , & vivo.

a Refellet.

b Dabis. Te servato , servabor.

c Diffundi in venas pharmacum.

d Libera curâ.

e Nimirum & cum molestia diligentes.

ac plenum bonæ spei fecit. Itaque, *f* si dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum velles experiri meum, alio profectò voluisses; sed certiore, quàm experius es, ne optasses quidem. Hanc epistolam acceptam, tamen, *g* quod dilueras, bibi: & nunc h crede te non minùs *i* pro tua fide, quàm pro mea salute esse sollicitum. Hæc elocutus dextram Philippo offert.

XV. Ceterum tanta vis medicaminis fuit, ut quæ secuta sunt, & criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus *l* spiritus arctè meabat, nec Philippus *m* quicquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admovit, ille torpentem, nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primùm mentis compotem esse sensit, modò matris sororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis *n* admonere non destitit. Ut verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto o corpore salubritas percipi potuit; primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque, expectatione maturius recuperavit: quippe post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum regem, quàm Philippum intuebatur exercitus, pro se quisque dexteram ejus amplexi, grates habebant

f Si Dii tibi facultatem dedissent eligendi quâ ratione potissimum velles meum in te animum explorare; utique alia ratione experiri maluisses, quàm q. a experius es.

g Pharmacum quod paraveras, hausi.

h Fortè legendum; crede me.

i Pro fide tua probanda.

k Accusationem credibiliorē fecerint.

l Interclusus halitus ægrè commeabat per respirationem.

m Nihil intentitum reliquit.

n Mentionem facere.

o Et per totum corpus salubris virtus pharmaci diffundi potuit.

velut præsentì Deo. Namque haud facile diu
est, præter ingenitam illi p genti erga reges
suos venerationem, quantum hujus quoque
regis vel admirationi dediti fuerint, vel cari-
tate flagraverint. Jam primum nihil nisi divinâ
ope aggredi videbatur: nam quum præsto esset
ubique fortuna, q temeritas in gloriam cesse-
rat: ætas quoque vix tantis matura rebus, sed
abunde r sufficiens, omnia s etiam ejus opera
honestabat. Et quæ leviora haberi solent, ple-
rumque in re militari graviora vulgo sunt;
exercitatio corporis inter ipsos, cultus habi-
tusque paullulum t a privato abhorrens u mi-
litaris vigor: x queis ille vel ingenii dotibus,
vel animi artibus, ut pariter carus ac vene-
randus esset, effecerat.

XVI. At Darius, nuncio de adversa valetu-
dine ejus accepto, celeritate, quantam y ca-
pere tam grave agmen poterat, ad Euphratem
contendit: x junctoque eo pontibus, quinque
tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam
occupare festinans. Jamque Alexander, viri-
bus corporis receptis, ad urbem Solos perve-
nerat: cuius potitus, ducentis talentis a no-
mine mulctæ exactis, arci præsidium militum
imposuit. Vota deinde pro salute b suscepta
per ludum atque otium reddens, ostendit quan-
tâ fiduciâ barbaros sperneret. Æsculapio &

p Macedonicæ genti.
q Temeritas in gloriæ
materiam versa erat.

r Par illis gerendis.

s Omnia ejus facta
commendabat.

t Non multum a pri-
vatorum habitu discre-
pans.

u Simplicis militis ro-
bur.

x His ille vel naturæ

dotibus, vel compara-
tis arte animi virtuti-
bus.

y Ferre, adhibere.

x Impositis flumini
pontibus.

a Sub nomine mulctæ:
pro mulcta.

b Vota quæ pro recu-
peranda valetudine fecer-
at.

Minervæ ludos celebravit. *c* Spectanti nunci-
 latus affertur Halicarnassio, Persas acie a suis
 esse superatos; Myndios quoque & Caunios,
 & pleraque *d* tractus ejus suæ facta ditionis.
 Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque mo-
 ris, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem
 Mallon pervenit: inde *e* alteris castris ad op-
 pidum Castabalum. Ibi Parmenio regi occur-
 rit, quem præmiserat ad explorandum iter sal-
 tus, per quem ad urbem Isson nomine pene-
 trandum erat. Atque ille angustiis ejus occu-
 patis, & præsidio medico relicto, Isson quo-
 que desertam a barbaris ceperat. Inde progres-
 sus, deturbatis qui interiora montium obside-
 bant, præsidiis cuncta firmavit: occupatoque
 itinere, sicut paullo ante dictum est, *f* idem
 & auctor & nuncius venit.

XVII. Isson inde rex copias admovit: ubi;
 consilio habito, utrumne ultra progredien-
 dum foret, an ibi opperendi essent milites
 novi, quos ex Macedonia adventare constabat;
 Parmenio non alium locum prælio aptiorem
 esse censebat. Quippe illic utriusque regis co-
 pias numero futuras pares, quum angustiae
 multitudinem non caperent: planitiem *g* ipsis
 camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi
 anticipiti *h* acie opprimi possent. Timere, ne
 non virtute hostium, sed lassitudine sua vin-
 cerentur. Persas recentes subinde successuros,
 si laxius *i* stare potuissent. Facile ratio tam
 salubris consilii accepta est: itaque inter an-
 gustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in

c Alexandro ludos spe-
 cianti.

d Illius oræ, litoris.

e Alterâ castrorum
 mutatione. Vel, altero
 die.

f Idem qui rem gesse-

rat, illius gestæ nuncium
 attulit.

g Macedonibus.

h Duplici hostium a-
 cie, a fronte & a tergo.

i Si copias extendere
 possent.

exercitu regis Sines Perses, quondam a præ-
tore Ægypti missus ad Philippum; donisque
& omni honore cultus, & exsilium patriâ sede
mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexan-
drum, inter fideles socios habebatur. Huic
epistolam Cretensis miles obsignatam annulo,
cujus signum haud sanè notum erat, tradidit.
Nabarzanes prætor Darii miserat eam, horta-
baturque Sinenem, ut dignum aliquid nobili-
tate ac majoribus suis ederet: magno id ei
apud regem honori fore. Has literas Sines,
utpote *l* innoxius, ad Alexandrum sæpe de-
ferre tentavit: sed quum tot curis apparatu-
que belli regem videret urgeri, aptius subinde
tempus expectans, suspicionem initi scelesti
consilii præbuit. Namque epistola, prius quàm
ei redderetur, in manus Alexandri pervene-
rat; lectamque eam, ignoti annuli sigillo im-
presso, Sisini dari jusserat, ad *m* æstimandam
fidem barbari. Qui, quia per complures dies
non adierat regem, scelesto consilio eam visus
est suppressisse; & in agmine a Cretensibus,
haud dubiè jussu regis, occisus est.

XVIII. Jam Græci milites, quos Thymodes
a Pharnabazo acceperat, præcipua spes & pro-
pemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi
magnopere suadebant, ut retrò abiret, spatio-
sosque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id
consilium damnaret, at ille divideret saltem
copias innumerabiles, neu sub *n* unum fortu-
næ idum totas vires regni cadere pateretur.
Minus hoc consilium regi, quàm purpuratis
ejus displicebat: o *ancipitem silem*, & mer-

& Exsilium patriæ præ-
tulerat.

l Innocens.

m Ad explorandam Si-
sini fidelitatem.

n Unius pugnæ disci-

mini exponi sineret.

o Perfidiam Græcorum
& proditionem, pecunia
emtam ab Alexandro
brevis erupturam.

cede venalem prodicionem imminere, dividi non ob aliud copias velle, quam p ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius esse, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, q documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, r ut erat sanctus & mitis, se verò tantum facinus negat esse facturum, ut suam s secutorum fidem, suos milites, jubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem t stolidum consilium capite luere debere; u defuturos eos qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique, ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere, nec x tamen melioris fidei haberi qui prudentius suaserint. Itaque Græcis nunciari jubet, Ipsum quidem benivolentiæ illorum gratias agere: ceterum, si retrò ire pergat, haud dubiè regnum hostibus traditurum. Fama y bella stare: & eum qui recedat, fugere credi: z trahendi verò belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudini, utique quum jam hiems instaret in a regione vasta, & invicem a suis atque hoste vexata, non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse,

p Ut postquam a ceteris diviti essent, si quid ipsorum custodiæ creditum esset, dederent Alexandro.

q Ut vindictæ prodicionis exemplo essent.

r Cum esset religiosus ac mansuetus.

s Qui ipsius fide freti venerant.

t Minus prudentis consilii poenas morte solve-
re.

x Nullos fore qui con-

silium darent, si dare periculolum esset.

x Nec tamen eos ab ipso fideliores existimari, qui utilius consilium attulerint.

y ex fama pendere bellorum successus.

z Protrahendi, diutius ferendi.

a In provincia deserta, & a Persis atque Macedonibus alternatim direpta.

servato more majorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribile antea regem, & b absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senjerit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, silvarum latebris se occuluerunt. Jam etiam c valetudinis simulatione frustrari suos milites: sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius d jactata, quam verius.

XIX. Ceterum, pecuniâ omni, rebusque pretiosissimis Damascus Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen conjuge & matre: virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Fortè eadem nocte & Alexander ad fauces quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum quem Amanicas e pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persæ, quin, Illo relicta quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam saucii quidam & invalidi, qui agmen non poterant persequi, f excepti erant. Quos omnes, g instinctu purpuratorum barbarâ feritate sævientium, præcis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis, non iare, quæ vidissent, regi suo jussit. Motis ergo castris, superat Pinarum amnem; h in tergis ut crede-

b Alexandrum propter ipsius Darii absentiam inani spe inflatum, ex quo illum appropinquare cognovit, prudentem ex temerario redditum, &c.

c Simulato morbo fal-

lere ac morari suos milites.

d Dicta sunt.

e Portas, fauces.

f Capti.

g Suatione procerum.

h Macedonum, ut putabat, fugientium terga insequendo pressurus.

calidum adhuc corpus ablueret. Itaque, veste depositâ in conspectu agminis, (decorum quippe futurum ratus, si ostendisset suis, levi p ac parabili cultu corporis se esse contentum,) descendit in flumen, vixque q ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt; nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, & pene jam luctus, in castris erat. Flen-tes querebantur, in r tanto impetu cursuque rerum, omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem, non in acie saltem, non ab hoste de-jectum, sed abluentem aquâ corpus, ereptum esse & extinctum: inflare Darium victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, s repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populos: per vastas solitudines, etiam si nemo insequi velit, euntes, fame atque inopiâ debellari posse. t Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? u Jam ut ad Hellespontum fugâ penetrarent, classem, quâ transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum regem misericordiâ versâ, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem regem & commilitonem divelli a se & abripi, x immemores suî querebantur.

XII. Inter hæc liberius y meare spiritus cœ-

p Exiguâ & vulgari curâ corporis: bainco obvio, & quod facile parari potest.

q Alexandri ingressi aquas subito tremore...

r In tam præcipiti re-

s cundarum cursu.

t rum peragrandas,

sed fugiendo.

u Quærebant, quis daturus esset.

x Deinde quamvis ad Hellespontum fugiendo ervenirent.

y Obliti sui ipsorum.

z Respiratio liberior esse cœperat.

perat : allevabat rex oculos , & paulatim redeunte animo , circumstantes amicos agnoverat : laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur , quia magnitudinem mali sentiebat. & Animi autem agitudo corpus urgebat ; quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur. Vincitum ergo se tradi , & tantam victoriam eripi sibi e manibus , obscurâque & ignobili morte in tabernaculo exstingui se querebatur. Admissisque amicis pariter & medicis , a In quo me , inquit , articulo rerum mearum fortuna deprehenderit , cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor : b & qui ultra intuli bellum , jam provocor. Darius ergo , cum tam superbas literas scribe-
ret , fortunam meam c in consilio habuit : sed nequicquam , si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & segnes medicos non expectant d tempora mea. Vel mori e strenuè quàm tardè convalescere , mihi melius est. Proinde , si quid opis , si quid artis in medicis est ; sciant me non f tam mortis , quàm belli remedium quærere. Ingentem omnibus g incusserat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro se quisque precari cœpere , ne festinatione periculum augeret , sed h esset in potestate medentium. Inexperta remedia i haud injuriâ ipsis esse suspecta , quum ad perniciem ejus etiam a latere ipsius k pecuniâ sollicitaret hostis : quippe

q Mentis anxietas ipsi corpori nocebat.

a In quo rerum mearum statu adversa fortuna me interceperit.

b Ego qui prior sum aggressus Darium , nunc ab eo laceffor.

c Sociam & adiutricem consiliorum habuit :

d Non patitur præsens

rerum mearum status,
e Clitò.

f Non tam ad vitandam mortem , quàm ad bellum conficiendum , medicinam optare.

g Dederat sollicitudinem.

h Pareret medicis.

i Jure.

k Ipse familiares.

Darius, mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciari jusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur expectari remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

XIII. Erat inter *l* nobiles medicos e Macedonia regem secutos Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi: puero comes, & *m* custos salutis datus, non ut regem modò, sed etiam ut alumnum eximiâ caritate diligebat. Is *n* non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicatâ levaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat, præter o ipsum cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quàm moram, perpeti poterat. Arma & acies in oculis erant: & victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantùm ante signa stare potuisset: id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset, *i* ita enim medicus *p* prædixerat) ægre ferens. Inter hæc a Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dario, & spe nuptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literæ incusserant, & quicquid in utramque partem aut metus aut spes *q* subjecerat, *r* secretâ *æ* estimatione pensabat. *s* Bibere perseverem? ut, si venenum datum fuerit, ne immeritò quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? *D*amnem

l Celebres.

m Curator valetudinis
*e*jus adjunctus.

n Non periculosum,
sed *e*fficax.

o Alexandrum ipsum
cum cujus periculo.

p Monuerat.

q Objecerat animo
*e*jus.

r Solus tacitè *æ*stima-
bat & perpendebat.

s An, *inquæ*bat, in
bibendâ potionis consi-
lio permanceam.

*medici fidem : In tabernaculo me opprimi pa-
 riar ? Atque satius est , alieno me mori scelere ,
 quàm metu meo. Diu animo in r diversa ver-
 sato , nulli , quid scriptum esset , enunciat ;
 epistolamque sigillo annuli sui impressam ,
 pulvino , cui incumbibat , subjecit.*

XIV. Inter has cogitationes biduo absum-
 to , illuxit a medico destinatus dies. Et ille
 cum poculo , in quo u medicamentum dilue-
 rat , intravit. Quo viso , Alexander , levato
 corpore in cubitum , epistolam a Parmenione
 missam sinistrâ manu tenens , x accepit po-
 culum , & hausit interritus : tum epistolam
 Philippum legere jubet , nec a vultu legentis
 movit oculos , y ratus aliquas conscientiae no-
 tas in ipso ore posse deprehendere. Ille , epi-
 stolâ perlectâ , plus indignationis quàm pavo-
 ris ostendit : projectisque amiculo & literis
 ante lectum , Rex , inquit , z semper quidem
 spiritus meus ex te pependit , sed nunc verè ,
 arbitror , sacro & venerabili ore trahitur. Cri-
 men parricidii , quod mihi obiectum est , tua sa-
 lus a diluet. Servatus a me vitam mihi b dede-
 ris. Oro quæsoque , omisso metu , patere medica-
 mentum c concipi venis. d Laxa paulisper ani-
 mum , quem sollicitudine intempestivâ amici sanè
 fideles , sed e molestè seduli turbant. Non secu-
 rum modò hæc vox , sed etiam lætum regem

x Diversas partes &
 cogitationes.

u In quo pharmacum
 miscuerat.

x Dextrâ accepit.

y Credens se posse in-
 venire in ejus vultu ali-
 qua signa aut innocentiae
 aut sceleris , cujus sibi
 conscius esset.

z Semper quidem vita
 mea ex tua salute pependit ;

sed nunc maximè ,
 ut puto , ore tuo duci-
 tur. Per os tuum spiro ,
 & vivo.

a Refellet.

b Dabis. Te servato ,
 servabor.

c Diffundi in venas
 pharmacum.

d Libera curâ.

e Nimiùm & cum mo-
 lestia diligentes.

ac plenum bonæ spei fecit. Itaque, *f* si dii; inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum velles experiri meum, alio profectò voluisses; sed certiore, quàm experrus es, ne optasses quidem. Hanc epistolâ acceptâ, tamen, *g* quod dilueras, bibi: & nunc h credo te non minùs i pro tua fide, quàm pro mea salute esse sollicitum. Hæc elocutus dextram Philippo offert.

XV. Ceterùm tanta vis medicaminis fuit, ut quæ secuta sunt, & criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus *l* spiritus ardè meabat, nec Philippus *m* quicquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admovit, ille torpentem, nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primùm mentis compotem esse sensit, modò matris sororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis *n* admonere non destitit. Ut verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto o corpore salubritas percipi potuit; primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque, expectatione maturiùs recuperavit: quippe post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidiùs ipsum regem, quàm Philippum intuebatur exercitus, pro se quisque dexteram ejus amplexi, grates habebant.

f Si Dii tibi facultatem dedissent eligendi quâ ratione potissimum velles meum in te animum explorare; utique alia ratione experiri maluisses, quàm quâ experrus es.

g Pharmacum quod paraveras, hausi.

h Fortè legendum; crede me.

i Pro fide tua probanda.

k Accusationem credibiliorem fecerint.

l Interclusus halitus ægrè commeabat per respirationem.

m Nihil intentatum reliquit.

n Mentionem facere.

o Et per totum corpus salubris virtus pharmaci diffundi potuit.

velut presenti Deo. Namque haud facile diu
est, præter ingenitam illi p genti erga reges
suos venerationem, quantum hujus quoque
regis vel admirationi dediti fuerint, vel cari-
tate flagraverint. Jam primum nihil nisi divinâ
ope aggredi videbatur: nam quum præsto esset
ubique fortuna, q temeritas in gloriam cesse-
rat: ætas quoque vix tantis matura rebus, sed
abunde r sufficiens, omnia s etiam ejus opera
honestabat. Et quæ leviora haberi solent, ple-
rumque in re militari graviora vulgo sunt;
exercitatio corporis inter ipsos, cultus habi-
tusque paullulum t a privato abhorrens u mi-
litaris vigor: x queis ille vel ingenii dotibus,
vel animi artibus, ut pariter carus ac venci-
randus esset, effecerat.

XVI. At Darius, nuncio de adversa valetu-
dine ejus accepto, celeritate, quantam y ca-
pere tam grave agmen poterat, ad Euphratem
contendit: & junctoque eo pontibus, quinque
tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam
occupare festinans. Jamque Alexander, viri-
bus corporis receptis, ad urbem Solos perve-
nerat: cuius potitus, ducentis talentis a no-
mine multæ exactis, arci præsidium militum
imposuit. Vota deinde pro salute b suscepta
per ludum atque otium reddens, ostendit quan-
tâ fiduciâ barbaros sperneret. Æsculapio &

p Macedonicæ genti.

q Temeritas in gloriæ
materiam versa erat.

r Par illis gerendis.

s Omnia ejus facta
commendabat.

t Non multum a pri-
vatorum habitu discre-
pans.

u Simplicis militis ro-
bur.

x His ille vel naturæ

dotibus, vel compara-
tis arte animi virtuti-
bus.

y Ferre, adhibere.

z Impositis flumini
pontibus.

a Sub nomine multæ:
pro multâ.

b Vota quæ pro recu-
peranda valetudine fecer-
at.

Minervæ ludos celebravit. *c* Spectanti nuncius
latus affertur Halicarnassio, Persas acie a suis
esse superatos; Myndios quoque & Caunios,
& pleraque *d* tractus ejus suæ facta ditionis.
Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque mo-
tis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem
Mallon pervenit: inde *e* alteris castris ad op-
pidum Castabalum. Ibi Parmenio regi occur-
rit, quem præmiserat ad explorandum iter sal-
tus, per quem ad urbem Isson nomine pene-
trandum erat. Atque ille angustias ejus occu-
patis, & præsidio modico relicto, Isson quo-
que desertam a barbaris ceperat. Inde progres-
sus, deturbatis qui interiora montium obside-
bant, præsidiis cuncta firmavit: occupatoque
itinere, sicut paullo ante dictum est, *f* idem
& auctor & nuncius venit.

XVII. Isson inde rex copias admovit: ubi;
consilio habito, utrumne ultra progredien-
dum foret, an ibi opperendi essent milites
novi, quos ex Macedonia adventare constabat;
Parmenio non alium locum prælio aptiorem
esse censebat. Quippe illic utriusque regis co-
piae numero futuras pares, quum angustiae
multitudinem non caperent: planitiem *g* ipsis
camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi
incipiti *h* acie opprimi possent. Timere, ne
non virtute hostium, sed lassitudine sua vin-
cerentur. Persas recentes subinde successuros,
si laxius *i* stare potuissent. Facile ratio tam
salubris consilii accepta est: itaque inter an-
gustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in

c Alexandro ludos spe-
ctanti.

d Illius oræ, litoris.

e Alterâ castrorum
mutatione. Vel, altero

f Idem qui rem gesse-

rat, illius gestæ nuncium
attulit.

g Macedonibus.

h Duplici hostium a-
cie, a fronte & a tergo.

i Si copias extendere
possent.

exercitu regis Sisines Perses, quondam a præ-
tore Ægypti missus ad Philippum; donisque
& omni honore cultus, & exsilium patriâ sede
mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexan-
drum, inter fideles socios habebatur. Huic
epistolam Cretensis miles obsignatam annulo,
cujus signum haud senè notum erat, tradidit.
Nabarzanes prætor Darii miserat eam, horta-
baturque Sisinem, ut dignum aliquid nobili-
tate ac majoribus suis cederet: magno id ei
apud regem honori fore. Has literas Sisines,
utpote *l* innoxius, ad Alexandrum sæpe de-
ferre tentavit: sed quum tot curis apparatu-
que belli regem videret urgeri, aptius subinde
tempus expectans, suspicionem iniri scelesti
consilii præbuit. Namque epistola, prius quàm
ei redderetur, in manus Alexandri pervene-
rat; lectamque eam, ignoti annuli sigillo im-
presso, Sisini dari jusserat, ad *m* æstimandam
fidem barbari. Qui, quia per complures dies
non adierat regem, scelesto consilio eam visus
est suppressisse; & in agmine a Cretensibus,
haud dubiè jussu regis, occisus est.

XVIII. Jam Græci milites, quos Thymodes
a Pharnabazo acceperat, præcipua spes & pro-
pemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi
magnopere suadebant, ut retrò abiret, spatio-
sosque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id
consilium damnaret, at ille divideret saltem
copias innumerabiles, neu sub *n* unum fortu-
næ idum totis vires regni cadere pateretur.
Minus hoc consilium regi, quàm purpuratis
ejus displicebat: *o ancipitem fidem, & mer-*

l Exsilium patriæ præ-
tulerat.

l Innocens.

m Ad explorandam Si-
sinis fidelitatem.

n Unius pugnæ disci-

mini exponi gneret.

o Perfidiam Græcorum
& proditionem, pecunia
entam ab Alexandro
brevis erupturam.

cede venalem prodicionem imminere, dividi non ob aliud copias velle, quam p ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius esse, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, q documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, r ut erat sanctus & mitis, se verò tantum facinus negat esse facturum, ut suam s secutos fidem, suos milites, jubeat trucidari. Quem deinde ampliùs nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem t stolidum consilium capite luere debere; u defuturos eos qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique, ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere, nec x tamen melioris fidei haberi qui prudentius suaserint. Itaque Græcis nunciari jubet, Ipsum quidem benivolentiæ illorum gratias agere: ceterum, si retrò ire pergat, haud dubiè regnum hostibus traditurum. Fama y bella stare: & eum qui recedat, fugere credi: z trahendi verò belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudini, utique quum jam hiems instaret in a regione vasta, & invicem a suis atque hoste vexata, non sufficere alimenta. Ne dividi quidem copias posse,

p Ut postquam a ceteris divisi essent, si quid ipsorum custodiæ creditum esset, dederent Alexandro.

q Ut vindictæ prodicionis exemplo essent.

r Cum esset religiosus ac mansuetus.

s Qui ipsius fide fieri venerant.

t Minus prudentis consilii venas morte solve-

u Nec qui con-

silium darent, si dare periculolum esset.

x Nec tamen eos ab ipso fideliores existimari, qui utilius consilium attulerint.

y Ex fama pendere bellorum successus.

z Protrahendi, di ferendi.

a In provincia desertæ, & a Persis atque Macedonibus alternatim direpta.

servato more majorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribile antea regem, & b absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senjerit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, silvarum latebris se occuluerunt. Jam etiam c valetudinis simulatione frustrari suos milites: sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius d jactata, quam verius.

XIX. Ceterum, pecuniâ omni, rebusque preciosissimis Damascus Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen conjuge & matre: virgines quoque cum parvo filio comitabantur p trem. Fortè eadem nocte & Alexander ad fauces quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum quem Amanicas e pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persæ, quin, Issò relicta quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam saucii quidam & invalidi, qui agmen non poterant persequi, f excepti erant. Quos omnes, g instinctu purpuratorum barbarâ feritate sævientium, præcisâ adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis, non iare, quæ vidissent, regi suo jussit. Motis ergo castris, superat Pinarum amnem; h in tergis ut crede-

b Alexandrum propter ipsius Darii absentiam inani spe inflatum, ex quo illum appropinquare cognovit, prudentem ex temerario redditum, &c.

c Simulato morbo fal-

lere ac morari suos milites.

d Dicta sunt.

e Portas, fauces.

f Capti.

g Suatione procerum.

h Macedonum, ut putabat, fugientium terga insequendo pressurus.

bat, fugientium hæsurus. At illi quorum amputaverat manus, ad castra Macedonum penetrant; Darium, quàm maximo cursu posset, sequi nunciantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissos explorare jubet; ipsene adesset, an præfectorum aliquis speciem præbuisset universi venientis exercitus. Sed cum speculatores revertentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut i continenti incendio ardere visa; quum incondita multitudo, maximè propter jumenta, laxiùs tenderet. Itaque eo ipso loco k metari suos castra jusserat, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse.

XX. Ceterum, ut solet fieri cum ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem versa fiducia est. l Illam ipsam fortunam, quàm m aspirante res tam prosperè gesserat, verebatur: nec injuriâ: ex his quæ tribuisset sibi quàm mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur eventum. Rursus n occurrebant majora periculis præmia: &, sicut dubium esset an vinceret, ita illud utique certum esse, honestè & cum magna laude moriturum. Itaque o corpora milites curare jussit, ac deinde tertiâ vigilia instructos & armatos esse. Ipse in jugum editi montis adscendit, multisque collucentibus facibus patrio more sacrificium Diis præsidibus loci fecit. Jamque tertium, sicut præceptum erat, signum tubâ miles acceperat, itineri simul paratus & prælio: p strenuèque jussi

i Continuo, non interrupto.

k Ponere castra:

l Favente.

m Et merito.

n Animo observabantur.

o Milites jussit corpora cibo & quiete reficere.

p Celeriter.

procedere;

procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen jubet, armisque ipse sumtis, aciem ordinabat.

XXI. Dario adventum hostium pavidi agrestes nunciaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocri omnium animos formido *q* incesse-
rat: quippe itineri, quàm prælio, aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant: discors exercitus, nec ad *r* unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare statuit, & a fronte & a tergo circumiturus hostem: a mari quoque, quo dexterum ejus cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & objicere sese Macedonum copiis jusserat: si id non possent, retrocedere in montes, & occultè circumire ultimos hostium. Ceterùm *s* destinata salubriter, omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alii præ metu imperium exsequi non audebant, alii frustra exsequebantur: quia, ubi *t* partes labant, summa turbatur.

XXII. Acies autem hoc modo stetit. Nabar-

q Ingens timor omnium mentes occupaverat.

r Nec ad unius ducis signum accipiendum intentus.

s Sed fors, omni con-

silio efficacior, irrita reddidit *quæ* utiliter a Dario constituta fuerant.

t Cùm partes aliquæ deficiunt, totum perturbatur.

zanes equitatu dexterum cornu tuebatur, additis funditorum sagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum, tria millia delectorum equitum assueta corporis custodiæ, & pedestris acies quadraginta millia, sequebantur. Hyrcani deinde Medique: his proximi ceterarum gentium equites dexterâ lævâque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia jaculatorum funditorumque antecedeabant. Quicquid in illis angustiis adiri poterat, impleverunt copiæ: cornuaque hinc a jugo, illinc a mari stabant: uxorem matremque regis, & alium feminarum gregem in medium agmen acceperant.

XXIII. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. Dexterum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur. Huic proximi stabant Cœnos & Perdicas, & Meleager, Ptolemæus, & Amyntas, sui quisque agminis duces. In lævo, quod ad mare u pertinebat, Craterus & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati: dexterum Macedones, Thessalis adjunctis, lævum Peloponnesenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis: Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At his, qui præmissi a Dario jugum montis infederant, Agrianos opposuit ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut quantum posset, agmen ad mare exten-

a Quod mare versus collocatum erat.

deret, quò longius abesset montibus, quos occupaverant barbari. At illi neque obstare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maximè aspectu profugerant territi. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne *x* supernè incesceretur, timuerat, præstitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant: neque enim latius extendi aciem patiebantur angustia. Paulatim deinde se laxare sinus montium, & majus spatium aperire cœperant, *y* ita ut non pedes solùm pluribus ordinibus incedere, sed etiam a lateribus circumfundi posset equitatus.

XXIV. Jam in conspectu, sed extra reliquum utraque acies erat, quum priores Persæ inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & a Macedonibus major *z* exercitus numero, sed jugis montium vastisque saltibus repercussus: quippe semper *a* circumjecta nemora petraque, quantamcumque accepere vocem multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne *b* suspensi, acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu, capefferent bellum. Cùmque *c* agmen obequitaret, variâ oratione, ut cujusque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam atque ultima Orientis, *d* non ipsius magis, quàm

x Eaque res Alexandro reddidit securum latus *dextrum* aciei, quod metuerat ne *ab hostibus* ex superiore loco *montis* impeteretur.

y Ita ut non solùm pedites possent incedere pluribus ordinibus, sed etiam ipsi equites possent *a* lateribus tegere *peditem*.

z Major clamor quàm pro numero exercitus.

a Vicina.

b Ne propter velociorem cursum vehementius incitato anhelitu, ad prælium accederent anhelantes, & vacillantes.

c Equo videretur circum agmina.

d Non magis Alexan-

suo ductu profecti, inveteratæ virtutis admo-
 nebantur. Illos terrarum orbis liberatores,
 emensosque e olim Herculis & Liberi patris
 terminos, non Persi modò, sed etiam omni-
 bus gentibus imposituros jugum. Macedonum
 Bactra & Indos fore: minima esse, quæ nunc
 intuerentur: sed omnia victoria f parari. Non
 præruptis petris Illyriorum & Thraciæ saxis
 sterilem laborem fore: spolia totius Orientis
 offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem
 suo pavore g fluctuantem, umbonibus posse
 propelli. Victor ad hæc Atheniensium Philip-
 pus pater invocabatur, domitæque nuper Bœo-
 tiæ, & urbis in ea nobilissimæ ad solum di-
 rutæ h species representabatur animis: jam
 Granicum amnem, jam tot urbes aut expugna-
 tas, aut in fidem acceptas, omniaque quæ
 post tergum erant, strata, & pedibus ipsorum
 subiecta memorabat. Quum adierat Græcos,
 admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bel-
 la: Darii prius, deinde Xerxis insolentiam,
 aquam ipsam terramque populantium, ut ne-
 que fontium haustum, nec solitos cibos relin-
 querent: dein Deum templa ruinis & ignibus
 esse deleta, urbes eorum expugnatas, fœdera
 humani divinique juris violata referebat. Illy-
 rios verò & Thracas rapto vivere assuetos,
 aciem hostium auro purpuræque fulgentem in-
 tueri jub bat, prædam, non arma gestantem.
 Irent, & imbellibus feminis aurum viri eri-
 perent: aspera montium suorum juga nudos-
 que colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus
 Persarum campis agrisque mutarent.

ari impulsu & imperio, rent.

quàm suâ ipsorum vo-
 luntate.

e P Aquam Herculis
 & Bœchi limites ali-
 quando prætergressi so-

f Comparari.

g Nut-ntem, inclina-
 tam ad fugam.

h Imago quasi præsens
 subebatur.

XXV. Jam ad teli iactum pervenerant, quum Persarum equites ferociter in lævum cornu hostium invedi sunt : quippe Darius equestri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse conjectans : jamque etiam dexterum Alexandri cornu circumlibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jussis subsistere, ceteros i in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, præfectum eorum occultè circumire tergum suorum jubet, Parmenionique congiungi, & quod is imperasset, impigre exsequi. Jamque ipsi in k medium Persarum undique circumfusi, egregiè se tuebantur : sed conferti & quasi coherentes, tela vibrare non poterant. l Simul ut erant emissa, in eisdem concurrentia implicabantur : levique & vano ictu pauci in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigre stringunt. Tum verò multum sanguinis fusum est : duæ quippe acies ita coherebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit : m collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, n in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos : nec vulnerati (ut aliàs solent) acie poterant excedere, cum

k In mediam aciem, in medium proelii periculum celeriter transfert.

k In medio Persarum ex omni parte cingentium inclusi.

l Simul atque erant

emissa, quia eisdem pariter petebant, collidebantur inter se & implicabantur.

m Juncto pede invicem.

n In eodem loco, in quo pedem posuerant,

hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent.

XXVI. Alexander non ducis magis, quàm militis munera exsequebatur, opimum o decus, cæso rege expetens: quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxathres, cùm Alexandrum instare ei cerneret, equites quibus præerat, ante ipsum currum regis objecit, armis & robore corporis multum super ceteros eminens, animo verò & p pietate in paucissimis: illo utique prælio clarus, alios improvidè instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa regem erant, mutuâ adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò q similis ruinæ strages erat. Circa currum Darii jacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregiâ morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Arizyes, & Rheomithres, & Sabaces prætor Ægypti, magnorum exercituum præfecti, noscitabantur: circa eos cummulata erat peditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen cæsi sunt. Inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone r perstrictum est.

XXVII. Jamque qui Darium vehebant equi, confossi hastis & dolore s efferati, jugum quatere, & regem curru excutere cœperant: cùm ille veritus ne vivus venisset in hostium potestatem, desiluit, & in equum, qui ad hoc seque-

permanebant.

o Præcipuum pugnae honorem Darii cæde referre cupiens.

p Amore in fratrem eminens inter paucissi-

q Non tam singuli Persæ sterni & cadere, quàm tota eorum agmina instar collabentis domus ruere videbantur.

r Vulneratus est.

s Ferociiores facti.

batur, imponitur: insignibus quoque imperiū ne fugam proderent, indecorè atque. Tum verò ceteri dissipantur metu, & quā cuique parebat ad fugam via, erumpunt, arma jacentes, quæ paulò ante ad tutelam corporum sumserant: & adeo pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques a Parmenione missus: & forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persæ Thessalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipso impetu proculcata erat, cū Thessali & strenuè circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, sparsosque & incompósitos victoriæ fiduciā barbaros ingenti cæde prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum, & serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maximè constat, ægrè moliebantur: quippe circumagendis equis suis Thessali multos occupaverant. Hac tam prosperā pugnā nunciatā, Alexander, non ante ausus persequi barbaros, utrinque jam victor, instare fugientibus cœpit. Haud amplius regem quàm mille equites sequebantur, cū ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? y Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur.

XXVIII. At Græci, qui in Darii partibus steterant, Amynta duce (prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) & abrupti a ceteris,

ε Ταντοπερὲ πavidὸς
eorum animus illa ipsa
metuebat quæ præsidio
esse poterant.

α Celeriter flexis & circumactis equis huc & illuc dispersi.

β Gravati ferreis laminis inter se connexis ægrè movebant agmen suum, id est, se ipsos;

cū ejusmodi agminis, ceu equitatus præcipua vis constet in celeritate. Quippe, vel potius ideoque, Thessali leviores occupaverant, præveniant multos Persarum, dum circumagerent equos suos.

γ Pellebantur.

δ Divulsi, separatim

haud sanè fugientibus similes evaserant. Barbari *a* longè diversam fugam intenderant: alii quà rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitu rupes saltusque montium occultos petivere, pauci castra Darii. Sed jam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentiâ ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli sed luxuriæ apparatus, diripuerant milites. Cùmque *b* plus raperent, p. ssim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contemserat. Jamque ad feminas perventum erat, quibus quò cariora ornamenta sunt, violentiùs detrahebantur; nec corporibus quidem vis ac libido parcebat. Omnia planctu tumultuque, prout *c* cuique fortuna erat, castra repleverant: *d* nec ulla facies mali deerat, quum per omnes ordines ætatesque victoris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc verò *e* impotentis fortunæ species conspici potuit, cùm ii qui tum Dario tabernaculum exornaverant omni luxu & opulentiâ instructum, *f* eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites, ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.

XXIX. Sed omnium oculos animosque in semet converterant captivæ mater conjuxque Darii. Illa non majestate solùm, sed etiam ætate venerabilis: hæc formæ pulchritudine, nec *g* illâ quidem sorte corrupta. Acceperat in

a Valde diversam alii ab aliis viam fugiendiceperant.

b Plus caperent, quàm ferre possint.

c Prout quæque fortunam experiebatur.

d Nec ullam calamitatis genus aberat.

e Potentiam suam immoderatè exercentis fortunæ imago videri potuit.

f Tabernaculum, & ea quibus exornabatur.

g Quam ne tanta quidem calamitas minuerat.

suum filium, nondum sextam ætatis annorum egressum; in spem tantæ fortunæ, quantam paulò ante pater amiserat, genitum. At in gremio h. anùs aviæ jacebant adultæ i virgines duæ, non suo tantum, sed etiam illius mœrore confectæ. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissâque veste, pristini decoris immemores, reginas dominasque veris quondam, tunc k alienis nominibus vocantes. Illæ suæ calamitatis oblitz, utro cornu Darius steteret, quæ l fortuna discriminis fuisset, requirebant: negabant se captas, si viveret rex. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia: decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor & quingenti faucii fuere: triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt: equitum centum quinquaginta interfecti. m Tantulo impendio ingens victoria stetit.

XXX. Rex diu Darium persequendo fatigatus, posteaquam & nox n appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paulò ante a suis capta pervenit. o Invitari deinde amicos, quibus maximè assueverat, jussit: quippe summa dumtaxat cutis in femore perstricta non prohibebat interesse convivio. Tum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro ululatu planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque quæ excubabat ad tabernaculum regis, verita ne majoris motûs principium esset, armare se cœperat. Causa

h Matris Darii.

i Filiz Darii.

k Ad alias pertinentibus.

l Quis pugnz eventus.

m Tam parvo pretio

constitit Alexandro magna victoria.

n Appropinquabat.

o Ad convivium vocati.

p eos quibus familiariter utebatur.

pavoris subiti fuit, quòd mater uxorque Darii cum captivis mulieribus nobilibus, regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu ejulatuque dessebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui fortè ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius, sicut paulò ante dictum est, ne cultu prodere- tur, abjecerat, in manibus ejus qui repertum ferebat, agnovit: ratusque interfecto detra- ctum esse, falsum nuncium mortis ejus attule- rat. Hoc mulierum errore comperto, Alexan- der fortunæ Darii, & pietati earum illacry- masse fertur. At primo Mithrenem, qui sardeis prodiderat, peritum Persicæ linguae, ire ad consolandas eas jussit. Veritus deinde p ne proditor captivarum iram doloremque grava- ret, Leonnatum ex purpuratis suis misit, jussum indicare, falsò lamentari eas Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit, missumque a rege se nunciari jubet. At ii qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati q actum esse de dominis, in tabernaculum currunt vociferan- tes adesse supremam horam, missosque qui occiderent captas. Itaque ut quæ nec prohibe- re, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacitæ r experiebantur victoris arbi- trium. Leonnatus, expectato diu qui se intro- mitteret, postea quàm nemo prodire audebat, reliquis in vestibulo satellitibus, intrat in ta- bernaculum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater & conjux provelutæ ad pedes. orare coeperunt, ut, prius quàm interficerentur, Da-

p Ne perfidi conspe-
ctus illarum indignatio-
nem lectumque augeret.
q Ceterum eas inter-

tum dominarum sua-
rum.

r Expectabant quid
victor de ipsis statueret.

ut corpus ipsis patrio more sepelire permitteret : sanctas supremo in regem officio , se impigre morituras. Leonnatus & vivere Darium , & ipsas non incolumes modò , sed etiam apparatu pristinæ fortunæ reginas fore. Tum mater Darii allevari se passa est

XXXI. Alexander postera die cum cura sepultis militibus , quorum corpora invenerat , Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet , matrique Darii permittit , quos veller , patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro s habitu præsentis fortunæ humani jussit : apparatus funerum , quo Persæ t suprema officia celebrarent , u invidiosum fore existimans , quum victores haud pretiosè cremarentur. Jamque a justis defunctorum corporibus solutis , præmittit ad captivas , qui nunciarent ipsum venire : inhibitâque comitantium turbâ , tabernaculum cum Hephrestione intrat. Is longè omnium amicorum carissimus erat regi , cum ipso pariter educatus , secretorum omnium y arbi- ter : libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat , q quod tamen ita usurpabat , ut magis a rege permissum , quàm vindicatum ab eo videretur : & sicut ætate par erat regi , ita corporis a habitu præstabat. Ergo reginæ illum regem esse ratæ , suo more veneratæ sunt. Inde b ex spadonibus captivis , quis Alexander esset , monstrantibus , Sisygambis advoluta est pedibus ejus , c ignorationem

s Statu.

t Ultimos honores mortuis redderent.

u Invidiæ obnoxium.

x Cum reddidissent mortuis justa & debita officia.

y Consciis.

q Quo tamen ita utebatur , ut magis hanc ad-

monendi libertatem Alexander ei ultro concessisse , quàm ipse sibi tanquam debitam vindicasse & tribuisse videretur.

a Statuta.

b Quibusdam ex spadonibus.

c Excusans quod Alexandrum non nosset ,

nunquam antea visi regis excusans. Quam manu elevans rex, *Non errasti, inquit, mater; nam & hic Alexander est.*

XXXII. Equidem, si hanc & continentiam animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorum fuisse crederem, quam visus est esse, cum & Liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes & victoriâ emensus. Vicisset profecto superbiam atque iram, mala invicta: abstinuisset inter epulas cædibus amicorum; egregiosque bello viros, & tot gentium secum domitores, in diâ causâ, veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo ejus infuderat. Itaque & orientem eam moderatè & prudenter tulit, ad ultimum magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum reges & continentiam & clementiam vincerentur. Virgines regias excellentis formæ & tam sanctè habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Conjugem ejusdem, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis i captivo corpori illuderet. Omnem & cultum reddi feminis jussit, nec quicquam ex pristinae fortunæ magnificentiam captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Sisygambis, Rex, inquit, *l mereris ut ea precemur tibi, quæ Dario nostro quondam precatæ sumus: & (ut video) dignus es, qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam æquitate superaveris. Tu quidem matrem me & reginam*

quem nondum conspexerat.

& Moderatione.

• Bacchi.

f Cum percurrisset vin-

culo.

• Nascentem.

• in castris.

i Captivæ corpori vim & contumeliam faceret.

& Ornatum muliebrem.

l Mereris hoc a nobis tua in nos benignitate ut... & aliunde dignus es, quippe qui...

vocas : sed ego me tuam famulam esse confiteor. m Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis jugum pati possum. n Tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementiâ, quàm sævitiâ vis esse restatum. Rex bonum animum habere eas jussit. Darii deinde filium collo suo admovit. Atque nihil ille conspectu tunc primùm a se visi conterritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo rex constantiâ pueri, Hephæstionem intuens : Quàm vellem, inquit, Darius o aliquid ex hac indole hausisset !

XXXIII. Tum tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pinari amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque sacratis, Syriam petit ; Damascum, ubi regis p gaza erat, Parmenione præmisso. Atque is, cùm præcessisse Darii q satrapam comperisset, veritus ne paucitas suorum sperneretur, arcessere majorem manum statuit. Sed fortè in exploratores ab eo præmissos incidit natio Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum a præfecto Damasci missas tradit ei : nec dubitare quin omnem regiam suppellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, asservari eo jussu, literas aperit, in quibus erat scriptum, ut maturè Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque recognitâ, Mardum, datis comitibus, ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium

m Dignos præteritæ fortunæ fastigio sensus retineo : sed impositum mihi a præsentis fortuna jugum servitutis æquo animo ferre possum.

n Tua refert, ut clementiâ magis parcendo, quàm duritiâ velis esse

notum, quid in nos facere potueris.

o Aliquam tam generosæ indolis partem habuisset.

p Thesaurus.

q Præfectum provinciarum.

lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum insidias timentis: & ignotum iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen regis sui confusus, agrestes, qui duces itineris essent, r excipi iussit: quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuentes præfecto ne sibi fides habita non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens, ante solis ortum pecuniam reeam, quam gazam Persæ vocant, cum pretiosissimis rerum efferri iubet, fugam simulans, re verâ ut prædam hosti offerret.

XXXIV. Multa millia virorum feminarumque s excedentem oppido sequebantur; omnibus t miserabilis turba præter eum cuius fidei commissa fuerat: quippe quò major proditoris merces foret, u obicere hosti parabat gratiorem omni pecuniâ prædam, nobiles viros, prætorum Darii conjuges, liberosque: præter hos, urbium Græcarum legatos, quos Darius velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onera portantes: hi quum frigus tolerare non possent (quippe & procella subito nivem effuderat, & humus x rigebat gelu tum astricta) vestes, quas cum pecunia portabant, auro & purpurâ insignes induunt; nullo prohibere auso, cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentione curâ suos quasi ad y iustum prælium paucis adhortatus, equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hostem invehit. At illi qui sub oneribus erant, omissis illis per metum

r Capi, Intercepti.

* Egredientem.

† Misericordiam morans.

u Offerre.

x Erat indurata & con-

stricta gelu.

y Verum & plenum

capessunt fugam. Armati quoque, qui eos persequerantur, eodem metu arma iactare, ac nota & diverticula petere cœperunt. Præfectus, quasi & ipse conterritus, simulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant p̄tis campis opes regiæ: illa pecunia stipendio ingenti militum præparata, ille a cultus tot nobilium virorum, tot illustrium feminarum, aurea vasa, aurei fræni: tabernacula regali magnificentia ornata: vehicula quoque a suis b delectata, ingentis opulentia plena; facies c etiam prædantibus tristis: si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus lacerata, alia in cœnum demersa cruebantur: non sufficiebant prædantium manus prædæ.

XXXV. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Feminae pleraque parvos trahentes liberos ibant: inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regnaverat, filia; olim quidem ex d fastigio paterno rerum mutatione detracta, sed tum sortem earum crudelius aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darii filia, & conjux Artabazi principis purpuratorum, & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimæ oræ rex dederat, uxor cum filio excepta est. Mentoris filia tres: ac nobilissimi ducis Memnonis conjux & filius: vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis experta. Lacedæmonii quoque & Athenienses erant, societatis fide violatâ, Persas secuti; Aristegiton, Dropides, & Iphicrates, inter proelium.

a Se nitas a viâ publicâ delectantes,

b Cratus,

c Aurigis,

c Spectaculum vel ipsæ prædantibus lugubre.

d ex culmine paterni imperii dejecta, rerum Persicarum vicissitudine.

Athenienses genere famâque longè clarissimi; Lacedæmonii, Pausippus & Onomastorides cum Monimo & Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ e signatæ fuit, talentorum duo millia & sexaginta, f facti argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum septem millibus jumentorum dorso onera portantium capta sunt. Ceterum & Dii tantæ fortunæ proditorem celeriter debitâ pœnâ persecuti sunt. Namque unus e consciis ejus, credo, regis vicem etiam in illa sorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majestatis suæ & exolevisse cernebat.

LIBER QUARTUS.

I. **D**ARIUS tanti modò exercitûs rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more cursu sublimis inierat prælium; per loca, quæ prope immensis agminibus compleverat, jam inania & ingenti solitudine vasta, fugiebat. Pauci regem sequebantur. Nam nec eodẽ omnes i fugam intenderant, & deficientibus equis, cursum eorum, quos rex subinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit: ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit; id & demum credens fore ipsius, quod

e Habentis signum aliquod impressum.

f Elaborati, ut vasorum argenteorum.

g Dii sic debitâ pœnâ adcesserunt cum qui tot

divitias tradiderat Macedonibus.

h Deletam esse.

i Fugam direxerant.

k Rarus id solum magnus in sua potestate

celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda, jussu eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodiâ, Syriæ, quam Cœlen vocant, præfecit. Novum imperium Syri nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram, & pleraque longius etiam a mari recedentia, rex ejus insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ a Dario redduntur; quibus, ut superbè scriptis, vehementer offensus est. Præcipuè eum movit; quòd Darius sibi regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. I Postulabat autem magis, quàm petebat, ut accepta pecunia, quantumcumque tota Macedonia caperet, matrem sibi ac conjugem liberosque restitueret. De regno, in æquo, si veller, Mariæ contenderet. Si saniora consilia tandem paripotuisset, contentus in patrio, cederet alieni imperii finibus; socius amicusque esset: in o ea se fidem & dare paratum & accipere

II. Contra Alexander in hunc maximè modum rescripsit: Rex Alexander Dario. Ille, cujus nomen sumfisti, Darius, Græcos, qui oram Hellesponti tenent, p coloniasque Græcorum Ionas, omni clade vastavit. Cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Macedonia & Græciæ bello. Rursus rex Xerxes gentis ejus-

quod celeritate prior occupare potuisset.

I Exigebat potius quàm rogabat.

m Pro imperio, si veller, æquo bello dimicaret. Fortè tollenda vox, æquo.

n Regno.

o Paratum se esse, ad hæc præstanda, suam Alexandro fidem dare, & ab eo vicissim accipere.

p Ionas qui sunt coloniae Græcorum.

dem, ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copiis venit: qui navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum verò parentem meum quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecuniæ spe sollicitaverant vestri? impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, quæ licitamini hostium capita: sicut tu proximè, talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque & pro meliore stantibus causâ, magnam partem Asiæ in ditionem redegei meam: te ipsum acie vici. Quem etsi nihil a me impetrare oportebat, quod petieras, utpote qui ne belli quidem in me jura servaveris; tamen, si veneris supplex, & matrem, & conjugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere, & consulere victis scio. Quod si te nobis committere times, dabimus fidem impunè venturum. De cetero, cum mihi scribes, memento non solum regi te, sed etiam tuo, scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus. Ipse in Phœnicen deinde descendit, & oppidum Byblon traditum recepit.

III. Inde ad Sidonam ventum est, urbem vetustate famâque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus: sed & quia deditionem, magis popularium, quàm suâ sponte, fecerat, regno visus indignus: Hephæstionique permissum, ut quem eo fastigio e Sidoniis dignissimum arbitraretur, constitueret regem. Erant Hephæstioni hospites, clari inter suos juvenes; qui factâ ipsis pote-

q Pretium offertis eis
qui hostium capita vobis
attulerint.

& Faventibus meliori.

s Quia civium voluntate potius quàm sua sponte deditionem fecerat.

state regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regiâ stirpe ortum. Admiratus Hephæstion magnitudinem animi spernentis quod alii et per ignes ferrumque peterent, *Vos quidem macti u virtute*, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto majus esset regnum fastidire, quàm accipere. Ceterum date aliquem regiæ stirpis, qui meminerit a vobis acceptum habere se regnum. At illi cum multos x imminere tantæ spei cernerent, singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes; y statuunt, neminem esse potiores quàm Abdolominum quemdam, et longâ quidem cognatione stirpi regiæ annexum, sed ob inopiam suburbanum hortum a exiguâ colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat.

IV. Subitò deinde, de quibus ante dictum est, cum regiæ vestis insignibus hortum intrant: quem fortè steriles herbas eligens Abdolominus repurgabat. Tunc rege eo salutato, alter ex his, b Habitus, inquit, hic quem cernis in meis manibus, cum c isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie æternisque sordibus squalidum: cape regis animum, et in eam fortunam, quâ dignus es, istam continentiam profer. Et cum in regali solio residebis, vitæ necisque omnium civium dominus, ca-

a Per medias flammæ feriem criundum ex regia stirpe.
mediæque tela quærent.

b Tenui mercede excolentem in suburbio hortum.

c Vestis.

d Pro squalidis hisce pannis induendus tibi

e est.

ve obliviscaris hujus statûs, in quo accipis *regnum*: immo hercule, propter quem. Somnio similis res Abdolomino videbatur. Interdum, satisne *e* sani essent, qui tam protervè sibi illuderent, percontabatur. Sed ut cunctanti squalor ablutus est, & injecta vestis purpurâ auroque distincta, *f* & fides a jurantibus ficta; serîo jam rex, iisdem comitantibus, in regiam pervenit. Fama (ut solet) *g* strenuè tota urbe discurrit; aliorum *h* studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque *i* humilitatem inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum rex protinus jussit, diuque contemplatus, *k* Corporis, inquit, habitus, famæ generis non repugnat: sed libet scire, inopiam quâ patientiâ tuleris. Tum ille, Utinam, inquit, eodem animo regnum pati possim! Hæc manus suffecere desiderio meo: nihil habenti nihil defuit. Magnæ indolis specimen lex hoc sermone Abdolomini cepit. Itaque non Scratonis modò regiam suppellestem attribui ei jussit, sed pleraque etiam ex Persica præda: regionem quoque urbi *m* appositam, ditioni ejus adjecit.

V. Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quatuor millibus Græcorum ipsum ex acie *n* persecutis, fugâ Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impositis, *o* Cyprum transiit: & cum in

e An sanæ mentis essent, qui se tam insolenter irriderent, quærelat.

f Et jurantes effecerunt ut ipsis fidem haberet.

g Celeriter.

h Aliorum favor, aliorum indignatio se probabat.

i Abjectam conditionem.

k Forma corporis non repugnat famæ de sua origine vulgaræ.

l Argumentum.

m Adjunctam, vicinam.

n Secutis.

o In Insulam Cyprum venit.

Illo statu rerum id quemque, quod p occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure possessum; Ægyptum ptere decrevit, utrique regi hostis, & semper q ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatusque milites ad spem tantæ rei, docet Sabacem prætorem Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium & sine duce esse, & invalidum: Ægyptios semper prætoribus eorum infensos, pro sociis r ipsos, non pro hostibus s æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat: quippe cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quò videretur. Atque ille t utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans a Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusii, Memphim copias promovit. Ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum: qui territi, tamen u spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit, castrisque positos victores ad populandos agros eduxit, & ac velut in medio positos omnibus, hostium cuncta agebantur. Itaque Mazaces, quanquam infelici prælio suorum animos territos esse cognoverat: tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos ostentans, perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium y non ratione prudentius, quàm eventu

p Prior cepisset.

q Dubiæ mutationi temporum serviens & se accommodans.

r Macedonas.

s Habituros.

t Putans utendum ardore militum dum spe

animarentur.

u Retinendi.

x Et quasi omnia prædæ exp. sita forent, cuncta hostium bona diripiebantur a Græcis.

y Æquè prudens ac felix fuit.

felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quàm deseruerat.

VI. Darii prætores, qui prælio apud Isson superfuerant, cum omni manu, quæ fugientes secuta erat, assumptâ etiam Cappadocum & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus prætor Alexandri, Lydiæ præerat: qui quanquam plerosque militum ex præsidiis ad regem dimiserat, tamen, barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus præliis & aliâ atque aliâ regione commissis, Persæ funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellesponti oram recuperandam a Dario erat missus, captis ejus aut demersis navibus, superat. A Milesiis deinde Pharnabazus præfectus Persicæ classis pecuniâ exactâ, & præsidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Siphnum petiit. Is quoque insulas præsidiis occupat, pecuniâ mulctat. Magnitudo belli quod ab opulentissimis Europæ Asiæque regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedonix præfecto amoliebatur. Cretenses has aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina, unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuentem fortunâ.

VII. Jam tota Syria, jam Phœnicæ quoque, exceptâ Tyro, Macedonum erant: habebatque rex castra in *b* continenti, a qua urbem angu-

a In diversis regionibus.

b Inferre aggrediebatur.

b Terrâ.

flum fretum dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phœnicesque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quàm imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant, commeatusque largè & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi iussit, benignèque legatos allocutus, Herculi quem præcipuè Tirii colerent) sacrificare velle se dixit: Macedonum reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se verò ut id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam c Palatyrion ipsi vocant: ibi regem Deo sacrum rite facturum. Non d tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaque, Vos quidem, inquit, fiducia loci, quòd insulam incolitis. pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici cœperunt, ut regem, quem Syria, quem Phœnice recepisset, ipsi quoque intrare paterentur. At illi loco satis fisci, obsidionem ferre decreverunt.

VIII. Namque urbem a continenti, quatuor stadiorum fretum dividit, e Africo maximè obiectum, crebros ex alto fluctus in litus evolvens; nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quàm ille ventus, obstabat. Quippe vix leni & tranquillo mari moles f agi possunt. Africus verò prima quæque congesta g pulsu illi-

c Veterem Tyrum.

d Non potuit iram compingere, cui alloqui valde obnoxius erat.

e Vento Africo maximè

expositum, crebros e mari fluctus. pellens in litus.

f Duci, extrui.

g Impetu fluctuum

conculsa in mare dispersa.

sa mari subruit : nec ulla tam firma moles est ; quam non exedant undæ per nexus operum manantes , & ubi acrior flatus exstitit , summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem haud minor alia erat : muros turreſque urbis præaltum mare ambiebat. Non *h* tormenta , nisi e navibus precul excussa , emitti , non scalæ manibus applicari poterant. Præcepſ in ſalum murus *i* , pedestre interceperat iter. Naves nec habebat rex , & si admovisset , pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ haud parva dictu res Tyrriorum fiduciam accendit. Carthaginiensium legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant. Quippe Carthaginem Tyrii condiderunt , semper *h* parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperant , ut obsidionem forti animo paterentur ; brevi Carthagine auxilia ventura. Namque eâ tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur.

IX. Igitur bello decreto , per muros turreſque tormenta disponunt , arma junioribus dividunt , opificesque , quorum copiâ urbs abundabat , in officinas distribuunt : omnia belli apparatu strepunt. Ferreæ quoque manus (*l* harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent , corvi-que , & alia tuendis urbibus excogitata , præparabantur. Sed cùm fornacibus ferrum , *m* quod excudi oportebat , impositum esset , adinotisque follibus ignem flatu accenderent , sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur : idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque , cùm fortè pa-

h Machinæ bellicæ.

i Muri in mare usque procurrentes peditibus intercluserant iter.

h Et quasi parentes

honorati sunt ab illis.

l Uncos.

m Ex quo arma fabricari opus erat.

nem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt: territoque rege, Aristander peritissimus vatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum: contra, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cetera impedimento videret fore; caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit; quos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indignâ nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante jacienda moles erat, quæ urbem continenti n committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix divinâ ope posset impleri: *Quæ saxa tam vasta, quas tam procèras arbores posse reperiri? exhaustiendas esse regiones, ut illud spatium o aggeraretur: p exæstuaræ semper fretum, q quôque arctiùs volutetur inter insulam & continentem, hoc acriùs furere.* At ille haud quaquam rudis tractandi militares animos, speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat, dexteram porrigentis; illo duce, illo aperiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat: unam esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget: satisque omnibus stimulatis, opus orsus est. Magna r vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente: s materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis vehebatur.

n Conjungeret.

o Aggere impleretur.

p Æstum pati, & agitare fluctus.

q Et quo angustiore

spatio volvitur.

r Copia.

s Lignum.

X. Jamque a fundo maris in altitudinem montis opus excreverat; nondum tamen aquæ fastigium æquabat: & quò longius moles agebatur a litore, hoc magis, quicquid ingerebatur, præaltum absorbebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onera gestare. Interrogabant etiam, *Num major Neptuno esset Alexander?* Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, ubique admovebatur; cum Tyrii magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspectâ, levibus navigiis & nondum commissum opus circuire cœperunt, missilibus eos quoque qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum & remove, & appellere scaphas in expedito esset, ad u curam semet ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria velaque jussit obtendi, ut extra teli ictum essent: duasque turres & in capite molis crexit, e quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litore appellant, expositisque militibus, eos qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompositos Macedonas aggressi, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum dividere copias coëgit. Et ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam Craterumque præfecit; ipse cum expedita manu Arabiam petiit.

z Nondum cohærentem aggerem circumire cœperunt, ac telis appetere milites in capite molis positos.

u Illos coegerant Macedones, omisso labore, ad curam tuendi sese converteri.

x In fronte aggeris ex

XI. Inter hæc Tyrii navem magnitudine eximiam, faxis arenæque a puppi oneratam, ita ut multum protra emineret, bitumine ac sulphure illitam, remis concitaverunt: & y cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc, prorâ ejus accensâ, remiges defilière in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Navis autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit, quod, priusquam posset z occurri, turres & cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui defilierant in parva navigia, faces, & quicquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modò Macedonum turres, sed etiam summa a tabulata conceperant ignem; cum ii qui in turribus erant, partim b haurirentur incendio, partim, armis omissis, in mare semet ipsi immitterent. At Tyrii qui capere eos quam interficere mallent, natantium manus stirpibus faxisque lacerabant, donec debilitati impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, sed fortè eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus c compages operis verberatæ se laxavère, saxaque interfluens unda medium opus rupit. Pro-
rutis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit, tantæque molis vix ulla vestigia invenit Arabiâ rediens Alexander.

XII. Hic, quod in adversis rebus solet fieri, alius in aliam culpam referebat, quum omnes verius de sevitia maris queri possent. Rex d no-

struxit.

y Cum vela etiam valido vento inflata essent.

z Remedium ferri.

a Tecta turrium, vel

tecta sub quibus tecti promovebantur aggerem.

b Abstergerentur.

c Juncurae.

d Novæ formæ aggeris.

(Cj)

vi operis molem orsus, in adversum ventum non latere, sed recta fronte direxit, quod cetera opera velut sub ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ procul reli jactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant, deinde saxis onerabant: rursus cumulo eorum alias arbores injiciebant. Tum humus aggerebatur; sudesque, aliâ strue saxorum arborumque cumulata, e velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quicquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exsequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultoque lapsu ad molem usque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes: quæ ubi secutæ erant, pleraque secum *f* in profundum dabant: tum levatos onere stipites truncosque arborum *g* haud ægre moliebantur. Deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapso, sequebatur. Ægro animi Alexandro, & utrum perseveraret, an abiret, satis incerto, classis Cypro advēnit: eodemque tempore Cleander cum Græcis militibus in Asiam nuper advectus. Centum & octoginta navium classem in duo dividit cornua: lævum Pnitagoras rex Cypriorum cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa mœnia opposuerunt. Tribus rex invehctus, ipsas demersit.

rem exstruere aggressus,
adverso Africo opposuit
ejus frontem, non latus.

e Totam molem quasi
aliquo vinculo colliga-

tam coagmentaverant.

f In altum mare trahabant.

g Facile disjiciebant.

XIII. Posterâ die, classe ad mœnia admorâ, undique tormentis, & maximè arietum pulsu muros quatit: quos Tyrii, raptim *h* obstru-
 ctis saxis, refecerunt: interiorē quoque mu-
 rum, ut, i si prior sefellisset, illo se tueren-
 tur, orsi. Sed undique vis mali urgebat: moles
 intra teli jactum erat, classis mœnia circuibat:
 terrestri simul navalique clade obruebantur:
 quippe binas quadriremes Macedones inter se
 ita junxerant, ut proræ cohærent, & puppes
 intervallo, quantum capere poterant, dista-
 rent. Hoc puppium intervallum, antennis
 asseribusque validis deligatis, superque eos
 pontibus *l* stratis, qui militem sustinerent, im-
 plexerant. Sic instructas quadriremes ad urbem
 agebant. Inde missilia in propugnantes inge-
 rebantur tutò, cùm classem (sicuti dictum est)
 paratam circuire urbem jubet: jamque naves
 urbi undique admovebantur, & Tyrii despera-
 tione torpebant, cùm subito spissæ nubes *m* in-
 tendere se cœlo, & quicquid lucis internite-
 bat, effusâ caligine extinctum est. *n* Tum in-
 horrescens mare paullatim levare, deinde acriô-
 ri vento concitatum fluctus ciere, & inter se
 navigia collidere. Jamque scindi cœperant
 vincula, quibus connexæ quadriremes erant,
 ruereque tabulata, & cum ingenti fragore in
 profundum secum milites trahere. Neque enim
 conferta navigia ullâ ope in *o* turbido regi
 poterant. Miles ministeria nautarum, remiges
 militis officia turbabant: & quod in hujusmodi
 casu accidit, periti ignaris parebant: quippe

h Festinanter compo-
 sitis lapidibus.

i Si exterior dejectus
 esset.

k Puppes eo spatio ab
 invicem remotæ essent.

l Exstructis.

m Densa nubila obdu-
 xere cœlum.

n Mare cum fremitu
 paullatim intumescere,
 &c.

o In mari turbato.

gubernatores aliàs imperare soliti, tum metu mortis, iussa exsequebantur. Tandem remis pertinaciùs everberatam mare, veluti eripientibus navigia p̄ classicis cessit, appulsaque sunt litori lacerata pleraque.

XIV. Iisdem diebus fortè Carthaginiensium legati triginta superveniunt, magis obsessis solatium, quàm auxilium: quippe domestico bello Pœnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Syracusani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginiis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quanquam ab ingenti spe destituti erant: sed conjuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortiùs, quicquid accideret, laturi, si carissimam suam partem extra communis periculi sortem habuissent. Cùmque unus e civibus in concione indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximiâ religione colebant, urbem deferentis; molemq̃ a Macedonibus jactam in salo, in silvestrem saltum esse mutatam: quanquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni metu, auream catenam devinxere simulacrum, araque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum devexerant Pœni, & in majore locaverant patriâ; multisque aliis spoliis urbium a semet captarum non Carthaginem magis, quàm Tyrum, ornaverant.

XV. Sacrum quoque, quod quidem diis minime cordi esse crediderim, multis seculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium veriùs, quàm sacrum, Carthaginienses a conditoribus traditum, usque ad ex-

temigibus.

UWUWUWUWUWU

6 603 266 603

cidium urbis suæ fecisse dicuntur: ac, nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Ceterum, efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modò præsidia, sed quædam etiam nova admovit. Namque ad *q* implicanda navigia, quæ muros subibant, validis asscribus corvos & ferreas manus cum uncis ac falcibus illigaverant, & ut cum tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus, injicerent. Unci quoque & falces ex iisdem asscribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebant, quos repletos fervidâ arenâ, cænoque decocto, e muris subito devolvebant: nec ulla pestis magis timebatur. Quippe ubi lorica corpusque fervens arena penetraverat, nec ullâ vi excuti poterat, & quicquid attigerat, perurebat: jacentesque arma, laceratis omnibus queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi verò & ferreæ manus tormentis emissæ plerosque rapiebant.

XVI. Hic rex fatigatus statuerat, soluta obsidione, Ægyptum petere: quippe quum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissâ. Ceterum & tam discedere irritum, quàm morari pudebat: famam quoque, quâ plura quàm armis everterat, ratus leviolem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur, ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque militum imponi. Et fortè

q Ad impediendas naves quæ muris appropinquabant.

r Ut asseres halistâ excussos in naves immittē-

rent explicatis repente funibus.

s Tam pudebat abire infectâ re, quàm hære diutius.

bellua inusitatae magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens, ad molem quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit; diverberatisque fluctibus, allevans semet, utrimque conspicua est. Deinde a capite molis rursus alto se immerfit, ac modò super undas eminens magnâ suâ parte, modò superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis et emerfit. Utrisque lætus fuit belluæ adspectus. Macedones et iter jaciendo operi monstrasse eam augurabantur: Tyrii Neptunum, occupati maris vindicem, abripuisse belluam, ac molem brevi profectò ruituram: lætique omine eo ad epulas dilapsi, oneravere se vino: quo graves, orto sole, navigia conscendunt redimta coronis floribusque: adeò victoriæ non omen modò, sed etiam gratulationem præceperant.

XVII. Fortè rex classem in diversam partem agi jusserat, triginta minoribus navigiis relictis in littore: e quibus Tyrii duobus captis, cetera ingenti terruerant metu: donec suorum clamore audito, Alexander classem littori, a quo fremitus acciderat, admovit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis velocitate inter ceteras eminens occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duæ e diverso in latera ejus invectæ sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est, & illam invicem tenuit. Jamque ea quæ non cohærebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur, quum opportunitate mirâ triremis e classe Alexandri in eam ipsam quæ quinqueremi imminebat, tantâ vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur, et puppi. Plures deinde Macedonum naves su-

* Ex aquis se exseruit.

u. iter aggeri ad urbem
reducendo decuravisse.

* Unde clamor ad ipsam pervenerat.

perveniant, & rex quoque aderat, quum Tyrii inhibentes y remis ægrè evellunt navem quæ hæcebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex insecutus, portum quidem intrare non potuit, quum procul e muris missilibus submoveretur: naves autem omnes ferè aut demersit, aut cepit.

XVIII Biduo deinde ad quietem dato militibus, jussisque & classem & machinas pariter admove, ut utrinque territis instaret, ipse in altissimam turrem adscendit ingenti animo, periculo majore: quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus, unus præcipuè telis petebatur: & digna prorsus spectaculo edidit, multos e muris propugnatores hastâ transfixit, quosdam etiam cominus gladio clypeoque impulsos præcipitavit: quippe turris, ex qua diuicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Jamque, crebris arietibus saxorum compage laxatâ, munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas & evaserant: cum Tyrii tot simul malis visi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obsecrant, & occupant liberum mortis arbitrium: nonnulli ruunt in hostem, haud inultè tamen perituri. Magna pars summa tectorum b obtinebant, saxa, & quicquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem a diis petere sustinuit. Pueri virginesque templa compleverant: viri in vestibulo suarum quisque ædium stabant, c parata sævientibus

y Remos in contrarium
vertentes.

x Adscenderant.

a Liberum mortis ge-

nus ultero eligunt.

b Tenebant.

c Parati sævientem Ma-

cedonum expectant.

curba. Multis tamen saluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum praesidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant,) multos Tyrriorum etiam protegentes ad sua perduxere navigia, quibus occultari, Sidona decessi sunt. Quindecim millia hoc furto subducta sequebantur sunt: quantumque sanguinis fatum sit, vel ex hoc existimari potest; quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira praebebat regis; duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens littoris spatium pependerunt. Carthaginensium legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod praesentium rerum necessitas moraretur.

XIX. Tyrus septimo mense, quam oppugnari coepta erat, capta est; urbs & vetustate originis, & crebrae fortunae varietate ad memoriam posteritatis insignis. Condita ab Agenore, diu mare non vicinum modo, sed quodcumque classes ejus adierunt, ditionis suae fecit. Et, si famae libet credere, haec gens litteras prima aut docuit, aut didicit. Coloniae certe ejus pene orbe toto diffusae sunt; Carthago in Africa, in Aegrotia Thebae, Gades ad Oceanum. Credo libero commeantes mari, saepiusque adcundo ceteris incognitas terras, elegisse sedes juventutis, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terrae (nam hoc quoque traditur cultores ejus fatigati, nova & externa domicilia armis sibi met querere cogeantur. Multis ergo e casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tandem longae pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit.

d Quibus occidendis fu- e Multas clades passa &
tor sit haustus pepererat. post eversione in flag-

XX. Iisdem fermè diebus Darii literæ allatæ sunt, tandem ut regi scriptæ. Petebat uti filiam suam Statyræ erat nomen) nuptiis Alexander sibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum & Halyn amnem sitam; inde & Orientem spectantibus terris contentum se fore. Si fortè dubitaret, quod offerretur, accipere; nunquam diu g eodem vestigio stare Fortunam, semperque homines, quantacumque felicitatem habeant, invidiam tamen sentire majorem. Vereri, ne se avium modò, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quàm in illa ætate tantam capere fortunam. Multas se adhuc h reliquias habere: nec semper in angustiis posse deprehendi. Transeundum esse Alexandro Euphratem, Tygrimque & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta regni sui: veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit, Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolæ, quando aditurum? vel Sogdianos & Arachosios nomine tantum notos, ceterasque gentes ad Caucasum & Tanaim pertinentes? i Senescendum fore tantum terrarum vel sine prælio obeunti. Se verò ad ipsum vocare desineret: namque illius exitio se esse venturum. Alexander his illis, qui literas attulerant, respondit; Darium sibi aliena promittere: quod totum amiserat, velle partiri. Dori sibi dari Lydiam, Ioniam, Æolidem, Hellesponti oram, victoriæ suæ præmia: leges autem a victoribus dici, accipi a victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quàm pri-

tata.

f Provinciis ab Halys fluvio Orientem versus pertinentibus.

g Uno statu perseverare.

h Magnam imperii par-

tem sibi superesse.

i Alexandrum perventurum ad senectutem, si tot terras percurreret etiam sine prælio.

munum Marte decerneret. Se quoque, cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam, (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem) sed Persopolim caput regni ejus, Baſtra, deinde Ecbaſana, ultimique Orientis oram imperio suo destinasse. Quocumque ille fugere potuiſſet, ipſum ſequi poſſe. Deſineret terrere fluminibus, quem ſciret maria tranſiſſe.

XXI. Reges quidem invicem hæc ſcripſerant: ſed Rhodii urbem ſuam portuſque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philotâ regiſoni circa Tyrum juſſo præſidere. Syriam quæ Cœle appellatur, Andromachio Parmenio tradiderat, bello quod ſupererat, interfuturus. Rex, Hephæſtione Phœnices oram claſſe prætervehi juſſo, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iſdem ferè diebus & ſolenne erat ludicrum Iſthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut ſunt Græcorum / temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro ſalute Græciæ ac libertate geſtas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iſdem paullò antè incertæ famæ captaverant auram, ut quocumque pendentes animos tuliffet fortuna, ſequerentur. Ceterùm non ipſe modò rex obibat urbes imperii jugum adhuc recuſantes; ſed prætores quoque ipſius, egregii duces, pleraque invaſerant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam: Balacrus, Idarne præ-tore Darii ſuperato, Miletum cepit. Amphoterus & Hegelochus, centum ſexaginta navium claſſe, inſulas inter Achaiam atque Aſiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedo quoque receptâ, Chion, incolis ultrò vocantibus, ſtatuerunt occupare: ſed Pharnabazus Darii

& Celebrabantur ſolennes Iſthmiorum ludi.

/ Pro tempore mutabilia.

prætor, comprehensis *m* qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi & Athenagoræ, suarum partium viris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant; non tam suis viribus, quam ipsorum qui obsidebantur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Quumque, portâ effractâ, cohors Macedonum intrasset, oppidani, olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero & Hegelochō; Persarumque præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide & Athenagora victi traduntur: duodecim triremes cum suo milite ac remige, præter eas triginta naves & piratici *n* lembi, Græcorumque tria millia a Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adjecere classi suæ.

XXII. Forrè Aristonicus, Metymnæorum tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium quæ ad Chium acta erant, primâ vigiliâ ad portûs claustra successit: interrogatusque a custodibus quis esset? Aristonicum ad Pharnabazum venire respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri, ceterum patere socio atque hospiti portum, & postero die o Pharnabazi copiam fore affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare: sequuti sunt ducem piratici lembi. Ac dum applicant navigia p crepidini portûs, obicitur a vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur, nulloque ex

m Iis qui civitatem in Macedonum partes impellebant.

n Lembi, navigia parva

& velocissima.

o Pharnabazi alloquendi facultatem datum *iii*.

p Oræ, litore.

his auso repugnare, omnibus catenæ injectæ sunt: Amphotero deinde Hegelochoque traduntur. Hinc Macedones transiêre Mitylenen, quam Chares Atheniensis nuper occupatam, duorum millium Persarum præsidio tenebat: sed quum obsidionem tolerare non posset; urbe traditâ, pactus ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

XXIII. Darius, desperatâ pace, quam per literas legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babylonem convenire, Bessum quoque Bactriarum ducem, perquàm maximo posset exercitu coacto, descendere ad se jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes q̄ promptissimi, horridis ingenis, multumque a Persarum luxu abhorrentibus. Siti haud procul a Scytharum bellicosissima gente, & rapto vivere assueti, semperque in armis errant. Sed Bessus, suspectâ perfidiâ, haud sanè æquo animo in secundo se continens gradu, regem terrebat. Nam quum regnum r̄ affectaret, proditio, quâ solâ id assequi poterat, timebatur. Ceterum Alexander, quam regionem Darius petisset, omni curâ vestigans, tamen explorare non poterat: more quodam Persarum, arcana regum mirâ celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem quâ prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitæ periculo sanxerat. s̄ Lingua gravius castigatur quàm ullum probum: nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo cui tacere grave sit; quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam ob-

q̄ Audacissimi.

r̄ Ardenter cuperet.

s̄ Linguae intemperantia.

sidebat. Præerat ei Betis, eximie in regem suum
fidei : modicoque præsidio ⁊ muros ingentis
operis tuebatur.

XXIV. Alexander, u æstimato locorum situ,
x agi cuniculos jussit ; facili ac levi humo ac-
ceptante occultum opus : quippe multam are-
nam vicinum mare evomit : nec fixa cautes-
que ; y quæ interpellent specus, obstabant. Igi-
tur ab ea parte quam oppidani conspiciere non
possent, opus cœsus ; ut a sensu ejus averte-
ret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem
humus admovendis inutilis turribus, ⁊ desi-
dente sabulo, agilitatem rotarum morabatur,
& tabulata turrium perfringebat : multique vul-
nerabantur impune, quum idem recipiendis,
qui admovendis turribus, labor eos fatigaret.
Ergo receptui signo dato, posteroque sole,
prius quàm admoveret exercitum, opem deum
exposcens, sacrum patrio more faciebat. Fortè
prætervolans corvus, glebam quam unguibus
ferrebat, subito amisit ; quæ quum regis capi-
ri incidisset, a resoluta defluxit : ipsâ autem
avis in proxima turre confedit. Illita erat tur-
ris bitumine ac sulphure : in qua alis hærenti-
bus, frustra se allevare conatus, a circumstan-
tibus capitur. Digna res visa, de qua vates
consulerentur : & b erat non intactus eâ super-
stitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima
fides habebatur, urbis quidem excidium augu-
rio illo c portendi, ceterum periculum esse,
inquit, ne rex vulnus acciperet. Itaque mo-

⁊ Moenia vasti circuitus
defendebat. *rotis.*

u Considerato.

x Fieri fossiones sub-
terraneas.

y Quæ cuniculorum
progressum intervertant.

⁊ Arenâ cedente sub

a In particulas commi-
nuta dissiliit.

b Non erat expertus
ejusmodi superstitionis
mentis.

c Significari.

nuit, ne quid eo die inciperet. Ille, quanquam unam urbem sibi, quo minus secutus Ægyptum intraret, obstare ægre ferebat; tamen parvis vati signumque receptui dedit.

XXV. Hinc animus crevit obsessis: egressique portâ, *d* recedentibus inferunt signa: cunctationem hostium fore *e* suam occasionem rati. Sed acrius, quàm constantius, prælium inierunt: quippe ut Macedonum signa circumagi videre, repentè sistunt gradum. Jamque ad regem præliantium clamor pervenerat; quum denuntiati periculi haud sanè memor, lorica tamen quam rarò induebat, amicis orantibus, sumsit; & ad prima signa pervenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darii miles, *f* majus fortunâ suâ facinus ausus; clypeo gladium regens, quasi transfuga genibus regis advolvitur. Ille assurgere supplicem, recipique inter suos iussit. At gladio barbarus strenuè in dextram transito, cervicem *g* appetit regis: quì, exiguâ corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum barbari lapsam amputat gladio. Denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus: sed, ut opinor, inevitabile est fatum. Quippe dum inter primores promptius dimicat, sagittâ ictus est: quam per lorica adactam, stantem in humero medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare cœpit: omnibus territis, quia nunquam tam altè penetrasse telum, loricâ obstante, cognoverant. Ipse, nec oris quidem colore mutato, suppressi sanguinem, & vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa, vel *d* simulato vel victo dolore, persisterat: quum suppressus

d In Macedonas recedentes inferunt signa militaria, & rati

e Opportunam sibi.

f Majus, quàm ferebat ejus conditio, cœptum aggressor.

g Ferire conatur.

paullo ante sanguis medicamento, manare largius cœpit: & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine, intumuit. *h* Linqui deinde animo, & submitti genu cœpit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoriâ repetit.

XXVI. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit: & pluribus cuniculis muros subruï jussit. Oppidani i ad pristinum fastigium mœnium novum extruxere munimentum: sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex *k* antesignanos: & dum incautiùs subit, saxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obduâ cicatrice, inter primores dimicat; irâ quoque accensus, quòd duo in obsidione urbis ejus acceperat vulnera. Betim, egregiâ editâ pugnâ, multisque vulneribus confectum, deseruerant sui: nec tamen segniùs prælium capessebat, lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed quum undique *l* (Unus omnium telis peteretur, ad postremum exhaustis viribus, vivus, in potestatem hostium venit. Quo ad Alexandrum) adducto, insolenti gaudio juvenis elatus: aliàs virtutis etiam in hoste mirator, Non ut voluisti, inquit, moriêris, Beti: sed quicquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita. Ille non interrito modò, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander,

h Deliquium animi patiens & in genua collabi.

i Usque ad.

k Primos milites po-

sitos ante signa.

l Quæ uncinis inclusa sunt, desunt in manuscriptis.

Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit: Num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium; m & si nihil aliud, certè gemitu interpellabo. Ira deinde n vertit in rabiem, jam tum peregrinos ritus novâ subeunte fortunâ. Per talos enim o spirantis lora trajecta sunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante rege Achillem, a quo genus ipse duceret, imitatum se esse pœnâ in hostem capiendâ. Cecidère Persarum Arabumque circa decem millia, nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certè non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. Qui Ægyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque præliis etiam secundis p atterebantur copiae, devictarumque gentium militi minor, quàm domestico, fides habebatur.

XXVII. Ægyptii olim Persarum opibus infensi (quippe avarè & superbè imperitatum sibi esse credebant) ad spem adventûs ejus erexerant animos: utpote qui Amyntam quoque transfugam, & q cum precario imperio venientem, læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, quâ intraturus rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, postquam a Gaza copias moverat, in regionem Ægypti quam nunc *Castra Alexandri* vocant, pervenit. Deinde, pedestribus copiis Pelusium petere iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinuere adventum ejus Persæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat: in cujus præsidio

m Et si expressero nihil aliud.

n Se vertit.

o Retis.

p Imminuebantur.

q Cum potestate quasi emendicata.

Mazaces prætor Darii relictus, r ostio amnis superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque regiam suppellectilem tradidit. A Memphi eodem flumine vectus ad interiora Ægypti penetrat: compositisque rebus ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis oraculum statuit.

XXVIII. s Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terrâ cœloque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente & vestigia, intolerabilis æstus existit: luctandumque est, non tantum cum ardore & siccitate regionis; sed etiam cum tenacissimo sabulo, u quod præaltum & vestigio cedens ægre moliantur pedes. Hæc Egyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Jovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fistigio, aut credebatur esse, aut credi volebat. Ergo cum iis quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eò legati Cyrenensium dona attulere, pacem, & ut adiret urbes suas, petentes. Ille, donis acceptis amicitiaque conjunctâ, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem & sequenti die tolerabilis labor visus: nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, jam tamen sterili & emoriente terrâ. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, x haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli

r Cum transisset ostium amnis Nili.

s Via ægre tolerabilis vel paucis viris, & impedimentorum vacuis.

x Plantam pedis.

u E quo pedes difficile se expediunt, utpote præalto & sub plantis cedente.

x Non aliter quàm

devexerant: & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaque & adusta erant omnia; quum repente, five illud deorum munus, five casus fuit, obductæ cælo nubes condidère solem: ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enim verò ut largum quoque imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim y impotentes suî, ore quoque z hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est.

XXIX. Jamque haud procul oraculi sede ab erant, quum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: & modò humi residebant, quum lentius agmen incederet, modò se pennis levabant, antecedentium iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines sita, undique ambientibus ramis, a vix in densam umbram cadente sole, contexta est: multique fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt silvas. Cæli quoque mira temperies, verno tempori maximè similis, b omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum, in Meridiem versus Arabes spectant; Troglodytis cognomen est, quorum regio usque ad Rubrum mare c excurrit. At quæ vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: a Septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica, d navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obsident lito-

altum mare ingressi sunt.

y Cum sibi temperare non possent.

z Aperto.

a Solis radiis viæ inter spissas frondes penetran-
tibus.

b Æqualiter salubris per omnes anni tempestates durat.

c Extenditur.

d Gens Syrtibus vicina, & ex navium intercep-
tarum spoliis ditescens.

et, & æstu destituta navigia, notis sibi vadis, occupant. Incolæ nemoris, quos *Hammonios* vocant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum.

XXX. e Prima munitio tyrannorum veterem regiam claudit: in proxima conjuges eorum cum liberis & pellicibus habitant: hic quoque dei oraculum est: ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud *Hammonis* nemus: in medio habet fontem: *aquam Solis* vocant. Sub lucis ortum tepida manat: medio die, quum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit; inclinato in vespere, calefcit: media nocte, fervida exæstuat; quòque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrefcit, donec sub ipsum diei ortum fassueto tepore languescat. Id quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgò diis artifices accommodaverunt: umbilico maximè similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, quum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes: multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat oraculum.

XXXI. Attum quidem regem propius adven-tem maximus natu e sacerdotibus filium appellat; hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille se verò ait & accipere, & agnoscere, *humanæ* sortis oblitus. Consuluit deinde an totius orbis imperium satis sibi destinaret pater? Vates æquè in adulationem g composuit, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc institit quærere, an omnes

e Interior.

f In solitam temperiem

deservefcit.

g Instructus, propensus.

parentis sui interfectores poenas dedissent? Sacerdos parentem ejus negat ullius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores fuisse supplicia. Adjecit, invictum fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto, dona & sacerdotibus, & deo data sunt, permillumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Jovem. Nihil amplius quaesierunt, quam an auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem? Hoc quoque acceptum fore Jovi vates respondit, ut ipsi victorem regem, divino honore colerent. Verè & salubriter aestimanti fidem oraculi, vana profecto responsa videri potuissent: sed *Fortuna*, h quos uni sibi credere coëgit, magnâ ex parte avidos gloriæ magis, quam capaces facit. Jovis igitur filium se non solum appellari passus est; sed etiam jussit: rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corrumpit. Et Macedones assueti quidem regio imperio, sed majore libertatis i unib a, quàm ceteræ gentes, immortalitatem affectantem, contumaciùs, quàm aut ipsis expediebat, aut regi, averfati sunt. Sed hæc suo quæque temporì reserventur: nunc cetera exsequi pergam.

XXXII. Alexander ab Hammone rediens, ut a mari ad Marcotim paludem, haud procul insulâ Pharo sitam, venit; contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit & magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus quicquid loci est inter paludem & mare, octoginta sta-

h Quæ prospera fors si
bi soli sibi habere con-
pulsit, eus ut plurimum
reddit magis gloriæ cupi-

d s, quàm ad eam mode-
ratè ferendam idoneos.
Specie.
& Magnæ urbi conden-

LIBER QUARTUS. 71

diorum muris ambitum destinat; & qui ædificandæ urbi præessent, relictis, Memphis petit. Cupido haud injusta quidem, ceterum in-
tempestiva, inceserat, non interiora modò
Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere. Mem-
nonis Tithonique celebrata regia cognoscen-
dæ vetustatis avidum trahebat pene extra ter-
minos solis. Sed imminens bellum, cujus mul-
tò major supererat *l* moles, otiosæ peregrini-
nationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præ-
fecit Æschylum Rhodium, & Peucesten Ma-
cedonem; quatuor millibus militum in præ-
sidium regionis ejus datis. *m* Claustra Nili flu-
minis Polemonem tueri jubet; triginta ad hoc
triremes datæ. Africa deinde, quæ Ægypto
juncta est, præpositus Apollonius: vectigali-
bus ejusdem Africæ, Ægyptique, Cleomenes.
Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam
jussis, novam urbem magnâ multitudine im-
plevit. Fama est, quum rex urbis future muros
n polenta, ut Macedonum mos est, o destinasset,
avium greges advolasse, & polentâ esse pastas:
quumque id omen pro tristi a plerisque esset acce-
ptum, respondisse vates, magnam illam urbem
p advenarum frequentiam culturam, multique
eam terris alimenta præbituram.

XXXIII. Regem, quum secundo amne de-
flueret, adsequi cupiens Hector Parmenionis
filius, eximio ætatis flore, in paucis Alexan-
dro carus, parvum navigium conscendit, plu-
ribus, quàm capere posset, impositis. Itaque
mersa navis omnes destituit: Hector diu flu-
mini obluctatus, quum madens vestis, & ad-
stricti *q* crepidis pedes natare prohiberent, in-
dæ non satis amplam.

l Pondus, gravior pars.

m Oſia.

n Ferina hordeacea.

o Designasset.

p Multos aliunde adve-
nientes habitaturos ur-
bem.

q Calceis militaribus.

ripam tamen semianimis evasit ; & r ut primū
 fatigatus spiritum laxavit , quem metus & pe-
 riculum intenderant , nullo adjuvante (quip-
 pe in diversum evaserant alii) exanimatus est.
 Rex amissi ejus desiderio vehementer afflic-
 tus est ; repertumque corpus magnifico extulit su-
 nere. s Oneravit hunc dolorem nuntius mortis
 Andromachi , quem præfecerat Syriæ : vivum
 Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vin-
 dicandum , quantâ maximâ celeritate potuit ,
 contendit. Advenientique sunt traditi tanti
 sceleris auctores. Andromacho deinde Mem-
 nona substituit : affectis supplicio , qui præto-
 rem interemerant. Tyrannos , inter eos Me-
 thymnæorum Aristonicum & Chrysolaum , po-
 pularibus suis tradidit : quos illi r e muris ob
 injurias tortos necaverunt. Atheniensium dein-
 de , Rhodiorumque & Chiorum legatos audit.
 Athenienses victoriam gratulabantur ; & ut
 captivi Græcorum suis restituerentur , orabant.
 Rhodii & Chii de præsidio querebantur. Omnes
 æqua desiderare visi impetraverunt. Mitylenæis
 quoque , ob egregiam in partes suas fidem , &
 pecuniam quam in bellum impenderant , obsi-
 des reddidit : & magnam regionem finibus eo-
 rum adjecit. Cypriorum quoque regibus , qui &
 a Dario defecerant ad ipsum , & oppugnantem Ty-
 rum miserant classem , pro merito honos habi-
 tus est. Amphoterus deinde classis præfectus , ad
 liberandam Cretam missus (namque & Persarum ,
 & Spartanorum armis pleraque ejus insulæ ob-
 sidebantur) ante omnia mare a piraticis classi-
 bus u vindicare jussus : quippe obnoxium præ-

r Statim atque respira-
 tionis *meatum* aperuit ,
 quam periculi metus
 comprimere coegerat

s Auxit hunc luctum.

s Hæ voces , e *muris* ,
 suspectæ sunt , & ideo
 tollendæ , aut aliquid
 mutandum.

u Liberare.

donibus

donibus erat, in bellum utroque rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit: imminensque Dario, iter ad Euphratem pronuntiari iussit.

XXXIV. At Darius, quum ab Ægypto diver-
tisse in Africam hostem comperisset, dubitave-
rat utrumne circa Mesopotamiam subsisteret,
an interiora regni sui peteret: haud dubiè y po-
tentior auctor præsens faturus ultimis gentibus
impigre bellum capeßendi, quas ægrè per præ-
fectos suos moliebatur. Sed ut & idoneis aucto-
ribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus
copiis, quamcumque ipse adisset regionem,
petiturum; haud ignarus quàm cum strenuo res
esset, omnia longinquarum gentium auxilia Ba-
bylonem contrahi iussit. Bactriani, Scythæque,
& Indi convenerant: nam & ceterarum gen-
tium copiarum partibus simul adfuerunt. Ceterum,
quum dimidio ferme major esset exercitus,
quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant;
quæ summâ curâ comparabantur. Equitibus
equisque tegumenta erant ex ferreis laminis
serie inter se connexis. Quæis antea præter ja-
cula nihil dederat, scuta gladiique adjicieban-
tur: equorumque domandi greges peditibus
distributi sunt, ut major pristino esset equi-
tibus: ingensque, ut crediderat, terror ho-
stium, ducente falcata quadrigæ, unicum illa-
rum gentium auxilium, sequutæ sunt. Ex sum-
mo temone hastæ præfixæ ferro eminebant: &
utrimque a jugo ternos direxerant gladios: &
inter radios rotarum plura spicula eminebant

y Potentiùs incitaturus
per se ipse ad arma cele-
riter capiendâ, remotas
nationes, quas difficile
movebat ope satraparum.

& A nuntiis fide dignis
profectus rumer.

a Ex utraque iugi parte
tres enses affixerant dis-
tinctos antrosum.

in adversum : aliæ deinde falces *b* summis rotarum orbibus hærebant ; & aliæ in terram demissæ , quicquid obvium concitatis equis fuisset , amputaturæ.

XXXV. Hoc modo instructo exercitu ac perarmato , Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris , nobilis fluvius ; lævam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato , quum audisset haud procul abesse hostem ; Satropatem equitum præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo prætori sex millia datâ , quibus transitu annis arceret : eidem mandatum , ut regionem quam Alexander esset aditurus , popularetur atque ureret. Quippe credebat inopiâ debellari posse nihil habentem , nisi quod rapiendo occupasset : ipsi autem commeatus alii terrâ , alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbela vicum , nobilem suâ clade facturus. Hic commeatum sarcinarumque maiore parte depositâ , Lycum amnem ponte junxit , & per dies quinque , *c* sicut ante Euphratem , trajecit exercitum. Inde octoginta ferè stadia progressus , ad alterum amnem , *Bumado* nomen est , castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat , equitabilis & vasta planities. Ne stirpes quidem & brevia virgulta operiunt solum : liberque prospectus oculorum , etiam quæ procul recessere , permittitur : itaque si qua campi eminebant , iussit æquari , & totumque fastigium extendi.

XXXVI. *e* Alexandro , qui numerum copiarum ejus , quantum procul conjectari poterant ,

b Curvaturæ , circulis rotarum.

c Hæc verba , sicut ante Euphratem , videntur temere addita.

d Omnem collium emi-

nentiam complanari.

e Qui æstimabant numerum copiarum Darii : . . . vix potuerunt persuadere Alexandro . . .

æstimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus
cæsis, majores copias esse reparatas. Ceterum,
omnis periculi, & maxime multitudinis con-
temtor, undecimis castris pervenit ad Euphra-
tem: quo pontibus juncto, equites primos ire,
phalangem sequi jubet; Mazæo, qui ad inhiben-
dum transitum ejus cum sex millibus equitum
occurrerat, non auro periculum suum facere. Pau-
cis deinde, non ad quietem, sed ad reparandos
animos diebus datis militi, strenue hostem in-
sequi coepit: metuens ne interiora regni sui
peteret, sequendusque esset per loca omni
solitudine atque inopia vasta. Igitur quarto
die *f* præter Arbela penetrat ad Tigrim. Tota
regio ultra amnem recenti fumabat incendio:
quippe Mazæus quæcumque adierat, haud secus
quam hostis, urebat. Ac primo caligine, quam
fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum
metu substitit: deinde ut speculatores præ-
missi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equi-
tum ad tentandum vadum fluminis præmisit:
cujus altitudo primo summa equorum pecto-
ra, mox, ut in medium alveum ventum est,
cervices quoque æquabat. Nec sanè alius *g* ad
Orientis plagam tam violentus invenitur; mul-
torum torrentium non aquas solum, sed etiam
saxa secum trahens. Itaque a celeritate quâ de-
fluit, *Tigri* nomen est inditum: quia Persicâ
linguâ *Tigrim* sagittam appellant.

XXXVII. Igitur pedes velut divisus *h* in cor-
nua, circumdato equitatu, levatis super capita
armis, haud ægrè ad ipsum alveum penetrat.
Primus inter pedites rex egressus in ripam, va-
dum militibus manu, i quando vox exaudiri non
poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix pote-

f Transiens prope ur-
bem Arbela.

g In Oriente.

h In bina cornua, &
circumdatus equitatu.

i Quoniam.

rant, quum modò saxa lubrica vestigium fallerent, modò rapidior unda subduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe quum semet ipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et dum sua quisque spolia consequi studet, major inter ipsos, quàm cum amne orta luctatio est: cumulique sarcinarum passim fluitantes plerosque & perculerant. Rex mone-re, ut satis haberent arma retinere: cetera se redditurum. Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat: obstrepebat hinc metus, præter hunc, invicem vocantium mutuus clamor. Tandem *l* quà leniore tractu amnis aperit vadum, emergère: nec quicquam præter paucas sarcinas desideratum est.

XXXVIII. Deleri potuit exercitus, si quis ausu esset vincere: sed perpetua fortuna regis avertit inde hostem. Sic Granicum, tot milibus equitum peditumque in ulteriore stantibus ripà, *m* superavit: sic angustis in Ciliciæ callibus *n* tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, quàm maximè viguit, *o* ratio minui potest: quia nunquam in discrimen venit, an temerè fecisset. Mazæus qui, si transeuntibus flumen supervenisset, aut dubiè oppressurus fuit incompósitos, in ripa demum, & jam per armatos *p* adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat: quorum paucitate Alexander exploratâ, deinde contemptâ, præfectum Pæonum equitum Aristona, laxatis *h*abenis, *i*nrehi jussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipuè Aristonis, fuit: præfectum

k Incurrendo posttraverant.

l Quà parte amnis leniore & lentiore cursu fluens efficit vadum, ex aquis egressi sunt.

m Transit.

n Vicit.

o Causa, culpa, vel fortè legendum, *admiratio*.

p Per equites accedere,

equitatûs Persarum Satropatem, directâ in gutture hastâ, transfixit: fugientemque per medios hostes consequutus, ex equo præcipitavit, & obluſtanti caput gladio demſit: quod relatum magna cum laude ante regis pedes posuit.

XXXIX. Biduo ibi rex stativa habuit: q̄ in proximum deinde iter pronuntiari jussit. Sed primâ ferè vigiliâ luna deficiens, primûm nitorem sideris sui r̄ condidit: deinde, sanguinis colore suffuso, lumen omne fœdavit: s̄ sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio; & ex ea formido quædam incussa est. Diis invitis, in ultimas terras trahi se querebantur. Jam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum præstare fulgorem: vastas terras, deserta omnia occurrere: in unius hominis r̄ jactationem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, Cælum vanis cogitationibus peri. Jam pro seditione res erat: quum ad omnia interritus, duces principesque militum frequentes adesse u pratorio, Aegyptiosque vates, quos Cœli ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere jubet. At illi, qui satis scirent, temporum o:bes implere destinatas vices, lunamque deficere, quum aut terram subiret, aut sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus, ceterûm adfirmant solem Græcorum, lunam esse Persarum: quoties illa deficiat, ruinam stragemque illis gentibus porrendi. Veteraque exempla percensent Persidis regum, quos, adversis diis, pu-

q̄ In proximè sequentem dlem.

r̄ Abdidit. Perdidit.

s̄ Cum jam essent anxii propter imminens tantæ proclii periculum, vehem-

mens religionis sensus, atque ex eo natus pavor quidam eos invast.

s̄ Gloriationem.

u In tabernaculo regis.

gnasse, lunæ ostendisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quàm superstitio: alioqui x impotens, sæva, mutabilis, ubi vanâ religione capta est, melius vatibus, quàm dubius suis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum responsa rursus ad spem & fiduciam erexere torpentes.

XL. Rex y imperu animorum utendum ratus, secundâ vigiliâ castra movit: dextrâ Tigrim habebat, a læva montes quos Gordæos vocant. Hoc ingresso iter speculatores, qui præmissi erant, sub lucis ortum, *Darium adventare* nuntiaverunt. Instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem agminis magni fecerant: quippe ubi explorari vera non possunt, falsa per metum augentur. His cognitis, rex cum paucis suorum assequutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit: equitesque præmisit simul speculatum, simul ut ignem, quo barbari cremaverant vicos, exstinguerent. Quippe fugientes raptim tectis acervisque frumenti injecerant flammæ: quæ quum in summo hæssissent, ad inferiora nondum penetraverant. Exstincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est: coriâ aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit. Quippe urente & populante eoterram, festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. ⁊ In rationem ergo necessitas versa: quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander haud longius

* Non facile se continens, insolens.

y Alacritate, ardore.
necessitas prohibendi

hostis ne omnia incendio corrumpere, versa est in rationem propius urgendii.

centum quinquaginta stadiis Darium abesse compererat: itaque ad satietatem quoque copiam commeatum instructus, quatrIduo in eodem loco substitit.

XLI. Interceptæ deinde Darii literæ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, ut regem interficerent, aut proderent: dubitavitque an eas a pro concione recitaret, satis confusus Græcorum quoque erga se benevolentia ac fidei. Sed Parmenio deterruit: *b non esse talibus promissis imbuendas aures militum, c patere vel unius insidiis regem; nihil nefas esse avaritiæ.* Sequutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter d socrus & Virginum e filiarum manus collapsa erat, deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et rex haud secus quam si parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus: lacrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto adsidens corpori, venit. Hic verò renovatus est mœror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines. magna quidem mutui doloris solatia, sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum f miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes Alexandrum inter g suas necessitudines flere, & solatia non

a Coram militibus clara voce legeret.

b Supple *Dicens.*

c Obnoxium esse & expositum.

d Sisygambis, matris Darii.

e Suarum & Darii.

f Miseratione dignus.

g Necessitudine sive

adhibere, sed quærere. Cibo certè abstinnit, omnemque honorem funeri, patrio Persarum more, servavit: dignus hercule, qui nunc quoque tantæ mansuetudinis & continentiae ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut Darii matrem videret: eximiamque pulchritudinem formæ ejus non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriæ.

XLII. E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes *h* inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam quæ, quia *i* ab hoste aver-
sa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit: exceptusque a vigilibus, in tabernaculum regis perducitur, gemens & veste lacera-
tâ. Quem ut conspexit Darius, *k* multiplici do-
loris expectatione commotus, & quid potissi-
mum timeret, incertus: *Vultus tuus*, inquit,
nescio quod ingens malum præfert: sed cave mi-
seri hominis auribus parcas. Didici enim esse in-
felix: & sæpe calamitatis solatium est nosse sor-
tem suam. Num, quod maximè suspicor, & loqui
ximeo, i ludibria meorum nuntiaturus es, mi-
hi, & ut credo, ipsis quoque, omni graviora
supplicio? Ad hæc Tyriotes. *Istud quidem pro-*
cul adest, inquit: *quantuscumque enim reginis*
honor ab iis qui parent, haberi potest, tuis a vi-
lore servatus est: sed uxor tua paullò antè ex-
cessit e vita. Tum verò non gemitus modò, sed
etiam eiulatus totis castris exaudiebantur; nec
debitavit Darius, quin interfecta esset, quia ne-
guisset contumeliam pati. Exclamatque amens
dolore: Quod ego tantum nefas commisi, Ale-

sanguine secum iunctas
mulieres.

h Inter tumultum plan-
gentium mortuam.

i Hostium castra non
respiciebat.

k Percussus multiplici
expectatione rerum quæ
dolorem essent allaturæ.

l Uxoris aut filiarum
dedecora, quæ, &c.

alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem sævitiae meae reddas? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge justum intulisse te bellum, cum feminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per deos patrios, in nihil in eam gravius esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti, & non parcius flevisse, quam ipse lacrymaretur. Ob hæc ipsa amantis animus in sollicitudinem suspicionemque *n* revolutus est; o desiderium captivæ profectò a consuetudine stupri ortum esse conjectans. Submotis igitur parbitris, uno duntaxat Tyriote retento, jam non flens, sed suspirans: *Videsne in te, Tyriote, locum mendacio non esse? tormenta jam hic erunt: sed ne exspectaveris per deos, si quid tui tibi regis reverentiæ est: num, quod & scire expeto, & quærere pudet, ausus est & dominus, & juvenis? Ille quæstioni corpus offerre, deos testes invocare, castè sanctèque q̄ habitam esse reginam. Tandem, ut fides facta est, vera esse quæ affirmaret spado, capite velato, diu flevit: manantibusque adhuc lacrymis, veste ab ore rejecta, ad Cælum manus tendens: Dii patrii, inquit, primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis r̄ Asiæ rex sit, quam iste tam justus hostis, tam misericors victor.*

XLIII. Itaque quanquam, pace frustra bis petitâ, omnia in bellum consilia converterat, victus tamen continentiam hostis, ad novas pacis condiciones ferendas decem legatos, cognatorum principes, misit: quos Alexander, consilio advocato, introduci jussit. E quibus

m Nihil in ejus vitam
per vim attentatum esse.

n Recidit.

o Dolorem Alexandri

de captivæ morte.

p Testibus.

q Tractatam.

r Subaudi alius.

Dv

maximus natu, Darium, inquit, ut pacem a te jam s hoc tertio peteret, nulla vis subegit: sed justitia & continentia tua expressit. Matrem, conjugem liberosque ejus, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiae earum quæ supersunt, curam, haud secus quàm parens, agens, reginas appellas: speciem pristinae fortunæ retinere pateris: vultum tuum video, qualis Darii fuit quum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulturæ ejus moraretur. Et quid mirum est, si tam amico animo pacem petiit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo destinabat Aalyn amnem, qui Lydiam terminat. Nunc quicquid inter Hellespontum & Euphratem est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis & fidei obsidem retine: matrem & duas virgines filias rede: pro tribus corporibus tria millia talentum auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solùm, sed etiam occupare deberes. Respice quantum post te reliqueris: intueri quantum petas. Periculosum est prægrave imperium: difficile est continere, & quod capere non possis. Vide ne ut navigia quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio u an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiae opes magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quàm tueri. Quantò Hercule x expeditius manus nostræ rapiunt, quàm continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minùs jam misericordiæ tuæ licere, quàm licuit.

s Hoc tertio loco, tempore, numero. Id est, nunc tertium.

Quæ complecti ne-

queas.

u An non.

x Facilius.

XLIV. Alexander, legatis excedere tabernaculo iussis, y quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incertâ regis voluntate. Tandem Parmenio, Antè suasse, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderet: ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censere, ut unam anum, & duas puellas, itinerum agminumque impedimenta, tribus millibus talentis auri permutet. Opimum regnum z occupari posse conditione, non bello: non quemquam alium inter Istrum & Euphratem possedisse terras ingenti spatio intervalloque discretas. Macedoniam quoque respiceret potius, quàm Bactra & Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit: Ego, inquit, pecuniam quàm gloriam mallet, si Parmenio essem. Nunc Alexander, a de paupertate securus sum: & me non mercatorem memini esse, sed regem. Nihil quidem habeo venale; sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi, honestiùs dono dabimus, quàm pretio remitemus.

XLV. Introducitis deinde legatis ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario b me, quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiae ejus tribuisse, sed naturæ meæ. Bellum cum captivis & feminis gerere non soleo. Armatus sis oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bonâ fide peteret, deliberarem forsitan an darem. Verùm enim verò, quum modò milites meos literis ad prodicionem, modò amicos ad perni-

y In suorum concilio
quaerit, quid ipsis opti-
mum videatur.

z Pacis conditionibus
obtineri sine proelio.

a Non timeo pauper-
tatem.

b Quæ uncis includun-
tur in hac responsione,
c Justino assumpta sunt.

D vj

ciem meam pecuniâ sollicitet, & ad internecio-
nem mihi persequendus est, non ut justus hostis,
sed ut percussor & veneficus. Conditiones verò
pacis quas fertis, si accepero, victorem eum fa-
ciunt. Quæ post Euphratem sunt, liberaliter
donat: ubi igitur me affamini? Nempe ultra
Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam
promittit, terminum castra mea transeunt.
Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse, quod
ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam
suam: nempe quam scio alicui servorum suorum
nupturam: multum verò mihi præstat, si me
Mazæo generum præponit! Ite, nuntiate regi
vestro; & quæ amisit, & quæ adhuc habet,
præmia esse belli: & hoc regente utriusque ter-
minos regni, id quemque habiturum, quod pro-
ximæ lucis assignatura fortuna est. Legati re-
spondent: Quum bellum in animo sit, & facere
eum simpliciter, quòd spe pacis non frustrare-
tur. Ipsos petere quamprimum dimittantur ad
regem: eum quoque bellum parare debere. Di-
missi nuntiant adesse certamen.

XLVI. Ille quidem confestim Mazæum cum
tribus millibus equitum, ad itinera quæ hostis
petiturus erat, occupanda præmisit. Alexan-
der, corpori uxoris ejus f. justis persolutis,
omnique graviore comitatu intra g. eadem mu-
nimenta cum modico præsidio relicto, ad ho-
stem contendit. In duo cornua diviserat pedi-
rem, in utrumque latus equite circumdato:
impedimenta sequebantur agmen. Præmissum
deinde cum citis equitibus Menidam jubet ex-
plorare, ubi Darius esset. At ille, quum Ma-
zæus haud procul consedisset, non ausus ultra

c Usque ad ejus occi-
dionem.

d Hoc bello.

e illum sincerè agere
quòd non deciperet Da-

rium inani spe pacis.

f Redditis supremis &
debitis honoribus.

g Unum munimentum.

procedere, nihil aliud, quàm fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudisse se nuntiat. Mazæus quoque, conspectis procul exploratoribus, in castra se recipit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque disponit. In lævo corno Bactriani ibant equites, mille admodum: Dahæ totidem: & Arachosii Susique quatuor millia explebant. Hos quinquaginta *h* falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum, item Bactrianis. Massagetæ duobus millibus agmen ejus claudebant. Pedites his plurium gentium non mixtas, sed suæ quisque nationis junxerant copias. Persas deinde cum Mardis Sogdianisque Ariobarzanes & Orobates ducebant: illi partibus copiarum, summæ Orsines præerat, a *k* septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque nobilissimum regem originem suam referens. Illos aliæ gentes, ne sociis quidem satis notæ, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradatae magno Caspianorum agmine antecederat. Indi, ceterique Rubri maris accolæ, nomina veriùs quàm auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta, quibus peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos minores vocant; Armenios Babylonii, utrosque Belitæ, & qui montes Cossæorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam sequuti; sed jam degeneres, & patrii moris ignari. *l* Applicuerat his Phrygas & Cataonas. Parthorum dein-

h Falcibus armati.

i Illi præerant tantum parti copiarum, Orsines omnibus.

h Celeberrimis septem

Persis, qui magnam invasorem regni susulerant.

l Adjunxerat.

de gens, incolentium terras quas nunc Parthi, Scythiâ profecti, tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit.

XLVII. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Cadusique, Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. *m* Summa totius exercitûs, equites quadraginta quinque millia: pedestris acies ducenta millia expleverat. Hoc modo instructi, decem stadia procedunt: jussique subsistere, armati hostem exspectabant. Alexandri exercitum pavor, cuius causa non suberat, invasit: quippe *n* lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem; flammæque ex Darii castris splendere, o velut illati temerè præsidiiis, credebant. Quòd si perculsis Mazæus, qui præsidebat itinèri, supervenisset, ingens clades accipi potuit. Ille segnis in eo quem occupaverat, tumulto sedet: contentus non lacessi. Alexander, cognito pavore exercitûs, signum ut consisterent, dari, ipsos arma deponere ac levare corpora, jubet: admonens nullam subiti causam esse timoris, hostem procul stare. Tandem compotes suî, pariter arma & animos recepère: nec quicquam ex præsentibus tutius visum est, quàm eodem loco castra munire.

XLVIII. Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, confederat: sive metu, sive quia speculari modò jussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum col-

m Hic error est in numeris, quem non facile est emendare.

n Quasi furore cor-

repti.

o Quasi temerè & nec opinantes incidissent in hostium præsidia.

lem, quem deseruerat, occupaverunt: nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo p explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit; ceterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos: fremitusque tot millium, etiam procul stantium, aures impleverat. Fluctuari animo rex, & modò suum, modò Parmenionis consilium q serâ æstimatione perpendere. Quippe eò ventum erat, unde recipi exercitus nisi victor, aut sine clade, non posset. Dissimulato r eo, mercenarium equitem ex Pæonia præcedere jubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat: utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, discussâ caligine, aciem hostium ostenderat: & Macedones, sive alacritate, sive tædio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidère clamorem. Redditus & a Persis nemora vallesque circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumultu castra munire, s vallum jaci jussit: strenuèque opere perfecto, id tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, fecit.

XLIX. Tum verò universa futuri t discriminis facies in oculis erat: armis insignibus equi virique splendebant: & omnia intentiore curâ preparari apud hostem, sollicitudo prætorum

p Sese extendebat.
q Jam tardicri meditatione considerare.
r Eo, eâ re.
s Vallos seu pales in

terram defigi ad includenda & munienda castra. Vel potius, aggerem & vallum fieri.
t Proelii & periculi,

agmina sua interequitantium ostendebat. Ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet: quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artium belli, u furto, non praelio opus esse censebat: x intempestâ nocte opprimi posse hostes. Discordes moribus, linguis, ad hæc y somno, & improvise periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primùm terribiles occursum facies Scytharum Bactrianorumque: z hirta illis ora, & intonsas comas esse; præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. Vanis & inanibus militem magis quàm justis formidinis causis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciæ angustiis & inviis callibus, sed in aperta & lata planitie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebant. Polysperchon haud dubiè in eo consilio positam victoriam arbitrabatur: quem intuens rex, namque Parmenionem, nuper acrius quàm vellet increpitum, a rursus castigare non sustinebat.) Latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est, quam præcipitis mihi: quippe illorum votum unicum est fallere. Meæ verò gloriæ semper aut absentiam Darii, aut angustias locorum, b aut furtum noctis obstare non patiar: palam luce aggredi certum est. Malo me fortunæ pæniteat, quàm victoriæ pudeat. Ad hæc

u Dolo, non aperto certamine utendum esse.

w Obscurâ, mediâ.

y S. Graves somno.

z Hispida, pilis hor-

rida.

a Denuð objurgare volebat.

b Aut quod pugnâ no-

ctu commissâ et,

illud quoque accedit: vigilias agere barbaros, & in armis stare, ut ne decipi quidem possint, compertum habeo: itaque ad prælium vos parare. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.

L. Darius illud quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse conjectans; frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilias intentiore curâ servari iussit. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant: ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circumibat. Solem Mithren, sacrumque & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloriâ, majorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profectò, si quæ divinæ opis auguria humanâ mente concipi possent, deos stare secum. Illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma jacentes: expetere præsides Perjarum imperii deos debitas a recordibus pœnas. Nec ipsum ducem sanio-rem esse: quippe, ritu ferarum, prædam modò quam expeteret, intuentem, in c. perniciem quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedonas quoque sollicitudo erat: noctemque, velut in eam certamine edito, metu egerunt. Alexander non aliàs magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida velle verbenas manu præferens, capite velato d. præbat preces regi, Jovem, Minervam Victoriâque propitiant. Tunc quidem, sacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus, in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. Modò e jugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat, modò rectâ fronte concurrere

c Laqueum, fossam.

d Primus prenuntiabat

preces quas repeteret

rex, ut sibi propitium redderet Jovem.

hosti: interdum hæsitare, an potius in levum
e torqueret agmen: tandem gravatam animi
anxietate corpus altior somnus oppressit.

LI. Jamque luce ortâ, duces ad accipien-
da imperia convenerant, insolito circa præto-
rium silentio attoniti. Quippe aliàs arcessere
iplos, & interdum morntes f castigare assue-
verat: tunc ne ultimo quidem rerum discrimi-
ne excitatum esse mirabantur, & non somno
quiescere, sed pavore g marcere credebant.
Non tamen quisquam e custodibus corporis in-
trare tabernaculum audebat: & jam tempus
instabat, nec miles injussu ducis aut arma ca-
pere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio
cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat.
Jamque exire necesse erat: tunc demum intrat
tabernaculum; sæpiusque nomine compella-
tum, quum voce non posset, tactu excitavit.
Multa lux, inquit, est: instructam aciem ho-
stis admovit: tuus miles adhuc inermis exspe-
ctat imperium. Ubi est vigor ille animi tui?
nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexan-
der: Credisne me prius somnum capere po-
tuisse, quàm exonerarem animum sollicitudine
quæ quietem morabatur? signumque pugne tu-
bâ dari jussit. Et quum in eadem admiratione
Parmenio perseveraret, quòd securus somnum
cepisset: Minimè, inquit, mirum est: ego
enim, quum Darius terras ureret, vicos exci-
deret, alimenta corrumperet, potens mei non
eram: nunc verò quid metuum, quum acie de-
cernere paret? Hercule votum meum implevit.
Sed hujus quocue consilii ratio postea reddetur:
vos ite ad copias, quibus quisque præest. Ego
jam adero, & quid fieri velim, exponam. Rarò

e Impelleret.
f Irribile increpare.

g Languere, torpere.

admodum, admonitu magis amicorum, quàm metu discriminis quod adeundum erat, uti solebat *h* munimento corporis. Tum quoque sumto eo, processit ad milites. Haud aliàs tam alacrem viderant regem: & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ i augurabantur. Atque ille, *h* prorupto vallo, exire copias jubet, aciemque disponit.

LII. In dextro cornu locati sunt equites; quos *l* *agema* appellant. Præerat his Clitus: cui junxit Philotæ turmas, ceterosque præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem *m* *Argyraspides* erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat. In subsidiis cum manu sua Cænos: post eum *n* *Orestes* Lyncestesque. Post illos Polysperchon dux peregrini militis: hujus agminis *o* *Amyntas* princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nuper ascitos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo, Craterus Peloponnesium equites habebat *Achæorumque*; & *Locrensum*, & *Maleon* turmis sibi adjunctis. Hos Thessali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur: frons lævi cornu hæc erat. Sed ne circumiri posset a multitudine, ultimum agmen validâ manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non rectâ fronte, sed a latere positis: ut si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugna forent. Hic *Agriani* erant, quibus *Attalus* præerat; adjunctis sagittariis *Cretensibus*. *p* *Ul-*

h Loricæ.

i Sibi pollicebantur.

h Everso & disjecto vallo.

l Agmen ex delectis equitibus confectum.

m Argentis scutis in-

signes.

n Populi.

o Tunc absens Amyntas erat dux. Alii legunt *Simmas*.

p Collocavit aversos a fronte aciei, ut totum

timos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul objecerat leviter armatos. Adcōque aciem q̄ versatilem posuit; ut qui ultimi stabant, ne circumirentur, verti tamen, r & in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quàm latera, non latera munitiora fuēre quàm terga.

LIll. His ita ordinatis, præcipit ut, si salcatos currus cum fremitu barbari emitterent; ipsi, s laxatis ordinibus, impetum occurrentium silentio exciperent: haud dubius t sine noxa transkursuros, si nemo se opponeret: sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent; pavidosque equos telis utrimque suffoderent. Qui cornibus præerant, extendere ea jussi, ita ut nec circumvenirentur, u si arctiùs starent; nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater liberique Darii custodiebantur, haud procul acie in edito colle constituit; modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut aliàs, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad teli jactum pervenerant, quum Lion quidam transfuga, quanto maximo cursu poterat, ad regem pervenit: nuntians x murices ferreos in terram defodisse Darium, quā hostem equites emissurum esse credebat, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset. Asservari transfugā jussu, duces convocat: expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem mon-

exercitum in orbem firmaret.

q̄ Quæ verti, circumagi facile posset.

r Frontem aciei versùs converti possent.

s In duas partes divisus.

z Absque damno Macedonum transituros esse.

u Si nimium pressis ordinibus consisterent.

x Machinulas ferreas.

stratam declinent, equitemque periculum edoceant. Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat; usum autium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium duces & proximum quemque y interequitans alloquebatur.

LIV. ⁊ *Emensis* tot terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. *Granicum* hic amnem, *Ciliciae*que montes, & *Syriam* *Aegyptum*que praetereuntibus raptas, ingentia spei gloriaeque incitamenta, referebat. a *Reprehenso* ex fuga *Persas* pugnatorios, quia fugere non possent. Tertium diem jam metu exsangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio haerere. Nullum desperationis illorum majus indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent; quicquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent. Neque enim ad b belli discrimen pertinere, qui ab his *Scythae*, quive *Cadusii* appellentur. Ob id ipsum quod ignoti essent, ignobiles esse. Nunquam ignorari viros fortes: imbelles ex latbris suis erutos nihil, praeter nomina, afferre. *Macedonas* virtute assequutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium nihil praeter jaculum habere; alium fundâ saxa librare: paucis c justa arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicatuos. Nec postulare se, ut fortiter capefferent praelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. Se

pluribus in omnem partem spiculis prominentibus.

y Equo veclus inter ordines.

⁊ Macedonibus qui tot terras petagraverant...

hanc unam superesse pugnam.

a Per vim e fuga retrahos.

b Pugnae exitum.

c Completa.

ante prima signa dimicaturum. *d* Spondere pro se quot cicatrices, totidem corporis decora: scire ipsos unum pænè se præliæ communis e exsortem, *f* in illis colendis ornandisque usurpare victoriæ præmia. Hæc se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: pervenisse eò, unde fugere non possent. Tot terrarum spatia emensis, tot amnibus montibusque post tergum objectis, iter in patriam & penates manu esse faciendum. Sic duces, sic proximi militum *g* instincti sunt.

LV. Darius in lævo cornu erat; magno suorum agmine, delectis equitum peditumque, stipatus; contemseratque paucitatem hostis; *h* vanam aciem esse, extensis cornibus ratus. Ceterum sicut curru eminebat, dextrâ lævâque ad circumstantia agmina oculos manusque circumferens: *i* Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellespontus, paullo ante dominis, jam non de gloria, sed de salute; & quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit *k* ætas, aut constituer, aut finiet. Apud Granicum minimâ virium parte cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum est eò, unde pulsus ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes, non cultores habent terræ.

d Cicatrices vulnerum acceptorum, quæ essent totidem ornamenta corporis, spondere pro se & esse obsides futuræ virtutis suæ.

e Non participem.

f Ad illos remunerandos ditandosque se im-

pendere victoriæ fructus.

g Excitati sunt.

h Exhaustam, vacuam, raram.

i Nobis nuper dominis terrarum..... nunc est pugnandum....

k Præterita secula.

Conjuges quoque & liberi sequuntur hanc aciem: parata hostibus præda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus. *l* Quod mearum fuit partium, exercitum, quem pænè immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus, ne tantæ multitudini deessent, providi: locum in quo acies explicari posset, elegi. Cetera in vestra potestate sunt: audete modò vincere, in famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, n quam adhuc pro virtute timuistis: quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amisso aculeo, torpet. *o* Hi verò campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciæ montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhaustam. Nam ultimi, p quos locavit adversos, terga jam præbent. Obteri mehercule equorum ungulis possunt; etiamsi nil præter falcatos currus emisero. *q* Et bello vicerimus, si vincimus prælio: nam ne illis quidem ad fugam est locus: hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos. Et quæ antea pro illis erant, r in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est; illud prædâ grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus; eademque res & causa victoriæ erit, & fructus. Quod si quem e vobis nomen generis mover, cogitet Macedonum illic arma esse, s non corpora. Multum enim sanguinis invicem

l Quod mei officii fuit, quod præstare debui.

m Macedonum famam.

n Quam hædenus veluti fortitudinem in hoste metulistis.

o Hæc planities detegit paucitatem Macedonum.

p Quos a fronte in tergum aciei avertit.

q Totius belli victores erimus, si hac una pugna superiores fuerimus.

r Facta sunt ipsis adversa, & nobis faventia.

s Occisis Macedonibus.

hausimus; & semper gravior in paucitate ja-
ctura est. Jam Alexander, quantuscumque igna-
vis & timidus videri potest, unum animal est:
& si quid mihi creditis, temerarium & vecors,
adhuc nostro pavore, quam sua virtute feli-
cius. NIHIL autem potest esse diuturnum,
& cui non subest ratio. Licit felicitas aspirare
videatur, tamen u ad ultimum temeritati non
sufficit. Præterea breves & mutabiles vices re-
rum sunt, & fortuna x nunquam simpliciter
indulget. Forsitan ita dii fata ordinaverunt,
ut Persarum imperium, quod secundo cursu
per ducentos & triginta annos ad summum
fastigium evexerant, magno motu concuterent
magis, quam affligerent, admonerentque nos
fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis
rebus oblivio est. Modò Græcis ultro bellum
inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsa-
mus illatum. Jactamur invicem varietate for-
tunæ. Videlicet imperium, quod mutuo affecta-
mus, una gens non capit. Ceterum, etiamsi
spes non subesset, necessitas tamen stimulare
deberet. Ad extrema perventum est. Matrem
meam, duas filias, Ochum in spera hujus impe-
rii genitum, illos principes, illam sobolem re-
giæ stirpis, duces vestros regum instar, vinc-tos
habet: y nisi quod in vobis est, ipse ego majore
parte captivus sum. Eripite z viscera mea
ex vinculis. Restituite mihi pignora, pro qui-
bus ipse mori non recuso, a parentem, liberos:
nam conjugem in illo carcere amisi. Credite
nunc omnes tendere ad vos manus, implorare

& accitis in eorum locum
supplementis aliarum gen-
tium.

x Quod prudentia non
nititur.

y Denum temeraria
cœpta desinit.

x Nunquam sine aliqua
perfidia favet.

y Si id excipiam mei,
quod in vobis habeo.

z Matrem & liberos ca-
ros ut viscera.

a Meam matrem.

patrios

patrios deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere; ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis servire, quorum reges esse fastidiant? Video admoveri hostium aciem: sed quò propius discrimen accedo, hoc minus iis quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per deos patrios, æternumque ignem qui præfertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primum in Persidem intulit; vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres & spe pleni, ut quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquantis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contemserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspici possim, curru vehor: nec recusò, quominus imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignaviæ, fuero.

LVI. Interim Alexander, ut & demonstratum a transfuga insidiarum locum circumiret; & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eòdem suum obvertit; Bello admonito, ut Massagetas equites in lævum Alexandri cornu a latere invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos, signo dato, universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, b quò plures, nondum satis proviso impetu, obtererent. Alios ergo hastæ multum ultra remonem eminentes, alios ab utroque latere demissæ falces laceravêre. Nec sensim Macedones cedebant; sed effusâ

b Ut obtererent ita quoque quibus non erat provisum rem numerum eorum, impetus currum.

turbaverant fugâ ordines. Mazæus quoque percussis metum incussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi iussis: ratus captivos quoque qui simul asservabantur, rupturos vincula, quum suos appropinquantes viderent. Non cefefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat: propter igitur Polydamanta mittit ad regem, qui & periculum ostenderet, & quid fieri juberet, consuleret. Ille, audito Polydamante, *Abi, nuntia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos; sed omnia quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde non est quod quicquam virium d subducatur ex acie: sed, ut me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno, fortiter dimicet.* Interim barbari impedimenta turbaverant; cæsisque plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quicquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt: & aggregati suorum equitibus Macedonas e ancipiti circumventos malo invadunt. Latique circa Sisygambin vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos esse, nuntiant. Quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad prædam discursisse. Sisygambis, hortantibus captivis, ut animum a mærore allevaret, in eodem f quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei; non cris color, vulsusve mutatus est: sed sedit immobilis (g credo, præcoce gaudio verita fortunam irritare,) adeo ut, quid mallet, intuentibus fuerit incertum.

c Latuerat.

d Partem militum detrahat.

e Duplici periculo utrinque implicatos.

f Supple mærore.

g Metuens, ut arbitror, ne fortunam infestam sibi redderet præmatura lætitia.

LVII. Inter hæc Amyntas præfectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impediementis laturus advenerat; incertum suone consilio, an regis imperio. Sed non sustinuit Cadusiorum Scytharumque impetum: quippe, vix tentato certamine, effugit ad regem, amissorum impediementorum testis magis, quàm vindex. Jam consilium Alexandri vicerat dolor: & ne cura recuperandi sua militem a prælio averteret, non immeritò verebatur. Itaque Areten, ducem hastatorum quos *sarrissophoros* vocabant, adversus Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem inveci erant. Macedones, confirmatis animis, in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat: junxerant hastas, & ab utroque latere temerè ^h incurrentium ilia suffodiebant. Circumire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant: equi, i crebra jactatione cervicum, non jugum modò excusserant; sed etiam currus everterant. Vulnerati interfectos trahebant: nec consistere territi, nec congregi debiles poterant. Paucae tamen ^h evasere quadrigæ in ultimam aciem, iis quibus inciderunt, miserabili morte consumtis. Quippe amputata virorum membra humi jacebant: & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque & debiles arma non omitebant: donec, multo sanguine effuso, exanimati procumberent.

LVIII. Interim Aretes, Scytharum qui impedimenta diripiebant, duce occiso, gra-

^h Equorum incurrentium ventrem perforabant.

ⁱ Crebrò agitantes cervicem.

^h Penetravere.

E ij

viùs territis instabat. Supervenere deinde missi a Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persæ, clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique *l* profligatum, incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari; prælium, quod jam elanguerat, solus accendere: confirmatisque tandem animis, ire in hostem jubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum; namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cæde hostium invehitur. At qui in lævo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis, circumfusus regi barbaros adorti essent, *m* averfosque credendo in se converti coegissent. Turbata erat utraque acies. Alexander a fronte & a tergo hostem habebat: *n* qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur: & Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi, ordines suos recuperare non poterant. Plura simul o abrupta a ceteris agmina, ubicumque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo reges, junctis prope agminibus, prælium accendebant. Plures Persæ cadebant: par fere utrumquæ numerus vulnerabatur. Curra Darius, Alexander equo vehebatur: utrumque regem delecti tuebantur, sui immemores: quippe amisso rege, nec volebant salvi esse, nec

l Eversum, victum.

m Et illos feriendo a tergo, coegissent in ipsos frontem convertere.

n Qui ipsum a tergo urgebant.

o Divulsa,

poterant. Ante oculos sui quisque regis mortem occumbere ducebant egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe sibi quisque cæsi regis expetebat decus.

LIX. Ceterùm, *p* sive ludibrium oculorum, sive vera species fuit, qui circa regem Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paullulum super caput regis placidè volantem aquilam, nec sonitu armorum, nec gemitu morientium territam: diuque circa equum Alexandri pendenti magis, quàm volanti similis apparuit. Certè vates Aristander albâ veste indutus, & dexterâ præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, haud dubium victoriæ *q* auspiciū. Ingens ergo alacritas ac fiducia paullo ante territos accendit ad pugnam, utique postea quàm auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hastâ transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitavere, quin ipse rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore gemituque totam ferè aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavere. Cognati Darii & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effusi destituerant currum, *r* quem a dextera parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens *s* curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescibat: dumque inter

p Sive fuit illusio oculorum, sive vera aquilæ forma.

q Omen & augurium.

r Quem confecti ex dextro cornu Persæ intra me-

diam turmam acceperunt.

s Cum e curru conspicuus esset, ipsum pudebat deferere suorum exercitum, qui nondum totus pugna cede-
bat.

E iij

spem & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant: & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo, quippe plures fatigaverat, resistentium adversa ora fodiebat. fugientium terga. Jamque, non pugna, sed cædes erat, quum Darius quoque urrum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, & prospectum oculorum rubes pulveris, quæ ad cælum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus quàm in tenebris errabant, ad sonitum noctæ vocis, ut signum, subinde cœcantes. Exaudiebantur tantùm strepitus habenarum, quibus equi currum trahentes identidem verberabantur: & hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

LX. At in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio (sicut ante dictum est) tuebatur, longè aliâ fortunâ utriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer invehens, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine, & aciem circumvehi cœperat; cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: nisi maturè subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum viæ processerat rex, imminens fugientium tergis, quum a Parmenione tristis nuntius venit. & Refrenare equos jussi qui vehabantur, agmenque constitit: frangente Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus, & Darium felicius fugere, quàm sequi se. Interim ad Mazæum superati regis fama pervenerat. Itaque quanquam validior erat, & fortunâ tamen partium territus,

z Hæc sola signa ipsius fugæ deprehensa sunt.

u Aciem Macedonum circumdare.

y Inhibere equos jussi

sunt equites & constitunt: indignante, inquit.

sinè ferente Alexandro.

y Adversa fortunâ & clade suorum.

ꝛ percussis languidiùs instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae a remissae: sed occasione vincendi strenuè est usus. Thessalos *b* equites ad se vocari jubet: Ecquid, inquit, videtis istos qui ferociter modò instabant, pedem referre, subito pavore perterritos? Nimirum *c* nobis quoque regis nostri fortuna vincit: omnia Persarum caede strata sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere videbatur, & spes languentes quoque crexerat: subditis calcaribus, proruere in hostem. Et illi jam non sensim, sed citato gradu recedebant: nec quicquam fugae, nisi quòd terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus quanam in dextero cornu fortuna regis esset, repressit suos. Mazæus, dato fugae spatio, non recto itinere, sed majore, & ob id tutiore circuitu Tigrim superat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat.

LXI. Darius, paucis fugae comitibus, ad Lycum amnem contenderat: quo trajecto, dubitavit an solveret pontem; quippe hostem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso, prædam hostis fore videbat. Abscuntem, quum intactum sineret pontem, dixisse constat: Malle se *d* insequentibus iter dare, quàm auferre fugientibus. Ipse ingens spatium fugâ emensus, mediâ ferè nocte Arbela pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, ducum agminumque cadem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universo-

z Macedonibus territis.
a Languescens, minus acris.

b Aliquot equites.
c Pro nobis.

d *Macedonibus* ipsum insequentibus iter dare intacto ponte: quam auferre Persis fugientibus, ponte reciso.

rum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodum e seculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii, quâ brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris *f* debiles, implicabantur. Deinde misericordiâ in metum versâ, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus descrebantur. Sitis præcipuè fatigatos & saucios exurebat, passimque omnibus viis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes: quam quum diu avidi turbidam hausissent, *g* tendebantur extemplo præcordia, premente limo; resolutisque & torpentibus membris, quum supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam *h* occupatis proximis rivis, diverterant longius; ut quicquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeo avia & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis verò itineri vicis senum ululatus feminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc regem clamitantium.

LXII. Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat, ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem: & plerique, quum hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant; gravesque armis, & prælio ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modò fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvidâ fugâ subinde cumulan-

e Quæ toto seculo contingere possent, in unicum illum diem collegit fortuna.

f Vulnerati permixti

g Dissendebantur congestim viscera, limo adhærente, & gravante.

h Quia alii proximos rivos primi invaserant;

tes: quippe ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare coeperunt. Alexander, instantibus suis, impune abeuntem hostem sequi permetteret; hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & praeceptis in noctem diei tempus causatus est: re verà de laevo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa converterat, quum equites a Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum fuit, quàm dum copias reducit in castra. Pauci eum & incompositi sequebantur, ovan-tes victorià (quippe omnes hostes aut in fugam effusos, aut in acie credebant cecidisse:) quum repentè ex adverso apparuit agmen equitum, qui primò inhibuere cursum; deinde, Macedonum paucitate conspectà, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa rex ibat, dissimulato magis periculo quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque praefectum equitatus avidum certaminis, & ob id ipsum incautiùs in se ruentem, hastà transfixit. Quo ex equo lapso, proximum ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque. Nec Persae inulti cadebant. i Quippe non universae acies, quàm hae tumultuariæ manus, vehementiùs inière certamen. Tandem barbari, quum, obscurâ luce, fuga tutior videretur esse quàm pugna, diversis agminibus abicere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit ad castra.

LXIII. Cecidère Persarum, quorum numerum victores inire potuerunt, millia quadra-

i Non acrius pugnave- hæc agmina fortuito con-
te toti exercitus, quàm currentia.

ginta. Macedonum minùs quàm trecenti desiderati sunt. Ceterùm hanc victoriam rex majore ex parte virtuti, quàm fortunæ suæ debuit : *k* animo, non ut antea loco, vicit. Nam & aciem peritissimè instruxit, & promissimè ipse pugnavit : & magno consilio jacturam sarcinarum impedimentorumque contempsit, quum in ipsa acie summum rei videret esse discrimen : dubioque adhuc pugnae eventu, *l* pro victore se gessit : perculsos deinde hostes fudit : fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentiùs quàm avidiùs persequutus est. Nam si, parte exercitùs adhuc in acie stante, instare sedentibus perseverasset ; aut sua culpâ victus esset, aut alienâ virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset victor ; aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt : quippe vulnera, quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hastâ ictum est. Perdiccas ac Cœnos & Menidas, sagittis prope occisi. Et, si *m* verè æstimare Macedonas qui tunc erant, volumus ; fatebimur, & regem talibus ministris, & illos tanto rege fuisse dignissimos.

LIBER QUINTUS.

I. QUÆ interim ductu imperioque Alexandri, vel in Græcia, vel in Illyriis ac Thracia gesta sunt, *n* si quæque suis temporibus

k Fortitudine vicit, de Macedonibus illius non loci opportunitate, temporis.

ut in priori pugna.

l Egit ut victor.

m Verum ferre judicium

n Si referre singula juxta temporum ordinem

veluero,

bus reddere voluero; interrumpendæ sunt res Asiæ; quas utique ad fugam mortemque Darii universas in conspectum dari; & sicut inter se coherent tempore, ita opere ipso coniungi, haud paullo aptius videri potest. Igitur ante, quæ prælio apud Arbela conjuncta sunt, ordiar dicere. Darius mediâ fere nocte Arbela peruenit; o eodemque magnæ partis amicorum ejus ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, *Haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes agrosque omni copia rerum abundantes petiturus esset: prædam opimam paratamque ipsam & milites ejus spectare: id suis rebus tali in statu saluti fore: quippe se desertâ cum expedita manu petiturum. Ultima regni adhuc intacta esse: inde p. bello vires haud ægre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissimæ gens, & ex longa fame satiaret se auro, mox futura prædæ sibi: q. didicisse ei usu, pretiosam supellectilem pellicesque, & spadonum agmina, nihil aliud fuisse quam onera & impedimenta: eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio; quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus: jam Susa, jam cetera ornamenta regni, causamque belli victorem occupaturum. At ille docere pergit, Non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse; ferro geri bella non auro: viris, non urbium relictis; omnia sequi armatos. Sic majores suos & percul-*

o In eundem locum fortuna duxerat magnum numerum amicorum ac militum Darii fugientium.

p. Novas ad bellum vi-

res facile comparaturum. q. Se experientiâ cognovisse, &c.

r. Concussos, & jacturam passos initio imperii Persici.

E vj

fos in principio rerum , celeriter pristinam recuperasse fortunam. Igitur , si confirmatis eorum animis , si imperium magis quam consilium sequentibus ; Mediæ fines ingressus est.

II. Paulo post Alexandro Arbela traduntur, regiâ supellectili Dariique gazâ repleta : quatuor millia talentum fuere, præterea pretiosæ vestes; totius, ut supra dictum est, exercitus opibus in illam sedem congestis. s Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis & vulgaverat, inaturnius castra movit. u Euntibus aperit se a læva Arabia, odorum fertilitate nobilis regio : campestre iter est. Inter Tigrim & Euphratem & jacentia, tam uberi & pingui solo sunt, ut a pastu y repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat; z toto ferè solo propter venas aquarum resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus profluunt; & a magno deinde aquarum divortio iter, quod cepere, percurrunt. Duo millia & quingenta stadia mensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem quum Mediæ & Gordianorum terras secare cœperunt, paulatim in arctius coeunt; & quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maximè sunt b his campi, quos incolæ Mesopotamiam vocant: c me-

s Sævientibus.

* Communes fecerat.

*u Euntihus ab eo loco ubi
castra habebat Alexander
Arabia est a sinistra. . . .*

x Campi.

y Amoveri.

⁊ Cum tota terra quæ
iuxta est, humefcat ec.

*cultis rivulis aquarum
penetrantium.*

a Alveos suos longè ab
invicem separantes.

b Supple campis.

c Nam Mesopotamia est
media inter utrumque
amnem.

diam namque ab utroque latere concludunt. Tandem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem *d* vim bituminis effundit; adeo ut satis constet Babylonios muros, ingentis *e* operis, hujus fontis bitumine *f* interlitos esse.

III. Ceterum Babylonem procedenti Alexandro Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem seque dedens. Gratus adventus ejus fuit regi: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbi. Ad hæc vir illustris, & manu promptus, famæque etiam proximo prælio celebris, ceteros ad deditionem suâ incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum ejus liberis excepit. Ceterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut in aciem irent, ingredi suos jubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem. Plures obviam egressi sunt: inter quos Bagophanes arcis & regis pecuniæ custos, ne *g* studio a Mazæo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat: argenteis altaribus ab utroque latere dispositis, quæ non tunc modò, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum equorumque: leones quoque & pardales caveis præferebantur. Magi deinde suo more patriam carmen canentes: post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò, sed etiam *h* artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes

d Copiam.

e Laboris, & circuli.

*f*us.

f Junctos inter se suis.

se murorum lateres, pro cemento.

g In Alexandrum.

h Musici cum instru-

ii. regum canere soliti : Chaldaei siderum motus i & statas temporum vices ostendere. Equites deinde Babylonii , k suo atque equorum cultu ad luxuriam magis quàm ad magnificentiam exacto , ultimi ibant. Rex armatis stipatus , oppidanorum turbam post ultimos pedites ire iussit. Ipse cum curru urbem , ac deinde regiam intravit. Postero die supellectilem Darii , & omnem pecuniam recognovit.

I V. Ceterùm ipsius urbis pulchritudo ac vetustas , non regis modò , sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat , vel , ut plerique credidère , Belus : cujus regia ostenditur. Murus l instructus laterculo coctili , bitumine interlitus , spatium triginta & duorum pedum in latitudinem amplectitur : quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeari dicuntur. Altitudo muri centum cubitorum eminet spatio : turres denis pedibus , quàm murus , altiores sunt. Totius operis ambitus trecenta & undeseptuaginta stadia complectitur. Singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse , memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris , sed ferè spatium unius iugeris absunt. Ac m ne totam quidem urbem tectis occupaverunt : per nonaginta stadia habitatur : n nec omnia continua sunt ; credo , quia tutius visum est pluribus locis spargi. Cetera ferunt colunt-

mentis artis suæ propriis.

i Consuetas anni tempestates , solitas temporum vicissitudines.

k Hominum atque equorum ornatu non tantum ad splendorem , sed

etiam ad luxum facto.

l Constructus e lateribus coctis.

m Tota urbs non est plena ædificiis.

n Nec omnia ædificia sunt sibi invicem conjuncta.

que; ut, o si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrant. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem p circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem pressæ ad accipiendum impetum fluminis: quod, ubi appositæ crepidinis fastigium excessit, q urbis tecta corripere, nisi essent specus lacusque qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt: totum opus bitumine r astringitur. Pons lapideus, flumini impositus, s jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus est, quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda t egesto, u vix suffulciendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatae, & saxis quibus pons sustinetur, annexæ, morantur amnem: qui retentus, acrius quàm si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt: ad octoginta summum munimenti fastigium pervenit.

V. Super arce, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, x pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem equantes, multarumque arborum umbrâ & proceritate amœni. Saxo pilæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pilas lapide quadrato solum stratum est, y patiens terræ quam altam injiciunt,

o Si hostiles exercitus urbem oppugnent.

p Ambiant.

q Urbis domos elevatione everteret.

r Agglutinatur.

s Diversas urbis partes inter se jungit.

t Extracto, exhausto.

u Vix ad fundamenta sustinenda stabilem humum inveniunt.

x Suspendi.

y Idoneum ferendæ terræ & aquæ, &c.

& humoris quo rigant terras : adeoque validas arbores sustinet & moles, ut stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant ; & frugiferæ sint, *a* ut si terrâ suâ alerentur. Et quum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat ; hæc moles quæ tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat : quippe *b* pedes viginti lati parietes sustinent, octodecim pedum intervallo distantes ; ut procul visentibus silvæ montibus suis imminere videantur. Syriæ regem Babylone regnantem hoc opus *c* esse molitum, memoriæ proditum est, amore conjugis victum, quæ desiderio nemorum silvarumque, in campestribus locis virum compulit amœnitatem naturæ, genere hujus operis, imitari. Diutius in hac urbe quàm usquam constitit rex ; nec ullus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nec ad irritandas illiciendasque immodicas voluptates *d* instructius. Liberos conjugesque cum hospitibus *e* stupro coire, modò pretium flagitii detur, parentes maritique patiuntur. Convivales ludi totâ Perside regibus purpuratisque cordi sunt : Babylonii maximè in vinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Feminarum, convivia ineuntium, in principio modestus est habitus : deinde *f* summa quæque amicula exuunt, paulatimque pudorem *g* pro-

x Illa magna moles, illud opus.

a Quasi nativo in solo consistæ essent.

b Supple quam.

c Extruxisse.

d Aptius.

e Impudicâ societate conjungi.

f Quæ summas corporis partes, ut caput, collum, tegunt.

g Conculcant, violant.

fanant : ad ultimum (*h* honos auribus habitus sit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum virginumque ; *i* apud quas comitas habetur vulgari corporis vilitas.

VI. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Asiæ, quatuor & triginta dies saginatus, ad ea quæ sequebantur discrimina haud dubiè debilior faturus fuit, si hostem habuisset. Ceterùm quò minùs damnum sentirent, identidem *h* incremento novabantur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit, quingentos præterea ejusdem *l* generis equites : cum his sexcentos Thracas, adjunctis peditibus suæ gentis tribus millibus & quingentis : & ex Peloponneso mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum trecentis & octoginta equitibus. Idem Amyntas adduxerat, quinquaginta principum Macedoniæ liberos adultos, ad custodiam corporis. Quippe inter epulas hi sunt ministri : iidemque equos incunt prælium admovent, venantemque comitantur, *m* & vigiliarum vices ante cubiculi fores servant : *n* magnorumque præfectorum & ducum hæc incrementa sunt & rudimenta. Igitur archi Babylonis rex Agathone præsidere jussu, cum septingentis Macedonum, trecentisque mercede conductis ; prætores qui regioni Babylonis & civitati præessent, Menetem & Appol-

h Quod ita dictum optamus, ut aures non offendantur, sed suis illis honor habeatur, reddaturque.

i Inter quas urbanitatis loco est, pudicitiae prostituta infamia-

h Supplementis mill-

tum.

l Gentis Macedonicæ.

m Per vices ante cubiculi ostium vigilas agunt.

n Hæc veluti semina sunt atque initia unde exsurgunt magni duces ac prætores.

Iodorum reliquit : his duo millia peditum datum mille talentis. Utrique præceptum , ut in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam satrapiâ Babylonix donat : Bago-phanem qui arcem tradiderat , se sequi iussit : Armenia Mithreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babylonix Macedonibus equitibus sexceni denarii tributî : peregrinus eques quingenos accepit : o ducenis pedestrium stipendium mensus est.

VII. His ita compositis , in regionem , quæ Satrapene vocatur , pervenit : fertilis terra , copiâ rerum & omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi substitit : ac , ne desides otio demitterent animos , iudices dedit , præmiaque proposuit de virtute militari certantibus. Octo qui fortissimi iudicati essent , singulis militum millibus præfutura erant. *Chiliarchas* vocabant ; tum primùm in hunc numerum copiis distributis : namque antea p quingenariæ cohortes erant , nec fortitudinis premio cesserant. Ingens militum turba convenerat , egregio interfutura certamini ; testis eadem cuiusque factorum , & de iudici- bus lata sententiam : quippe verone q an falsò honos cuique haberetur , ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causâ donatus est *Adarchias* senior , qui omissum apud *Halicarnasson* a junioribus prælium unus maxime accenderat : proximus ei *Antigenes* visus est : tertium locum *Philotas* *Angeus* obtinuit : quartus *Amyntæ* datus est. Post hos

o Singuli pedites in stipendium (id est hæc , in donum) acceperunt ducentos denarios

p Constabant tantùm quingenis militibus , nec

fuerant fortitudinis præmiam.

q Utrum merito , an immerito quisque præmium ferret.

Antigonus, & *r* ab eo Lyncestes Amyntas fuit : septimum locum Theodotus , ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque , a majoribus sumpta , utiliter mutavit. Nam quum ante equites in suam quisque gentem describerentur scorsum a ceteris ; *s* exempto nationum discrimine , præfectis non utique suarum gentium , sed delectis attribuit. Tubâ , quum castra movere vellet , signum dabat ; cujus sonus plerumque , tumultuantium fremitu exoriente , haud satis exaudiebatur : ergo perticam , quæ undique conspici posset , supra prætorium statuit : ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum : observabatur ignis noctu , fumus interdiu.

VIII. Jamque Susa adituro Abulites , regionis ejus præfectus , sive Darii jussu , ut Alexandrum prædâ retineret , sive sponte , filium obviam misit , traditurum se urbem promittens. Benignè juvenem excepit rex , & , eo duce , ad Choaspem amnem pervenit ; delatam , ut funa est , vehementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromades cameli inter dona erant , velocitatis eximiae. Duodecim elephantibus a Dario ex India acciti , non jam terror , ut speraverant , Macedonum , sed auxilium : opes victi ad victorem transferente fortunâ. Ut verò urbem intravit , incredibilem ex thesauris summam pecuniae *t* egressit : Quinquaginta millia talentum argenti , *u* non signati formâ , sed rudi pondere. Multi reges tantas

r Post eum.

s Sublatâ nationum distinctione , subjecit equites præfectis non eorum gentis , sed electis

inter omnes gentes.

t Collegit.

u Quod nullâ formâ signatum erat , quod nullum signum impressum

opes longa ætate cumlaverant liberis posterisque, ut arbitrabantur; quas una hora in externi regis manus intulit. Consedit deinde in regia sella multò excelsiore, quàm pro habitu & corporis. Itaque pedes quum imum gradum non contingerent, unus ex regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et quum spadonem qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset rex, causam mæstitiæ requisivit. Ille indicat *Darium vesci in ea solitum: seque sacram ejus mensam ad ludibrium recidentem sine lacrymis conspicere non posse.* y Subiit ergo regem verecundia violandi hospitales Deos. Jamque subduci jubebat, quum Philotas: *Minimè verò hæc feceris, rex; & sed omen quoque accipe: mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subjectam.*

IX. Rex, Persidis fines aditurus, Susa urbem Archelao & præsidium trium millium tradit: Xenophilo arcis cura mandata est: Macedonum ætate graves præsidere arcis custodiæ jussi. Thesaurorum Callicrati tutela permissa: satrapia regionis Susiæ restituta Abuliti. Matrem quoque Darii & liberos in eadem urbe deponit. Ac fortè Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum his quæ eam confecerant, tradi Sysigambi jussit: omni namque honore eam, & filii quoque pietate prosequebatur, admonerique, ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, donoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ prodidère, animum adspersantis id mu-

gerebat: sed erat rude pondus, & massa informis.

x Staturâ.

y Subortus est regi pu-

dor ne violaret Deos hospitiorum præfides.

z Felix augurium cape, &c.

nus. Quippe non aliud magis in contumeliam Persarum feminae accipiunt, quam admove-
 lanæ manus. Nuntiant qui dona tulerant, tristem esse Syfigambim: dignaque res a ex-
 cusatione & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam, & Mater, inquit, hanc vestem qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides. Nostri decipere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam accipias b igno-
 rationem meam. Quæ tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris nefas esse considerare, nisi quum illa permisit: quotiescumque ad te veni, donec ut considerem, annueres, restiti. Procumbens venerari me sæpè voluisti, inhi-
 bui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debi-
 tum; tibi reddo.

X. Mitigato animo ejus, rex quartis castris pervenit ad Tigrim fluvium: Pasitigrim in-
 colæ vocant. Oritur in montibus Uxiorum, & per mille stadia silvestribus ripis præceps in-
 ter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, c quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. Sexcenta stadia sunt mol-
 lioris soli, per quod d leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander, ante superato, cum novem millibus peditum, & Agrianis atque Græcorum mercenariis militi-
 bus, tribus additis millibus Thracum, in re-
 gionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & e in primam Persidem excurrit, arctum inter se & Susianos aditum relinquens. Mada-

a Ut factum excusa-
 ret, & solaretur regi-
 nam.

b Quod ignarus feci.

c Inter quos fuit aquis placidioribus.

d Aquas leniter agens in mare Persicum se exo-
 nerat.

e Extenditur usque in primas partes Persidis.

tes erat hujus regionis præfectus, f haud sanè temporum homo : quippe ultima pro fide experiri decreverat * * *. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe. Si paucos misisset leviter armatos, super capita hostium evasuros. Quum consilium placuisset, iidem itinèrum fuerunt duces. Mille & quingenti mercede conducti, & Agriani ferè mille Tauroni præfecto dati, ac post solis occasum iter ingredi jussi. Ipse, tertiâ vigiliâ castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias : cæsâque materiâ cratibus & pluteis faciendis, ut qui turres admoverent, extra teii idum essent, urbem obsidere cœpit. Prærupta erant omnia, saxis & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solùm, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen; quia rex inter primos constiterat, interrogans tot urbium victores, an erubescerent hære in obsidione castelli exigui & ignobilis simul? Jam inter hæc cminus petebatur, quum, g testudine objectâ milites, qui ut inde discederet, perpellere nequiverant, tuebantur.

XI. Tandem Taurum super arcem urbis secum suo agmine ostendit : ad cujus conspectum, & animi hostium labare, & Macedones acriùs prælium inire, cœperunt. h Anceps oppidanos malum urgebat; nec silti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit : magna pars in arcem concessit. Inde triginta oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum a rege

f Homo nequaquam
temporariæ fidei.

g Obicientes scuta
conserta quæ testudinem

imitarentur, la tortue.

h Utrunque imminens
periculum.

redditur: non esse veniæ locum. Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sysigambim Darii matrem, occulto itinere ignotoque hostibus, mittunt, qui peterent ut ipsa Regem mitigaret: haud ignari parentis eam loco diligere colique. Et Madates sororis filiam secum matrimonio junxerat, Darium propinquâ cognitione contingens. Diu Sysigambis supplicum precibus repugnavit, i abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ in qua esset: adjecitque metuere sese ne victoris indulgentiam fatigaret: Sæpius cogitare captivam esse se, quam reginam fuisse. Ad ultimum victa, litteris Alexandrum ita deprecata est, ut se ipsam excusaret, quod deprecaretur: petere se, ut illis quoque, si minus, sibi ignosceret. Pro necessario ac propinquo suo, jam non hoste, sed supplice, tantum vitam precari. Moderationem clementiamque regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res possit ostendere. Non Madati modò ignovit; sed omnes, & deditos, & captivos, libertate atque immunitate donavit: urbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Uxiorum deinde gentem subactam Susianorum satrapie & contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illum campestri itinere procedere jubet: ipse cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit.

XII. Omni hac regione vastatâ, tertio die Persidem, quinto angustias, quas illi *Susycas Pylas* vocant, intrat. Ariobarzanes has cum quinque & viginti millibus peditum occupaverat rupes, abscissas & undique præruptas, in quarum cacuminibus extra teli jactum bar-

bari statim, de industria quieti & paventibus similes, donec in artissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum verò ingentis magnitudinis saxa o per montium plana devolvunt: quæ incussa sæpius subjacentibus petris, majore vi incidabant, nec singulos modò, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides & sagittæ ingerebantur undique. Nec id miserimum fortibus viris erat: sed quod inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, caderentur. Irâ igitur in rabiem versâ, eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveniant, alius alium levantes, conabantur adscendere. Ea ipsa multorum simul manibus correpta & convulsa, in eos qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, quum tantæ molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modò, sed etiam pudor temerè in illas angustias conjecti exercitûs angebat. Inviçtus ad eam diem fuerat, nihil frustra ausus: impune Ciliciæ fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphiliam aperuerat: p tunc hæsitabat deprehensa felicitas: nec aliud remedium erat, quàm reverti quâ venerat. Itaque, signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita confertis, retro evadere ex angustiiis jubet. Triginta fuere stadia, quæ q remensi sunt.

XIII. Tum, castris undique aperto loco positis, non consultare modò quid agendam esset, sed vates quoque adhibere cœpit r a superstitione animi. Sed quid tunc prædicere

o Per montium declivitatem.

p Tunc Alexandri felicitas intercepta vacil-

labat.

q Retro cedendo per-

r Præ.

Aristander

Aristander, cui tum plurimum credebatur ex
 vatibus, poterat? Itaque damnatis intempe-
 stivis sacrificiis, peritos locorum convocari
 jubet. Per Mediam iter ostendebant tutum
 apertumque: sed Rex dimittere milites inse-
 pultos erubescibat: ita tradito more, ut vix
 ullum militiæ tam s. solemne esset munus, quàm
 humandi suos. Captivos ergo quos nuper ex-
 ceperat, vocari jubet; inter quos erat quidam
 Græcæ Persicæque linguæ peritus, qui frustra
 eum in Persidem montium dorso exercitum
 ducere affirmat; *silvestres esse calles, vix
 t. singulis pervios: omnia contegi frondibus,
 u. implexosque arborum ramos silvas commit-
 tere.* Namque Persis ab altero latere perpetuis
 montium jugis clauditur, quod in longitu-
 dinem mille sexcenta stadia; in latitudinem
 centum & septuaginta procurrit. Hoc dorsum
 a Caucaſo monte ad Rubrum mare pertinet;
 quâque deficit mons, aliud munimentum, fre-
 tum, objectum est. Planities deinde sub radi-
 cibus montium spatiosa & procumbit: fertilis
 terra, multisque vicis atque urbibus frequens.
 Araxes amnis per hos campos multorum aquas
 torrentium evolvit in Medum: Medus ad mare
 Meridiem versus, minor amnis eo quem ac-
 cepit, evehitur; gignendæque herbæ non alius
 est aptior; quicquid alluit, floribus vestiens.
 Platani quoque & populi contegunt ripas;
 ita ut procul visentibus y continuata videan-
 tur montibus nemora riparum. Quippe ob-
 umbratus amnis & presso in solum dilabitur
 alveo; imminentque colles ipsi quoque fron-

s Gallicè. Indispensable.

t Per quos vix singuli
 homines ire possint.

u Implicatis inter se
 arborum ramis silvas
 continuari.

x Deprimitur, & quâsi
 subsidit.

y Conjuncta montibus.
 z Fluvius altè cavato
 intra terram canali de-
 currit.

F

dibus lati; *a* radices eorum humore subeunte. Regio non alia totâ Asiâ salubrior habetur: temperatum cœlum. Hinc perpetuum jugum opacum & umbrosum, *b* quod æstus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet.

XIV. His expositis, captivus interrogatus a Rege, auditune, an oculis comperta haberet, quæ diceret? pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse respondit: bis captum, semel a Persis in Lycia: iterum ab ipso. Subit animum memoria regis oraculo editæ fortis: quippe consulenti responsum erat, ducem in Persidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promissis, quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more, & quod bene cerneret, monstraret iter: quamvis arduum & præceps, evasurum se esse cum paucis. Nisi fortè crederet, quò ipse pecoris causâ iisset, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse. Etiam atque etiam docere captivus quàm difficile iter esset, maximè armatis. Tum rex, *d* prædem me, inquit, accipe, neminem eorum qui sequuntur, recusaturum ire quâ duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus, quibus *e* ad sueverat, & iis copiis quas Meleager ducebat, & sagittariis equitibus mille, præcipit, ut, castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet: quò magis barbari crederent ipsum regem in castris esse. Ceterum, si fortè Ariobarzanes cognovisset per callium *f* amfractus eum intrare, & ad *g* occupandum iter

a Ad ipsorum radices permeante aquâ.

b Quod ardorem mitigat.

c Effect.

d Sponsorem.

e Quibus uti & imperare solitus erat.

f Fluxos circuitus.

g Præcludendam libellam.

suam partem copiarum tentasset cōponere; Craterus, in eum illato terrore, retineret ad propius periculum conversum agmen: *h* sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset: quum trepidantium barbarorum tumultum exaudisset persequentium regem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet aversis.

XV. Ipse tertiā vigiliā, silenti agmine, ac ne tubā quidem dato signo, perguit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem iusserat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta saxa i vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento, & ingredientes fatigabat: quippe velut in foveas delati hauriebantur: & quum a commilitonibus levarentur, trahebant magis *l* adjuvantes, quàm sequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, *m* incertum an satis fidus, multiplicabant metum: *n* si custodes fefellisset, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel o animā pendere & regis salutem, & suam. Tandem venēre in jugum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanem erat. Hic Philotam & Cænon cum Amynta & Polysperchonte, expeditam habentes manum reliquit, monitos ut, quia eques pediti erat mixtus, quā pinguißimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent: duces itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris & ala, quam *Agema* appellant, arduā semitā,

h Ipse ab hoste conspectus non esset.

i Lubrica, pedes identidem decipientia.

k Gradientes.

l Los a quibus adjuvabantur.

m De quo dubitabant satisne fidelis esset.

n Cogitabant, si dux Lycius e custodientium manibus claberetur, se posse deprehendi.

o Vita.

E ij

sed longiùs a stationibus hostium remotâ ; multâ cum p̄ vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies : quippe tantumdem itineris supererat, quantum q̄ emensi erant : sed minùs præcipitis atque ardui. Itaque refectis cibo somnoque militibus, secundâ vigiliâ surgit, & cetera quidem haud ægrè præterit. Ceterùm r quâ se jugum montium paullatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cavata torrentium iter ruperat. Ad hæc arborum rami s alius alio implicati & coeuntes, ut perpetuam objecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeo ut vix lacrymis abstinere, inceslerat. Præcipuè obscuritas terrori erat : nam etiam si qua sidera internitebant, t̄ continenti fronde testæ arbores conspicere prohibebant. u Ne aurium quidem usus supererat, silvas quatiente vento, quæ, concutientibus ramis, majorem quàm pro flatu sonum reddebant.

XVI. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit : x circumiri brevi spatio poterat eluvies : & quisque dux itineris cœperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem : ex quo hostium statione conspectâ, strenuè armati a tergo se ostendunt nihil tale metuentibus : quorum pauci, qui congregari ausi erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus : hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, y integros quoque,

p Labore.

q Confecerant.

r Quâ parte declivitas montium est mollior & faciliior.

s Inter se quasi connexi, continuam veluti sepem effecerant.

t Continuâ, junctis inter se frondibus.

u Se invicem audire non poterant, vento agitante silvas, quæ, propter concussos inter se arborum ramos, majorem quàm pro vento sonum reddebant.

x Brevi circuitu declinari poterat vorago.

y Etiam incolumes su-

antea quàm discrimen expirerentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quīs Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hastarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polysperchonte, Amyntaque & Cæno, diversum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamen prælium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque necessitas & acuit, & sæpè desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Aricbarzanes tamen quadraginta ferme equitibus, & quirque millibus peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem caput regionis occupare festinans: sed a custodibus urbis exclusus, consequutis strenuè hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovato prælio, cecidit. Craterus quoque, rap-
tim agmine actō, supervenit.

XVII. Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communivit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant, tamen præalta præcipitesque fossæ, pluribus locis objectæ, abruperant iter & sensimque & cautè progrediendum erat; jam a non hostium, sed locorum fraude suspectâ. Procedenti ei literæ redduntur a Tiridate custode regiæ pecuniæ: indicantes eos qui in urbe essent, audito ejus adventu, diripere velle thesauros: properaret occupare: b expeditum

gere cœgit priusquam, *stium insidiæ, sed locorum difficultas timeretur.*
&c.

z Excitat, exstimulat.

a Cum jam non ho-

b Facile.

iter esse, c quamquam Araxes amnis inter-
 fluat. Nullam virtutem regis istius magis,
 quàm celeritatem, laudaverim: relictis enim
 pedestribus copiis, totâ nocte cum equitibus,
 itineris tanto spatio fatigatis, ad Araxem pri-
 mâ luce pervenit. Vici erant in propinquo:
 quibus direptis ac dirutis, pontem ex mate-
 ria eorum, subditis saxis, d strenuè induxit.
 Jamque haud procul e urbe erant, quum mise-
 rabile agmen, inter f pauca fortunæ exempla
 memorandum, regi occurrit. Captivi erant
 Greci ad quatuor millia ferè, quos Persæ
 vario suppliciorum g modo affecerant. Alios
 pedibus, quosdam manibus auribusque ampu-
 tatis, h inustisque barbararum literarum notis,
 i in longum sui ludibrium reservaverant; &
 quum se quoque alienæ ditionis esse cerne-
 rent, volentes regi occurrere non prohibue-
 rant. Inusitata simulacra, non homines, vi-
 debantur: nec quicquam in illis præter vocem
 poterat agnosci. Plures igitur lacrymas com-
 movere, quàm profuderant ipsi. Quippe in-
 tam multiplici variâque fortunâ singulorum,
 k intuentibus l similes quidem, sed tamen
 m dispares pœnas, quis maximè miserabilis
 esset, n liquere non poterat. Ut verò Jovem
 illi tandem Græciæ ultorem aperuisse oculos
 conclamavere, o omnes pari supplicio affecti
 sibi videbantur. Rex absterxis, quas profude-

c Quidam legunt, pressis.

enim quæ: id est, præ-
 terquam quâ.

d A modum diligenter
 construxit, & imposuit
 anni.

e Persepolis.

f Præcipua sævientis
 fortunæ.

g Genere.

h Pendente ferro im-

i Ut diu illis illude-
 rent.

k Macedonibus cernen-
 tibus.

l Quia omnes erant
 mutilati.

m Quia varia & dispar
 erat mutilatio.

n Notum esse.

o Macedones.

rat, lacrymis, bonum habere animum jubet; visuros urbes suas conjugesque. Et castra inde duo ab urbe stadia communis.

XVIII. Græci excefferant vallo, delibera-
turi quid potissimum a rege peterent: quum-
que aliis sedes in Asia rogare, aliis reverti
domos placeret; Euthymon Cymæus ita locu-
tus ad eos fertur. *p* Hi qui modò ad opem pe-
rendam ex tenebris & carcere procedere eru-
buimus, q ut nunc est, supplicia, (quorum nos
pudeat magis an pæniteat, incertum est) osten-
tare Græciæ velut lætum spectaculum cupimus.
At ii optimè misérias ferunt, qui abscondunt,
nec ulla est tam r familiaris infelicibus patria,
quàm solitudo & statûs prioris oblivio. Nam
qui multùm in suorum misericordia ponunt,
ignorant quàm celeriter lacrymæ inarescant.
Nemo fideliter diligit, quem fastidit: nam &
s calamitas querula est, & superba felicitas.
Ita, t suam quisque fortunam in consilio ha-
bet, quum de aliena deliberat: & nisi mutuò
essemus miseri, olim alius alii potuissemus esse
fastidio. Quid mirum est fortunatos semper pa-
rem querere? Obsecro vos, u olim vitâ defun-
cti, quæramus locum, in quo hæc semesa mem-
bra obruamus: ubi horribiles cicatrices celet
exsilium. Grati prorsus conjugibus, quas juvenes
duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis
& rerum agnoscent ut patres x ergastuli detri-
menta? Et y quanta pars nostri tot obire terras

p Nos qui.

q Nunc cum illud au-
xilium certum est. Qui-
dam pro, ut nunc est, le-
gunt, nunc & supplicia.

r Amica, grata.

s Miseri amant queri.

t Sux quisque fortunæ
rationem habet.

u Quoniam quasi mor-
tui & olim vitâ defuncti
sumus.

x Nos in ergastulis &
carceribus detritos & se-
miconsumptos, ergastulo-
rum reliquias.

y Quàm pauci e nobis.

potest? procul Europâ in ultima Orientis relegati, senes, debiles, majore membrorum parte mulcati, tolerabimus scilicet, quæ armatos & victores fatigaverunt. Conjuges deinde & quas captis fors & necessitas, unicum solatium, applicuit, parvosque liberos trahimus nobiscum, an relinquimus? cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo extemplo a præsentia pignora, quum incertum sit, an visuri sumus ea quæ petimus? inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cæperunt.

XIX. Hæc Euthymon: contra Theæretus Atheniensis orsus est dicere. b Neminem pium habitu corporis suos æstimaturum, utique sævitia hostis, non naturâ calamitosos. Dignam esse omni c malo, qui erubesceret d fortuita: e tristem enim de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos, quod ipsi nunquam f ausi optare forent, offerre patriam, conjuges, liberos, & g quicquid homines vel vitâ æstiment, vel morte redimunt. h Quin illi ex hoc carcere erumperent? i alium domi esse cæli haustum: alium lucis aspectum: mores, sacra, k linguæ commercium etiam a barbaris expeti, quæ in-

z Quas nobis captivis fors & necessitas pro unico solatio conjunxit.

a Conjuges & liberos præsentem.

b Neminem, cui aliqua esset pietas & caritas in suos propinquos, judicaturum de iis ex statu corporis; & ipsos minoris æstimaturum, propter deformata corpora.

c Malorum genere, calamitate.

d Adversos fortunæ casus.

e Iniquiorem de hominibus...

f Ausi forent optare.

g Quicquid homines æquè ac vitam diligunt, vel mortis periculo tuerentur.

h Cur ex barbara terra, quæ illis instar carceris esset, exire non festinarent?

i Jucundius in patria duci spiritum.

k Eiusdem linguæ usum.

genita ipsi omiffuri sint suâ sponse : non ob aliud tam calamitosi, quàm quòd illis carere coacti essent. Se certè rediturum ad penates & in patriam, tantoque beneficio regis usurum : si quos l contubernii liberorumque, quos servitus cœgisset agnoscere, amor m detineret, relinquerent, quibus nihil patriâ carius est. Pauci hujus sententiæ fuere : ceteros consuetudo, naturâ potentior, vicit. Consenserunt petendum esse a rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt : quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros, Jumenta, inquit, assignari quæ vos reherent, & singulis vestrum mille denariûm dari jussi. Quum redieritis in Græciam, præstabo ne quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem, rege tristitiæ causam exigente, Euthymon similia iis quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunæ solum eorum, sed etiam n pœnitentiæ misertus, ternâ millia denariûm singulis dari jussit : denæ vestes adjectæ sunt : & armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli serique attributus iis ager posset.

XX. Postero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiores urbem Græcis esse quàm o regiam veterum Persidis regum. Hinc illa immensa p agmina infusa : Hinc Dariûm priûs, deinde Xerxem, Europæ impium intulisse

l Servilis conjugii.

m In Perside retineret : alii, quibus nihil esset Græciâ patriâ carius, conjuges & liberos in servitute susceptos relinquerent.

n Mutatæ sententiæ, & doloris.

o Urbem Persopolim.

p Exercitus in Græciam immittos.

bellum : q excidio illius parentandum esse maioribus. Jamque barbari, deserto oppido, quàmque metus agebat, diffugerant, quum rex phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes refertas opulentiâ regiâ partim expugnaverant, partim in fidem acceperat : sed urbis hujus divitiæ vicere præterita. In hanc totius Persidis opes congefserant barbari. Aurum argentumque cumulatum erat : *r* vestis ingens modus : supellex non ad usum modò, sed ad ostentationem luxûs *s* comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur : pro hoste erat, qui pretiosorem occupaverat prædam : & quum omnia quæ reperiiebantur, capere non possent, jam res *t* non occupabantur, sed æstimabantur. Lacerabant regias vestes, ad se quisque partem trahentes : dolabris pretiosæ artis vasa cædebant : nihil, neque intactum erat, nec integrum ferebatur : abrupta simulacrorum membra, ut quisque avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe *u* grassata est : auro argentoque onusti, vilia captivorum corpora trucidabant : passimque obvii cædebantur, *x* quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo *y* hostium manus voluntariâ morte occupaverunt : pretiosissima vestium induti, e muris semetipsos cum conjugibus ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paullo post facturus hostis videbatur, subjecerant adibus, ut cum suis vivi

q Everfione *urbis* illius placandos esse manes veterum *Græcorum*.

r Magna vestium pretiosarum copia.

s Collecta.

t Res non temere rapiuntur, sed æstimato pre-

zio diligebantur.

u Sævit.

x Quos pretii spes misericordiâ dignos antea effecerat.

y Præverterunt hostium gladium.

cremarentur. Tandem suos rex corporibus & cultu, seminarum abstinere iussit. *a* Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidem excedat: ceterum, aut de aliis quoque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuisse centum & viginti millia talenta: ad quæ vehenda (namque ad usus belli secum portare, decreverat) jumenta & camelos a Suis & Babylone contrahi iussit. Accessere ad hanc pecuniæ summam, captis Persagadis, sex millia talentorum. Cyrus Persagadam urbem condiderat, quàm Alexandro præfectus ejus Gobares tradidit.

XXI. Rex arcem Persæpolis, tribus millibus Macedonum præsidio relictis, Nicarchidem tueri jubet: Tyridati quoque qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem apud Darium habuerat; magnaque exercitiûs parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem Craterumque præfecit. Ipse cum mille equitibus peditumque expedita manu, interiorem Persidis regionem, *b* sub ipsum Vergiliarum sidus petiit; multisque imbribus & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quò intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis *c* obstitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat. Locorum squalor & solitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultûs vestigio attoniti intuebantur; & antè quàm lux quoque & cœlum ipsos deficerent, reverti jubebant. Rex castigare territos *d* supersedit: ceterum

a Ornatu, vestibus.

a Ingens capta pecuniæ summa fuisse dicitur.

b Sub ipsum sideris

Fleisdam occasum, jam sæviente hieme.

c Tectum.

d Abstinuit.

ipse equo desiliit, pedesque per nivem & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi, primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusque rex dolabrâ glaciem perfringens, iter sibi fecit: exemplum regis ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias silvas e emensi, humani cultûs rara vestigia, & passim errantes pecorum greges reperere: & incolæ qui sparsis tuguriis habitabant, quum se callibus inviis septos esse credidissent; ut conspexere hostium agmen, interfecis, qui comitari fugientes non poterant, devios montes & obritos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paullatim feritate mitigatâ, tradidere se regi. *f* Nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus redactis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, & multum a ceteris Persis *g* cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos seque ac conjuges & liberos condunt: pecorum aut ferarum carne vescuntur. Ne feminis quidem *h* pro naturæ habitu molliora ingenia sunt: *i* comæ prominent hirtæ: vestis super genua est; fundâ vinciunt frontem; hoc & ornamentum capitis, & telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque tricesimo die, postea quàm a Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque, pro cuiusque merito, dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe ceperat, distributa.

e Cum peragressent.

f Nihil acerbè factum adversus eos qui se dederant.

g Genere vitæ diver-
sam.

h Secundum ingentis
sexui femineo sensus.

i Hirsuti earum capilli
eriguntur, vestis ad ge-
nua non descendit.

XXII. Ceterum ingentia animi bona, illam in dolem quâ omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus & inoliendis efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus, permissis quoque & usitatis, temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdavit. Holte, & æmulo regni, reparante tum quum maximè bellum; nuper subactis, quos vicerat, novum imperium aspernantibus, *l* de die inibat convivias, quibus feminæ intererant; non quidem *m* quas violari nefas esset, quippe pellices licentiùs, quàm decebat, cum armato vivere assuetæ. Ex his una Thais, & ipsa *n* temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum jussisset incendi. Exspectare hoc eos, quorum urbes barbari deleissent. Ebrius scorto de tanta re ferenti sententiam, unus & alter, & ipsi mero onerati, assentiunt. Rex quoque fuit avidior, quàm patientior: Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero: itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regie iniecit; tum convivæ & ministri pellicesque. Multa cædro ædificata erat regia; quæ, celeriter igne concepto, latè fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, o fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regie ventum est, vident regem ipsum a thuc *p* aggerentem faces. Omisâ igitur, quam portaverant, aquâ, aridam materiam in incendium jacere cœperunt.

& Suscipiendis.

l Interdia, per diem.

m *Pellicæ*, & quas... tem.

n Ebria.

o Casu excitatum.

p Multas faces jacentem.

XXIII. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, q unde tot gentes ante jura petebant, patria tot regum, unicus quondam Græciæ terror; r molita mille navium classem, & exercitus quibus Europa inundata est; s contabulato mari molibus, perfossisque montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne longâ quidem ætate, quæ excidium ejus sequuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Medorum reges, quas nunc habent Parthi: hujus vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Flaud procul mœnibus fluxerat; inde urbem fuisse viginti stadiis distantem credunt magis, quàm sciunt, accolæ. Pudebat Macedonas tam præclaram urbem a comessabundo rege deletam esse: itaque res in serium versa est; & imperaverunt sibi ut crederent, illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & dixisse; *Majores pœnas s Persas Græcis datueros fuisse, si ipsum in solio regiaque Xerxis respicere coacti essent.* Postero die Lycio, itineris quo Persidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediæ transiit, ubi supplementum novorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille: utrisque Plato Atheniensis præerat. His copiis ausus, Darium persequi statuit.

XXIV. Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi, eaque æstiva & agentibus sedes est. Adire

q Ex qua.
r Quæ instruxerat classem.
s Quasi tabulis juncto

& solidato. *Molitus*: navibus ingentibus.
r Hic locus est in quo æstatem degunt.

deinde Bactra decreverat : sed u. veritus ne celeritate Alexandri occuparetur , consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia mille & quingenta : sed jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis , quàm fugæ se præparabat. Triginta millia peditum sequebantur , in quibus Græcorum erant quatuor millia , fide erga regem ad ultimum invictâ. Funditorum quoque & sagittariorum manus quatuor millia expleverat : præter hos tria millia & trecenti equites erant , maximè Bactrianorum. Bessus præerat , Bactrianæ urbis regionisque præfectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinavit viâ x militari , jussis præcedere lixis impedimentorum custodibus. Concilio deinde advocato ; *Si me cum ignavis , inquit , & pluris qualemcumque vitam honestâ morte æstimantibus , fortuna junxisset ; tacerem potius , quàm frustra verba consume-rem. Sed majore quàm vellem documento , & virtutem vestram , & fidem expertus ; magis etiam conniti debeo , ut dignus talibus amicis sim , quàm dubitare an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus , quæ sub imperio fuerunt meo , bis me victum , bis fugientem persequuti estis. Fides vestra & constantia , ut regem me esse credam , facit. Proditores & transfugæ in urbibus meis regnant ; non hercule quia tanto honore digni habeantur , sed ut præmiis eorum vestri y sollicitentur animi. Meam tamen fortunam , quàm victoris , maluistis sequi ; dignissimi quibus , si ego non possim , dii pro me gratiam referant : & me hercule referent. Nulla erit tam surda posteritas , nulla*

u Ne Alexandri diligentiam anteverteretur. incedere , viâ publicâ.
y Ad prodicionem ex-
x Quâ milites solent clementur.

tam ingrata fama, quæ non in cælum vos de-
 bitis laudibus ferat. Itaque etiamsi consilium
 fugæ, a qua multum abhorret animus, agi-
 tatem; vestram tamen virtute fretus obviam
 issem hosti. Quousque enim in regno exsulabo,
 & per fines imperii mei fugiam externum &
 advenam regem? quum liceat experto belli for-
 tunam, aut reparare quæ amisi, aut honestam
 morte desungi. Nisi forte satius est exspectare
 victoris arbitrium; & Alarxi & Mithrenis
 exemplo, precarium accipere regnum nationis
 unius: ut jam malit ille gloriæ suæ, quam
 iræ obsequi. Nec dii siverint, ut hoc decus
 mei capitis aut demere mihi quisquam, aut
 condonare possit. Nec hoc imperium vivus amittam:
 idemque erit regni mei, qui & spiritus, finis. a Si hic animus, si hæc lex, nulli non
 parva libertas est: nemo e vobis fastidium Ma-
 cedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur.
 Sua cuique dextra aut ultionem tot malo-
 rum pariet, aut finem. Equidem quam b ver-
 sabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec
 immerito mitiores vices ejus exspecto. Sed si
 justa ac pia bella dii averfantur, sortibus ta-
 men viris licebit honestè mori. Per ego, vos
 decora majorum, qui totius Orientis regna
 cum memorabili laude tenuerunt; per illos
 viros, quibus stipendium Macedonia quondam
 tulit; per tot navium classes in Graciam mis-
 sas, per tot tropæa regum, oro & obtestor,
 ut nobilitate vestram gestisque dignos c spiritus
 capiat: ut eadem constantia animorum, quæ
 præterita tolerastis, experiamini quicquid

a Nec Dii patiantur ut
 hoc diadema frontis meæ
 ornamentum.

b Si talis nobis animus
 perseverat, si hanc no-

bis legem imponimus,
 omnium tuta libertas
 est.

c Mutabilis.

d Animos, sensus.

deinde sors tulerit. Me certè in perperum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

XXV. Hæc dicente Dario, præsentis periculi species omnium simul corda animosque d' horrore perstrinxerat: nec aut consilium suppetebat, aut vox; quum Artabazus vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi sæpè diximus, Nos verò, inquit, preciosissima vestium induti, armiꝫue quanto maximo cultu possumus adornati, regem in aciem sequemur: eà quidem mente, victoriam ut speremus, mortem non recusemus. Assensu e excepere ceteri hanc vocem: sed Nabarzanes, qui in eodem concilio erat cum Bello, inauditi antea facinoris societate inità, regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere & vincere decreverant: càm mente, ut si Alexander ipsos insequutus foret, tradito rege vivo, inirent gratiam victoris, magni profectò cepisse Darium æstimaturi; sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium quum diu f' volutassent, Nabarzanes g' aditum nefariæ spei præparans; Scio me, inquit, sententiam esse dicturum, primà specie, haud quamquam auribus tuis gratam: sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant: & gubernator, ubi naufragium timet, jacturà, quicquid servari potest, redimit. Ego ramen, non ut damnum quidem facias, suadeo; sed ut te ac regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis, bellum inimus; & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis ini-

d Terrore impleverat.

e Assensu sunt his ver-
is ceteri.

f Meditati essent.

g Viam nefario consilio exsequendo quærens.

tiis h & omnibus opus est. Auspiciis & imperium alii trade inrerim, qui tam diu rex appelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt. Indi & Sacæ in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent; ut major belli moles supersit, quam exhausti sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sæpè tædio laboris ad i vilitatem sui compelluntur ignavi: ac virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est: k ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum gubernaculum est, petimus; præfectum regionis ejus Bessus, regem temporis gratiâ statuamus. Compositis rebus, justo regi tibi fiduciarium restituet imperium.

XXVI. Haud mirum est Darium non temperasse animo: quamquam, tam impiæ voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires! Strictoque acinace interfesturus videbatur, ni properè Bessus Bactrianique, tristium specie, ceterum, si perseveraret, vincituri, circumstissent. Narbazines interim elapsus, mox & Bessus sequutus, copias quibus præerant, a cetero exercitu secedere jubent, secretum initi consilium. Artabazus convenientem præfenti fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœ-

k Novo duce opus est, qui novis ac melioribus auspiciis bellum de ingro restituat.

i Ad contentum suæ vitæ.

k Ad quam sufficit nos ire non iavitos.

pit, Ferret æquo animo l qualiumcumque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum, in gravem, etiamsi omnes præstò essent: quid futurum, si n persequuti fugam ipsius alienentur a rege? Ægrè paruit Artabazo: &, quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed o attonitus mœstitiâ simul & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos jubet, paratosque esse ad exsequendum imperium. Persæ secesserant: Bessus cum Bactrianis erat, tentabitque Persas abducere; Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulque quæ manentibus instarent pericula, ostentans, Persarum omnium eadem ferè fuit vox: *Nefas esse deserere regem*. Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quàm satis constaret imperata facturos. Idem ægrè a Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque regis.

XXVII. At Bessus & Nabarzanes olim agitatæ scelus exsequi statuunt, regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi, tantas p opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus regum q eximia majestas est: ad nomen quoque barbari conveniant; & pristinæ vene-

l Suerum, qui qualiscumque forent, ipsius erant tamen, stultitiam.

m Qui metuendus erat, etiamsi Dariam sui omnes comitarentur.

n Si comites fugæ regis

sui Darii, ab illo discedant, vel, iniquo in eum animo sint.

o Turbatur.

p Potentiam.

q Maximè veneranda, sacra.

ratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio cui præerant, armis virisque & spatio locorum nulli earum gentium *r* secunda. Tertiam partem Asiæ tenet: multitudo juniorum exercitus quæ amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modò, sed etiam Alexandrum spernebant: *s* inde vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asservarium. Si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset; occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Ceterum propalam comprehendere Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem regi: Græcorum quoque fides timebatur. Itaque quod non poterant vi, fraude assequi tentant: penitentiam *r* secessionis simulare decreverant, & excusare apud regem consternationem suam.

XXVIII. Interim, qui Persas sollicitarent, mittuntur, hinc spe, hinc metu militares animos *u* versant: Ruinæ rerum illos subdere capita: in perniciem trahi; quum Bactra pateant exceptura eos bonis & opulentia, quam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive regis jussu, sive suâ sponte; affirmans mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitie gradum pateri apud regem. Illi lacrymantes nunc purgare se; nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, precesque perferret. Sic peractâ nocte sub lucis ortum Nabarzanes cum

r Cedens.

s Ex ea regione vires ad recuperandum imperium accepturi.

s Quod secessissent à

Dario.

u Movent.

Bactrianis militibus in vestibulo prætorii aderat, *x* titulum sollemnis officii occulto scelere præferens. Darius signo ad eundem dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes ceterique parricidæ procumbentes humi, quem paullo post in vinculis habituri erant, *y* sustinuere venerari: lacrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt: adeo humanis ingeniis *z* parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ, Darium, naturâ simplicem & mitem, non credere modò, quæ affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, quum intuerentur qualem & regem & virum fallerent. Ille quidem *a* securus periculi quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

XXIX. Patron autem Græcorum dux præcepit suis, ut arma quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium suum parati & intenti. Ipse currum regis sequebatur, *b* occasione imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus præsenferat. Sed Bessus id ipsum metuens, *c* custos veriùs quàm comes, *a* curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac *d* sæpius sermone revocato, inter fidem timoremque hæsitans, regem intuebatur. Qui ut tandem *e* advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percontari jubet, num quid ipsi velit dicere. Patron, se verò, sed remotis

x Sub specie obeundi consueti obsequii arcenum crimen tegens.

y Adorare non erubuerunt.

z Facilis & prompta.

a Non timens.

b Quærens.

c Custodiens potius Darium, ne ex ejus manibus elaberetur.

d Sæpè inhibita voce sui.

e Ad eum vertit oculos.

f arbitris, loqui velle cum eo respondit. Jussusque propius accedere, sine interprete, nam haud rudis Græcæ linguae Darius erat, Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum superjūmus pauci, omnes fortunæ tuæ comites, & in hoc tuo statu iidem qui, florente te, fuimus: quascumque sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus petituri. Secundæ adversæque res tuæ g copulāre nos tecum. Per hanc fidem invictam oro & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciam; nulla Bactra sunt nobis: spes omnis in te, utinam & ceteris esset. Plura dici non h attinet. Custodiam corporis tui externus & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse præstare.

XXX. Beßus, quamquam erat Græci sermonis ignarus, tamen, stimulante conscientia, i indicium profectò Patronem detulisse credebatur: & h interpretis Græci relato sermone exempta dubitatio. Darius autem, quantum ex vultu concipi poterat, haud sanè territus, percontari Patrona causam consilii, quod afferret, cœpit. Ille non ultra differendum ratus: Beßus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi: in ultimo discrimine es fortunæ tuæ & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi, futurus ultimus. Et Patron quidem egregiam conservati regis gloriam tulerat. l Eludant licet,

f Testibus.

g Conjunxere.

h Necessè est.

i Delationem sui con-
alii: a Patrone factam
esse.

k Alii legunt: ab in-
terprete, hoc sensu: ser-
mone Græci Patronis re-

lato ab interprete, sub-
lata est dubitatio Beßo.
Alii mutant relato ser-
mone, & reponunt re-
motione, ut sensus sit,
quia interpretes Græci
remotus fuerat, nec ad-
hibitus.

l Eslo, hoc irrideant

quibus fortè ac temerè humana negotia volvi
agique persuasum est: equidem aternà consti-
tutione crediderim, nexuque causarum laten-
tium, & multò ante destinatarum, suum quem-
que ordinem immutabili lege percurrere. Da-
rius certè respondit: *Quamquam sibi Græco-
rum militum fides nota sit, nunquam tamen
a m popularibus suis recessurum: difficilius sibi
esse damnare, quàm decipi: quicquid fors tu-
lisset, inter suos perpeti malle, quàm trans-
fugam fieri. Serò se perire, si saluum esse sui
milites nollent. Patron, desperata salute re-
gis, ad eos quibus præerat, rediit; omnia pro
fide experiri paratus.*

XXXI. At Bessus occidendi protinus regis
impetum conceperat: sed veritus ne gratiam
Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire
non posset; dilato in proximam noctem scele-
ris consilio, agere gratias incipit, quòd n per-
fidi hominis insidias, jam Alexandri opes spe-
ctantis, prudenter cautèque vitasset: donum
eum hosti laturum fuisse regis caput. Nec mi-
rari, hominem o mercede conductum omnia
habere venalia: p sine pignore, sine lare, ter-
rarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad
nutum licentium circumferri. Purganti deinde
se, Deosque patrios testes fidei suæ invocan-
ti, Darius vultu assentiebatur, haud dubius
quin vera deferrentur a Græcis: sed eò re-
rum ventum erat, ut tam periculosum esset
non credere suis, quàm decipi. Triginta mil-
lia erant, quorum q inclinata in scelus levi-
tas timebatur: quatuor millia Patron habe-

qui putant res humanas
casu & fortuito evenire.

m Fidem suorum.

n Patronis.

a Pretio centum ad mi-

litiam.

p Sine uxore & libe-
ris, sine domo.

q Prona.

bat, quibus si credidisset salutem suam, damnatâ popularium fide, & parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quàm jure, violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit: *Alexandri sibi non minùs justitiam, quàm virtutem, esse perspectam. Falli eos qui proditiōnis ab eo præmium exspectent: violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem ultoremque.* Jamque nox appetebat, quum Persæ more solito, armis positis, ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani, ut imperatum erat a Besso, armati stabant.

XXXII. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet: expositisque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque, & periculo vulgato, sequuturos. Destinatus forti suæ, & jam & nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimùm illum visurus, amplectitur; perfususque mutuis lacrymis, inhærentem sibi avelli jubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem, & velut a rogo, intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum verò custodiæ ejus affucti, quos regis salutem vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, quum armatis, quos jam advenrare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat: paucis spadonibus, quia, quò discederent, non habebant, circumstantibus regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud atque aliud consi-

r Rationem suppeditari excusandæ cædis Darii.

s Cùm regis periculum esset vulgatum & notum.

z Nullum salutare

consilium accipere valens.

u Tanquam a regis funere bustoque discederet.

lium animo volutabat. Jamque solitudinem quam paullo ante pro solatio petiverat perosus, Bubacem vocari jubet: quem intuens; *Ite, inquit, consulite vobis; ad ultimum regi vestro, ut decebat, fidem exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forsitan mireris quod vitam non finiam: alieno scelere, quam meo, mori malo.* Post hanc vocem spado gemitu non modò tabernaculum, sed etiam castra complevit. Irrupere deinde alii, laceratisque vestibus, lugubri & barbaro ululatu regem deplorare cœperunt.

XXXIII. Perse, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent; nec quiescere audebant, ne impiè deserere regem viderentur. Varius ac dissonus clamor, sine duce ac sine imperio totis castris & referebatur. Besso & Nabarzani nuntiaverant sui regem a semetipso interemptum esse. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant; sequentibus quos ad ministerium sceleris delegerant: & quum tabernaculum intrassent, quia regem vivere spadones indicabant, comprehendi vincirique jusserunt. Rex carru paullo ante vectus, & deorum, a suis, honoribus cultus, nullâ externâ vi admotâ, captivus servorum suorum, in sordidum vehiculum, pellibus undique contextum, imponitur. Pecunia regis & suppellex, quasi jure belli, diripitur: onustique prædâ per scelus ultimum partâ, fugam nuntiant. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græcisque militibus Parthumnes perrebat; omnia tutiora parricidum contactu ratus. Perse, promissis Bessi onerati, maxime quia nemo alius erat quem sequerentur, con-

junxere se Bactrianis, agmen eorum tertio assequuti die. Ne tamen hos regi non haberetur, aureis y compedibus Darium vinciunt: nova ludibria subinde excogitante fortunâ. Et ne fortè cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculum contexerant ⁊ ignoti iumenta agebant, ne percontantibus in agmine monstrari posset: custodes procul sequebantur.

XXXIV. Alexander, audito Darium movisse ab Ecbatanis, omisso itinere quod patebat in Mediam, fugientem insequi pergit strenuè. Tabas oppidum est in Paratacène ultimâ: ibi transfugæ nuntiant a præcipitem fugâ Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio: non quidem vinculum regem; sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex, ducibus convocatis: *Maximum*, inquit, opus, sed labor brevissimus superest. *Darius* haud procul destitutus a suis, est aut oppressus aut vinculus. In illo corpore posita est victoria nostra: & tanta res celeritatis est præmium. Omnes pariter conclamant paratos ipsos sequi: nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen, cursus magis quàm itineris modo, ducit: ne nocturnâ quidem quiete diurnum laborem b relaxante. Itaque quingenta stadia processit: perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpretes excipitur. Corpore æger non potuerat agmen sequi, & deprehensus celeritate regis transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit: sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equi-

y Catenis.

⁊ Janari. Homines quibus ignotus erat Darius,

a Celeri & præcipiti.

fugâ.

b Levante, intermittente.

tum sex millibus, trecentos quos c *Dirachas* appellant, adjungit: dorso hi graviora arma portabant, ceterum equis vehabantur: quum res locusque posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adveniunt Orsillos & Mythrænes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant, nuntiabantque stadia quingenta abesse Persas; ipsos brevius iter monstraturos. Gratus regi adventus transfugarum fuit. Itaque primâ vespërâ, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur: phalange, quantum festinare posset, sequi jussâ. Ipse, quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent.

XXXV. Trecenta stadia processerant, quum occurrit Erocubelus Mazæi filius, Syriæ quondam prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Bessum haud amplius quàm ducenta stadia abesse; exercitum, utpote qui nihil præcaveret, incompositum inordinatumque procedere: Hyrcaniam videri petituros: si festinaret sequi, d palantibus superventurum: Darium adhuc vivere. Strenuo alioqui cupiditatem consequendi transfuga injecerat. Itaque, calcari-
bus subditis, e cñuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur; sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paullisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis. Jamque conspecti a barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant: nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero barbari præstabant, & robore: ad hoc refecti cum fatigatis

c Nunc equestri, nunc pedestri prælio decernentes.

d Dispersis.
e Celerrimo.

certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, *f* maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & ceteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii assequeuti, cœperunt hortari eum, ut conscenderet equum, & se hosti fugâ eriperet. Ille deos ultores adesse testatur: & Alexandri fidem implorans, negat se patricidis velle comitari. Tum verò irâ quoque accensi, tela injiciunt in regem; multisque confossum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longiùs prosequi possent, convulnerantur; duobus servis, qui regem comitabantur, occisis.

XXXVI. Hoc g edito facinore, *h* ut vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Baſtra paucis equitum comitantibus pretebant: barbari, ducibus destituti, quâ quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur: quingenti tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resisterene melius esset, an fugere. Alexander, hostium trepidatione compertâ, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipse cum ceteris sequitur. Tria ferme millia resistentium occisa sunt; reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente rege, ut credibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset: singuli, ut quæque prehenderant, scrutabantur; nec tamen ullum vestigium fugæ regis exstabit. Festinantem Alexandram vix tria millia equitum persequuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu: plures captivi,

f Cujus magna vis est trato.

h In bello.

h Ut fugæ suæ signa di-

g Commisso, perpe- videndo fallerent hostes.

quàm qui caperent, erant: adeò omnem sensum territis Fortuna penitus i excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vebant, nullo regente, decesserant militari viâ, & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a k peritis Polystratus Ma edo, siti l maceratus, accessit: ac dum galeâ haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixâ conspexit: miratusque confossa potius quàm m abacta esse, semivivi hominis * * * * n gemitum percipit. Itaque, more ingenii humani, cupidus visendi quid rei vehiculo isto cenderetur; dimotis pellibus, quibus obtectum erat, Darium multis vulneribus confossum reperit. Regius enim cultus, & aureæ catenæ quæis a parricidis victus fuerat, dubitationem eximebant. Non erat expertus Græci sermonis Darius: gratiasque agebat diis, qui post tanta mala, tamque gravia, hoc tamen indulgissent solatii, ne omnino o in solitudine extremum spiritum effunderet. Itaque, Te, inquit, quisquis es mortalium, per communem hominum sortem, a qua nec maximos regum exemptos esse præsentî spectaculo moneris, rogo quæsoque, ut hæc ad Alexandrum mandata mea perferas: Nihil eorum quæ longè tristissima perpeffus sum, ne hunc quidem incomparabilis calamitatis exitum, ita gravem mihi accidisse, ut hoc unum, quòd, post tanta in me meoque

i Ademerat.

k Locorum.

l Consumtus.

m Abducta.

n Quæ in Curtio desu-

derantur, ita supplevit Freinshemius, hic, & initio libri sequentis.

o Sine testibus.

merita, adversus clementissimum victorem, inimico vivendum fuit, & nunc ingrato moriendum est. Sed si qua postremis miserorum votis apud deos vis est, & cum ipso p spiritu profusas preces mitius aliquod numen exaudit; ille quidem sospes & incolumis, longèque supra contagium meæ sortis & invidiam fortunæ positus, in solio Cyri gloriosam ætatem exigat: suæque virtutis memor eum matri liberisque meis locum apud se esse patiatur, quem illi fide & obsequio meruerint. At parricidas promptum exitium consequatur, quod Alexander q irrogabit, si non misericordia infelicis hostis, saltem odio facinorum: & ne impunita in aliorum etiam regum suumque ipsius exitium erumpant. Posthæc quum siti r angere-
tur, allatâ per Polystratum aquâ recreatus: Ergo, ait, hanc etiam tantis calamitatibus extremam accedere oportuit, ut bene merito gratiam referre non possim! at referet Alexander, Alexandro verò dii. Dextram deinde protendit, eamque Alexandro, fidei regię pignus, ferri iubens, apprehensâ Polystrati manu, animam efflavit. Alexander an spiranti adhuc supervenerit, incertum est: illud constat miserabili regis opulentissimi exitu comperto, copiosas lacrymas profudisse: statimque chlamyde sibi detractâ corpus operuisse, & magno cum honore ad suos deferri iussisse, ut, regio Persarum more curatum, monumentis majorum inferretur. Ingratitudinem hominum, a quibus pro summis beneficiis crudele exitium Darius pertulit, quamquam s suopte ingenio horrendam & execrabilem, insigniore ad posteritatem infamiâ damnavit canis cuiusdam mira fides: qui ab omnibus familiaribus

p Vitâ.
q Dabit.

r Torqueretur.
s Ex se, per se.

r derelictio solus affuit, & quam in vivum præ se tulit benevolentiam, morienti quoque constanter præstitit. Hunc vitæ finem fortitus est ille, quem modò contumeliâ affici putabant, nisi *Regem regum*, & *Deorum consanguineum* salutarent: magnoque iterum experimento approbatum est, NEMINEM magis u patere fortunæ, quàm qui pluribus ejusdem blanditiis irretitus, jugum illius totâ cervice receperit.

LIBER SEXTUS.

I. **D**UM ea per Asiam geruntur, ne in Græcia quidem Macedonique tranquillæ res fuere. Regnabat apud Lacedæmonios Aris Archidami filius, qui Tarentinis opem ferens ceciderat, eodem die quo Philippus Athenienses ad Chæroneam vicit. Is Alexandri per virtutem æmulus, cives suos stimulabat, *Ne Græciam servitute Macedonum diutiùs premi paterentur; nisi in tempore providerent, idem jugum ad ipsos transiturum esse. Annitendum igitur, dum aliquæ adhuc Persis ad resistendum vires essent: illis oppressis, adversus immanem potentiam frustra avitæ libertatis memores futuros. Sic instinctis animis, occasionem belli x ex commodo cœptandi circumspiciebant. Igitur felicitate Memnonis invitati consilia cum ipso miscere aggressi sunt: & post quàm ille rerum lætarum initia in-tempestivâ morte destituit, nihilo y remissiùs agebant. Sed ad Pharnabazum & Autophra-*

z Regi Dario.

u Expectum esse telis
fortuna faventis.

x Commodè incipiendâ
querrebant.

y Segniùs.

G iv

datam profectus Agis, triginta argenti talenta, decemque triemes impetravit, quas Agesilao fratri misit, ut in Cretam navigaret, cujus insulae cultores inter Lacedaemonios & Macedonas divertis studiis distrahebantur. Legati quoque ad Darium missi sunt, qui in usum belli ampliore vim pecuniae, pluresque naves peterent. Atque haec eorum coepta clades ad Issum nam ea intervenerat adeo non interpellavit, ut etiam adjuverit. Quippe fugientem insequutus Alexander in longinqua loca magis magisque repiebatur: & ex ipso praelio mercenariorum ingens multitudo in Graciam fugam penetraverat. Quorum octo millia Persica pecunia conduxit Agis, eorumque opera plerasque Cretensium urbes recepit. Quum deinceps Menon in Thraciam ab Alexandro missus, barbaros ad defectionem impulisset: adque eam comprimendam Antipater exercitum ex Macedonia in Thraciam duxisset: opportunitate temporis strenue usi Lacedaemonii, totam Peloponnesum; paucis urbibus exceptis, in partes traxerunt, confectoque exercitu viginti millium peditum, cum equitibus bis mille, Agidi summam imperii detulerunt. Antipater, ea re comperta, bellum in Thracia, quibus potest conditionibus, componit; raptimque in Graciam regressus, ab amicis sociisque civitatibus auxilia cogit. Quibus convenientibus, ad quadraginta pugnatorum millia recensuit. Advenerat & ex Peloponneso valida manus: sed quia dubiam ipsorum fidem resciverat, dissimulata suspicione, gratias egit, quod ad defendendam adversus Lacedaemonios Alexandri dignitatem affuissent: scripturum se id regi, gratiam in tempore relaturum. In praesens nihil erus esse majoribus copiis. Itaque domos redi-

rent & fœderis necessitate expleta. Nuntios deinde ad Alexandrum mittit, de motu Græciæ certiores faciuros. Atque illi regem apud Bactra demum consequuti sunt: quum interim Antipatri victoriâ, & nece Agidis in Arcadia, a transactum esset. Sanè jam pridem tumultu Lacedæmoniorum cognito, quantum tot terrarum spatiis discretus petuit, providerat: Amphoterum cum Cypriis & Phœniciis navibus in Peloponnesum navigare: Menezem tria millia talentum ad mare deferre iusserat, ut ex propinquo pecuniam Antipatrio subministraret, quantâ illum indigere cognovisset. Probè enim perspexerat, quanti ad omnia momenti motus istius inclinatio futura esset. Quanquam deinceps, accepto victoriæ nuntio, suis operibus id b discrimen comparans, murium eam pugnam fuisse c cavillatus est. Ceterum principia ejus belli haud improspera Lacedæmoniis fuisse. Juxta Corthagum Macedoniæ castellum cum Antipatri militibus congressi, victores exstiterant: & rei bene gestæ famâ, etiam qui suspensis mentibus fortunam spectaverant, in societatem eorum pertracti sunt. Una ex Elæis Achæisque urbibus Pellene scœdus aspernabatur: & in Arcadia Megalopolis, fida Macedonibus ob Philippi memoriam, a quò beneficiis affecta fuerat. Sed hæc arctè circumfessa, haud procul deditione aberat, nisi tandem Antipater subvenisset. Is post quàm castra castris d contulit, seque numero militum alioque apparatu superiorem conspexit, quàm primùm prælio contendere statuit: neque Lacedæmonii detrectare cer-

z Quoniam fœderi satis fecerant.

a Bello finis impositus esset.

b Prælium.

c Ridens dixit.

d Admovit.

tamen. Ita commissa est pugna, quæ rem Spartanam maiorem in modum afflixit. Quum enim angustiis locorum, in quibus pugnabatur, confisi, ubi hosti nullum multitudinis usum futurum credebant, animosè congressi essent, neque Macedones pigre resisterent; multum sanguinis fusum est. Sed postquam Antipater e integram sibiade manum laborantibus suis subsidio mittebat, impulsæ Lacedæmoniorum acies *f* gradum paullisper retulit. Quod conspiciens Agis, cum cohorte regia, quæ ex fortissimis constabat, se in medium **** pugnae discrimen immisit: obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores: & donec avidius sequentes in *g* planum deduxere, multi cadebant: sed ut primum locus, in quo stare possent, fuit; aquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios rex eminebat, non armorum modò & corporis specie; sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur; diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat: donec hastâ femora perfossa, plurimo sanguine effuso, *h* destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem.

II. Non tamen omisere Lacedæmonii pugnam: & ut primum sibi quàm hosti æquorem locum capere potuerunt, densatis ordi-

e Recentēs milites identidem mittebat in auxilium suis pugna defessis.

f Retro cessit.

g Planitiem.

h Deseruere. Non suppeditraverunt vires pugnantī.

nibus effusè i fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnant. Lacedæmonii vetèra, Macedones præsentia decora intuebantur: illi pro libertate, hi pro dominatione pugnant: Lacedæmoniis dux, Macedonibus locus dcerat. Dicī quoque unius tam multiplex & casus modò spem, modò metum utriusque partis augebat: velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante Fortunâ. Ceterùm angustia loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congrédi viribus: spectabant ergo plures, quàm l inierant prælium; & qui extra teli iactum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens, pedem deinde referre, cœpit, urgente hoste, ac apertius fugere. Insequebatur dissipatos victor, & m emensus cursu omne spatium quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequabatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, deponi se iussit: expertusque membra, an impetum animi sequi possent, post quàm deficere se sensit, n poplitibus semet excepit: galeâque strenuè sumta, clypeo protegens corpus, hastam dextra o vibrabat; ultro vocans hostem, si quis jacenti spolia demere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congrédi: procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem re-torquens; donec lancea nudo pectori infixæ est: quâ ex vulnere evulsâ, inclinatum ac de-

i Ruentem.

l Eventus.

l Pugnant.

m Cùm percurrisset.

n In genua se susti-

nuit.

o Quatlebat.

ficiens caput clypeo paullisper excepit; deinde, linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit.

III. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia & trecenti sexaginta: ex Macedonibus haud amplius tria millia: ceterum vix quisquam nisi saucius revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modò, sociosque ejus, sed etiam omnes, p qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum dissentire ab animis gratulantium vultus; sed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quàm quis præfæcti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hostes vinci voluerat; q Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur: sue demum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probè nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitria victoriæ; sed concilium Græcorum, quid fieri placeret, consultavit. A quo Lacedæmonii, nihil aliud quàm ut oratores mittere ad regem liceret precati, veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitanis, quorum urbs erat obsessar a defectione, Achæi & Ætoli centum & viginti talenta dare jussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repentè ortum, prius tamen finitum est quàm Darium Alexander apud Arbela superaret.

IV. Sed ut primùm instantibus curis s laxatus est animus, t militarium rerum quàm

p Qui belli exitum expectaverant.

q Non dissimulanter & tacitè dolebat Antipatrum esse victorem.

r Post defectionem.

s Liberatus est Alexander.

t Bellicis laboribus

quictis otiique patientior, exceperere eum voluptates : & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotandi pervigilandique insana dulcedo, ludique, & greges pellicum : omnia in externum u lapsa sunt morem. Quem x æmulatus quasi y potiozem suo, ita z popularium animos oculosque pariter offendit, ut a plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinæ suæ, solitosque parco ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina & devictarum gentium mala impulerat. Hinc sæpius comparate in caput ejus insidiæ : a secessio militum & liberior inter mutuas querelas dolor : ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat b inconsultus pavor : ceteraque his similia, quæ deinde dicentur. Igitur quum intempestivis conviviis dies pariter noctesque consumeret ; c satietatem epularum ludis interpolabat : non contentus d artificum, quos e Græcia exciverat, turbâ. Quippe captivæ feminarum jubebantur suo ritu canere inconditum & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam rex ipse conspexit mœstiozem quàm ceteras, & producentibus eam verecundè reluctantem : excellens erat forma, & formam pudor e honestabat. Dejectis in terram oculis, &, quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit regi, nobiliozem esse, quàm ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata quænam esset ? ne-

ferendis, quàm otio fruendo aptior.

u Degeneravere.

x Imitatus.

y Meliozem.

z Macedonum.

a Defectio.

b Imprudens.

c Convivia ad satietatem agitata intermiscibat spectaculis.

d Musicorum ludionum.

e Decorabat.

ptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio ejus genitam esse, respondit: uxorem Hytaspis fuisse. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipse exercitus prætor. Adhuc in animo regis tenues reliquæ pristini *f* moris hærebant. Itaque fortunam regiâ stirpe genitæ, & tam celebre nomen *g* reveritus; non dimitti modò captivam, sed etiam restitui ei suas opes jussit: virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, ut omnes captivos in regiam juberet adduci, ubi singulorum nobilitate spectatâ, secrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Decem hi fuerunt; inter quos repertus est Oxathres Darii frater, non illius fortunâ quàm indole animi sui clarior. Sex & viginti millia talentum *h* proximâ prædâ redacta erant: e quibus duodecim millia in *i* congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa, custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Perses, qui a Dario capitali supplicio destinatus cohibebatur in vinculis; huic liberato satrapiam Mediæ attribuit: fratremque Darii recepit in cohortem amicorum, omni vetustæ claritatis honore servato.

V. Hinc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem; nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes siti, rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestem ac fertilem occupaverunt; graves *k* adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia; qui super Bosporum colunt, adscribuntur Asiæ: at qui in Europa sunt, a lævo Thraciæ latere ad Borysthenem, atque inde

f Virtutis.
g Veneratus.
h Ultima.

i Donum.
k Vicini etiamnum
 importuni Parthis.

ad Tanaim alium amnem , rectâ plagâ attinent. Tanais Europam & Asiam medius interfluit. Nec dubitatur quin Scythæ , qui Parthos condidère , non a Bosporo , sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat eâ tempestate clara Hecatompylos , condita a Græcis : ibi stativa rex habuit , com meatibus undique advectis. Itaque rumor , otiosi militis vitium , sine auctore percrebuit ; regem contentum rebus , quas gessisset , in Macedoniam protinus redire statuissè. Discurrunt / lymphatis similes in tabernacula , & itineri sarcinas aptant : signum datum crederes , ut *m* vasa colligerent. Totis castris tumultus , hinc contubernales suos requirentium , hinc onerantium plaustra , perfertur ad regem. Fecerant fidem rumori temerè vulgato Græci milites , redire jussi domos , quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. *n* Ipsi quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus quàm par erat territus Alexander , qui Indos atque ultima Orientis peragrarè statuisset ; præfectos copiarum in prætorium contrahit : obortisque lacrymis , *Ex medio o gloriæ spatio revocari se , victi magis , quàm victoris fortunam in patriam relaturum conquestus est. Nec sibi ignaviam militum obstare ; sed deorum invidiam , qui fortissimis viris p subitum patriæ desiderium admovissent , paullo post in eandem cum majore laude famaque redituris. Tum verò pro se quisque operam suam offerre ; difficillima quæque poscere ; polliceri militum quoque ob-*

/ Furentibus & insanis.
m Supellectilem , impedimenta , sarcinas.
n Sibi ipsi Macedonibus.

o Ad gloriam cursu.
p Repentinam patriæ revisendæ cupiditatem immisissent.

sequium, si animos eorum leni & apta oratione
q permulcere voluisset. Numquam r infractos
& abjectos recessisse, quoties ipsius alacritatem,
& s tanti animi spiritus haurire potuissent.
Ita se facturum esse respondit: t illi vulgi
aures praearent sibi. Satisque omnibus, quæ
u in rem videbantur esse, compositis; vocari
ad concionem exercitum iussit, apud quem
talem orationem habuit.

V I. Magnitudinem rerum quas gessimus,
milites, intuentibus vobis, minimè mirum est,
& desiderium quietis, & satietatem gloriae
occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos,
Eæotiam, Thraciam, Spartam, Achaos, Pe-
loponnesum; quorum alia ductu meo, alia im-
perio auspicioque perdomui: ecce orsi bellum
x ad Hellespontum, Ionas, Æolidem servitio
barbariae impotentis exemimus: Cariam, Ly-
diam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlago-
niam, Pamphiliam, Pisidas, Ciliciam, Syriam,
Phænicen, Armeniam, Persidem, Medos,
Parthienem habemus in potestate. Plures pro-
vincias complexus sum, quàm alii urbes cæpe-
runt: & nescio an, enumeranti mihi, quædam
ipsarum y rerum multitudo z subduxerit. Itaque
si crederem satis certam esse possessionem terra-
rum, quas tantâ velocitate domuimus; ego
verò, milites, ad penates meos, ad parentem
sororeque & ceteros cives, vel revertentibus
vobis, erumperem a: ut ibi potissimum partem

q Lenire, mitigare.
r Infractos, & timore
quasi prostratos disces-
sisse.

s Tam alacris animi
sensus percipere.

t Rogavit ut illi præ-
fati copiarum præpara-
rent sibi militum multi-

tudinem ad audiendum
benevolè.

u Utilia.

x Hac oratione meâ
complexus sum.

y Ipsarum provincia-
rum.

z Subtraherit.

a Proferarum.

vobiscum laude & gloria fruere, ubi nos uberrima victoriae pramia expectant, liberorum, conjugum, parentumque lætitia; pax, quies, rerum per virtutem paratarum secura possessio. Sed in novo, & si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore, milites, opus est, dum mitioribus ingeniis imbuantur, & efferos mollior consuetudo permulceat. Fruges quoque maturitatem statuto tempore expectant: b adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis tot gentes alterius imperio ac nomini assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ nobiscum coherentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis c continentur, non suis moribus: & qui præsentem metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic d ego tanquam omnia subacta sint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit; Bactra non possidet solum parricida Bessus, sed etiam minatur: Sogdiani, Dacæ, Massagetae, Sacæ, Indi, sui juris sunt. Omnes hi simul terga nostra viderint, sequentur. Illi enim ejusdem nationis sunt, nos alienigenæ & externi: suis autem quique parent placidiùs: etiam quum is præest, qui magis timeri potest. Proinde, aut quæ cepimus, mittenda sunt; aut quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil quod nociturum est, medici re-

b Adeo verum est, maturescere.
 etiam quæ carent sensu, paulatim secundum imperitam ipsi a natura legem mitiora fieri &
 c In officio suo retinentur.
 d Loquor.

linquunt ; sic nos quicquid obstat imperio , recidamus. Parva sepe scintilla contenta magnum excitavit incendium. Nihil tunc in hoste despicitur : quem spreveris , valentiorum negligentiam facies. Ne Darius quidem hereditarium Persarum accepit imperium : sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ , e castrati hominis , f. admis-
sus ; ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos verò peccavimus , milites , si Darium ob hoc vicimus , ut servo ejus traderemus imperium : qui ultimum ausus scelus , regem suum , etiam externæ opis egentem , certè cui nos victores pepercissimus , quasi captivum in vinculis habuit : ad ultimum , ne a nobis conservari posset , occidit. Hunc vos regnare patiimini ? quem equidem cruci affixum videre festino : omnibus regibus gentibusque fidei , quam violavit , meritas poenas solventem. At hercule , si mox eundem Græcorum urbes , aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis , quo dolore afficiemini , Bessum præmia vestræ occupasse victoriæ ? Tunc ad repetendas res festinabitis : tunc arma capietis. Quantò autem præstat territum adhuc , & vix mentis suæ compotem opprimere ! Quatridui nobis iter superest , qui tot proculcavimus nives , tot amnes superavimus , tot montium juga transcurrimus. & Non mare illud , quod exæstuans iter fluctibus occupat , euntes nos moratur , non Ciliciæ fauces & angustiae includunt : plana omnia & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitivi , & domini sui interfectores , supersunt. Egregium me hercule opus , & inter prima gloriæ vestræ numerandum , posteritati famæque tra-

e Eunuchi.

f. Investus est.

g. Amphilius mare ,

cuius æstus , propulsus in litus fluctibus , claudit iter.

detis: Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos: neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, quum intellexerint vos pia bella suscipere; & Bessi sceleri, non h. nomini suo irasci.

V I I. Summâ militum alacritate, iubentium, quocumque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec rex moratus i impetum; tertioque per Parthienam die ad fines Hyrcaniæ penetrat. Cratere relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ea manu, quam Amyntas ducebat; additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis: ut ab incursione barbarorum Parthienam tueretur. Erigyum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet: ipse cum phalange & equitatu centum & quinquaginta stadia emensus, castra in valle, quâ Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis densisque arboribus umbrosus est: pingue vallis solum, rigantibus aquis, quæ ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zieberis amnis effunditur, qui tria ferè stadia in longitudinem & universus fluit; deinde l saxo, quod alveolum interpellat, percussus, duo itinera, velut dispensatis aquis, aperit. m Inde torrens, & saxorum, per quæ incurrit, asperitate violentior, terram præceps subit. Per trecenta stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior: quippe in latitudinem tredecim stadiorum diffundi-

h Genti suæ, Persis.

i Militum ardorem.

k Totus, non divisus aquis.

l A rupe, quæ tenuem ejus alveum interrumpit

resiliens, duos canales sibi facit, quasi ex aquo divisus undis.

m Postea rapidior fluit, &c.

tur : rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit ; tandem in alterum amnem cadit , cui Rhidago non en est. Incolæ affirmabant quæcumque dimissa essent in n cavernam , quæ propior est fonti ; rursus , ubi aliud os amnis aperit , exsistere. Itaque Alexander duos tauros , quæ subeunt aquæ terram , præcipitari jubet , quorum corpora , ubi rursus o erumpit , expulsa videre , qui missi erant ut exciperent.

VIII. Quæritum jam diem eodem loco quietem militi dederat ; quum literas Nabarzanis , qui Darium cum Besso interceperat , accipit , quarum sententia hæc erat : Se Dario non fuisse inimicum : immo etiam quæ credidisset utilia esse , suscepisse : & quia fidele consilium regi dedisset , prope occisum ab eo. p Agitasse Darium , custodiam corporis sui contra jus fasque peregrino militi tradere , damnatâ popularium fide , quam per ducentos & triginta annos inviolatam regibus suis præstitissent. Se in præcipiti & lubrico stantem , consilium a præsentī necessitate repetisse. Darium quoque , quum occidisset Bagoan , hac excusatione satisfacisse popularibus , quod insidiantem sibi interemisset. NIHIL esse miseris mortalibus spiritu carius : amore ejus ad ultima esse propulsum : sed et magis esse sequutum , quæ coegisset necessitas , quam quæ optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se juberet , sine metu esse venturum. Non timere , ne fidem datam tantus rex violaret : Deos a Deo falli non solere. Ceterum , si , cui fidem daret , videretur indignus , q multa exsilia pa-

n Illum hiatum in
quem cadit Zioberis.
o E terra egreditur.
p Consilium cepisse.

q Multa loca esse quæ
fugientem excipere pos-
sent.

tere fugienti : patriam esse , ubicumque vir
 fortis sedem elegerit. Nec dubitavit Alexander
 fidem , quo Persæ modo accipiebant , dare ;
 inviolatum , si venisset , fore. Quadrato tamen
 agmine , & composito ibat ; speculatores sub-
 inde præmittens , qui explorarent loca. Levis
 armatura s ducebat agmen : phalanx eam se-
 quebatur ; post pedites erant impedimenta. Et
 gens bellicosa , & naturâ sitûs difficilis aditu ,
 curam regis r intenderat. Namque perpetua
 vallis jacet , usque ad mare Caspium patens.
 u Duo terræ ejus velut brachia excurrunt :
 media flexu modico sinum faciunt , lunæ ma-
 ximè similem , quum eminent cornua nondum
 totum x orbem sidere implente. Cercetæ ,
 Mosyni , & Chalybes a læva sunt : ab altera
 parte Leucosyri , & Amazonum campi ; &
 y illos quâ vergit ad Septentrionem , hos ad
 occasum conversa , prospectat.

IX. Mare Caspium dulcius ceteris , ingen-
 tis magnitudinis serpentes alit , & pisces lon-
 gè diversi ab aliis coloris. Quidam Caspium ,
 quidam Hyrcanum appellant : alii sunt qui
 Mæotim paludem in id cadere putent & ar-
 gumentum afferunt ; aquam , quò dulcior sit
 quàm cetera maria , infuso paludis r humore
 mitescere. A Septentrione a ingens in litus
 mare incumbit , longèque agit fluctus , & b
 magnâ parte exæstuans stagnat. c Idem , alio

r Datâ fide polliceri fu-
 turum ipsam incolumem ,
 si ad regem accessisset.

s Antebat.

z Auxerat.

u Eminentiores ejus
 terræ partes hinc & hinc
 circum vallem porrigitur
 tur instar duorum bra-
 chiorum , quorum media
 modicè flexa.

x Circulum.

y Hyrcania illos habet
 vicinos a Septentrione.

z Aquâ.

a Pelagus multum in
 litus effunditur.

b Magna ejus pars , post
 quam exæstuando aflu-
 sa est , in modum stagni
 remanet.

c Mare , mutato cœli

cœli statu, recipit se in fretum; eodemque impetu, quo effusum est, relabens, d terram naturæ suæ reddit. Et quidam credidere non e Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere; cuius f fastigium, ut supra dictum est, perpetuâ valle submittitur. Hinc rex viginti stadia processit semitâ propemodum inviâ, cui silva imminabat, torrentesque & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio, penetravit; tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios comعات, quorum tum copiâ regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercûs habet, cuius folia multo melle g tinguntur sed nisi solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore succus exstinguitur. Triginta hinc stadia processerat; quum Phrataphernes ei occurrit, seque & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens: quibus benignè exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus & Erigyus occurrunt. præfectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam regis. Satrapen deinde Hyrcaniæ dedit Menapim. Exsul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

X. Jamque rex ultima Hyrcaniæ intraverat, quum Artabazus (quem Dario fidissimum fuisse supra diximus) cum propinquis Darii,

statu, & vento, regreditur intra solitos limites.

d Terram retegens, pristino in statu altam relinquit.

e Illud mare non Cas-

pium esse.

f Superiores partes, montes in continuam planitiem sese submitunt & desinunt.

g Conspersa sunt.

ac suis liberis, modicaque Græcorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit rex: quippe & hospes Philippi fuerat, quum, Ocho regnante, exsularet. & hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *rex*, *perpetuâ felicitate floreas*. Ego *ceteris lætus*, *hoc uno torqueor*, *quod*, *præcipiti senectute*, *diu frui tuâ bonitate non possum*. Nonagesimum & quintum annum agebat. Novem juvenes eâdem matre geniti patrem comitabantur: hos Artabazus dextræ regis admovit, precatus ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plurumque faciebat: tunc *admoventi sibi & Artabazo equos* jussit; ne, ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis fides daretur, respondent se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium: quo victo, *h* applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsonum fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus; tamen venturos se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maximè Macedonum opibus semper obstiterat, veniâ desperatâ, gladio se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri se ipsos permittunt. Mille & quingenti milites erant. Præter hos legati ad Darium missi nonaginta. In supplementum distributus miles: ceteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit.

h Adjunxerant se Græcis.

XI. Mardorum erat gens i confinis Hyrcanie, cultu vitæ aspera & latrociniiis assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque rex indignatus, si una gens posset efficere ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invictâ manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat, & primâ luce hostis in conspectu erat tumultus magis quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, barbari profugiunt: proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis ejus haud sanè adire sine magna & vexatione exercitûs poterat. Juga montium præaltæ silvæ rupesque invivæ sepiunt: ea quæ plana sunt, novo munimenti genere impedierant barbari. Arboreæ densæ sunt ex industria confite, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terræ: inde velut ex alia radice latiores virent trunci. Hos, l quâ natura fert, adolescere non sinunt; quippe alium alii quasi nexu conserunt: qui ubi multâ fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti nexus ramorum, velut laquei, m perpetuâ sepe iter cludunt. n Una ratio erat, cædendo aperire saltum: sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites. & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes, o lento vimine frustrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta p subire soliti, tum quoque intrave-

i Finitima, vicina.

& Labore.

l Hos crescere non patiuntur quocumque ramorum indoles posceret.

m Longam & continuam sepem efficientes,

claudant iter.

n Unus penetrandi modus erat.

o Flexibilibus flagellis cedentibus, irritos reddebant securiam ictus.

p Pervadere.

rant.

rant saltum, occutisque telis hostem lacerabant.

XII. Ille venantium modo, latibula scrutatus, plerisque confodit: ad ultimum circumire saltum milites jubet, ut si quâ pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant: *q* excepti sunt quidam, inter quos equus regis, *Bucephalum* vocabant, *r* quem Alexander non eodem, quo ceteras pecudes, animo aestimabat. Nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium: & regem, quum vellet adscendere, sponte suâ genua submittere, excipiebat: credebaturque sentire quem veheret. Majore ergo, quàm decebat, irâ simul ac dolore stimulatus, equum *s* vestigare jubet; & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hæc denuntiatione territi, cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, cædi silvas jubet, *t* aggestaque humo e montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam in aliquantulum altitudinis opus creverat, quum barbari, desperato regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidêre. Rex, obsidibus acceptis, Phradati parêre eos iussit: inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore quem Darius habuerat ei, remittit domum. Jam ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nibarzaes, acceptâ fide, occurrit, dona ingentia ferens: inter quæ Bagoas erat, specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander as-

q Capti.

r De quo non idem sentiebat quod de ceteris pecudibus.

s Quæri.

t *Advellæ* mentibus, impleri planitiem quæ erat impedita *r* *ais*.

suevit: ejusque maximè precibus motus Nabarzani ignovit.

XIII. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodonta amnem, Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine visendi regis accensa, finibus regni sui excessit: & quum haud procul abesset, præmisit indicantes venissè reginam, adeundi ejus cognoscendique avidam. Protinus facta potestate veniendi, ceteris jussis subsistere, & trecentis feminarum comitata processit. Atque ut primùm rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit, duas lanceas dextrâ præferens. Vestis x non toto Amazonum corpore obducitur: nam lava pars ad pectus est nuda, cetera deinde velantur. Nec tamen sinus y vestis, quem nodo z colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, quâ muliebris sexûs liberos alant: adurit dextra, ut arcus faciliùs intendant, & tela vibrent. Interrito vultu regem Thalestris intuebatur, habitum ejus haud quaquam rerum famæ parem oculis perlustrans: quippe hominibus barbaris in corporum majestate veneratio est: magnorumque onerum non alios capaces putant, quàm quos eximiâ specie donare natura dignata est. Ceterùm interrogatum aliquid petere vellet: haud dubitavit fieri ad communicandos cum rege liberos, se venissè, dignam ex qua ipse regni generaret heredes. Feminini sexûs se retenturam, ma-

u Id est, trecentis feminis.

x Non tegit totum corpus.

y Cavitas & laxitas.

z Retinent, ne fluat ad imos pedes.

rem redditurum patri. Alexander an cum ipso militare vellet? interrogat: & illa, q̄ causata sine custode regnum reliquisse, petere perseverabat, b ne se irritam spei pateretur abire. c Acrior ad Venerem feminae cupido quam regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. Tredecim dies d in obsequium desiderii ejus absumti sunt. Tum, illa regnum suum, rex Parthienen, petiverunt.

XIV. Hic verò palam cupiditates suas solvit; continentiamque & moderatorem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciviam vertit. Patrios mores disciplinamque Macedonum regum salubriter temperatam, & f civilem habitum, velut g leviora magnitudine suâ ducens, h Persicæ regiae, par deorum potentiae, fastigium æmularatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit, paulatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema, distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumit: ne omen quidem veritus, quòd a victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat; superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque quas in Europam mitteret, veteris annuli gemmâ obsignabat: iis quas

a Excusavit.

b Spe suâ frustratam discedere permetteret.

c Ardentior ad voluptatem.

d Ut satisfaceret desiderio ejus.

e Sese effundere passus est.

f Communem ipsi cum civibus vestem, vel, popularem vivendi modum.

g Inferiora.

h Persicorum regum arrogantiam divinæ magnitudinis exæquantem imitatus.

in Asiam scriberet, Darii annulus imprimebatur : ut appareret unum animum, duorum non capere fortunam. Amicos verò & equites, cumque his principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornaverant vestibus. Pellices trecentæ & sexaginta, totidem quot Darii fuerant, regiam implebant, quas spadonum greges, & ipsi i muliebria pati assueti, sequebantur.

XV. Hæc luxu & peregrinis infecta moribus veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam aversabantur : totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, *Plus amissum victoriæ, quam bello quæsitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus & externis : k tantæ moræ pretium, domos quasi in l capivo habitu reversuros : pudere sui regem victis quam victoribus similiorem : Macelonæ imperatorem Darii satrapen factum.* Ille non ignarus & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, m gratiam liberalitate donisque recuperare tentabit. Sed opinor, LIBERIS pretium servitutis ingratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, otium n interpellandum erat bello ; cujus materia opportunè alebatur. Nunquam Bessus, veste regiâ sumtâ, Artaxerxem appellari se jusserat, Scythasque & ceteros Tanais accolæ o contraherat. Hæc Nabarzanes nuntiabat : quem, receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præ-

i Mulierum more agere.

k Pro tam diuturnæ expeditionis præmio.

l Captivorum veste.

m Benevolentiam.

n Interrumpendum bello, cujus occasio commode parabatur.

o Convocabat ad bellum.

fecit. Et quum grave spoliis apparatuque luxuriae agmen vix moveretur, suas primùm, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri iussit in medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus; jumenta iussit abduci: suisque primùm sarcinis face subditâ, ceteras incendi præcepit. Flagrabant, exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpe flammis reslinxerant: nullo sanguinis pretium audente deflere, quum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem: p habilesque militiæ & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius, quàm disciplinæ fecisse jacturam.

XVI. Iteitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor, Parmenionis filius, subitâ morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mæstus, cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus: sed penuria comæntuum festinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus & sexcentis relictus, ut q̄ justa fratri persolveret: ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literæ ei afferuntur a finitimis Satraparum; ex quibus cognoscit Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: ceterum Satibarzanem, quem satrapiae Arriorum ipse præsecisset, defecisse ab eo. Itaque quamquam Besso immincebat; tamen ad Satibarzanem opprimendum & præverti optimum ratus, levem armaturam &

p̄ April, expediti ad militiam.

q̄ Debita funeris officia.

r̄ Omnibus relictis, ad hoc unum curandum scire vertere.

equestres copias educit : totâque nocte strenuè factòâtinere, improvisus hosti supervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit : ceteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, quâ spectat Occidentem : eadem, quâ vergit ad Orientem, s leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem ; ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem confidere jubent : ipsi, quâ rupes t deerat, arborum truncos & saxa u obmoliuntur : tredecim millia armata erant.

XVII. In horum obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat. Et quia longius eum abesse cognoverat ; ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primò x repurgari jubet, quicquid ingredi posset : deinde ut occurrerent inviæ cotes præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obstante naturâ. Ille, ut erat animi semper oblustantis difficultatibus, quum & progredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud, ita ut fieri solet ubi prima quæque damnamus, subjiciente animo. Hæsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens y Favonius erat, & multam z materiam ceciderat miles, aditum per saxa a molitus. Hæc va-

s Declivt juço de- silvas.
pressa.

t Deficiebat.

u Provolutunt.

x Excindi fruticeta &

y Ventus ab occasu.

z Lignum.

a Cum sibi fecisset.

pore *b* torrida inaruerat. Ergo *c* aggeri alias arbores jubet, & igni dari alimenta celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis aequatum est. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cœlum. Sonabant incendio silvæ, atque ea quoque quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barba *i* & suppliciorum ultimum, si quæ *e* intermoreretur ignis, effugere tentabant: sed quæ flamma dederat locum, hostis obstabat. Variâ igitur clade consumpti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se; quidam manibus hostium se obtulerunt: pauci semiusculati venire in potestatem.

XVIII. Hinc ad Craterum, qui Artacnam obsidebat, redit. Ille, omnibus præparatis, regis expectabat adventum: captæ urbis *f* titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet, ipsoque adspectu territi barbari, e muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in *Satibarzanem* defectionis auctorem reservaret; supplicibus semet dedentibus parceret. Rex, datâ veniâ, non obsidionem modò solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso supplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Græciâ adduxerat: tria millia ex Illyrico Antipater miserat. Thessali equites centum & triginta cum Philippo erant: ex Lydia duo millia & sexcenti, peregrinus miles, adve-

b Calore Solis calefacta.

c Cumulari, addi.

d Ignem, quo nullum

acerbius supplicium.

e Deficeret.

f Gloriâ.

nerant. trecenti equites gentis ejusdem sequebantur. Hac manu adjecta, Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in regem suum particeps Bello. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu profugit in Indiam.

XIX. Jam nonum diem stativa erant, quum externâ vi non invictus modò rex, sed interritus; intestino g facinore petebatur. Dymnus modicæ apud regem auctoritatis & gratiæ, h exoleti, cui *Nicomacho* erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris, cum juvene secessit in templum, arcana se & silenda afferre præfatus: i suspensumque expectatione per mutuam caritatem & k pignora utriusque animi rogat, ut affirmet jure jurando, quæ comminisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus ni il, quod etiam l cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præsentis deos jurat. Tum Dymnus aperit in tertium diem insidias regi comparatas, seque ejus consilii fortibus viris & illustribus esse participem. Quibus juvenis auditis, se verò m fidem in parricidio dedisse constanter abnuat; nec ullâ religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans, orare primum, ut particeps consilii operisque fieret: si id sustinere non posset, attamen ne proderet se; cujus erga

g Domestico scelere.

h Corrupti adolescentis.

is.

i Incertumque & expectantem quid vellet.

k Benevolentiam utrim-

que mutuis officiis testatam.

l Violata juris jurandi

fide.

m Negat se fidem ob-

straxisse ad calandam

ipsum benevolentiae, praeter alia, hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod n caput suum permisisset fidei adhuc inexpertae. Ad ultimum, averfari scelus perseverantem metu mortis terret: ab illo capite conjuratos pulcherri-
mum facinus inchoaturos. Alias deinde effe-
minatum & muliebriter timidum, alias prodi-
torem amatoris appellans; nunc ingentia pro-
mittens, interdumque regnum quocque, o ver-
fabat animum tanto facinore procul abhorren-
tem. Stridium deinde gladium modò illius,
modò suo admovens jugulo, supplex idem &
infestus, expressit tandem, ut non solum silen-
tium, sed etiam operam polliceretur. Nam-
que abundè constantis animi, & dignus qui
pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mu-
taverat: sed se captum Dymni amore simula-
bat nihil recusare. Sciscitari inde pergit, cum
quibus tantæ rei societatem inisset? plurimum
referre quales viri tam memorabili operi ad-
meturi manus essent. Ille & amore & scelere
malè sanus, simul gratias agit, simul gratu-
latur, quòd fortissimis juvenum non dubi-
tasset se jungere, Demetrio corporis custodi,
Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphæbe-
um, Loccum, Dioxenum, Archepolim &
Amyntam.

XX. Ab hoc sermone dimissus Nicoma-
chus, ad fratrem, Cebalino erat nomen, quæ
acceperat, desert. Placet ipsum subsistere in
tabernaculo: ne, si regiam intrasset, non
assuetus adire regem, conjurati proditos se
esse resciscerent. Ipse Cebalinus ante vesti-
bulum regiae (neque enim propius aditus ei
patebat) consistit: opperiens aliquem ex pri-

conjunctionem in regem.

o Salutem, vitam.

o Omni ratione flectere
tentabat.

Il v

etc

etc

ma cohorte amicorum, a quo introduceretur ad regem. Fortè, ceteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, subliterat in regia. Huic Cebalinus, ore confuso, magnæ perturbationis novas præ se ferens, aperit quæ ex fratre compererat: & sine cunctatione nuntiari regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus consumto sermone, nihil eorum quæ ex Cebalino cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiae excipit juvenis, an mandatum exsequutus foret, requirens. Ille, non vacasse sermoni suo regem causatus, discessit. Postero die Cebalinus venienti in regiam præsto est: intrantemque admonet pridie communicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse respondit: ac ne tum quidem regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Cebalino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili juveni, *Metroni* erat nomen, p super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Cebalino in armamentario abscondito, protinus regi corpus fortè q curanti, quid ei index detulisset, ostendit.

XXI. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Cebalinus gaudio elatus, *Habeo te, inquit, incolorem & ex impiorum manibus ereptum.* Percontatus deinde Alexander quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursumque institit quærere quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium? Atque illo fatente jam tertium esse: existi-

p Præfecto loci in quo *Alexandri.*

condabantur, &

q Lavanti in balneo.

resides Ale-

to 1001 010 1001 010

10 121 010 121 010

mans haud incorruptâ fide tanto post r de-
ferre quæ audierat, vinciri eum iussit. Ille cla-
mitare cœpit, eodem temporis momento quo
audisset, ad Philotam decurrisse: ab eo per-
contretur. Rex identidem quærere, an Phi-
lotam adisset? an institisset ei, ut perveniret
ad se? perseverante eo affirmare quæ dixerat;
manus ad cœlum tendens, manantibus lacry-
mis, hanc tibi a s carissimo quondam ami-
corum relata gratiam querebatur. Inter hæc
Dymnus, haud ignarus quam ob causam ar-
cesseretur a rege, gladio, quo fortè erat
cinctus, graviter se vulnerat? occursumque sa-
tellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem
intuens rex, Quod, inquit, in te, Dymne,
tantum cogitari nefas, ut tibi Mædonum
regno dignior Philotas me quoque ipso videre-
tur? Illum jam defecerat vox. Itaque edito
gemitu, vultuque a conspectu regis averso,
subinde collapsus exstinguitur.

XXII. Rex, Philota venire in regiam ius-
so, Cebalinus, inquit, ultimum supplicium
meritus, si in caput meum præparatas insidias
biduo texisset, & hujus criminis reum Philotam
substituit, ad quem protinus indicium detulisse
se affirmat. Quò propiore gradu amicitie me
contingis, hoc majus est dissimulationis tuæ
facinus: & ego Cebalino magis, quàm Phi-
lotæ, id convenire fateor. Faventem habes
judicem, si, quod admitti non oportuit, sal-
tem negari potest. Ad hoc Philotas haud sanè
trepidus, si animus vultu æstimaretur, Ceba-
linum quidem a scorti sermonem ad se decu-
lisse, sed ipsum tam levi auctori nihil credi-
disse respondit: veritum ne iurgium inter am-
-

r Tempore.

s Philota.

t Philotam suo loco

reum sceleris facit.

u Impudici adolescen-

tis Nicomachi.

H. vi.

177-

177- 177-

rorem & exoletum, non sine risu aliorum, detulisset. Quum Dymnus interemerit se ipsum, & qualiacumque erant, non fuisse reticenda. Complexusque regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potius quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, inqueretur. Haud facile dixerim, credideritne ei rex, an altius iram suppresserit: dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit; & contemptum magis, quam celatum indicium esse, videri sibi dixit. Advocato tamen concilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem quæ detulerat ad regem, ordine exposuit.

XXIII. Erat Craterus regi carus in paucis, & y eo Philotæ, ob æmulationem dignitatis, adversus. Neque ignorabat sæpè Alexandri auribus nimiam jactatione virtutis atque operæ gravem fuisse & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ & tamen suspectum. Non aliam a premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem: Utinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses. Suasissimus, si Philotæ velles ignoscere, patereris potius ignorare eum quantum deberet tibi, quam usque ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo suo, quam de tuo cogitare beneficio. Illi enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est quod existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, veniam posse mutari. Scit eos, b qui misericordiam consumserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiamsi ipse vel

x Ea quæ delata fuerant a Cebalino.

y Eâ re.

z Animi ægrè patien-

tis imperium.

a Opprimendi, perdendi.

b Qui gravitate crimi-

pœnitentiâ, vel beneficio tuo victus quiescere
 volet, patrem ejus Parmenionem tanti ducem
 exercitus, & inveteratâ apud milites tuos au-
 thoritate, haud multum infra magnitudinis
 tuæ fastigium positum, scio non æquo animo
 salutem filii sui debiturum tibi. Quædam bene-
 ficia odimus: meruisse mortem confiteri pudet.
 Superest ut malit videri injuriam accepisse,
 quàm vitam. Proinde scito tibi cum illis de
 salute esse pugnandum. Satis hostium superest,
 ad quos persequendos ituri sumus. Latus a
 domesticis hostibus muni: hos si submoves,
 nihil metuo ab externo. Hæc Craterus.

XXIV. Nec ceteri dubitabant, quin con-
 jurationis indicium c suppressurus non fuisset,
 nisi auctor aut particeps. Quem enim pium &
 bonæ mentis, non amicum modò, sed ex ul-
 timâ plebe, auditis quæ ad eum delata erant,
 non protinus ad regem fuisse cursurum? ne
 Cebalini quidem exemplo, qui ex fratre com-
 perta ipsi nuntiasset, Parmenionis filium, præ-
 fectum equitatûs, omnium arcanorum regis
 arbitrum: simulasse etiam non vacasse ser-
 moni suo regem, ne index alium internuntium
 quæreret. Nicomachum d religione quoque deum
 adstrictum, conscientiam suam exonerare pro-
 perasse: Philotam, consumto per ludum jo-
 cumque pœne toto die, e gravatum esse pauca
 verba, ad caput regis pertinentia, tam longo
 & forsitan supervacuo inferere sermoni. At
 enim f non credidisse talia deferentibus pueris.
 Cur igitur extraxisset biduum, tanquam in-
 dicio haberet fidem? dimittendum fuisse Ceba-
 linum, si delationem ejus damnabat. IN suo

nis clementiam omnem Deos præsentes dato.
 exhauscerunt.

c Philotas.

d Jurejurando per

e Non esse dignatum.

f Dicebat Philotas...

quemque periculo magnum animum habere ; quum de salute regis timeretur , g. vedulos esse debere ; vana quoque deferentes h. admittere. Omnes igitur quæstionem de eo , ut participes sceleris indicare cogeretur , habendam esse decernunt. Rex admonitos ut consilium silentio premerent , dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem jubet , ne qua novi initi consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas ; & i non cœnare modò , sed etiam familiariter colloqui cum eo ; quem damnaverat , sustinuit. Secundâ deinde vigiliâ , luminibus extinctis , cum paucis in regiam coiërunt Hephæstion , & Craterus , & Cœnos , & Frigys : hi ex amicis : ex armigeris autem Perdiccas & Leonnatus. Per hos imperatum , ut qui ad prætorium excubabant , armati vigilarent.

XXV. Jam ad omnes aditus dispositi milites , equites quoque itinera obsidere jussi ne quis ad Parmenionem , qui tum Mediæ magnisque copiis præerat , & occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat regiam : huic decem satellites traduntur , quorum singulos deni armigeri sequebantur. Hi ad alios conjuratos comprehendendos distributi sunt : Attarras cum trecentis ad Philotam missus , clausum aditum domûs moliebatur , quinquaginta juvenum promptissimis stipatus. Nam ceteros cingere undique domum jusserat , ne occulto exitu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi , sive fatigatione resolutum somnus oppresserat :

g. Supple , omnes.
 h. Audire etiam eos
 qui falsa & inania nun-

tiant.
 i. Rex.
 k. Clam.

quem Attarras torpentem adhuc *l* occupat. Tandem ei, sopore discusso, quum injicerentur catenæ; *VICIT*, inquit, *bonitatem tuam, rex; inimicorum acerbitas*. Nec plura loquutum, capite velato, in regiam adducunt. Postero die rex edixit, *m* omnes armati coirent. Sex millia ferè militum venerant: præterea turba lixorum calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri *n* agmine suo tgebant, ne ante conspici posset a vulgo, quàm rex alloquutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus; in pace erat vulgi. Nihil potestas regum valebat, nisi prius voluisset auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver inferitur; plerisque, quid patrasset, quove casu extinctus esset, ignaris.

XXVI. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quæque maestitia expectationem haud parvam rei fecerat. Diu rex, demisso in terram vultu, attonito stupentique similis, stetit. Tandem, recepto animo: *Pæne*, inquit, *milites, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deum providentiâ & miſericordiâ viro. Conspectusque vestri venerabilis cogit, ut vehementius parricidis irascar: quoniam o supremus, immo unus vitæ meæ fructus est, tot fortissimis viris, & de me optimè meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupit orationem militum gemitus, obortæque sunt omnibus lacrymæ. Tum, rex, Quanto, inquit, majorem in animis vestris motum excitabo, quum tanti sceleris auctores ostendero: quorum mentionem adhuc reformido; & tanquam salvi esse possint, nominibus abstineo! Sed vin-*

l Capite.*m* Macedones.*n* Suâ turmâ.*o* Maximus.

cenda est memoria pristinae caritatis, & conjuratio impiorum civium de regenda. Quomodo enim tantum nefas sileam? Parmenio, illa aetate, tot meis, tot parentis mei p meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem tanto sceleri se praebeuit. Minister ejus Philotas Peucolaum, & Deme- trum, & hunc Dymnum, cujus corpus adspi- citis, ceterosque q ejus amentiae, in caput meum subornavit. Fremitus undique indignan- tium querentiumque tota concione obstrepe- bat: qualis solet esse multitudinis, & ma- xime militaris, ubi aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, & Metron, & Ce- balinus producti, quae quisque detulerat, ex- ponunt. Nullius eorum indicio Philotas par- ticeps sceleris destinabatur. Itaque, r indi- gatione pressa; vox indicum silentio excep- ta est. Tum rex, Qualis, inquit, ergo ani- mi vobis videtur, qui hujus rei delatum indi- cium ad ipsum suppressit? Quod non fuisse vanum Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens s tormenta non timuit Cebalinus: Metron ne momentum quidem temporis di- stulit exonerare se, ut eo ubi lavabar, irrum- peret. Philotas solus nihil timuit, nihil cre- didit. O magni animi virum! Iste, si regis periculo commoveretur, vultum non mutaret? indicem tantae rei sollicitus non audiret? t Sub- est nimirum silentio facinus, & avida spes regni praecipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediae praest: ipse apud mul-

p Beneficiis obligatus.

q Ejusdem consilii a-
mentis p principes.

r Sedata militum in
Philotam ira, oratio-
nem delatorum subsecu-

tum est silentium.

s Quorum periculo se
e penetrat, si rem dela-
tam non probaret.

t Silentio illo tegitur
aliquod scelus.

ros copiarum duces meis præpotens viribus ,
 u majora : quàm capit , sperat. Orbitas quocumque
 mea , quod sine liberis sum , spernitur. Sed
 errat Philotas : in vobis liberos , parentes , con-
 sanguineos habeo : vobis salvis , orbus esse non
 possum.

XXVII. Epistolam deinde Parmenionis
 interceptam , quam ad filios Nicanorem &
 Philotam scripserat , x recitat , haud sanè in-
 dicium gravioris consilii præferentem. Nam-
 que summa ejus hæc erat : Primum vestri cu-
 ram agite , deinde æstorum ; sic enim quæ
 destinavimus , efficiemus. Adjecitque rex : Sic
 esse scriptam , ut si ve ad filios pervenisset , a
 consociis posset intelligi : si ve intercepta esset ,
 falleret ignaros. At enim Dymnus quum cete-
 ros participes sceleris indicaret , Philotam non
 nominavit. Hoc quidem illius non innocentiae ,
 sed potentiae indicium est , quòd sic ab iis ti-
 metur etiam a quibus prodi potest , ut , quum
 de se fateantur , illam tamen celent. Ceterum
 Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntæ ,
 qui mihi consobrinus fuit , & in Macedonia
 capiti meo impias comparavit insidias , socium
 se & consocium adjunxit. Hic Attalo , quo gra-
 viorem inimicum non habui , sororem suam in
 matrimonium dedit. Hic , quum scripsissem ei ,
 pro jure tam familiaris usus atque amicitiae ,
 qualis fors edita esset Jovis Hammonis oraculo ,
 y sustinuit rescribere mihi : se quidem gratu-
 lari , quòd in numerum decorum receptus essem :
 ceterum misereri eorum , quibus vivendum
 esset sub eo , qui modum hominis excederet.
 Hæc sunt etiam animi pridem alienati a me ,
 & invidentis gloriæ meæ , indicia ; quæ qui-

x Plura , quàm quo-
 rum capax sit , affectat.

x Legit palam .
 y Ausus est.

dem, milites, quàm diu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum et abrumpere, si in quos tam magna contuleram, a viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda sunt; linguæ temeritas pervenit in gladios. Hos, si mihi creditis, Philotas in me acuit. Id si ipse admisit, quò me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatu, optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ juventutis, unum præfeci: salutem, spem, victoriam meam fidei ejus tutelæque commisi. Patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, admovit: Mediam, quâ nulla opulentior regio est, tot civium sociorumque millia imperio ejus ditionique subjeci. Unde præsidium petieram, periculum exstitit. Quàm feliciter in acie b occidissem, potius hostis præda, quàm civis víctima! nunc servatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem a me, milites, petere, ut saluti meæ parcam: ipsi mihi præstare potestis, quod suaderis ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis, salvus esse nolo; volentibus, non possum, nisi vindicor.

XXVIII. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, c obsoleto amiculo velatum, jussit induci. Facile apparebat motos esse tam miserabili habitu non sine invidia paullo ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant: sciebant regis interfuisse convivio. Repente d non reum modò, sed etiam damnatum, immo vinctum intuebantur. Su-

et Avellere.
 a Minoris æstimarem.
 b Cecidissem, mortuus
 essem.

c Vili & veteri veste
 indutum.
 d Accusatum.

Bibat animos Parmenionis quoque, tanti ducis, tam clari civis, fortuna: qui modò duobus filiis Hectore & Nicanore orbatus, e cum eo quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas, regis prætor, inclinatam ad misericordiam concionem rursus asperâ in Philotan oratione commovit. Proditos eos esse barbaris: neminem ad conjugem suam, in patriam, & ad parentes fuisse rediturum: velut truncum corpus, demto capite, sine spiritu, sine nomine, & alienâ terrâ, ludibrium hostis futuros. Haud quaquam pro spe ipsius, Amyntæ oratio grata regi fuit: quòd conjugum, quòd patriæ admonitos, pigriores ad cetera munia exsequenda fecisset. Tunc Cœnus, quamquam Philotæ sororem matrimonio secum conjunxerat, tamen acriùs quàm quisquam in Philotan invehsus est: patricidam esse regis, patriæ, exercitûs, clamitans: saxumque, quod fortè ante pedes jacebat, arripuit emissurus in eum; ut plerique credidère, tormentis subtrahere cupiens. Sed rex manum ejus inhibuit, dicendi priùs causam debere fieri potestatem reo, nec aliter judicari passurum se, affirmans. Tum dicere jussus Philotas, sive conscientiam sceleris, sive periculi magnitudine amens & attonitus, non attollere oculos, non g hiscere audebat. Lacrymis deinde manantibus, h linquente animo, in eum, a quo tenebatur, incubuit: abstersisque amiculo ejus oculis, paullatim recipiens spiritum ac vocem, dicturus vide-

e Cum Philota, quem solum adversa fortuna patri reliquerat superstitem, defendere se in judicio capitis absens cogebatur.

f In aliena terra futuros fuisse ludibrio hostibus.

g Os aperire.

h Deficiente.

batur. Jamque rex intuens eum, *Macedones*, inquit, de te judicaturi sunt: quæro an patrio sermone sis apud eos usus. Tum *Philotas*, Præter *Macedonas*, inquit, plerique ad-sunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, si eadem linguâ fuero usus, quâ tu i egisti; non ob aliud, credo, quàm ut oratio tua intelligi posset a pluribus. Tum rex: Ecquid videtis adeò etiam sermonis patrii *Philotan* tædere? solus quippe k fastidit eo dicere. Sed dicat sanè, utcumque cordi est; dum memineritis æquè illum a nostro more, atque a sermone abhorrere. Atque ita concione excessit.

XXIX. Tum *Philotas*, *VERBA*, inquit, innocenti reperire facilè est; i modum verborum misero tenere difficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam m destitutus, ignoro quomodo & animo meo, & temporì paream. At est quidem optimus causæ meæ iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non mehercule excogito; cum illi utique, cognitâ causâ, tam damnare me liceat, quàm absolvere; non cognitâ verò, liberari ab absente non possum, qui a præente damnatus sum. Sed quanquam *VINCTI* hominis non supervacua solùm, sed etiam invisa defensio est, quæ iudicem non docere videtur, sed arguere; tamen utcumque licet dicere, memet ipse non deferam: n nec committam, ut damnatus etiam meâ sententiâ videar. Equidem cujus criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat: de me *Nicomachus* nihil dixit: *Cebalinus* plus

i Usus es.

2 Dedignatur illo uti.

i Homini misero difficile est servare modum

In dicendo.

2 Constitutus. Innocens simul, & infelix.

n Cavebo, ne.

Quidm audierat , scire non potuit. Atqui con-
 iurationis me fuisse caput credit rex. Potuit er-
 go Dymnus o eum præterire , quem sequebatur ?
 præsertim quum p quærenti socios , vel falsò
 fuerim nominandus , quo faciliùs , qui q vere-
 batur , posset impelli. Non enim , detecto faci-
 nore , nomen meum præteriit , ut posset videri
 socio pepercisse : sed Nicomachus , quem taci-
 turum arcana credebat , de semet ipso confessus ,
 aliis nominatis , me unum subtrahebat. Quæso ,
 commilitones , si Cebalinus me non adisset , si
 nihil me de conjuratis scire voluisset , num ho-
 die dicerem causam , nullo me nominante ?
 Dymnus sanè & vivat adhuc , & velit mihi
 parcere. Quid ceteri ? qui de se confitebuntur ,
 me videlicet subtrahent ! r **MALIGNA** est
 calamitas : & ferè noxius , quum suo suppli-
 cio crucietur , acquiescit alieno. Tot conscii ne
 in sequuleum quidem impositi , verùm fatebun-
 tur ? Atqui nemo parcat morituro : nec cui-
 quam moriturus , ut opinor. Ad verum cri-
 men , & ad unum revertendum mihi est. Cur
 rem delatam ad te tacuisti ? cur tam securus
 audisti ? haud quaecumque est , confesso mihi ,
 ubicumque es , Alexander , remisisti : dextram
 tuam amplexus reconciliati pignus animi , con-
 vivio quoque interfui. Si credidisti mihi , ab-
 solutus sum : si , pepercisti , dimissus. r Vel ju-
 dicium tuum serva. Quid hæc proximâ nocte
 quâ digressus sum a mensa tua , feci ? Quod
 novum facinus , perlatum ad te mutavit ani-
 mum tuum ? Gravi sopore acquiescebam , quum

o Non neminare.

muntur , maligni sunt.

p Nicomacho quæren-
 ti quinquam essent socii
 conjurationis.

s Machinam ligneam
 cum aliqua equi simili-
 tudine , torquendis ho-
 minibus accommodatam.

q Metuebat se a jun-
 gere.

r Saltem inane in sca-
 tentia quam tulisti.

r Qui calamitate pre-

me malis indormientem meis inimici vinciendo excitaverunt. Unde & parricidæ, & prodito, tam alti quies somni? SCELERATI, conscientiam obstrepente, quum dormire non possint, agitant eos furia, non consummato modo, sed & cogitato parricidio: ac mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextera tua obtulerant: non timui ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quam clementiæ tuæ. Sed ne te mihi credidisse pœniteat, res ad me deferrebat a puero, qui non testem, non pignus u indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si cœpisset audiri. Amatoris & scorti jurgio interponi aures meas credidi infelix: & fidem ejus suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius x subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Cebalino, & ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi causa. Sic quoque quum læserim neminem, inveni qui mallet perire me, quam incolamem esse. y Quid inimicitiarum creditis excepturum fuisse, si insontes laceffissem? At enim Dymnus se occidit. Num igitur faciurum eum divinare potui? minimè. Ita quod solum indicio fidem z fecit, id me, quum a Cebalino interpellatus sum, movere non poterat. At hercule si conscius Dymno tanti sceleris fuisssem, biduo illo proditos esse nos dissimulare non debui. Cebalinus ipse a colli de medio nullo negotio potuit. Deinde post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum regis solus intraui, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps conjurationis fuit: sub illius umbra

u Nec certum argumentum suæ delationis.

x Adhiheret.

y Quantum odii puta-

tis me passurum fuisse.

z Conclliavit, dedit,

o Occidi,

Philotas latebam, qui regnum Macedonum
 b affecto. Ecquis e vobis corruptus est donis?
 quem ducem, quem præfectum c impensius co-
 lui? Mihi quidem objicitur, quod societatem
 patrii sermonis asperner; quod Macedonum
 mores fastidiam. Sic ergo imperio, quod de-
 dignor, immineo. Jam pridem nativus ille
 sermo commercio aliarum gentium d exolevit:
 tam victoribus, quam victis peregrina lingua
 discenda est. Non mehercule ista me magis læ-
 dunt, quam quod Amyntas, Perdiccæ filius,
 insidiatus est regi: cum quo quod amicitia fue-
 rit mihi, non recuso e dependere, si f fratrem
 regis non oportuit diligi a nobis. Sin autem
 in illo fortunæ gradu positum etiam venerari
 necesse erat: utrum, quæso, quod non divina-
 vi, reus sum? an impiorum amicis insontibus
 quoque moriendum est? Quod si æquum est, cur
 tam diu vivo? si injustum, cur nunc demum
 occidor? At enim scripsi misereri me eorum
 quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis fi-
 lium crederet. Fides amicitiae, veri consilii
 periculosa libertas, vos me decepistis: vos quæ
 sentiebam, ne reticerem, impulistis. Scripsisse
 me hoc fateor regi, non de rege. Non enim
 faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Di-
 gnior mihi Alexander videbatur, qui se Jovis
 stirpem tacitus agnosceret, quam qui prædica-
 tione jactaret. Sed quoniam oraculi fides certa
 est, sit deus causæ meæ testis. Retinere me
 in vinculis, dum consulitur Hammon in ar-
 canum & occultum scelus. Interim qui regem
 nostrum dignatus est filium, neminem eorum
 qui stirpi suæ insidiari sunt, latere patietur.

b Appeto.

c Majori curâ.

d Denique usurpâre.

e Pœnas luere.

f Patruelam.

g Non odium illi con-
 satam, sed ne incur-
 ret, illi metuebam.

Si certiora oraculis creditis esse tormenta :
 hanc ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem
 deprecor. Solent rei capitis i adhibere vobis
 parentes. Duos fratres ego nuper amisi : pa-
 trem nec ostendere possum, nec invocare au-
 deo, quum & ipse tanti criminis reus sit. Pa-
 rum est enim tot modò liberorum parentem in
 unico filio & acquiescentem, eo quoque orbari,
 nisi ipse in rogam meum imponitur. Ergo,
 carissime pater, & propter me morieris, &
 mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem
 tuam extinguo. Quid enim me procreabas in-
 felicem, adversantibus diis, an ut hos ex me
 fructus perciperes, qui te manent? Nescio,
 adolescentia mea miserior sit, an senectus tua.
 Ego in ipso robore ætatis eripior : tibi carni-
 fex spiritum adimet, quem, si fortuna exspe-
 ctare voluisset, natura reposcebat. Admonuit
 me patris mei mentio, quam t. midè & cau-
 stanter, quæ Cæbalinus detulerat ad me, in li-
 care debuerim. Parmenio enim, quum audisset
 venenum a Philippo medico regi parari, de-
 terrere eum voluit epistolâ scriptâ, quominus
 medicamentum biberet, quod medicus dare con-
 stituerat. Num creditum est patri meo? num
 ullam auctoritatem ejus literæ habuerunt?
 Ego ipse, quoties quæ audieram detuli, & cum
 ludibrio credulitatis repulsus sum. Si & quum
 indicamus, in irrisui; & quum tacemus, sus-
 peti sumus; quid facere nos oportet? Quum-
 que unus e circumstantium turbâ exclamasset.
BENE meritis non insidiari: Philotas, Re-

& Non recuso hanc
 quoque rationem iure
 prestandæ veritatis.

i Ad misericordiam ju-
 dicam movendam preci-
 bus & lacrymis.

& Solatium ponen-
 tem.

i Irrisus ut nimium
 credulus.

in Samus irrisui.

Et, inquit, quisquis es, dicis. Itaque si insidiatus sum, pœnam non n deprecor; & finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt visa auribus vestris. Abducitur deinde ab iis qui custodiebant eum.

XXX. Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, o pacis artium & civilis habitus rudis: vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus: qui, tacentibus ceteris, stolidâ audaciâ ferox, admonere eos cœpit quoties quisque diversoriis, quæ occupassent, proturbatus esset, ut p purgamenta servorum Philotæ reciperentur eò unde commilitones expulisset. Auro argentoque vehicula ejus onusta totis vicis sterisse: ac ne in viciniam quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse: sed q per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos: ne femina illa murmurantium inter se silentio veriùs, quàm sono, excitaretur. Ludibrio ei fuisse se rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos: qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguæ suæ per interpretem audire. Cur Hammonem consuli vellet? eundem Jovis arguisse mendacium, Alexandrum filium agnoscentis: scilicet veritum ne invidiosum esset, quod dii offerrent. Quum insidiaretur capiti regis & amici, non consuluisse eum Jovem: nunc ad oraculum mittere, dum pater ejus sollicitetur, qui præsît in Media: & pecuniâ, quæ ejus custodiæ commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad oraculum, non qui

n Recuso.

o Earum artium quæ pace vigent, & politioris vitæ ignarus.

p Viles servi.

q Per servos, quos

Philotas circa diversorium suum disponi curabat, ne seminus ejus a militibus impediri turbative posset.

Jovem interrogant: quod ex rege cognoverint; sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate regis optimi persolvant. Tum vero universa concio accensa est & a corporis custodibus initium factum, clamantibus, Dissicendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora supplicia metueret, haud sane æquo animo audiebat. Rex in concionem reversus, sive ut in custodia quoque torqueret, sive ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit & quamquam in vespem inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet. Et ceteris quidem placebat Macedonum more obrui saxis; Hephæstion autem & Craterus & Cœnus tormentis veritatem exprimendam esse dixerunt: & illi quoque qui aliud suaserant, in horum sententiam transeunt.

XXXI. Concilio ergo dimisso, Hephæstion cum Cratæro & Cœno ad quaestionem de Philota habendam consurgunt. Rex Cratæro arcescens, & sermone habito, *r* cujus summa non edita est, in intimam diversorii partem secessit, & remotis arbitris, in multam noctem quaestionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philote omnia crudelitatis instrumenta proponunt. Et ille ultro, *Quid cessatis, inquit, regis inimicum, interfecio rem, confitentem occidere? quid quaestione opus est? cogitavi, volui.* Craterus exigere, ut quæ coniteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum s obligantur oculi, dum vestis exuitur, deos patrios, gentium jura, nequicquam apud surdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote

r Cuius argumentum s Integuntur.
vulgatum non est.

damnatus, & inimicis in gratiam regis ter-
quentibus, laceratur. Ac primò quamquam
hinc ignis, illinc verbera, jam t non ad quæ-
sionem, sed ad pœnam ingerebantur; non
vocem modò, sed etiam gemitus habuit in
potestate. Sed post quàm intumescens corpus
ulceribus flagellorum ictus nudis ossibus in-
cussos ferre non poterat, Si tormentis adhi-
bituri modum essent, dicturum se, quæ scire
expeterent, pollicetur: sed finem quæstioni
fore jurare eos per Alexandri salutem vole-
bat, removerique tortores. Et utroque impe-
trato, Cratere, inquit, dic quid me velis
dicere. Illo indignante u ludificari eum, rur-
susque revocante tortores, tempus petere cœ-
pit, dum reciperet spiritum, cuncta quæ sci-
ret, indicaturus.

XXXI I. Interim equites, nobilissimus
quisque, & ii maximè qui Parmenionem pro-
pinquâ cognatione contingebant; post quàm
Philotam torqueri fama vulgaverat, legem
Macedonum veriti, quâ x cautum erat, ut
propinqui eorum, qui regi insidiati erant,
cum ipsis necarentur: alii se interficiunt, alii
in devios montes vastasque solitudines fu-
giunt, ingenti per tota castra terrore diffuso:
donec rex, tumultu cogrito, y legem se sup-
plicii conjunctis fontium remittere edixit.
Philotas, verone an mendacio, liberare se a
cruciatu voluerit, anceps conjectura est, quo-
niam vera confassis, & falsa dicentibus idem
doloris finis ostenditur. Ceterùm; Pater, in-
quit, meus Hegeloco quàm familiariter usus

z Non ad inquirendam
veritatem, sed ad eum
cruciandum adhibeban-
tur.

u Quod is sibi illude-

ret.

x Statutum.

y Se moris lege exi-
gere reorum cognatos
declaravit.

sic, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit: ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam quum primum Jovis filium se salutare jussit rex, id indignè ferens ille, Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. NON HOMINES solum, sed etiam deos despicit, qui postulat deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus regem: incidimus in superbiam, nec diis quibus se exæquat, nec hominibus, et quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine deum fecimus, qui nos fastidiat, a qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, et nos, si viri sumus, a diis adoptabimur. Quis proavum hujus Alexandrum, quis deinde Arche-laum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidem intersectoribus patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit b supra cenam: et postera die, primâ luce a patre arcessor. Tristis erat et me mæstum videbat: audieramus enim quæ sollicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gravatus c effudisset illa, an altiore concepta consilio, arcessiri eum placuit. Venit: eodemque sermone ultro repetito, adjecit, se, si ve auderemus duces esse, proximas a nobis partes vindicaturum: si ve deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur; non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum: Dario verò sublato, præmium regis occisi Asiam, et totum Orientem intersectoribus esse cessurum. Approbatoque consilio, d in hæc

x Equorum numero se eximit.

a Cui grave sit hominum coetus ingredi.

b Inter cenandum.

c Temere & sine consilio dixisset.

d Ad ea præstanda fides utrimque obligata est.

fides data est & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio: & hæc confessus, intelligo non prodesse mihi, quod prorsus e sceleris expers sum.

XXXIII. Illi rursus tormentis admotis, quum ipsi quoque hastis os oculosque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde ut ordinem cogitati sceleris exponeret; Quum diu Battra retentura regem viderentur, timuisse, respondit, ne pater septuaginta natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos interim exstingueretur: ipsique spoliato tantis viribus occidendi regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus, & repræsentare consilium: conscium patrem non fuisse: nisi crederent, tormenta quanquam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi collocuti satis quæsitum videri, ad regem revertuntur. Qui postero die, & quæ confessus erat Philotas g recitari, & ipsum, quia ingredi non poterat, jussit afferri. Omnia agnoscente eodem, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur: multâ affirmatione, animique pariter constantiâ & vultus, h abnuens quicquam sibi in regem cogitatum esse, tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Quum Philotas, circumlatis oculis, incidens in Calin quemdam, haud procul stantem, propius eum jussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum: Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque me excruciarî? Calin vox sanguisque i defecerant; & Macedo-

e Initæ cum Dymno
conjuratiōis,
f Maturare, exsequi
statim.

g Publicè legi.
h Negans.
i Videbantur deseruisse. Quia vocem timor co-

nes Philotam & inquinare innoxios velle suspicabantur : quia nec a Nicomacho , nec ab ipso Philota , quum torqueretur , nominatus esset adolescens. Qui ut præfectos regis circumstantes se vidit , Demetrium & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo a Nicomacho nominatos , more patrio , dato signo , saxis obruerunt. Magna non modò salutis , sed etiam invidiæ periculo liberatus erat Alexander. Quippe Parmenio & Philotas principes amicorum , nisi palam fontes , sine indignatione totius exercitus non potuissent demerari. Itaque anceps questio fuit : dum inficiatus est facinus , crudeliter torqueri videbatur ; post confessionem , Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

LIBER SEPTIMUS.

I. **P**HILOTAM sicut , recentibus sceleris ejus vestigiis , jure affectam supplicio censuerant milites ; ita , POST QUAM defecerat esse quem audissent , invidia in misericordiam *l* vertit. Moverat & claritas juvenis , & patris ejus senectus atque orbitas. Primus Asiam aperuerat regi , omnium periculorum ejus particeps ; semper alterum in acie cornu defenderat : Philippo quoque ante omnes amicus ; & ipsi Alexandro tam fidus , ut occidendi Attalum non alio ministro uti

*habebat , & sanguine ad
cor refugiente , successerat pallor.*

Conjuratorem laude

inquinare , accusare inno-
centes.

l Se vertit. Versa est.

mallet. Horum cogitatio *m* subibat exercitum : seditiosæque voces referebantur ad regem. Queis ille haud sarè motus, satisque prudens OTII vitia negotio disuti, edicit, ut omnes in vestibulo regiae prætto afforent. Quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubiè *n* ex composito Apharias pollulare cœpit, ut Lyncestes Alexander, qui multo antè, quàm Philotas, regem voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus, sicut supra diximus, delictus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjurasse cum Pausania pro comperto fuit : sed quia primus Alexandrum regem salutaverat, supplio magis quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri socii ejus preces iustam regis iram morabantur. *o* Ceterum recrudit soporatus dolor : quippe veteris periculi memoriam præsentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur : jussusque dicere, quam toto triennio meditatus erat, defensionem, hæsitans & trepidus pauca ex iis, quæ composuerat, protulit ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiae indicium esset, non memorie vitium. Itaque *p* ex iis qui proximè adstiterant, oblustantem *q* adhuc oblivioni lanceis confoderunt.

II. Cujus corpore sublato, rex introduci jussit Amyntam & Symniam : nam Polimon minimus ex fratribus, quum Philotam tor-

m Intrabat animos militum, & movebat.

n Re prius communicata cum Alexandro.

o Sed ira jam sopita,

tunc renovata est.

p Quidam.

q Quum adhuc conaretur memorie vitium vincere.

queri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi carissimi fuerant : ad magna & r honorata ministeria illius maximè s suffragatione producti : memineratque rex summo studio ab eo conciliatos sibi. t Nec dubitabat hujus quoque ultimi consilii fuisse participes. Olim esse sibi suspectos matris suæ literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. Ceterum se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum, jussisse vinciri. Nam pridie quàm dederetur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem verò, qui profugerit, quum Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinem, officii specie, amoris longius ceteris, admovisse semetipsos lateri suo, nullâ probabili causâ : seque mirantem u quòd non vice suâ tali fungerentur officio ; & ipsâ trepidatione eorum perterritum, strenuè ad armigeros, qui proximi sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quòd, quum Antiphanes scriba equitum Amyntæ denuntiasset, pridie quàm Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis more solito daret iis, qui amisissent suos ; superbè respondisset : Nisi incepto desisteret, brevi scitutum quis ipse esset. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in semetipsum jacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicem ac testem. Quæ si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam : si falsa, exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adjectis etiam superbè minis, indicat.

r Honorifica.

s Commendatione.

t Id est, nec dubita-

se aiebat.

u Quodd extra suum

tempus tale obsequium

exhibere ut.

III. Tum Amyntas, x factâ dicendi potestate: Si nihil, inquit, interest regis; peto, ut, dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque jubet; y desiderantique Amyntæ, ut habitus quoque redderetur armigeri, lanceam dari jussit. Quam ut lævâ comprehendit, evitato eo loco in quo z Alexandri corpus paulo ante jacuerat; Qualiscumque, inquit, exitus a nos manet, rex, confitemur prosperum eventum tibi debituros, tristiores fortunæ imputaturos. b Sine præjudicio dicimus causam, liberis corporibus animisque. c Habitum etiam, quo te comitari solemus, reddidisti. d Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te quæso permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum objectum est. Nos, rex, sermonis adversus majestatem tuam habiti nullius conscii sumus nobis. Dicerem jampridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, NE alia malignè dicta crederes blandâ oratione purgari. Ceterum, etiamsi militis tui, vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri & vulnera curantis, aliqua vox asperior esset e excepta; merueramus fortibus factis, ut males ea tempore nostro imputare, quàm animo. Quum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quæ utique non odimus, infestas admovemus manus; parentes liberis si occurrant, & f ingrati & invidi sunt. Quum donis honoramur, quum præmiis onusti

x Data ipsi.

y Roganti ut etiam lancea, insigne armigeri, restitueretur.

z Alexandri Lyncestæ.

a Expectat.

b Nullo prævio regis judicio damnati. Quia

soluta erant vincula: & reddita lancea.

c Lanceam.

d Timere causam. Crusce n. suæ nequimus defendere.

ad re.

e Audita.

f Displicent.

revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? **MILITANTIUM** nec indignatio, nec lætitia moderata est: ad omnes g affectus impetu rapimur: vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcumque præsens movit affectio. Modò Indiam adire & Oceanum libet, modò conjugum & liberorum patriæque memoria occurrat. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tubæ datum finit: in suos ordines quisque currimus, & quicquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque h intra verba peccasset. Proinde ad id revertar propter quod i rei sumus. Amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeo k non inficior, ut expetisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes pænè amicos tuos dignatione vincenrem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis, rex hujus nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, l ad hunc gradum amicitiae tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere possemus. Annon propemodum in tua verba tui omnes, te præeunte m, juravimus, eosdem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? hoc sacramento pietatis obstricti, aversemur scilicet quem tu omnibus præferebas. Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes: immo hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt. Sed totidem quod volebant, non

g Animi motus.

h Utinam non ultra sermonis libertatem delinisset.

i Accusati.

k Nego.

l Commendati.

m Præfante.

poterant. Ita si a consciis amicos non n̄ divi-
dis, nec ab amicis quidem separabis illos qui
idem esse voluerunt. Quod igitur o conscientia
affertur indicium? Ut opinor, quia pridie fa-
miliariter & sine arbitris locutus est nobiscum.
At ego purgare non possem, si pridie quicquam
ex vetere vita ac more mutassem: nunc verò,
si, ut omnibus diebus, illo quoque qui suspe-
ctus est, fecimus, p̄ CONSUETUDO diluet
crimen. Sed equos Antiphani non delimus, &
pridie quam Philotas detectus est, hæc mihi
cum Antiphane res erat. Qui si nos suspectos
facere vult, quòd illo die equos non dederimus;
semetipsum, quòd eos desideraverit, purgare
non poterit. q̄ Anceps enim crimen est inter
retinentem & exigentem: nisi quòd MELIOR
est causa suum non tradentis, quam poscentis
alienum. Ceterum, rex, equos decem habui,
e quæis Antiphanes octo jam distribuerat iis
qui amiserant suos. Omnino duos ipse habe-
bam: quos quum veller abducere homo super-
bissimus, certè iniquissimus; nisi pedes militare
vellem, retinere cogebar. Nec t̄ inficias eo
liberi hominis animo loquutum esse me cum
ignavissimo, & hoc unum militiae suæ usur-
pante, ut alienos equos pugnaturis distribuat.
Huc enim malorum ventum est, ut verba mea
eodem tempore, & Alexandro excusem, & An-
tiphani. At hercule mater de nobis s̄ inimicis
tuis scripsit. Utinam prudentius esset sollicita
pro filio, t̄ & non inanes quoque species anxio

n̄ Distinguis amicos
Philotæ a consciis ejus
conjuratōis.

o Initæ cum Philota
societatis.

p̄ Colloquendi cum
Philota consuetudo re-
sellet accusationem.

q̄ Dubium est uter ma-
lo animo faciat, qui
equos retinet suos, an
qui alienos postulat.

r̄ Inficior.

s̄ Ut de inimicis.

t̄ Et anxius ejus ani-
mus fili non fingeret ina-

animo figuraret ! Quare enim non adscribit me-
 ritū suū causam ? quid non ostendit auctorem ?
 quo facto dictore nostro mora tam trepidas
 tibi literas scripsit ? O miseram conditionem
 meam , cui forsitan non periculosius est tacere ,
 quā dicere ! Sed , u utcumque cessura vox
 est , MALO tibi defensionem meam displicere ,
 quā causam. x Agnosces autem quæ dicturus
 sum ; quippe meministi , quum me ad perducen-
 dos ex Macedonia milites mitteres , dixisse te :
 Multos integros y juvenes in domo tuæ matris
 abscondi. Præcepisti igitur mihi , ne quem præ-
 ter te intuerer ! sed detrectantes z miliciam per-
 ducere ad te. Quod equidem feci ; & liberius ,
 quā expediebat mihi , exsecutus sum impe-
 rium tuum. Gorgiam , Hecatæum & Gorgi-
 tam , quorum bonā operā uteris , inde perduxī.
 QUID igitur iniquius est , quā me , qui si
 tibi non paruissem , jure daturus fui pœnis ,
 nunc perire , quia parui ? Neque enim ullā alia
 matrituæ persequendi nos causa est , quā quod
 utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ.
 Sex millia Macedonum peditum , & sexcentos
 equites adduxi ; quorum pars sequutura me
 non erat , si militiam detrectantibus indulgere
 voluissem. Sequitur ergo , ut , quia illa pro-
 pter hanc causam irascitur nobis , tu mitiges
 matrem , qui iræ ejus nos obtulisti.

IV. Dum hæc Amyntas agit , fortè super-
 venerunt qui fratrem ejus Polemonem , de
 quo ante dictum est , fugientem consequuti ,
 vinctum reducebant. a Infesta concio vix in-
 hiberi potuit , quin protinus suo more saxa

nes imagines , & falsas
 metuendi causas.

u Quaecumque fatu-
 rus sit rei exitus.

x Vera esse cognosces.

y Integrā & florenti
 ætate.

z Recusantes.

a Irata militum mul-
 tudo.

in eum jaceret. Atque ille sanè interritus ;
Nihil , inquit , *pro me deprecor* ; modò ne fra-
 trum innocentiae fuga imputetur mea. Hæc si
 defendi non potest , meum crimen sit. Horum
 ob idipsum melior est causa , quòd ego , qui pro-
 fugi , suspectus sum. At hæc eloquuto uni-
 versa concio assensa est. Lacrymæ deinde om-
 nibus manare cœperunt , adeò in contrarium
 repente mutatis , b ut solùm pro eo esset ,
 quod maximè læserat. Juvenis erat primo
 ætatis flore pubescens , quem inter equites
 tormentis Philotæ conturbatos alienus terror
 abstulerat. Desertum eum a comitibus & hæ-
 sitantem inter revertendi fugiendique consi-
 lium , qui sequuti erant , c occupaverunt. Is
 tum flere cœpit , & os suum converberare ,
 mœstus d non suam vicem , sed propter ipsum
 periclitantium fratrum. Moveratque jam re-
 gem , non concionem modò : sed unus erat
 implacabilis frater ; qui terribili vultu in-
 tuens eum : Tum , ait , demens lacrymare de-
 bueras , quum equo calcaria e subderes , fra-
 trum desertor , & desertorum comes. Miser ,
 quò & unde fugiebas ? Effecisti ut reus capitis
 accusatoriis uterer verbis. Ille peccasse se , sed
 graviùs in fratres , quàm in semet ipsum fa-
 tebatur.

V. Tum verò neque lacrymis , neque ac-
 clamationsibus , quibus f studia sua multitudo
 proficitur , g temperaverunt. Una vox erat ,
 pari emissa consensu , ut infortibus & forti-
 bus viris parceret. Amici quoque , datâ mise-
 ricordiae occasione , consurgunt , flentesque

b Ut id ejus causæ so-
 lum faveret , quod an-
 tea gravissimè illos of-
 fenderat , nempe ejus
 fuga.

c Comprehenderunt.
 d Non ob sortem suam.
 e Admoveres.
 f Affectus suos.
 g Abstinerunt.

regem deprecantur. Ille silentio factō: Et ipse, inquit, *Amyntam meā sententiā fratresque ejus absolvo. Vos autem, juvenes, malo beneficii mei oblivisci, quā periculi vestri meminisse. Eādem fide redite in gratiam mecum, quā ipse vobiscum revertor. Nisi quæ delata essent, h excussissem; valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quā suspectos. Cogitate neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Amynta, ignosce fratri tuo. Erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissā, Polydamanta vocari jubet. Longè acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientia fretus in regiam venerat; tamen ut jussus est fratres suos exhibere, admodum juvenes, & regi ignotos ob ætatem, fiducia in sollicitudinem versā, trepidare cœpit; sæpius, quæ nocere possent, quā quibus dilueret, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, perduxerant eos; quum exsanguem metu Polydamanta propiūs accedere jubet, submotisque omnibus, Scelere, inquit, Parmenionis omnes pariter i appetiti sumus: maxime ego, ac tu, quos amicitia specie fefellit. Ad quem persequendum puniendumque (vide quantum fidei tuæ credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam: & ad præfectos meos literas scriptas manu meā perfer: velocitate opus est, quā celeritatem k famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo; postero die, quæ scripta erunt, exsequi. Ad Parmenionem quoque epistolā feres, unam a me, alteram Phi-*

h Expendissem, examinasse.

i Lacessiti, læsi.

k Nuntiaturæ Philotæ interitum.

lotæ nomine scriptam. Signum annuli ejus in mea potestate est : sic pater credens a filio impressum , quum te viderit , nihil metuet.

VI. Polydamas tanto liberatus metu , *l* impensius etiam , quàm exigebatur , promittit operam. Collaudatusque , & promissis oneratus , depositâ veste quam habebat , Arabicâ induitur. Duo Arabes , quorum interim conjuges ac liberi , vinculum fidei , obsides apud regem erant , dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca camelis , undecimâ die , quò destinaverat , perveniunt. Et prius quàm ipsius nuntiaretur adventus , rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit , & in tabernaculum Cleandri (prætor hic regius erat) quartâ vigilia pervenit. Redditis deinde literis , constituerunt primâ luce ad Parmenionem *m* coire ; nam ceteris quoque literas regis attulerat. Jam ad eum venturi erant , quum Parmenioni Polydamanta venisse nuntiaverunt. Qui dum lætatur adventu amici , simulque noscendi , quæ rex ageret , avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent , amœnosque nemoribus manu confitis ; ea præcipuè regum satraparumque voluptas erat. *n* Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces , quibus erat imperatum literis regis , ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus , quum Parmenion a Polydamante literas traditas legere cœpisset.

VII. Polydamas procul veniens , ut a Parmenione conspectus est , vultu lætitiæ speciem præferente , ad complectendum eum cucurrit :

l Plura promittit quàm quæ exigebantur.

m Convenire.
n Ambulabat.

mutuâque gratulatione functi, Polydamas epistolam ab rege scriptam ei tradidit. Parmenion o vinculum epistolæ solvens, quidnam rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respondit. Quibus Parmenion lectis: Rex, inquit, expeditionem parat in *Arachosios*. *p Strenuum hominem & nunquam cessan em!* Sed tempus salutis suæ, tanta jam partâ gloriâ, parcere. Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus *q* gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: ceteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris adstiterant, cognitâ cæde cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, cocunt & ni Polydamas ceterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori everfuros denuntiant, omniumque sanguine *r* duci paratururos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literasque regis, scriptas ad milites, recitat, quibus insidiæ Parmenionis in regem, precesque ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur cognitâ regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus, pauci remanserunt; qui, saltem ut corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu ne offenderet regem: pertinaciùs deinde precantibus, materiem consternationis subtra-

o Circumdatum epistolæ vinculum lincum, & ejus duo extrema teguntur cera impressi annulo.

p O hominem arden-

tem & nunquam quiescentem.

q Ense transigit.

r Ducis sui manibus satisfacturos.

hendam ratus, capite deciso, truncum humare permisit: ad regem caput missum est.

VIII. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ domique clari viri. Multa sine rege prosperè, rex sine illo nihil magnæ rei gesserat: felicissimo regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum, satisfecit. Septuaginta natus annos: s juvenis, ducis, & sæpè etiam gregarii militis, munia explevit: acer consilio: manu strenuus: carus principibus: vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi & potest: quia Philotas ultimis cruciatibus victus verane dixerit, quæ facta probari non poterant; an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, quum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos a cetero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit; ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intimâ familiaritate conjunctum. Ferè iidem erant, quos & alioqui rex habuerat invisos. Nam quum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide traderet. y Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, quæ sentiebat; aliis gravis erat, plerisque non ingrata, militia. Ita & agentium gratias, & querentium, literæ a exceptæ sunt. Hanc seorsum cohortem a ceteris tendere ignominie causâ jubet; fortitudine usus in bello, libertatem linguæ ab auribus

s Cum esset juvenis.

z Dubitari.

u Aliunde.

x Tentare.

y Gall. Bonnement.

z Alexandro gratias

agentium, Alexandrum laudantium.

a Capta & lecta sunt.

credulis remoturus. Et consilium temerarium forsitan quippe fortissimi juvenes contumeliis irritati erant) sicut omnia alia, *b* felicitas regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiae demenda cupido; & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

IX. His ita compositis, Alexander, Ariarum satrape constituto, iter pronuntiari jubet in Agriaspas, quos jam tunc, mutato nomine, *c* Evergetas, appellabant, ex quo frigore, victusque penuriam, Cyri exercitum *d* affectum, relictis & com meatibus juverant. Quintus dies erat, *e* ut in eam regionem pervenerat: cognoscit Satibarzanem, qui *f* ad Bellum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyium cum Artabazo & Andronico, & sex millibus Graecorum peditum misit: sexcenti equites sequebantur. Ipse sexaginta diebus gentem Evergetarum *g* ordinavit, magnam pecuniam ob egregiam in Cyrum fidem donatam. Relicto deinde, qui iis praesset, Amenide, (scriba is Darii fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare *h* pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, *i* occupavit: sex millia Macedonum erant, & ducenti nobiles, & quinque millia Graecorum cum equitibus ducentis; haud dubie robur omnium virium regis. Arachosius datus Memnon praetor, quatuor millibus peditum, & sexcentis equitibus in praesidium relictis.

X. Ipse rex nationem, ne finitimis quidem

b Felicitas regis secuta est, fecit ut feliciter caderet, sicut omnia alia.

c Beneficentia.

d Vexatum.

e Ex quo.

f Belli partes amplexus erat.

g Composuit.

h Extenditur.

i Cepit.

tatis notam, quippe & nullo commercio colentem mutuos usus, cum exercitū intravit. Parapamisadæ appellabantur, agreste hominum genus, & inter barbaros maximè *l* incorditum: locorum asperitas hominum quoque ingenia *m* duraverat. Gelidissimum septentrionis *n* axem ex magna parte spectant; Bactrianis ad *O*cidentem conuncti sunt; meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria *o* latere ab imo struunt & quia sterilis est terra *p* materiæ, nudo etiam montis dorso, usque ad summum ædificiorum *f* stitium eodem laterculo utuntur. Ceterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur: ad ultimum in carinæ maximè modum coit: ibi foramine relicto, supernè lumen *q* accipiunt ad medium. Vites & arbores, si quæ tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt: penitus hieme defolæ latent, quum nive discussâ aperiri humus cœpit, cœlo solique redduntur. Ceterum adeò altæ nives premunt terram, gelu & perpetuo pœne frigore constriktæ, ut n^o avium quidam feræve ullius vestigium exstet. *r* Obscura cœli veriùs umbra, quàm lux, nocti similis premit terram; vix ut quæ prope sunt, conspici possint.

XI. *s* In hac tanta omnis humani cultûs solitudine destitutus exercitus, quicquid malorum tolerari potest pertulit: inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit

k Quæ nullâ mercium permutatione societatem cum aliis habet.

l Rude, ferum.

m Dura fecerat.

n Polum.

o E laterculo ab imâ parte.

p Ligni.

q Excipiunt in medio tugurio.

r Lux obscura cœli, quæ potius dicenda est umbra, quàm lux, tegit terram, quasi nox.

s In hac solitudine

rigor insolitus nivis; multorum & adussit pedes: plurimorum oculis præcipuè perniciosus fuit. Fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant; quæ, quum moveri desissent, vis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur: neque aliud remedium erat, quàm ut *u* ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt: sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res quàm fumus ostenderet. Illi, nunquam ante in terris suis advenâ viso, quum armatos repente conspicerent, exanimati metu, quicquid in tuguriis erat, afferebant: ut corporibus ipsorum parceretur orantes. Rex agmen circumibat pedes, jacentes quosdam erigens; & alios, quum ægrè sequerentur, & adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medio, nunc in ultimo agmine, itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora perventum loca est, commeatuque largè *y* recreatus exercitus: simul & qui consequi non potuerant, in illa castra venerunt.

XII. Inde agmen processit ad Caucasum montem, cujus dorsum Asiam perpetuo jugo dividit: hinc simul mare, quod Ciliciam subit, illinc Caspium fretum, & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deserta spectat. Taurus, secundæ & magnitudinis mons *a* com-

quæ nullum ab hominibus cultum solum ostenderet.

z Læsit, corrupit.

u Iter facere.

x Adjavans & susti-

nens corpore suo quassum adminiculo seu fulcro.

y Refectus est.

z Post Caucasum, qui est primæ.

a Conjungitur.

mittitur Caucaſo : a Cappadocia b ſe attollens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur. Sic inter ſe tot juga velut ſerie cohærentia perpetuum habent dorſum ; ex quo Aſiæ omnia ferè flumina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanum & Ponticum decidunt. Septemdecim dierum ſpatio Caucaſum c ſuperavit exercitus. Rupes in eo decem in circuitu ſtadia complectitur, d quatuor in altitudinem excedit : in qua victum Promethea fuiſſe antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis urbi ſedes electa eſt : ſeptem millibus ſervorum Macedonum, & præterea militibus, quorum operâ uti deſiſſet, permiſſum in novam urbem concedere. Hanc quoque *Alexandriam* incolæ appellaverunt.

XIII. At Beſſus Alexandri celeritate perterritus, diis patriis ſacrificio rite facto ; ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero ſuas vires extollere : hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem ſpernere. Præcipuè Beſſus ferox verbis, & parvo per ſcelus regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere : *Socordia Darii creviſſe hoſtium famam* : occuſſiſſe enim in Ciliciæ anguſtiſſimis faucibus, quum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca naturæ ſitu invia, tot fluminibus obſectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, ne fugæ quidem, nedum reſiſtendi, occaſionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere, Oxum amnem velut murum obſecturum hoſti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Choraſmios, & Dahas, Sacasque, & Indos,

b Incipiens. Surgens.
c Tranſit.

d Altior eſt quatuor
ſtadiis.

& ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeò e humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti unam hanc sententiam salubrem esse: & Bessus f circumferri merum largius jubet, debellaturus super mensam Alexandrum.

XIV. Erat in eo convivio Cobares, natione Medus: sed magicæ artis (si modò ars est, non vanissimi cujusque ludibrium magis professione quàm scientiâ celeber; alioquin moderatus & probus. Is quum g præfatus esset, Scire se servo utilius parere dicto, quàm afferre consilium: quum illos, qui pareant, idem quod ceteros maneat; qui verò suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu h tradidit. Quo accepto, Cobares: Natura, inquit, mortalium i hoc quoque nomine prava & k sinistra dici potest, quòd in suo quisque negotio l hebetior est, quàm in alieno. Turbida sunt consilia eorum, qui sibi suadent: obstat aliis metus, aliis cupiditas; nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor: nam in te superbia non cadit. Expertus es unumquemque, quòd ipse repererit, aut solum, aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insigne: hoc aut moderatè perferendum est; aut quòd m abominor, in te ruet. Consilio, non impetu opus est. Adjicit deinde quod apud Bactrianos vulgò n usurpabant. Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere: Altissima quæque

e Statura parvum.

f In orbem distribui
majori copiâ vinum.

g Primò dixisset.

& Bessus.

i Hæc re: hæc de causa.

k Adversa, in'mica.

l Minus perspicax.

m Adversor, & oro ne
accidat.

n Dicebant.

*flumina minimo sono labi. Quæ inferui, ut qualiscumque inter barbares potuit esse prudentia, traderetur. Ut his audientes suspende-
 rat expectatione sui, tum consilium aperit, utilius Bello quam gratus. In vestibulo, inquit, regiae tuæ velocissimus consistit rex. Ante ille agmen, quam tu menjam istam, movebit. Nunc a Tanai exercitum arcesses, & armis flumina oppones! scilicet quæ tu fugiturus es, hostis sequi non potest? iter utrique commune est; victori tutius. Licet o strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, delisque te; utcumque cesserit, meliorem fortunam deditus, quam hostis habiturus? Alienum habes regnum, p quò facilius eo careas. incipias forsitan q justus esse rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum, & eripere. Consilium habes fidele, r quod diutius exequi supervacuum est. s Nobilis equus umbræ quoque virgæ regitur ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bellus, & ingenio & multo meo ferox, adeò exarsit, ut vix ab amicis, quominus occideret eum, (nam strinxerat quoque acinacem) contineretur. Cerrè e convivio profluvit haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrium transfugit.*

XV. Octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus; quæ quam diu propter celi intemperiem Indiam potius Macedonas petitu-
 ros crediderant, obedienter imperata fecerant: postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille, cum clientium manu qui non

e Velocem.

p Or.

q Legitimus.

r Quod pluribus verbis inculcare inutile foret.

s Generosus.

mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis quibus transierat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contraherat. Alexander Caucasum quidem, ut supra dictum est, transierat; sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex *t* sesama expresso, haud secus quam oleo, artus perungebant. Sed hujus succi ducenis quadragenis denariis *u* amphoræ singulæ, mellis trecenis nonagenis; trecenis vini æstimabantur: tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. *x* Siros vocabant barbari, quos ita solenter abscondunt: ut nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditæ fruges erant: in quarum penuria milites fluviatili pisce & herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsa alimenta defecerant, quum jumenta quibus onera portabant, cedere jussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam.

XVI. Bactrianæ terræ multiplex & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis largos mitesque fructus alit: solum pingue crebri fontes rigant: quæ mitiora sunt, frumento conferuntur; cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejusdem terræ steriles arenæ tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit: quum verò venti a Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, quorum

t Frumento quodam nomine *sesamæ*.

u Æstimabantur, constabant.

x Subterranea frugum conditoria; seroces, puteos.

cursum iter dirigunt: & propemodum clarior est noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine absconditur. Ceterum, si quos ille ventus qui a mari exoritur, deprehendit, arenâ obruit. Sed quâ mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo gignitur. Ipsa Bactra, regionis ejus caput, sita sunt sub monte Parapamiso. Bactrus amnis præterit mœnia: is urbi & regioni dedit nom n. Hic regi stativâ habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnesium Laconumque defectio: nondum enim victi erant, quum profiscerentur tumultûs ejus principia nuntiaturi: & alius præsens terror affertur; Scythas, qui ultra Tanaïm amnem colunt, adventare, Besso ferentes opem.

XV I I. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus & Erigyus gesserant, perferuntur. Commissum erat prælium inter Macedones Ariosque. Transfuga Satibarzanes barbaris præerat; qui quum y pugnânt segnem utrimque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines ꝛ adequitavit: demtâque galeâ, inhibitis qui tela jaciebant, si quis viritum dimicare vellet, provocavit ad pugnam: nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam barbari dux exercitûs Erigyus, gravis quidem ætate, sed & animi & corporis robore nulli juvenum possitendus. Is, galeâ demtâ, canitiem ostentans; *Venit*, inquit, dies, quo aut victoriâ aut morte honestissimâ, quales amicos & milites Alexander habeat, ostendam. Nec plura eloquutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utræque tela cohiberent: protinus

certè recesserunt: dato libero spatio, intenti in eventum, non ducum modò, sed etiam suæ sortis: quippe alienum discrimen sequuturi. Prior barbarus emisit hastam, quam Erigyus modicâ capitis declinatione vitavit. At ipse infestam *a* farissam, equo calcaribus concito, in medio barbari gutture ita fixit, *b* ut per cervicem emereret. Præcipitatus ex equo barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quò maturiùs interiret, ictum hostis adjuvit: & barbari, duce amisso, quem magis necessitate quàm sponte sequuti erant, tunc haud immemores *c* meritorum Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens: *Non ante ausos consilia nudare, quàm ipsum ad fines Indiæ pervenisse cognovissent.* Ipse Bellum persequens copias movit: cui Erigyus spolia barbari, ceu opimum belli decus, *d* præferens occurrit.

XVIII. Igitur Bactrianorum regione Artabazo traditâ, sarcinas & impedimenta ibi cum præsidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum, ut ante dictum est, penuria, priùs desperatione, quàm desiderio bibendi, sitim accendit. Per quadraginta stadia, ne modicus quidem humor exstitit. Arenas vapor æstivi solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus quàm *e* continenti incendio cuncta torrentur. Cali-

a Hastam.

b Ut trans collum exstaret *hasta*.

c Beneficiorum.

d Præ se ferens.

e Continuo: cuncta comprehendente.

go deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit : camporumque non alia quàm vasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora levabantur. Ceterum, cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas ; ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere cœperunt : pigebat & consistere & progredi. Pauci a peritis regionis admoniti præparant aquam. Hac paullisper repressit sitim : deinde, crescente æstu, rursus desiderium humoris accensum est. Ergo quicquid vini oleique erat, hominibus *f* ingerebatur : tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde, avidè hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant : & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, quum *g* ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere.

XIX. Anxium regem tantis malis, circumfusi amici, ut meminisset sui, orabant : *h* animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitûs esse : quum ex iis qui præcellerant ad capiendum locum castris, duo occurrunt utribus aquam gestantes ; ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægrè pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui quum in regem incidissent, alter ex iis, utre *i* resoluta, vas, quod simul ferebat, implet, porrigens regi : ille accipit. Percontatus quibus aquam portarent, filiis ferre cognoscit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, red-

f Dabatur.

g Ipû, qui biterant aquam, cogerentur evomere illam immodicè in-

gestam hausam.

h Supple Dicebant.

i Aperto.

dicto : Nec solus , inquit , bibere sustineo : nec tam exiguum divitiarum omnibus possum. Vos currite , & liberis vestris quod propter illos attulistis , date. Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit , primâ ferè vespérâ : sed exercitus magna pars non potuerat consequi. In eodem monte ignes jubet fieri , ut ii qui ægrè sequebantur , hinc procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem , qui primi agminis erant , maturè cibo ac potione firmatos , implere alios utres , alios vasa , quibuscumque aqua possit portari , iussit , ac suis opem ferre. Sed qui intemperantiùs hauserant , & intercluso spiritu extincti sunt : multoque major horum numerus fuit , quàm ullo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus , nec aut cibo refectus aut potu ; quâ veniebat exercitus , constitit : nec ante ad *l* curandum corpus recessit , quàm præterierant , qui agmina sequebantur : totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die latior erat , quia nec navigia habebat , nec pons erigi poterat ; circum amnem nudo solo , & materiâ maximè sterili. Consilium igitur , quod unum necessitas *m* subiecerat , init. Utres quamplurimos stramentis *n* repletos dividit : his incubantes transnavigare amnem : quique primi transierant , in statione erant , dum transirent ceteri. Hoc modo , sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit.

XX. Jamque ad persequendum Bessum statuerat progredi ; quum ea quæ in Sogdianis erant cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus a Besso : sed nullis meritis perfidia mitigari potest ; quæ

l Præclusâ respirationis viâ.

l Reficiendum.

m Suggesterat.

n Plenos distribuit militibus.

tamen jam minùs in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli o nefastum in Bessum interfectorem regis sui videbatur. p Titulus facinoris speciosus præferebatur, *vindicta Darii*: sed fortunam, non scelus, oderant Bessi. Nam ut Alexandrum flumen Oxum superisse cognovit q, Dataphernem & Catenem, quibus a Besso maxima fides habebatur, in societatem rei adscis it. Illi promtius adeunt, quàm rogabantur; assumtisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, *Comperisse ait se insidiari ei Dataphernem & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, & agitates: a semet occupatos esse & vinclos teneri.* Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus suâ sponte religatis, a participibus consilii trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens consurgit, & manibus non temperaturus. At illi, simulatione omisâ, circumstant eum, & frustra repugnantem vinciunt: direpto ex capite regni insigni, laceratâque veste, quam spoliū occisi regis, induerat. Ille deos sui sceleris ultores adesse confessus, adiecit, *Non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur; sed Alexandro propitios, cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset.* Multitudo an vindicatora Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinxerant, jussu Alexandri fecisse ipsos ementiti, & dubios adhuc animi terruissent.

o Illicitum.

p Speciosa sceleris causa obtendebatur, nempe ultio Darii.

q Spitamenes.

r In animo habentes.

s Nequaquam abstenturus ab iis manus violentas.

t Adhuc incertos consilii capiendi.

In equum impositum Alexandro tradituri ducunt. Inter hæc rex, quibus matura erat missio, electis nongentis fere, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitosque ut liberos generarent, remisit domum. Ceteris gratiæ actæ, quòd ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur.

XXI. Perventum erat in parvulum oppidum : Branchidæ ejus incolæ erant. a Mileto quondam jussu Xerxis, quum e Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant : quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis æ violaverant. Mores patrii nondum exoleverant : sed jam y bilingues erant, paulatim a domestico externoque sermone degeneres. Magna igitur gaudio regem excipiunt. urbem seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari jubet. Vetus odium Milesii gerebant in Branchidarum gentem. z Proditis ergo, sive injuriæ, sive originis meminisse mallent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, seipsum consideraturum, quod optimum factu esset, ostendit. Postero die, a occurrentibus, ad Branchidas secum procedere jubet : quumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœdia oppidi circumire jussa, & , dato signo, diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum cedere. Illi inermes passim trucidantur : nec aut commercio linguæ, aut supplicum b velamentis precibus.

14 Ex urbe Mileto.

* Spoliaverant.

y Duplici linguâ ute-
bantur, Græcâ & barba-
râ, vel potiùs, unam ex
utroque corrupta mixtam
usurabant.

z *Milexis* qui proditi
fuerant a *Branchidis*.

a Milesiis accedenti-
bus, ut acciperent quæ
ipse statueret.

b Infulis, fasciis, quasi
adhibebant supplices.

que inhiberi crudelitas potest. Tandem ut de-
jicerent fundamenta murorum, c ab imo mo-
liuntur, ne quod urbis vestigium extaret. Nec
mora: lucos quoque sacros non cadunt mo-
dò, sed etiam extirpant: ut vasta solitudo &
sterilis humus, d excussis etiam radicibus,
linqueretur. Quæ si in ipsos prodicionis au-
ctores excogitata essent, iusta ultio esse, non
crudelitas videretur: nunc culpam majorum
posteris luere, qui ne viderant quidem Mile-
tum e adeò Xerxi non potuerant prodere.

XXII. Inde processit ad Tanaim amnem:
quò perductus est Bessus, non victus modò,
sed etiam omni velamento corporis spoliatus.
Spitamenes eum tenebat, collo f insertâ cate-
nâ: tam barbaris, quàm Macedonibus gratum
spectaculum. Tum Spitamenes, Et te, inquit,
& Darium, reges meos, ultus, interfectorem
domini sui adduxi, eo modo captum, cujus ipse
g fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum
oculos Darius: existat ab inferis, qui illo sup-
plicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est.
Alexander, multum collaudato Spitamene,
conversus ad Bessum, Cujus, inquit, feræ rabies
occupavit animum tuum, quum regem de te opti-
mè meritum prius vincere, deinde occidere susti-
nuisti? sed hujus parricidii mercedem falso regis
nomine persolvisti tibi. Ille fânus purgare non
ausus, Regis titulum se usurpasse dixit, ut gen-
tem suam tradere ipsi posset: qui h si cessasset,
alium fuisse regnum occupaturum. At Alexan-
der Oxathrem fratrem Darii, quem inter cor-
poris custodes habebat, propius jussit accedere;

c Ab ima parte suffo-
diunt.

d Extractis.

e Tantum abest ut

potuerint eam Xerxi
prodere.

f Circumligatâ.

g Dedit.

h Si quievisset.

K iv

tradique Bessum ei, ut cruci affixum, i mutilatis auribus naribusque, sagittis confingerent barbari: asservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxathres cetera sibi curæ fore pollicetur. Aves non ab alio, quàm a Catene posse prohiberi adicit, eximiam ejus artem cupiens ostendere namque adeò certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque & exciperet. Nam etsi forsitan, sagittandi tam celebri usu, minùs admirabilis videri hæc ars possit; tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui, Bessum adduxerant, data sunt. Ceterùm, supplicium ejus distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

XXIII. Interea Macedones ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, a barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur: pluresque capti sunt, quàm occisi: barbari autem captivos præ se agentes, rursus in montem recesserunt. Viginti milia latronum erant: fundis sagittisque pugnam invadunt. *l* Quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans sagittâ ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat *m* spiculum. Illum quidem mæsti & attoniti Macedones in castra referebant: sed *n* nec barbaros fefellit subductus ex acie rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postea die misere legatos ad regem, quos ille protinus jussit admitti: solutisque o fasciis, magnitudinem vulneris dissimulans, crus barbaris ostendit. Illi jussi considerare, affirmant, Non

i Amputatis.

& Volantes sagittâ transigeret.

l Incipiunt.

m Cuspidem.

n Nec barbaris latuit

Alexandrum ex proelio alportatum esse.

o Vinculis, quibus vulneris erat obligatus.

Macedonas, quàm ipsos, fuisse tristiores, cognito vulnere ipsius, cujus si auctorem reperissent, dedituros fuisse: cum diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum, se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide datâ, & p captivis receptis, gentem in deditionem accepit.

XXIV. Castris inde motis, lecticâ militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque q subire certabant. Equites, cum quibus rex prœlia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant: pedites contra, quum saucios commilitones ipsi gestare assuevissent, eripi sibi proprium officium, tum potissimum quum rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & r præteritis gravem, electionem futuram ratus, invicem subire eos jussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. Septuaginta stadia murus urbis amplectitur: arx nullo cingitur muro. Præsidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt: liberi, ex quo decesserat Cyrus: tum imperata facturi. Justissimos barbarorum constabat, armis abstinere, nisi lacessti: libertatis modico & æquali usu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benignè alloquutus, ad eos Scythas qui Europam incolunt, Berden misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaïm amnem regionis injussu regis transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm: & illos quoque Scythas, qui s super Bosporo incolunt, viseret.

p *Macedonibus.*

q *Ferre.*

r *lis qui ab eo exclusi*

essent.

s *Supra Bosporum habitant.*

XXV. Condendæ urbis & sedem super ripam Tanais elegerat; claustrum & jam perdomitorium, & quos deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectionio, quæ Bactrianos quoque u traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem ceteri sequebantur. Alexander Spitamenem & Catenem, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius quin eorum operâ redigi possent in potestatem, coercendo eos qui x novaverant res, jussit arcessiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, y vulgaverant famam: Bactrianos equites a rege omnes, ut occiderentur, arcessiri; idque imperatum ipsis: non sustinuisse tamen exsequi; ne inexpiabile z in populares facinus admitterent. Non magis Alexandri sceleritiam, quàm Bessi parricidium ferre potuisse. Itaque suâ sponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander transfugarum defectione compertâ, Craterum obsidere Cyropolim jubet: ipse aliam urbem regionis ejusdem a coronâ capit: signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessere victoris: urbs diruta est, ut ceteri cladis exemplo continerentur. Memacini, valida gens, obsidionem non ut honestiorem modò, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam rex quinquaginta equites præmisit: qui clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de

z Locum.

u Ad defectionem.

x Qui novas res & defectionem moverant.

y Sparserant rumo-

z In cives suos crimen.

q Undique circumcinctam militibus, quasi corona.

fide, nec de potentia regis, ipsos *debitorum* respondere: equitesque *b* tendere extra munita urbis jubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis & somno, *c* intempestâ nocte adorti, interfecerunt.

XXVI. Alexander haud secus, quàm par erat, motus, urbem coronâ circumdedit, munitiorem, quàm ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum & Perdiccam in obsidione *d* ejus relinquit: ipse, cum reliquis profectus *e* Crateri quoque copias suis) jungit, Cyropolim, ut ante dictum est, obsidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ a Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quàm hunc regem, & Semiramim, in quæis & magnitudinem animi, & claritatem rerum longè eminuisse credebatur. Ceterùm, pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripere iussit deletos Macedones, haud injuriâ infestos; & ad Meleagrum & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obsidionem tulit: quippe militum promissimi cecidere, & ipse rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus saxo ita icta est, ut, oculis caligine offusâ, collaberetur, ne mentis quidem compos: exercitus certè, velut erepto eo, ingemuit. Sed invictus adversus ea quæ ceteros terrent, nondum percurato vulnere, acrius obsidioni institit, naturalem celeritatem irâ concitante. *e* Cuniculo ergo suffossa mœnia ingens nudavere spatium, per quod irrupit; victorque urbem dirui iussit.

XXVII. Hinc Menedemum cum tribus mil-

b Tentoria figere.

supplevimus.

c Multa.

e Fossionibus subtera-

d Sic quæ decerant, rancie.

libus peditum, octingentis equitibus ad urbem Maracanda misit. Spitamenes transfuga, praesidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus: sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim amnem redit, & quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit: hanc quoque urbem *Alexandriam* appellari iussit. Opus tantâ celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quàm munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi; quos, reddito pretio dominis, liberavit; quorum posterius nunc quoque nondum apud eos, tam longâ ætate, propter memoriam Alexandri *f* exoleverunt. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus; fratrem, Cartasim nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias.

XXVIII. Bactrianos Tanaïs ab Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem *g* Asiam & Europam finis interfuit. Ceterum, Scytharum gens haud procul Thraciâ sita, ab Oriente ad Septentrionem se vertit: Sarmatarumque, ut quidam credidère, non finitima, sed pars est. *h* Rectâ deinde regione Alaunum ultra Istrum

f Exstincti sunt.

g Fluit inter Asiam & Europam, & est finis utriusque.

h Deinde tractu in

longum porrecto contingit Alaunos sitos ultra Istrum, seu Danubium fluvium.

jacentem & ultima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit, quæ septentrioni proxima sunt: profundæ inde silvæ, vastæque solitudines excipiunt. Rursus quæ ad Tanaim & Bactra spectant, i humano cultu haud disparia sunt. Primum cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, quum in conspectu ejus obequitaret hostis; adhuc æger ex vulnere, præcipuè voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor; amicos in concilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant Scythæ etiam laceſcebant ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, *Se jacere segnem, cujus velocitatem nemo antea valuisset effugere: vix suos credere non similiari valetudinem.* Itaque qui post Darium vicium hariolos & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem, humanarum mentium ludibria, revolutus; Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum sacrificiis jubet.

XXIX. Mos erat aruspibus exta sine rege spectare, & quæ k portenderentur, referre. Inter hæc rex, dum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propiùs ipsum confidere amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus & Erigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi. *Discrimen, l* inquit, *me occupavit, meliore hostium, quàm meo tempore. Sed necessitas m ante rationem est: maximè in bello, quo rarò permittitur tempora*

i Non dissimilia sunt
iis terris quas homines
colunt.

& Denuntiarentur.

l Bellum.

m Potior ratione est.

eligere. Defecere Bactriani, n in quorum cervicibus stamus; & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubie si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contemti ad illos qui defecerunt, revertemur. Si vero Tanaim transierimus, & ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatium quod transiture sumus. Unus amnis interfuit, quem si trajicimus, in Europam arma o proferimus. Et quanti æstimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe tropæa statuere: quæ tam longo intervallo natura videtur diremisisse, unâ victoria subito committere? At hercule si paullulum cessaverimus, in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli sumus qui flumina transnare possumus? Multa in nosmetipsos recident p quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper: hoc quæ ut Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit; ceteri expectantur. Ita bellum vitando alemus: & quod inferre possemus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio, sed an permissuri sint Macedones r animo uti meo, dubito; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed si me secui vultis, valeo, amici: satis virium est ad toleranda ista: aut si jam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere s melius exstinguar?

n Quorum colla servitute preminimus.

o Promovemus.

p Quorum ope hactenus victores fuimus.

q Licet.

r Me obsequi animo meo.

s Gloriosus.

XXX. Hæc t quassâ adhuc voce u subdeficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat; quum omnes a tam præcipiti consilio regem detertere cœperunt, Erigyus maximè, qui haud sanè x auctoritate proficiens apud obstinatum animum, y superstitionem, cujus potens non erat rex, incutere tentavit, dicendo *Deos quoque obstare consilio; magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi.* Intransi Erigyio tabernaculum regis Aristander occurrerat, & tristitia exta fuisse significans: hæc ex vate compeita Erigyus nuntiabat. Quo a inhibito, Alexander, non irâ solum, sed etiam pudore confusus, quòd superstitio, quam celaverat, detegebatur; Aristandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum: *Non rex, inquit, sed privatus sum, sacrificium ut faceres, mandavi: quid eo portenderetur, cur apud alium, quàm apud me b professus es? Erigyus arcana mea & secreta, te prolepte, cognovit. Quem certum mehercule habeo extorum interprete uti metu suo. Tibi autem c quàm potest denuntio, indices, quid ex extis cognoveris: ne possis d inficiari dixisse, quæ dixeris.* Ille e exsanguis, attornitoque similis, stabat, per metum etiam voce suppressâ tandemque eodem metu stimulante, ne regis expectationem moraretur. Magni, inquit, laboris, non irriti discrimen iastare prædixi: nec mea ars, f quàm benevolentia,

t Fractâ.

u Aliquo modo deficere incipiens.

x Suasione, consilio.

y Superstitiosum metum, cui rex summè obnoxius erat, injicere conatus erat.

z Aliquid triste mīdantē.

a Silere iusto.

b Declarasti?

c Tantum quantum potest denuntiari & imperari.

d Negare.

e Pallidus & quasi sine sanguine.

f Magis quàm.

me perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video, & quantum in uno te sit, scio. Vereor ne non præsentis fortunæ tuæ sufficere possis. Rex iustum confidere felicitati suæ, remisit. g Si-
bi enim alia ad gloriam concedere deos. Con-
sultanti deinde cum iisdem, quonam modo
flumen transirent, supervenit Aristander, Non
alias latiora exta vidisse se affirmans; utique
prioribus longè diversa: tum sollicitudinis causas
apparuisse, nunc prorsus h egregiè litatum esse.

XXXI. Ceterum, quæ i subinde nuntiata
sunt regi k continuæ felicitati rerum ejus im-
posuerant labem. Menedemum, ut supra dictum
est, miserat, ad obsidendum Spitamenem, Ba-
ctrianæ defectionis auctorem. Qui, comperto
hostis adventu, ne muris urbis includeretur;
l simul fretus excipi posse; quâ venturum
sæbat, consedit occultus. Silvestre iter aptum
insidiis tegendis erat. ibi Dahas condidit. Equi
binos armatos vehunt, m quorum invicem sin-
guli desiliunt: equestris pugnae ordinem tur-
bant: equorum velocitati par est hominum
n pernicitas. Hos Spitamenes saltum circum-
ire iustos, pariter & a lateribus, & a fronte,
& a tergo hosti ostendit. Menedemus undique
inclusus, ne numero quidem par, diu tamen
resistit; clamitans nihil aliud superesse loco-
rum fraude deceptis, quàm honestæ mortis
solatium ex hostium cæde. Ipsum prævalens
equus vehibat, quo sæpius in o cuneos barba-
rorum effusis habenis evectus, magnâ strage
eos fuderat. Sed quum unum omnes peterent,

g Dicens.

h Feliciter sacrificium
cessisse.

i Deinde paulò post.

k Perpetuæ.

l Conatus posse eum

capi.

m Quorum singuli al-
ternatim ex equo descen-
dunt.

n Celeritas.

o Agmina.

multis vulneribus p exsanguis Hypsidem quemdam ex amicis hortatus est, ut in equum ascenderet, & se fugâ eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hypsides poterat quidem effugere; sed, amisso amico, mori statuit. una erat cura ne inultus q occideret. Itaque, subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili editâ pugnâ, obrutus telis est. Quod ubi videre qui cædi supererant, tumultum paullo quàm cetera editiorem capiunt: quos Spitamenes fame in deditionem subactus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio texit: morte denuntiata iis qui ex prælio venerant, si r acta vulgassent.

XXXII Ceterum, quum animo disparem vultum diutiùs ferre non posset; in tabernaculum super ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi s consulta pensando, noctem vigiliis extraxit: sæpe pellibus tabernaculi allevatus, ut conspiceret hostium ignes, e quibus coniectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux apparebat, quum thoracem indutus procedit ad milites, tum primùm post vulnus proximè acceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis ut facilè periculi, quod horrebant, cogitat onem præsentia ejus r excuteret. Lati ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, consalutant eum & quod ante recusaverant bellum, feroces deposcunt. Ille se rati bus equitem phalangemque transportatorum esse pronuntiat; super utres jubet nare levius

p Amisso sanguine.

q Caderet: m reretur.

r Quæ in prælio con-

s Consilia, cogitationes, expendendo.

t Tolleret.

armatos. Plura nec dici res desideravit, nec rex dicere per valitudinem potuit. Ceterum tantâ alacritate militum rates junctæ sunt, ut intra triduum ad duodecim millia effectæ sint. Jamque ad transeundum omnia aptaverant, quum legati Scytharum viginti, more gentis per castra equis vestî, nuntiari jubent regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, iussique confidere, in vultu regis defixerant oculos: credo, quia u magnitudine corporis animum æstimantibus, modicus, haudquaquam famæ par, videbatur. Scythi autem non, ut ceteris barbaris, rudis & inconditus sensus est: quidam eorum sapientiam & capere dicuntur, quantumcumque gens capit semper armata. Sicque loquutos esse apud regem memoriæ proditum est. Abhorrens forsiten moribus nostris, & tempora & ingenia cultiora sortitis: sed, ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet; y qui, utcumque tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita loquutum accepimus.

XXXIII. Si Dii z habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet: alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres: & hoc assequutus, scire velles a ubi tanti numinis fulgor conderetur. b Sic quoque, concupiscis quæ non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam: deinde, si humanum genus omne superaveris, cum

u Barbaris judicantibus de animi fortitudine ex corporis magnitudine, rex videbatur modicus & humilis animo, potius quàm tantâ famâ dignus.

x Animo comprehendere.

y Qui eorum verba quoque modo scripta a veteribus, nihil mutando referemus.

z Staturam.

a Quo se solis tanti numinis lumen reciperet in occasu.

b Et si modicus.

silvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis
 gesturus es bellum Quid? Tu ignoras ARBO-
 RES magnas diu crescere, unâ horâ extirpari?
 Stultus est, qui fructus earum spectat, altitu-
 dinem non metitur. Vide ne, dum ad cacumen
 pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos com-
 prehenderis, decidas. Leo quoque aliquando mi-
 nimarum arum pabulum fuit & ferrum rubigo
 consumit. NIHIL tam firmum est, cui pericu-
 lum non sit etiam ab invalido. Quid nobis tecum
 est? nunquam terram tuam attigimus. Quis
 sis, unde venias, licetne ignorare in vastis sil-
 vis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec
 imperare desiteramus. Dona nobis c data sunt
 (ne Scytharum gentem ignores) jugum boum,
 aratrum, & sagitta, & patera. Hi: utimur &
 cum amicis, & adversus inimicos. Fruges ami-
 cis damus boum labore quæstas: paterâ cum
 his vinum diis d libamus: inimicos sagittâ emi-
 nus, hastâ comminus petimus. Sic Syriæ regem;
 & postea Persarum, Medorumque superavimus;
 paruitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu,
 qui te gloriaris ad latrones persequendos venire;
 omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam
 cepisti; Syriam occupasti: Persidem tenes, Ba-
 brianos habes in potestate, Indos peris: jam
 etiam ad peccra nostra avaras & insatiabiles
 manus porrigis. QUID tibi divitiis opus est,
 quæ te esurire cogunt? Primus omnium satietate
 parasti famem; ut quo plura haberes, acrius,
 quæ non habes, cuperes. Non succurrit tibi,
 quâm diu circum Bactra hæreas? Dum illos
 subigis, Sogdiani rebellare cæperunt: bellum
 tibi ex victoria nascitur. Nam e ut major for-
 tiorque sis quâm quisquam; tamen alienigenam

dominum pati nemo vult. Transi modò Tanaïm : scies quam latè pateant, nunquam tamen consequèris Scythas : paupertas nostra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursus quum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris : eadè velocitate & f sequimur & fugimus. Scytharum solitudines Græcis etiam proverbiiis audio g eludi : at nos deserta & humano cultu vacua, magis quàm urbes & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam h pressis manibus tene. Lubrica est, nec invita teneri potest. i Salubre consilium, sequens quàm præsens tempus ostendet meliùs. Impone felicitati tuæ frenos : faciliùs illam reges. Nostri sine pedibus di unt esse Fortunam, quæ manus & pennas tantùm habet : quum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non sinit. Denique si deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere : sin autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti : nam & FIRMISSIMA est inter pares amicitia : & videntur pares, qui non fecerunt inter se k periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse cave credas : inter dominum & servum nulla amicitia est : etiam in pace, belli tamen jura servantur. Jurando l gratiam Scythas sancire ne credideris : solvendo fidem, jurant. Græcorum ista cautio est, qui in pacta consignant, & deos invocant : n nos

f Nostros hostes.

g Rideri.

h Compressis.

i Ordo : tempus sequens ostendet meliùs quam præsens hoc consilium salubre esse.

k Gallicè Egai.

l Amicitiam jungere & firmare.

m Pactis & conventis signum suum simul apponunt.

n Nostra religio in fidelitate posita est.

religionem in ipsa fide novimus. QUI non reverentur homines, fallunt deos. Nec tibi amico opus est, de cujus benevolentia dubites. Ceterum nos & Asiæ & Europæ custodes habebis: Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus: ultra Tanaim usque ad Thraciam colimus: Thraciæ Macedoniam conjunctam esse fama est. Utrique imperio tuo finitimos, hostes an amicos velis esse, considera. Hæc babrus.

XXXIV. Contra rex, Fortunæ suæ & consiliis suorum se securum esse respondet: nam & Fortunam, cui consistat, & consilium judicantium, ne quid temere & audacter faciat, sequuturum. Divissisque legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos loc verat; iustos in genua subsidere, quò tutiores essent adversus ictus sagittarum. Post hos, o qui tormenta intenderent; stabant; & ab utroque latere, & a fronte circumdari armatis. Reliqui qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehbant, servatus est: major pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos; quos utres stramento repleti vehbant, p objectæ rates tuebantur. Ipse rex cum electis primus ratem solvit, & in ripam dirigere iussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt; ut ne appropinquare quidem terræ rates possent. Ceterum, præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat namque cursum gubernatores, quum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant; vacillantesque milites, &, ne excute-

• Qui machinis tela p Ante illos positæ
contorquerent.

rentur, solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Ne tela quidem connixi vibrare poterant; quum prior standi sine periculo, quam hostem *q* incessendi, cura esset. Tormenta salutari fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra *r* excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infundere ratibus: vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur.

XXV. Jamque terræ rates applicabantur, quum acies clypeata consurgit; & hastas certo ictu, utpote libero nixu, mittit e ratibus. Et ut territos recipientesque equos vidēre, alacres mutuā adhortatione in terram desiliēre. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frenatos habebant equos, perfregēre barbarorum aciem. Interim ceteri agmine dimicantium tecti aptavēre se pugnæ. Ipse rex, quod vigoris, agro adhuc corpore, deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene *s* obductâ cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducumungebantur officio; aliusque alium adhortati, in hostem salutis immemores rucere cœperunt. Tum verò non ora, non arma, non clamorem hostium barbari tolerare potuerunt: omnesque, effusis habenis, namque equestris acies erat, capeſſunt fugam: quos rex quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per octoginta tamen stadia insequi perseveravit. Jamque, *r* linquente animo, suis præcepit, ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhaererent: ipse, exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, ibique substitit.

q Lacessendi.
r Emilla.

s Occlusâ.
r Deficiente.

Transferant jam Liberi patris terminos; quorum monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi; arboreique procerae, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit: quippe mediâ ferè nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis; equosque mille & octingentos *u* abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites sexaginta, pedites centum ferè: mille saucii fuerunt.

XXXVI. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam, famâ tam opportuna victoriæ domuit. Inviâtos Scythas esse crediderant: quibus fractis, nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacæ misere legatos, qui pollicerentur gentem mandata facturam. Moverat eos regis non virtus magis, quàm clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remisit: *x* ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira, fuisse certamen. Benignè igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit, admodum juvenem, ætatis flore *y* conciliatum sibi: qui quum specie corporis æquaret Hephæstionem, *z* lepore, haud sane virili, par non erat. Ipse, Cratero cum majore parte exercitûs modicis itineribus sequi jussu, ad Maracanda urbem pervenit: ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatrIduo rex longum itineris spatium emensus, pervenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum & trecentos equites amiserat: horum ossa tumulo contegi jussit, & inferias *a* morte

u Captos abduxere.
x Ut persuaderet.
y Sibi amicum factum.
z Non erat cum Hephæstione comparandus

lepore suo minimè virili, sed muliebri.
a Funebres honores & sacrificia.

patrio dedit. Craterus, cum phalange subsequi iussus, ad regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit; urique agros, & interfici puberes iussit.

XXXVII. Sogdiana regio majori ex parte deserta est: octingenta ferè stadia in latitudinem vastæ solitudines tenent. Ingens spatium *b* rectæ regionis est, per quam amnis (*c* *Polytimetum* vocant incolæ) fertur *d* torrens. *e* Eum ripæ in tenuem alveum cogunt; deinde caverna accipit, & sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aquæ *f* meantis sonus; quum ipsam solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad regem triginta nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant: qui ut per interpretem cognoverunt iussu regis ipsos ad supplicium trahi, carmen lætantium more canere, *g* tripudiisque & lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus rex tantâ magnitudine animi *h* opprobriare mortem, revocari eos iussit: causam tam effusæ lætitiæ, quum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, Si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent: nunc a tanto rege, victore omnium gentium, majoribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris lætitiæque celebrare. Tum rex, Quæritaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri estis? Illi nunquam se inimicos ei; sed bello laceratos, hostes fuisse

b In longum porrectæ. *g* gustum canalem.

c Pretiosum. *f* Fluentis.

d Rapidus.

g Saltationibus, &

e Hunc fluvium suæ

beriori....

h premunt intra an-

h eos subire....

respondent: si quis ipsos beneficio, quam injuriâ i experiri maluisset; k certaturos fuisse, ne vincerentur, officio. l Interrogantique quo pignore fidem obligaturi essent? Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt: reddituros in quandoque repetisset. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in n fide continuere populares: quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in regem caritate cesserunt.

XXXVIII. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum, neque enim majori praesidio indigebat, relicto; Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario poenas capite persoluturum. Iisdem ferè diebus Ptolemæus & Menidas peditum tria millia; & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Totidem e Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in quibus quingenti equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda, processit; interfectisque consternationis o auctoribus, quarto die ad flumen Oxum perventum est. Hic, quia limum vehit, turbidus semper & insalubris est potus. Itaque puteos miles cœperat fodere: nec tamen, humo altè p egestâ, existabat q humor: quum in ipso tabernaculo regis conspectus est mons, quem, quia tardè notaverant, subito existisse finxerunt: rexque ipse credi voluit

i Provocare, aggredi.
k Se fuisse annituros,
l vincerentur benigni-
& ite, beneficiis.

l Dixerunt *Alexan-*

m Quandocumque.

n Obsequio.

o Defectionis & sedi-
tionis.

p Effusa.

q Aqua.

L

donum Dei id fuisse. Superatis deinde omnibus Ocho & Oxo, ad urbem Margianam pervenit. Circa eam sex oppidis condendis electa *r* sedes est. Duo ad Meridiem versa, quatuor spectantia Orientem, modicis inter se spatiis distabant ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Hæc omnia sita sunt in editis collibus, tum velut freni domitarum gentium: nunc originis suæ oblita serviunt quibus imperaverunt.

XXXIX. Et cetera quidem *s* pacaverat rex: una erat petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum *t* obtinebat: alimentis antè *u* congestis, quæ tantæ multitudini vel per biennium *x* suppeterent. Petra in altitudinem triginta eminet stadia, circuitu centum & quinquaginta complectitur. Undique abscissa & *y* abrupta, semitâ perangustâ aditur. *z* In medio altitudinis spatium habet specum, cuius os arctum & obscurum est: paulatim deinde *a* ulteriora panduntur: *b* ultima etiam altos recessus habent: fontes per totum ferè specum manant, e quibus collatæ aquæ per *c* prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectatâ, statuerat inde abire: cupido deinde incessit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen quàm fortunam obsidionis experiretur, Cophan (Artabazi hic filius erat) misit ad barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus superbè multa respondit: ad ultimum, an Alexander volare possit, inter-

r Locus, spatium.
s Perdomuerat & pacata fecerat.
t Tenebat.
u Comportatis.
x Sufficerent.
y Præceps.
z In medio petræ assur-

gentis est caverna, cuius ingressus....
a Interiora aperiuntur & extenduntur.
b Extrema pars specus habet quoque profundos recessus.
c Declivitatem.

rogat. Quæ nuntiata regi, sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam barbari & eludentis ipsos, quia pennas non haberent: Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet Macedones etiam volare. Trecentos, inquit, & perniciosissimos juvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles & pæne invias rupes domi pecora agere consueverint.

XI. Illi præstantes & levitate corporum, & ardore animorum, f. strenuè adducunt: quos intuens rex: *Votiscum*, inquit, & juvenes, & mei g. æquales, urbium invictarum antè munimenta superavi. montium juga perenni nive obruta exiens sum: angustias Ciliciæ intravi: Indiæ, sine lassitudine, vim frigoris sum perpessus: & mei documenta vobis dedi, & vestri habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet: quem barbari h. obsident; cetera negligunt: nullæ vigiliæ sunt, nisi quæ castra nostra spectant: invenietis viam, si solerter i. rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. NIHIL tam altè natura constituit, quò virtus non posset eniti. Experiendo quæ ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Et adite in cacumen; quod cum ceperitis, candidis velis, signum mihi dabit: ego, copiis admotis, hostem in nos a vobis convertam. Præmiùm erit ei qui primus occupaverit verticem, talenta decem: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur proportio. Certum autem habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quàm voluntatem. k. His animis regem audierunt, ut jam cepisse verticem viderentur:

d Irridentis.

e Ve nocissimos.

f Statim.

g Æquæ.

k Occupant.

i Scrutati.

k Tali animorum ardore.

L ij

dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosque funes parabant. Rex *l* circumvectus petram, quâ minimè asper ac præruptus aditus videbatur, secundâ vigiliâ, quod bene verteret, ingredi jubet.

XLI. Illi, alimentis in biduum sumtis, gladiis modò atque hastis armati, subire cœperunt. Ac primò pedibus ingressi sunt: deinde, ut in prærupta perventum est, alii, manibus eminentia saxa complexi, levavere semet; alii, adjectis funium laqueis, *m* evasere; quum cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde *n* insisterent, diem inter metum laboremque consumserunt. Per aspera enixis duriora restabant, & crescere altitudo petræ videbatur. Illa verò miserabilis erat *o* facies, quum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem *p* in se patienda alieni casûs ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates *q* enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris *r* affecti; quidam *s* mulctati parte membrorum: pariterque eos & nox & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis & in asperis saxorum, periculi instantis obliti, in lucem quieverunt: tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas subjectasque ipsis valles rimantes, ignari in qua parte petræ tanta vis hostium condita esset, fumum specûs infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere, quod convenerat, signum: totoque e numero duos & triginta in adscensu interiisse

l Vectus equo circum
petram.

m Adscenderunt.

n Firmarentur.

o Spectaculum.

p Sibi.

q Perveniant.

r Vexati.

s Male affecti, & quasi
privati.

cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, & quàm vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens restitit: noctu demum, quum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad u curandum corpus recessit.

XLII. Postero die, nondum satis clarâ luce, primus vela, signum capti verticis, conspexit. Sed ne x falleretur acies, dubitare cogebat varietas cœli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verùm, ut liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta est, vocatumque Cophan, per quem barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent: sin autem fiduciâ loci perseverarent, ostendi a tergo iussit, qui ceperant verticem. Cophas admissus, suadere cœpit Arimazi, petram traderet, gratiam regis initurus, si tantas res molientem in unius rupis obsidione hærere non coegisset. Ille ferociùs superbiùsque quàm antea loquutus, abire Cophan jubet. At is prehensum manu barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat: quo impetrato, juvenes in cacumine ostendit; ejusque superbiæ haud immeritò illudens, pennas ait habere milites Alexandri. Jamque e Macedonum castris y signorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana & inania, barbaros ad deditionem traxit: quippe occupati metu, paucitatem eorum qui a tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophan nam trepidantes reliquerat) strenuè revocant; & cum eo triginta Principes mittunt, qui petram tradant, &, ut incolumibus abire liceat, paciscantur. Ille,

z Quàm de illorum sorte anxius.

u Quiete reficiendum.

x Fallerentur oculi.
y Cantus tubarum.

quanquam verēbatur ne, conspectā juvenum paucitate, deturbarent eos barbari; tamen & fortunæ suæ confusus, & Arimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditiōis accipere respondit. Arimazes, desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suæ descendit in castra. quos omnes verberibus affectos sub ipsis radiibus petræ crucibus iussit affigi. Multitudo dedititiōum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est: Artabazus in petræ, regionisque quæ & apposita esset ei, tutelam relictus.

LIBER OCTAVUS.

I. **A**LEXANDER, majore famâ quàm gloriâ, in ditionem redactâ petrâ, quum a propter vagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes divisit exercitum. Hephæstionem uni, Cænon alteri duces dederat: ipse ceteris præerat. Sed non eadem mens omnibus barbaris fuit: armis quidam subacti; plures ante certamen imperata fecerunt: quibus, eorum qui in defectione perseveraverant, urbes agrosque iussit attribui. At exsules Bactriani, cum octingentis equitibus Massagetarum, proximos vicos vastaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis eius præfectus trecentos equites, insidiarum quæ parabantur, ignarus, eduxit. Namque hostis in silvis, quæ erant fortè campo junctæ, armatum militem confudit: paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad insidias præda perduceret. Ita-

& Adjuncta.

Propter hostem per
loca sparsum dis-

pergendæ quoque & di-
videndæ copiæ essent.

que incompósito agmine, solutisque ordinibus, Attinæ *b* prædabundus *f* quæbatur, quem præterestum silvam, qui in ea confederant, ex improvviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celariter ad Craterum hujus cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu supervenit: & Massagetæ quidem jam refugerant, Dahæ mille oppressi sunt: quorum clade totius regionis finita *d* factio. Alexander quoque, Sogdianis rur us subactis, Marcanda repetit.

II. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosporum colentes miserat, cum legatis gentis occurrat. Phrataphernes quoque, qui Chorasmis præerat, Massagetis & Dahis *c* regionum consinio adjunctus, miserat qui faciurum imperata polliceretur. Scythæ petebant, *Ut regis sui filiam matrimonio sibi jungeret. Si ledignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio *d* coire pateretur.* Ipsum quoque regem venturum ad eum pollebantur. Utrâque legatione benignè auditâ, Hæphæstionem & Artabazum opperiens, stativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaris, pervenit. Barbaræ opulentia in illis locis haud ulla sunt majora indicia, quàm magnis nemoribus saltibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt silvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas: muris nemora cinguntur, turesque habent venantium receptacula. *e* Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constabat: quem Alexander cum toto exercitu ingressus, agitari undique feras jussit. Inter quas quum leo magnitudinis *f* raræ, ipsum regem

b Prædam agens.

c Vicinus.

d Jungi.

e Quatuor ex ordine

seculis venatoribus intactum.

f Eximia, non vulga-

ris.

invasurus, incurreret; fortè Lysimachus, qui postea regnavit, proximus Alexandro, g venabulum objicere feræ cœperat. Quo rex repulso, & abire iusto, adjecit: *Tam a semet uno eudm a Lysimacho, leonem interfici posse.* Lysimachus enim quondam, quum venaretur in Syria, occiderat eximie magnitudinis feram solus: sed lævo humero usque ad ossa lacertus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei rex, fortiùs, quàm locutus est, fecit: nam feram non h excepit modò, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ obiectum leoni a rege Lysimachum temere vulgavit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Ceterùm Macedones, quamquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen i scivere gentis suæ more, ne pedes venaretur, aut sine delectis principum amicorūque. Ille quatuor millibus ferarum & dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.

III. Inde Maracanda reditum est: acceptaque l ætatis excusatione ab Artabazo, provinciam ejus destinat Clito. Hic erat, qui apud Granicum annem nudo capite regem dimicantem clypeo suo texit: & Rosacis manum capiti regis imminentem gladio amputavit: vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus. Hellanice (quæ Alexandrum educaverat) soror ejus, haud secus quàm mater a rege diligebatur. Ob has causas validissimam imperii partem fidei ejus tutelæque commisit. Jamque iter parare in m posterum jussus, sollemni & tempestivo adhibetur convivio. In quo rex quum multo incaluisset mero; immodicus æsti-

g Telum venantium
ferro. Gall. Exieu.
inquit incurren-

i Decrevere, sanxere.
& Interfectis.
I Prov. 22.
m Diem.

mator sui, celebrare quæ gesserat, cœpit; gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus n̄ obterere, Nobilem apud Chæroneam victoriam o sui operis fuisse jactavit; ademptam sibi malignitate & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedones milites, & Græcos mercenarios ortâ, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, jacuisse, non alias quàm simulatione mortis tutiorem: se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum suâ manu occisos. Quæ patrem numquam p̄ æquo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patris fusos fugatosque hostes: nec adfuisse umquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum q̄ initia viderent, quum Asiam uri vastarique oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent.

IV. Hæc & his similia læti audire juvenes: ingrata senioribus erant, maximè propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos quî infra ipsum r̄ cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen; ita ut s̄ sonus magis, quàm sermo exaudiri posset a rege: quo significabatur, Malè instituisse Græcos, quòd tropæis regum dumtaxat nomina inscriberentur: alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque rex quum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid

n̄ Minuere.

o Suâ operâ reportatam.

p̄ Libenter,
s̄ Myſteria.

r̄ Accumbebant in lectis cenatoriis.

s̄ Vocis sonus potius, quàm ipsa verba.

ex Clito audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clitus paulatim majore voce Philippi acta bellaque in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juniores senesque orta contentio est. Et rex velut patienter audiret, et queis Clitus obtinebat laudes, ingentem iram conceperat. Ceterum, quum animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clitus imponeret, nihil eo u remittente, magis exasperabatur.

V. Jamque Clitus etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Atheniensibus victoriam Thebarum præferebat excidio: non viro modò, sed etiam animi pravâ contentione, provectus. Ad ultimum, Si moriendum, inquit, est pro te, Clitus est primus: at quum victoriæ arbitrium agis, præcipuum ferunt præmium, qui procacissimè patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem; & non modò indomitam, sed quæ ne subigi quidem possit: mittor ad feras bestias, x præcipitia ingenia sortitas. Sed quæ ad me pertinent, transeo. Philippi milites spernis; oblitus, nisi hic Atharias senex juniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum hæsueros fuisse. Quo modo ergo Asiam etiam cum istis junioribus subjecisti? Verum est, ut opinor; quod avunculum tuum in Italia dixisse constat: Ipsum in viros incidisse, te in feminas. Nihil ex omnibus inconsultè ac temere jactis regem magis moverat, quàm Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen rex y pressit, contentus jussisse, ut convivio excederet. Nec

t *Ea verba* quibus minuebat.

u Minuente.

* Quæ ferocem indo-

lem a natura acceperunt.

y Repressit, conti-

nuit.

quicquam aliud adjecit, quàm, *Forſitan cum, ſi diutiùs loquutus foret, exprobraturum ſibi fuiſſe vitam a ſemetipſo datam*: hoc enim ſuperbè ſæpe jactaſſe. Atque illum cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei ⁊ cubuerant, injectis manibus iurgantes monenteſque conabantur abducere. Clitus quum abſtraheretur, ad priſtinam violentiam irâ quoque adjectâ, *Suo peſtore tergum illius eſſe deſenſum*; nunc poſtquàm tanti meriti præteriit tempus, etiam memoriam inviſam eſſe proclamât. Attali quoque eadẽ obijciebat: & ad ultimum, Jovis, quem patrem ſibi Alexander aſſereret, oraculum a eludens, veriora ſe regi, quàm patrem ejus, reſpondiſſe dicebat.

VI. Jam tantum iræ conceperat rex, quantum vix ſobrius ferre potuiſſet. Enim verò, mero ſenſibus victis, ex lecto repente proſiliit. Attoniti amici, *b* ne poſitis quidem, ſed abjectis poculis, conſurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu adurus eſſet, intenti. Alexander, raptâ lanceâ ex manibus armigeri, Clitum adhuc eadẽ linguæ intemperantiâ ſurrentem percutere conatus, a Ptolemæo & Perdicca inhibetur. Medium complexi, & obluſtari perſeverantem morabantur: Lyſimachus, & Leonnatus etiam lanceam abſtulerant. Ille militum c fidem implorans, *comprehendi ſe a proximis amicorum, quod Dario nuper accidifſet*, exclamat; *ſignum tubâ dari, ut ad regiam armati coirent*, jubet. Tum verò Ptolemæus & Perdiccas genibus advoluti orant, *Ne in tam d præcipiti irâ perſeveret*; *e ſpatiumque potiùs*

⁊ Menſæ accubuerant.

a Ridens.

b Non penentes e manibus, ſed ſtatim adjicientes.

c Auxilium.

d Violentiâ.

e Tempus iræ ſuæ mitigandæ concedat.

*animo det : omnia postero die justius exsequuturum. Sed clausæ erant aures, obstrepente irâ. Itaque impotens animi percurrit in regiæ vestibulum : & , vigili excubanti hastâ ablatâ , constitit in aditu , quo necesse erat iis , qui simul cenaverant , egredi. Abierant ceteri : Clitus ultimus sine lumine exhibat. Quem rex , quisnam esset , interrogat. Eminebat etiam in voce , sceleris , quod parabat , atrocitas : & ille jam non suæ , sed regis iræ memor , Clitum esse , & de convivio exire respondit. Hæc dicentis latus hastâ transfixit , morientisque sanguine aspersus , *I nunc , inquit , ad Philippum , & Parmenionem , & Attalum.**

VII. Malè humanis ingeniis natura consuluit, f quòd plerumque non futura , sed transacta , perpendimus. Quippe rex , postquam ira mente decesserat , etiam ebrietate discussâ , magnitudinem facinoris serâ æstimatione perspexit. Videbat tunc , immodica libertate abusum , sed alioqui egregium bello virum , & , nisi erubesceret fateri , servatorem sui , occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex : verborum licentiam , quæ vino poterat imputari , nefandâ cæde ultus. Manabat toto vestibulo cruor paullò antè convivæ : vigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant : liberioresque poenitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorfit in semet : jamque adinoverat pectori , quum advolant vigiles , & repugnant e manibus extorquent ; allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus : gemitu ejulatuque miserabili totâ personante regiâ. Laniare deinde os unguibus , & circumstantes rogare , ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. In has preces tota nox exacta est. g Scrui-

f Subaudi , in eo.

g Subaudi , edocent vates.

tantemque, num irâ deorum ad tantum nefas actus esset, anniversary sacrificium Libero patri non esse redditum statuto tempore: itaque inter vinum & epulas cæde commissâ, iram dei fuisse manifestam.

VIII. Ceterum, magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso *h* sociare sermonem postea ausurum: i vivendum esse in solitudine, velut feræ bestie, torrenti aliâ, alias timentis. Prima deinde luce, & tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussi inferri. Quo posito ante ipsum, lacrymis obortis, Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam reruli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuerunt mortem: hic frater, unicum orbis solatium, a me inter epulas occisus est. Quò nunc se conferet misera? I Omnibus ejus unus supersum, quem solum æquis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro, revertar in patriam; ut ne dextram quidem nutrici, sine memoriâ calamitatis ejus offerre possim? Et quam finis lacrymis querelisque non fieret, iussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum jacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi tabernaculum irrumpunt; diuque precibus ipsorum reluctatum ægre n vicerunt, ut cibum caperet: quòque minùs cædis puderet, jure interfectum Clitum Macedones o decernunt; sepulturâ quoque prohibitori, ni rex humari jussisset. Igitur decem

h Sermonem habere.

i Supple Sibi.

h In tabernaculum suum corpus Cliti sanguine aspersum...

i Unus supersum om-

nibus ejus necessariis.

m Ego intersector eorum a quibus servatus sum.

n Perpulerunt.

o Declarant.

diebus, maximè ad confirmandum pudorem, apud Maracanda consumtis; cum parte exercitus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hiemem paraturum. Quam Clito autem destinaverat provinciam, Amyntæ dedit: ipse Xenippa pervenit.

IX. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus ac frequentibus vicis: quia ubertas terræ non *p* indigenas modò detinet; sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exsulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat: sed postquàm regem adventare compertum est; pulsi ab incolis, duo millia ferè & ducenti congregantur. Omnes equites erant etiam in pace latrociniis assueti: tum ferocia ingenia non bellum modò, sed etiam veniæ desperatio *q* effraverat. Itaque ex improvviso adorti Amyntam, prætorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum, septingentis suorum amissis, quorum trecentos hostis cepit; dedère terga victoribus, haud sanè inulti: quippe octoginta Macedonum interfecerunt, præterquæ eos trecenti & quinquaginta saucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam *Naura* appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Sysmithres, duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro *r* coire cum liberis fas est. Duobus millibus armatis popularibus, *s* fauces regionis, *r* quæ in arctissimum cogitur, valido munimento seferant. *u* Præterfluebat torrens amnis; a tergo petra cludebat: hanc

p Ibidem.

q Ferociora reddiderat.

r Jungi.

s Angustus aditus.

u Ubi in angustissimum spatium constrictur.

u Secundum illas fauces fluebat rapidus amnis.

de manu perviam incolæ fecerant. Sed aditus specûs accipit lucem; interiora, nisi illato lumine, obscura sunt: perpetuus y cuniculus iter præbet in campos, ignotum nisi indigenis. At Alexander, quanquam angustias, naturali situ munitas ac validas, & manu barbari tuebantur, tamen, arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concussit; fundisque & sagittis propugnantium plerosque dejecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad petram admovit exercitum.

X. Ceterum interveniebat fluvius, coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem; magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & saxa congeri jussit: ingensque barbaros pavor, rudes ad talia opera, concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxartem misit nationis ejusdem, sed ditionis suæ; qui suaderet duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem, & turres admovebantur, & excussa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ, omni alio præsidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus suis, Sysmithrem cœpit hortari, *Ut fidem, quam vim Macedonum, mallet experiri, neu moraretur festinationem victoris exercitus, in Indiam a tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse verjurum.* Et ipse quidem Sysmithres b deditionem annuebat ceterum mater eademque conjux morituram se antè denuntians, quàm in illius veniret potestatem, barbari animum ad honestiora

* Opere, labore.

y Fossa in ipsa rupe manu facta.

z Vi & armis.

a Ire properantis.

b Deditioni consentiebat.

quàm tutiora converterat: c pudebatque libertatis majus esse apud feminas, quam apud viros, pretium. Itaque, dimisso internuntio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed quum hostis vires suasque pensaret; rursus muliebris consilii, d quod præceptis magis quàm necessariis esse credebat, poenitere cum cœpit. Revocatoque strenuè Oxarte, futurum se in regis potestate respondit; unum precatus, ne voluntatem & consilium matris suæ proderet, quò facilius venia illi quoque impetraretur. Præmissum igitur Oxartem, cum matre liberisque & totius cognationis grege sequebatur: ne expectato quidem fidei pignore quod Oxartes promiserat.

XI. Rex, equite præmissis, qui reverti eos juberet, e cpperitque præsentiam ipsius, supervenit: & victimis Minervæ ac Victoriæ caesis, imperium Dymithri restituit; spe majoris etiam provinciæ factâ, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi juvenes patre tradente, secum militaturos sequi jussit: relicta deinde phalange, ad subigendos qui defecerant, cum equite processit. Arduum & impeditum saxis iter primò utrumque tolerabant; mox equorum non ungulis modò attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant: & f rarius subinde agmen fiebat; pudorem, ut ferè fit, immodico labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione fugientes insequetur. Nobiles juvenes comitari eum soliti defecerant præter Philippum; Lysimachi erat frater, tum primum adultus; &, quod faciliè appareret,

c Eum pudebat libertatem pluris æstimari....
d Temerarium.
• Expectare.

f Minus de-sum. Minor fiebat numerus cun-tilium.

Indolis raræ. Is pedes, incredibile dictum, per quinquaginta stadia vectum regem comitatus est, sæpe equum suum offerente Lyfimacho; nec tamen ut digrederetur a rege effici potuit, quum loricâ indutus arma gestaret. Idem, quum perventum esset in saltum, in quo se barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam; regemque comminus cum hoste dimicantem protexit. Sed postquam barbari in fugam effusi deseruere silvas; animus, qui in ardore pugnae corpus sustentaverat, g liquit: subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximæ stipiti h se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus regis exceptus est; inter quas collapsus exstinguitur. Mæstum regem alius haud levis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat; quem exstinctum esse paullò antè quàm reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est.

XII. Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, Fortuna indulgendo ei numquam fatigata, i pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat: quam ægre fugam & nova subinde exsilia tolerantem, in omne k discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret: victorisque Alexandri clementiam expertus, placaret quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos quum l pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat: & quò effica-

g Eum reliquit.

h Se admovit.

i Loco ipsius absens confecit.

k Periculum.

l In pectus patris rueret, patrem amplecti iussit.

ciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus & formæ profectò fiduciâ cupere eam quamprimum dedi Alexandro: acinacem strinxit percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursu. Ceterùm abire conspectu iubet addito metu mortis, si se oculis ejus obtulisset: & ad desiderium *m* levandum, noctes inter pellices agere coepit. Sed punitus hærens amor fastidio *n* præsentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non desistit, ut tali consilio abstineret, pateretur que sortem, quamcumque eis Fortuna fecisset: sibi mortem deditione esse leviozem. At illa purgare se, quòd, quæ utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fidâ tamen mente suasisset: de cetero futuram in viri potestate.

XIII. Spitamenes simulato o captus obsequio, de die convivium apparari jubet: vinoque & epulis gravis, semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto & gravi somno sopitum esse sensit uxor; gladium, quem veste occultaverat, stringit: caputque ejus abscissum, cruore respersa, servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante, sicut erat cruentâ veste, in Macedonum castra pervenit: nuntiarique Alexandro jubet, esse *p* quæ ex ipsa deberet cognoscere. Ille protinus barbaram jussit admitti quam ut aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam *q* contumeliam venisse, dicere quæ vellet, jubet. At illa servum, quem stare in vestibulo jusserat, introduci desideravit: qui, quia caput Spitamenis veste testum habebat, suspectus, scrutantibus, quid occulceret ostendit. *r* Confuderat oris

m Absentis uxoris.

n Pellicum.

o Deceptus.

p Supple quædam.

q Acceptam.

r Turbaverat vultus.

ex sanguis notas pallor: nec, quis esset, nosci-
 satis poterat. Ergo rex ceterior factus humanum
 caput afferre eum, tabernaculo excessit: per-
 contactusque quid rei sit, illo s. proficiente, co-
 gnoscit. Variæ hinc cogitationes invicem ani-
 mum diversa agitantem commoverant. Meri-
 tum ingens in semet esse credebat, quod trans-
 fuga & proditor, tantis rebus, si vixisset inje-
 cturus moram, interfectus esset: contra, facinus
 ingens averf. batur; quum optimè meritum de
 ipsa, communium parentem liberorum, per
 insidias interemisset. Vicit tamen gratiam me-
 riti, sceleris atrocitas: denuntiarique iussit,
 ut excederet castris; neu licentiæ habere exem-
 plar in Græcorum mores & mitia ingenia trans-
 ferret. Dabæ, Spitamenis cæde compertâ, Da-
 taphernem defectionis ejus participem, vin-
 ctum Alexandro seque dedunt. Ille, maximâ
 præsentium curarum parte liberatus, convertit
 animum ad vindicandas injurias eorum, quibus
 a prætoribus suis avarè ac superbè imperabatur.
 Ergo Phratapherni Hyrcaniam & Nardos cum
 Tapuris tradidit: mandavitque, ut Phrada-
 tem, cui succedebat, ad se r. in custodiam
 mitteret. Arsani Drancarum præfecto substitu-
 tus est Stasanor: Arsaces in Mediam missus,
 ut Oxydates inde discederet: Babylonia, mor-
 tuo Mazæo, Deditameni subiecta est.

XIV. His compositis, tertio mense ex hiber-
 nis movit exercitum: regionem, quæ Gabaza
 appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter
 præbuit: proximus ei, nondum quidem pro-
 cellosus & tristis, obscurior tamen pristino,
 non sine minis crescentis mali, præterit: ter-
 tio, ab omni parte cœli emicare fulgura; &
 nunc internitente luce, nunc condita, non

s Declarante.

dum.

s In custodia detinen-

u Dedit.

oculos modò *x* meantis exercitûs, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species visebatur: attonitisque auribus, stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat. Tum repente imber grandinem *y* incutiens torrentis modo effunditur. Ac primò quidem armis sui testi exceperant: sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus pcterant, nec ipsi *z* destinare, in quam regionem obverterent corpora: quum undique tempestatis violentia major, quàm vitabatur, occurreret. Ergo, ordinibus solutis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur: multique priùs metu, quàm labore defatigati, prostraverant humi corpora; quanquam *a* imbrem vis frigoris concreto gelu astrinxerat. Alii se stipitibus arborum admo-
verant: id plurimis & adminiculum & suffugium erat. *b* Nec fallebat ipsos morti locum eligere, quum immobiles vitalis calor linqueret: sed grata erat *c* pigritia corporum fitigatis; nec recusabant exstingui quiescendo. Quippe *d* non vehemens modò, sed etiam pertinax vix mali insistebat; lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, silvarum quoque umbra suppresserat.

XV. Rex, unus tanti mali patiens, circum-
ire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex turguriis fumum: hortarique ut proxima quæque *e* suffugia occuparent. Nec ulla res magis salutis

x Funtis.

y Secum trahens, im-
mittens, effunditur in-
star torrentis.

z Decernere.

a Vis frigoris astrin-
xerat & induraverat im-
brem, ita ut inde con-

crevisset glacies.

b Nec ignorabant se.

c Quies.

d Non tantùm violen-
tus, sed etiam diutur-
nus impetus procellæ du-
rabat.

e Refugia.

fuit, quàm quòd, multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deferere erubescabant. Ceterùm, efficacior in adversis necessitas, quàm ratio, frigoris remedium invenit: dolabris enim silvas sternere aggressi, passim acervos struesque accenderunt. *f* Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammæ agminibus relictum locum. Hic calor *g* stupentia membra commovit: paullatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios recta barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita, necessitas investigaverat: alios castra, quæ, in *h* humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitiâ, locaverunt. Mille militum atque lixarum calorumque *i* pestis illa consumsit. Memoriam proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viventibus, sed & inter se colloquentibus similes, esse conspectos; durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Fortè Macedo, *k* gregarius miles, seque & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, rex, quamquam ipse tunc maximè admoto igne refovebat artus, ex sella sua exsiluit; torpentemque militem, & vix competentem mentis, demtis armis, in sua sede jussit considerare. Ille diu nec ubi acquiesceret, nec a quo esset exceptus, agnovit: tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit, territus surgit: quem intuens Alexander, *Ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quàm Persæ sub rege vivaris? Illis enim in sella regis consedisse l capitale foret: tibi saluti fuit. Po-*

f Continuo, non interrupto.

g Torpentia.

h Loco.

i Illud frigus enecavit.

k E grege unus.

l Scelus luendum capitale.

stero die, convocatis amicis copiarumque ducibus, pronuntiari iussit ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum: & promisso fides exstitit. Nam Sysmithres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque & armenta: quæ distributa, pariter militem & damno & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relata a Sysmithre præfatus, sex dierum coctæ cibaria ferre milites iussit, Sacas petens. Totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Sysmithri dono dat.

XVI. Inde pervenit in regionem, cui Conortanus satrapes nobilis præerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille, imperio ei reddito, haud amplius quàm ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit: Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradidit. *m **** Barbarâ opulentia convivium, quo regem accipiebat, *n* instruxerat. Id quum multâ comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines iussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximiâ corporis specie, & o decore habitûs in barbaris raro. Quæ quanquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se; maximè regis, minùs jam cupiditatibus suis imperantis inter p obsequia Fortunæ, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanen comparari nulla poterat, haud alio animo quàm parentis adpexerat, tunc in amorem virgunculæ, si regiæ stirpi comparetur, ignobilis, ita effusus est, ut diceret, q *Ad stabiliendum regnum pertinere, Perjas & Macedo-*

m Hic pauca desunt.
n Præparaverat Oxartes facer Roxanes.
o Et naturæ elegantia

inter barbaros insuetâ.
p Favores.
q Ad imperium firmandum necessarium esse.

nes connubio jungi : hoc uno modo & pudorem
viētis , & superbiam victoribus detrahi posse.
Achillem quoque , a quo genus ipse deduceret ,
cum *captiva* & *coisse* : s ne inferri nefas arbitra-
rentur , ita matrimonii jure velle jungi. Inspe-
 rato gaudio lætus pater sermonem e us & excepit:
 & rex medio cupiditatis ardore jussit afferri pa-
 trio more panem. Hoc erat apud Macedones
 sanctissimum u coeuntium pignus : quem divi-
 sum gladio uterque & libabat. Credo eos , qui
 gentis mores condiderunt , parco & parabili vi-
 ctu ostendere voluisse y jungentibus opes , quan-
 tulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asiæ
 & Europæ z introductam inter convivales ludos
 matrimonio sibi adjunxit : e captiva geniturus ,
 qui victoribus imperaret. Pudebat amicos a su-
 per vinum & epulas socerum ex deditis esse ele-
 ctum : sed post Cliti cædem libertate sublata ,
 vultu , qui maximè servit , assentiebantur.

XVII. Ceterum Indiam , & inde Oceanum ,
 petiturus , ne quid a tergo , quod destinata im-
 pedire posset , moveretur ; ex omnibus provin-
 ciis triginta millia juniorum legi jussit , & ad
 se armata perducere : obsides simul habiturus , &
 milites. Craterum autem ad persequendos Hau-
 stanem & Catenem , qui ab ipso defecerant ,
 misit : quorum Haustanes captus est : Catenes
 in prælio occisus. Polysperchon quoque regio-
 nem , quæ *Bubacene* appellatur , in ditionem
 redegit. Itaque , omnibus compositis , cogita-

r Connubio junctum
 fuisse.

s Ac ne æstimarent
 in mores eorum & jura
 inferri aliquid illicitum ,
 se eodem modo , quo
 Achillem , velle contra-
 here matrimonium : non
 vim afferre labantæ.

z Audivit.

u Contrahentium ma-
 trimonium.

x Degustabat.

y Illis qui fortunas
 consociabant per matri-
 monium.

z Virginem.

a Inter.

tionem in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur non auro modò, sed gemmis quoque margaritisque, ad luxum magis quàm ad magnificentiam, exulta. Clypei militares auro & ebore fulgere dicebantur. Itaque *b* necubi vinceretur, quum ceteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit; loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. Centum & viginti millia armatorum erant; quæ regem ad id bellum sequebantur. Jamque omnibus præparatis, ratus quod olim pravâ mente conceperat, tunc esse maturum: quonam modo cœlestes honores usurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat; tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum Macedonas, venerabundos ipsum, salutare prosternebant humi corpora iussit. Non deerat talia concupiscenti perniciofa *c* adulatio, perpetuum malum regum, quorum *d* opes sæpius assentatio, quàm hostis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa (nemo enim illorum quicquam ex patrio more labare sustinuit) sed Græcorum, qui professionem honestarum artium malis corruperant moribus.

XVIII. Agis quidam Argivus, pessimorum carminum *e* post Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo: hic quidem non ingenii solùm, sed etiam nationis vitio adulator: & cetera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum ducibus a rege præferebantur, hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemque & Patrem Liberum, & cum Polluce Castorem *f* novo numini cessuros esse jacta-

b Ne qua in re superaretur.

c Adulatorum turba.

d Potentiam.

e Si Chœrilum excipias.

f Alexandro novo Deo locum facturos.

bat.

bat. Igitur facto die omni opulentia convivium exornari jubet: cui non Macedones modò, & Græci principes amicorum, sed etiam barbari nobiles adhiberentur. Cum quibus quum discubisset rex, paulisper epulatus convivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum admiratione laudum ejus instituit: merita deinde g perconsuit, quibus uno modo referri gratia posset, si quem intelligerent Deum esse, confiterentur; exigua turis impensa tanta beneficia h pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere; majestatem enim i imperii salutis esse tutelam. Nec Herculem quidem & Patrem Liberum prius k dicatos deos, quam vicissent secum viventium invidiam: tantumdem quoque posteros credere, l quantum præsens ætas spondisset. Quòd si ceteri dubitent, semetipsum, quum rex iniisset convivium, prostraturum humi corpus: debere idem facere ceteros; & in primis sapientia præditos: ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum.

XIX. Haud m perplexè in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri & prompta n libertas invisa erat regi; quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium inoraretur. Is tum, silentio facto, unum illum intuentibus ceteris: Si rex, inquit, sermoni tuo adfuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest,

g Numeravit.

h Remuneratur.

i Imperantis regis.

k Consecratos, & in
Deorum numerum ad
adscriptos.

l Quantum de aliquo
eiusdem temporis homi-
nes confirmassent.

m Non obscure.

n Loquendi.

ego tibi pro illo respondeo : **NULLUM** esse eundem & diuturnum & o præcocem fructum ; cælestesque honores non dare te regi , sed auferre. Intervallo enim opus est , ut credatur deus , semperque hanc p gratiam magnis viris posteris reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor regi ; ut vita diuturna sit , & æterna majestas. Hominem consequitur aliquando , nunquam comitatur divinitas. Herculem modò & Patrem Liberum , consecratæ immortalitatis exempla , referebas. Credisne illos unius convivii decreto deus factos ? Prius ab oculis mortalium amolita natura est , quàm in cælum fama perveheret. Scilicet ego & tu , Cleo , deos facimus : a vobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est rex ? potentiam tuam experiri libet : fac aliquem regem , si Deum potes facere : facilius est imperium dare , quàm cælum. q Dii propitii si. e invidia , quæ Cleo dixit , audierint ; eodemque cursu , quo fluxere res , ire patiantur : nostris moribus velint nos esse contentos. Non t pullet patriæ : nec deidero , ad quem modum rex mihi colendus sit , a victis discere : quos quidem **VICTORES** esse confiteor , si ab illis leges , quæ vivamus , accipimus.

XX. s Aquis auribus Callisthenes veluti vindex publicæ libertatis audiebatur : expresserat non assensionem modò , sed etiam vocem seniorum præcipuè , quibus gravis e at inveterati moris externa mutatio. Nec quicquam eorum , quæ invicem iactata erant , rex ignorabat quum post aulam , quæ lectos obduxerat , staret. Igitur ad Agin & Cleonem misit , ut , sermone finito , barbaros tantum , quum

* o Præmaturum.

p pceptorum ab illis
Beneficiorum.

q Unam faventes dii

sine ira audierint , &c.

r Me.

s Faventibus.

intraſſet, procumbere ſuo more paterentur : & paullo poſt, quaſi potiora quadam egilſet, convivium repetit. Quem venerantibus Perſis, Polysperchon qui r cubabat ſuper regem, unum ex iis mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius u id qua-
reret ad terram : elicuitque iram Alexandri, quam x olim animo capere non poterat. Itaque rex, *Tu autem, inquit, non veneraleris me ? An tibi uni digni videmur eſſe ludibrio ?* Ille, *Nec regem ludibrio, nec ſe contemptu dignum eſſe*, reſpondit. Tum detractum cum lecto rex præcipitat in terram : & quum is pronus cor-
uiſſet ; *Videſne, inquit, idem re ſeciſſe, quod in alio paullo ante ridebas ?* Et, tradi eo in
cuthodiam juſſo, y convivium ſolvit. Polysper-
chonti quidem, poſtea caſtigato diu, ignovit ;
in Calliſthenem, olim contumaciæ ſuſpectum,
pervicacioris iræ fuit : cujus explendæ matura
obvenit occaſio.

XXI. Mos erat, ut ſupra dictum eſt, prin-
cipibus Macedonum adules regibus tradere,
ad munia haud multum ſervilibus miniſteriis
abhorrentia. z Excubabant, ſervatis noctium
vicibus, proximi ſeribus ædis, in qua rex a ac-
quieſcebat : per hos pallices introducebantur
alio aditu, quàm quem armati b obſidebant.
Iidem acceptos ab agafonibus equos, quum rex
adſcenſurus eſſet, admovebant, comitabantur-
que, & venantem, & in præliis : omnibus arti-
bus ſtudioſum liberalium exculſi. Præcipuus
honor habebatur, quòd licebat ſidentibus veſci
cum rege : caſtigandi verberibus nullius po-
teſtas præter ipſum. Hæc colons velut ſemina-

z Menſæ accumbebat.

u Eo terram percutie-
ret.

x Jamdill.

y Convivium dimiſit.

z Vigilat art.

a Dormiebat.

b Servabant.

rium ducum præfectorumque apud Macedonas fuit: hinc habuere posteri reges, quorum stirpi post multas ætates Romani c opes ademerunt. Igitur Hermolaus, puer nobilis ex regia cohorte, quum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, iussu ejus verberibus affectus est: quam ignominiam ægre ferens, deflare apud Sostratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Sostratus, amore ejus ardens. Qui quum laceratum corpus, d in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam regi infestus; juvenem suâ sponte jam motum datâ fide acceptâque pertulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exsecuti sunt: quippe solerter legunt, quos in societatem sceleris e adsciscerent: Nicostratum, Antipatrum, Asclepiodorumque, & Philotam placuit assumi per hos adjecti sunt Anticles, Elaptonius & Epimenes.

XXII. Ceterum agenda rei haud sanè facilis patebat via: opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus f consilii impedirentur: fortè autem alius aliâ nocte excubabat. Itaque in permutandis g stationum vicibus, æteroque apparatu exsequendæ rei triginta & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, quâ conjurati excubare debebant: mutuâ fide lati, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus spesve mutaverat: tanta omnibus vel in regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent, sed fortuna ipsius simulque epulantium h comitas provexit omnes ad lar-

c Potentiam, regnum.

d Quid maxime ama-

sumerent.

f Ignaris.

g Excubiarum.

h Hilaritas.

gius vinum : ludi etiam convivales extrahere tempus : nunc lætis conjuratis, quod sopitum aggressuri essent : nunc sollicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem oportebat primâ luce succedere : ipsorum post septem dies rediturâ vice : nec sperare poterant in illud tempus omnibus duraturam fidem. Ceterum, quum jam lux i appeteret, & convivium solvitur, & conjurati exceperunt regem : læti occasionem exsequendi sceleris & adnotam : quum mulier l attonitæ, ut creditum est, mentis, m conversari in regia solita, n quia instinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modò abeunti, sed etiam semet objecit vultuque & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium monuit. Et ille o per ludum, bene deos suadere respondit : revocatisque amicis, in horam diei ferme secundam convivii tempus extraxit.

XXIII. Jam alii ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubaturi : adhuc tamen conjurati stabant, vice officii sui expletâ : adeo pertinax spes est quam humanæ mentes devoraverunt. Rex benigniùs quàm aliàs alloquutus, discedere eos ad curanda corpora, quoniam totâ nocte perstitissent, jubet. Data sunt singulis quinquaginta sestertia ; collaudatique, quod etiam aliis traditâ vice, excubare perseverassent. Illi tantâ spe destituti domos abeunt. Et ceteri quidem expectabant stationis suæ noctem : Epimenes, sive comitate regis, quâ ipsum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, sive quia cæptis deos obstare credebat ; fratri suo Eurylocho, quem

i Appropinquaret.

& Datam.

l Turbatæ, furore divino afflatæ.

m Versari.

n Quia Deorum impulsu vaticinari putabatur.

o Ludendo, r cers

M iij

1883

iii

antea expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philetæ supplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in regiam pervenit; excitatisque custodibus corporis, p ad salutem regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus quo venerant, & vultus haud sanè securi animi index, & mœstitia e duobus alterius, Ptolemæum ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen, excitaverunt. Itaque, apertis foribus, & lumine ill to, sopitum mero ac somno excitant regem. Ille, paulatim mente collectâ, quid q afferent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, r Non ex toto domum suam averfari deos dixit, quia frater ipsius, quanquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & t per se porissimum u profiteretur indicium: in eam ipsam noctem, quæ deceleret, insidias comparatas fuisse: auctores scelesti consilii esse, quos minimè crederet rex. Tum Epimenes cuncta ordine, consciorumque nomina exponit.

XXIV. Callisthenem, non ut participem facinoris, nominatum esse constabat; sed solitum puerorum sermonibus vituperantium criminantiumque regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, quum Hermolaüs apud eum quoque verberatum se a rege quereretur, dixisse Callisthenem; Meminisse debere eos jam viros esse; idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi corporisque sopore discusso, quum tanti peri-

p Ad regis caput spectare quæ nuntiabat.

q Nuntiarent.

r Non penitus familiæ suæ incensos esse deos.

s Eum pœniteret.

t Ipsam, qui loquebatur, Eurylochum.

u Aperiret conjurationem.

culi, quod evaserat, imago oculis oberraret: Eurylochem quinquaginta talentis & cujusdam Tyridatis opulenti bonis donat protinus; fratremque, antequàm pro salute ejus precaretur, & restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, vinctos asservari jubet: quibus in regiam adductis, toto die & nocte proximâ, mero ac vigiliis gravis, acquievit. y Postero autem frequens concilium adhibuit, cui patres propinquire eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent reos. Rex introduci conjuratos præter Callisthenem jussit: atque quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis, eos ipse rex, & quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat.

XXV. Stupentibus ceteris, Hermolaüs; Nos verò, inquit, quoniam, quasi nescias, quæris occidendi te consilium iniurimus, quia non ut ingenuis imperare cæpisti, sed quasi in a mancipia dominaris. Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis, parricidam etiam parentis sui clamitans esse, consurgit; ad os manu objectâ, b scelere & malis insanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magistro didicisset Callisthene: & Hermolaüs; Utor, inquit, beneficio tuo, & dico quæ nostris malis didici. Quot pars Macedonum servitiæ tuæ superest? quotusque non e vilissimo sanguine? Attalus &

* Ei reddidit.

y Die.

z Quam ob culpam suam.

a Servos.

b Quem cogitatum scelus, & cruciatus ei inferendi insanum reddebant.

Philotas, & Parmenio, & Lyncestes Alexander, & Clitus, quantum ad hostes pertinet, vivunt, stant in acie, te clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit: alius **c** ne simplici quidem morte defunctus est: duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio, indicta causa, trucidatus est, per quem Attalum occideras. Invicem enim miserorum uteris manibus ad experenda supplicia: & quos paullo ante ministros cedis habuisti, subito ab aliis jubes trucidari. Obstreperunt subinde cuncti Hermolao: pater super eum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset a rege: quippe Hermolao dicere jussit, petiitque ut **d** causas supplicii augentem patienter audirent.

XXVI. Aegre ergo coercitis, rursus Hermolao, Quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum **e** agere permittis! at vox Callisthenis carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confessi audiuntur? nempe quia **LIBERAM** vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum secisse contendo: sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitarunt: nemo est, qui conscius fuisse nobis Callisthenem dicat; & cum morti olim destinatus sit a justissimo & patientissimo rege. Hæc ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuo & sordido abuteris sanguine? at tibi triginta milia mulorum captivum aurum vehunt, cum

c Non unâ morte perit, sed multiplicitate propter tormenta.

d Illum temerario sermone augentem causas

propter quas supplicio afficeretur.

e Causam agere.

f Quamvis, licet.

milites nihil domum præter g^g gratuitas cicatrices relaturi sint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & novo more victores sub jugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo non Macedonum regem occidere volumus, & te transfugam belli jure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi h^h ponere, venerarique te ut deum. Tu Philippum patrem averfariis, & si quis deorum i ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem si emendari potes, multum mihi debes: ex me enim scire cæpisti quod ingenui homines ferre non possunt. De cetero, parce h^h his: quorum orbam jeneclutem suppliciis ne oneraveris. l Nos jube duci, ut quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaüs.

XXVII. At rex Quam falsa sint, inquit, quæ iste tradita a m m^m magistro suo dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non solum ipse, audiretis, expressi; non imprudens, quum permissem huic latroni dicere, usurum eum rabie, quâ compulsus est, ut me, quem parentis loco colere debet, veller occidere. Nuper quum procacius se in venatione gessisset; more patrio, & ab antiquissimis Macedoniæ regibus usurpato eum castigari jussi. Hoc & oportet fieri, & ferunt a tutoribus pupilli, a maritis uxores: jer-

g Pro quibus nulla præmia concessa sunt.

h Flectere.

i Jove major.

h His parentibus nobis.

i Impera nos trahi ad

supplicium

m Callisthene.

nl v

vis quoque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Ille est sævitia in ipsum mea, quam impij cæde voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quàm mitis sim, non ignoratis; & commemorare supervacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, quum eadem ipse meruerit, minimè hercule admiror: nam quum Parmenionem & Philotam laudat, suæ servit causæ. Lyncesten verò Alexandrum bis insidiatum capiti meo a duobus indicibus liberavi: rursus convictum, per biennium tamen n distuli; donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum, antequàm rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clitus utinam non coegisset me sibi irasci; cujus temerariam linguam probra dicentem mihi & vobis, diutius tuli, quàm ille eadem me dicentem tulisset. REGUM ducumque clementia, non in ipsorum modò, sed etiam in illorum, qui parent, ingeniis o sita est. p Obsequio mitigantur imperia: ubi verò reverentia excessit amicitis & summa imis confundimus; vi opus est, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer istam crudelitatem mihi objecisse, qui avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum q excitare, ne invidiam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum aspiciite: qui paullò antè nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis; mensas auro onerant; greges servorum ducunt; spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Persæ, quos vicimus, in magno honore sunt apud me. Equidem moderationis nostræ certissimum indicium est, quod ne vicis quidem superbè impero. Veni enim in Asiam, non

n Punire.

o Posita est, pendet

p Eor m qui parent
q Appellare.

ab...

ut funditus ererterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum solitudinem facerem: sed UT ILLOS quoque quos bello juberissem, victoriae meae non peniteret. Itaque militant vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe habiti rebellassent. NON EST diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia: horum fides stabile & æternum faciet imperium. Et sanè plus habemus, quam capimus: insatiabilis autem avaritiæ est, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Verumtamen eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus esse video, quæ non erubescamus imitari: NEC ALITER tantum imperium aptè regi potest, quam ut quædam & tradamus illis, & ab iisdem discamus. Illud pænè dignum risu fuit, quod Hermolaüs postulabat a me, ut & arerserem Jovem, cujus oraculo agnoscor. An etiam quid dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Iudi quoque deum esse me credant! FAMA enim bella constant; sæpe etiam, quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. & An me luxuriæ indulgentem putatis arma vestra auro argentoque adornasse? Assuetis nihil vilius hac videre materia, volui ostendere, Macedonas invictos ceteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia & humilia expectantium capiam; & docebo nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse. Quam gloriam tu, par-

r Transfero.

s An creditis me, ut

s Ut Jovem, qui me luxum fovet, oraculo
oraculo filium agnoscit, se, &c.
abnegarem patrem.

ricida, intercipere voluisti: & Miceionas, rege a lenio, devictis genibus delere. At nunc mones me, ut vestris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos scire quid de his statuissem, quò tristiciores periretis, si qua vobis parentum memoria & cura est: sed olim istum morem, occidendi cum scelestis insones propinquos parentesque, ut solvi: & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio cur pro luci velis: ut coram his probra, quæ modò in me jeci, modò & auditi, illius quoque ore referantur. Quidem, si Maceo esset, tecum introduxisse, dignissimum te discipulo magistrum: y nunc Olynthio non idem juris est. Post hæc concilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi & ut fidem suam sævitiâ regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque interit, initi consilii in caput regis innoxius; sed haud quaquam aulae & assentionis a commodatus ingenio. Itaque nullius cædes maiorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam; quod præditum optimis moribus artibusque, a quo revocatus ad vitam erat, quam, interfecto Clito, mori perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam torserit, indictâ quidem causâ: crudelitatem fera poenitentia consequuta est.

XXVIII. Sed ne otium ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam *b* movit; semper bello quàm post victoriam clarior. India tota ferme spectat Orientem; *c* minùs in latitudinem,

u Sustuli.

x A Callisthene.

y Sed cum sit Olynthius, non idem illi jus est.

regi ostenderent crudelitatem *in rebus.*

a Aptus.

b Cassia.

c Minus lata, quàm

Ut suam fidelitatem longa.

quàm d rectâ regione, spatiosa. Quæ Austrum
aspiciunt, in altius terræ fastigium excedunt;
plana sunt cetera, multæque inclytis amnibus
Caucaso monte ortis, placidum per campos
iter præbent. Indus gelidior est quàm ceteri:
aquas vehit a colore maris haud multum ab-
horrentes. Ganges amnis ab ortu eximius, ad
meridianam regionem decurrit, & magnorum
montium juga recto alveo stringit. Inde cum
objectæ rupes inclinant ad Orientem: utque
e Rubro mari accipitur, findens ripas, multas
arbores cum magna soli parte exorbet saxis
quoque impeditus crebrò reverberatur. Ubi
mollius solum reperit, f stagnat, insulasque
molitur. Acesines cum aget. Ganges decur-
surum in mare intercipit; magnoque motu
amnis uterque colliditur: quippe Ganges g aspe-
rum os influenti obicit; nec repercussæ aquæ
cedunt. Dyardenes minùs celebris auditu est,
quia per ultimam Indiæ currit: ceterùm non cro-
codilos molò, uti Nilus sed etiam delphines,
ignotasque aliis gentibus belluas, alit. Ery-
manthus crebris flexibus subinde curvatus, h ab
accolis rigentibus carpitur: ea causa est, cur
tenues reliquias, am sine nomine in mare emittat.
Multis præter hos amnibus tota regio dividitur,
sed ignobilibus, quia i non adeo interfluunt.

XXIX. Ceterùm, quæ propiora sunt mari,
aquilones maximè deruunt: ii cohibiti iugis
montium, ad interiora non penetrant; k ita
alendis frugibus mitia. Sed adeò in illa plaga

d In longum porrectâ.

e Oceano meridionali.

f In stagni morem quies-
cit, ibique insulas effi-
cit.

g Asperum montium.

h Dividitur in plures

alveos ab incolis, ut
campos irrigent.

i Non tantum spatii
percurrunt in India.

k Inde fit ut nutrien-
dis frugibus sint oppor-
tuna.

mundus statas temporum vices mutat, ut quum alia fervore solis exæstuant, Indian nives obruant: rursusque ubi cetera rigent, illic intolerandus æstus existit: *l* nec cur, ulli se naturæ causæ ingessit. Mare certè quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab Erythra rege iriditum est nomen: *m* propter quod ignari rubare aquas credunt. Terra lini ferax, inde plerisque sunt vestes. *n* Libri arborum teneri, haud secus quàm chartæ, literarum notas capiunt: aves ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt: animalia inusitata ceteris gentibus, nisi inuenta. Eadem terra & rhinocerotis alit, non generat. Elephantorum major est vis, quàm quos in Africa dominant; & viribus magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt; quæ leni modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare litoribus infundit: neque alia illis major opulentiae causa est: utique postquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes. Quippe æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos locorum quoque situs format. Corpora usque pedes o carbasso velant: soleis pedes, capita linteis vinciunt: lapilli ex auribus pendent; brachia quoque & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius, quàm tondent: mentum semper intonsum est: reliquam oris cutem ad speciem levitatis exequant.

XXX. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium

l Nec quiquam se obtulit ratio quare id ita fiat.

Quia vox Græca Ery;
aut Erythrus, idem

significat quod Latine, Ruber.

n Cortices.

o Lino. Tunicis e lino.

vitia. Quum rex se in publico conspici patitur, turibula argentea ministri ferunt; totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aureâ lecticâ margaritis circumpendentibus recubat: p distincta sunt auro & purpurâ carbasa, quæ indutus est: lecticam sequuntur armati, corporisque custodes inter quos ramis aves pendent, q quas cantu feriis rebus obstreperare docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro calata percurrit: aviumque, quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies opera r distinguunt. Regia adcuntibus patet, quum capillum pectit atque ornat: tunc iura popularibus reddit. Dentis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatûs maximus labor est, inclusa s vivario animalia inter vota cantusque pellicum figere. Binum cubitorum sagittæ sunt, quas emittunt maiore nixu quàm effectu: quippe telum, cuius in levitate vis omnis est, r inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit; longior ubi expeditio est, elephantî vehunt currum; & tantarum belluarum corpora tota contegunt u auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur: separatam a reginæ ordine agmen est, æquæque luxuriâ. Femine epulas parant: ab iisdem vinum ministratur; cuius omnibus Indis largus est usus. Regem mero somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine nocturnum invocantes deos.

XXXI. Quis credit inter hæc vitia curam esse sapientiæ? Unum agreste & x horridum

p Intexta, ornata.

q Quas sic instituerunt, ut seria negotia suo concentu interpellent.

r Vestim exornant.

s Vivarium locus est in

quo vivæ feræ detinentur.

t Inutili.

u Auris phaleris.

x Asperum hominum genus.

genus est, quos Sapientes vocant: apud hos occupare fati diem, pulchrum; & vivos se cremari jubent y quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est: expectatam mortem pro dedecore vitæ habent: z nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur: inquinari putant ignem, nisi qui a spirantes recipit. Illi qui in urbibus, b publicis moribus, degunt, siderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere, c nec quemquam admoveere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripscrunt dies: d anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora; non ut plerique, quum orbem fides implevit, sed quum se curvare cœpit in cornua. Et idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum e haud sanè operæ pretium videbatur.

XXXII. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso gentium suarum reguli occurrerunt, imperata facturi: illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse f memorantes. patrem Liberum atque Herculem sanã cognitos esse; ipsum coram adesse cernique. Rex benignè exceptos sequi iussit, iisdem itinerum ducibus usus. Ceterum, quum amplius nemo occurreret, Hephestionem & Perdiccam cum copia-

y Supple ii.

z Nullo exsequiarum honore decorantur eorum cadavera, qui senio mortui sunt.

a Vivos accipit. comburendos.

b Secundum publicos

mores vivunt.

c Doctè.

d Anni spatium plenum est, & tantum, quantum apud nos.

e Non dignum cui opera impendatur.

f Dicentes.

rum parte præmisit ad subigendos, qui aver-
sarentur imperium, jussitque ad flumen Indum
procedere, & navigia facere, queis in ulteriora
transportari posset exercitus. Illi, quia plura
flumina superanda erant, g sic junxere naves,
ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque con-
jungi. Post se Cratero cum phalange jussu se-
qui, equitatum ac levem armaturam eduxit:
eosque, qui occurrerant, levi prælio in urbem
proximam compulit. Jam supervenerat Cra-
terus. Itaque ut principio terrorem incuteret
genti nondum arma Macedonum expertæ, præ-
cepit ne cui parceretur: munimentis urbis,
quam obsidebat, incensis. Ceterum, dum ob-
equitabat mœnibus, sagittâ ictus est. Cepit
tamen oppidum, & omnibus incolis ejus tru-
cidatis, etiam in tecta sævitum est. Inde, do-
mitâ ignobili gente, ad Nysam urbem perve-
nit. Fortè castris ante mœnia ipsa in silvestri
loco positis, nocturnum frigus vehementius,
quàm aliàs, h horrore corpora affecit, oppor-
tunumque remedium ignis oblatum est. Castis
quippe silvis flammam excitaverunt: quæ lignis
alita oppidanorum sepulcra i comprehendit.
Vetustâ cedro facta erant, conceptumque ignem
latè sudere; donec omnia solo æquata sunt. Et
ex urbe primùm canum latratus, deinde etiam
hominum fremitus auditus est. Tum & oppi-
dani hostem, & Macedones * ipsos ad urbem
venisse cognoscunt.

XXXIII. Jamque rex eduxerat copias, &
mœnia obsidebat, quum k hostium, qui discrimen
tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo
deditionem, aliis pugnam experiri placebat:

g Sic struxere, ut sin-
gulæ earum partes ab in-
vicem dissolutæ & dis-
junctæ....

h Tremore.

i Quæ procul oppido
erant. * Sc.

k Si ex hostibus No-

quorum dubitatione compertâ, circumfideri tantum eos, & abstineri cædibus iussit; tandemque obsidionis malis fatigati dedidère se. A Libero patre conditos se esse dicebant, & vera hæc origo erat. Sita urbs est sub radicibus montis, quem *l Meron* incolæ appellant: inde Græci mentiendi traxère licentiam, Jovis femine Liberum patrem esse celatum. Rex situ montisognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis com meatibus, verticem ejus adscendit. Multa hedera vitisque toto gignitur monte: multe perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii salubresque succi sunt, suâ sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri baccæque & multa in illis rupibus agrestis est silva. Credo equidem non divino instinctu, sed *m* lasciviâ esse provectos, ut passim hedere ac vitium folia decerperent; redimitique fronde, toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præsidem nemoris ejus deum adorantium, juga montis collesque resonabant; quum orta licentia a paucis, ut ferè fit, in omnes se repente vulgasset. Quippe, velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostraverant corpora. Et rex, *n* fortuitum licentiam non averfatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies *o* Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quàm virtutis, esse beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & sopitos mero, aggredi ausus est hostis: haud secus

sæpius qui pugnam experiri voluerant.

l Quæ vox significat semur.

m Gestiente animi iactantia, cò deductos.

n Casu inchoatam bacchationem non damnans.

o Bacchi sacris operam dantem, ejusque festacelerantem sustinuit.

bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quàm si præliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes, temulentos commessantesque, protexit.

XXXIV. Hinc ad regionem, quæ *Dadala* vocatur, perventum est. Deseruerant incolæ sedes, & in avios silvestresque montes confugerant. Ergo *Acadera* transit, æquè vasta & destituta incolentium fugâ. Itaque p rationem belli necessitas mutavit; divisi enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit; q oppressaque, & qui expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. *Ptolemæus* plurimas urbes, *Alexander* maximas cepit; rursusque, quas r distribuerat, copias junxit. Superato deinde *Choaspe* amne, *Cænon* in obsidione urbis opulentæ *Beziram* incolæ vocant) reliquit: ipse ad *Mazagas* venit. Nuper *Assacano*, cuius regnum fuerat, demortuo, regioni urbi-que præerat mater eius *Cleophis*. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam quæ spectat Orientem, cingitur amne s torrenti, qui præruptis utrimque ripis aditum ad urbem impedit: ab Occidente, & a Meridie velut de industria rupes præaltas t admolita natura est: infra quas cavernæ & voragines longâ vetustate in altum cavatæ jacent; quæque desinunt, fossa ingentis operis objecta est. Quinque & triginta stadia murus urbis complectitur; cuius inferiora saxo, superiora u crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis x incum-

p Belli gerendi modum ut mutaret, fecit necessitas.

q Oppressique sunt qui relictis sedibus fugerant. & qui...

r Diviserat.

s Rapido.

t Admovit.

u Non cocto.

x Inniteretur.

beret, simulque terra humore diluta; ne tamen universa consideret, impositæ erant trabes validæ, quibus *y* injecta tabulata muros & tangebant, & pervios fecerant.

XXXV. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consiliique incertum (quia nec cavernas nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admoveere) quidam e muro sagittâ percussit. Fortè in suram incidit telum cujus spiculo evulso, admoveri equum iussit, quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud segniùs destinata exsequebatur. Ceterùm quum crus saucium penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur: *Se quidem Jovis filium dici, sed corporis ægri & vitia sentire.* Non tamen antè se recepit in castra, quàm cuncta prospexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alii extra urbem recta demoliebantur, ingentemque *a* vim materiæ faciendo aggeri detrahebant: alii magnarum arborum stipites *b* cumulis, ac moles saxorum in cavernas dejiciebant. Jamque agger æquaverat summæ fistigium terræ: itaque turres erigebantur, quæ opera, ingenti militum ardore, intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda rex, nondum obductâ vulneri cicatrice, processit; laudatisque militibus, admoveri machinas iussit: e quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Præcipuè *c* rudes talium operum terrebant mobiles turres; tantasque moles nullâ ope, quæ cerneretur, adductas, deorum numine agi credebant: pila quoque *d* muralia, & excussas tor-

y Imposita.

x Incommoda, mala.

a Copiam.

b Cumulatim, conservatim.

c Ignaros.

d Quæ in murorum

mentis prægraves hastas, negabant convenire mortalibus. Itaque, desperatâ urbis tutelâ, concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad regem descenderunt, veniam petitori. Quâ impetratâ, regina cum magno nobilium feminarum grege, aureis pateris vina e libantium, processit. Ipsa, genibus regis parvo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinæ fortunæ impetravit decus: quippe appellata regina est: & credidère quidam, plus formæ, quàm miserationi datum. Puero quoque certè post-eà ex ea *f* utcumque genito, *Alexandro* fuit nomen.

XXXVI. Hinc Polysperchon, ad urbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra munimenta compulso sequutus, urbem in ditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta a *g* suis venere in regis potestatem: quorum incolæ armati petram h *Aornon* nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræque motu coactum absistere fama vulgaverat. i Inopem consilii Alexandrum, qui undique præceps & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit: & si pretium operæ esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander: &, altero ex juvenibus obside retento, ipsum ad exsequenda, quæ l obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus, scriba regis. Hos enim circum-

propugnatores vibrabantur.

e Offerentium.

f Sive ex Alexandro verè, sive simulatè & ex alio.

g Civibus.

h Id est, avibus inaccessum.

i Incertum quodnam consilium caperet.

k Si mercedem laboris acciperet.

l Promiserat ultro:

itu, quo fallerent hostem, in summum jugum placebat evadere. Petra, non ut pleræque, modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit; sed in metæ maximè modum erecta est: cujus ima spatiosiora sunt, altior in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Radices ejus Indus amnis subit, præaltus utrimque asperis ripis: ab altera parte voragines etuvienque præruptæ sunt. Nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. *m* Ad manum sylva erat, quam rex ita cædi jussit, ut nudi stipites jacerentur: quippe rami fronde vestiti impedissent *n* ferentes. Ipse primus truncam arborem jecit, clamorque exercitus index alacritatis sequutus est: nullo detrectante munus *o* quod rex occupasset.

XXXVII. Intra septimum diem cavernas expleverant; quum rex sagittarios & Agrianos jubet per ardua niti: juvenesque promptissimos ex sua cohorte triginti delegit. Duces his dati sunt Charus & Alexander, quem rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primò, quia tam manifestum periculum erat, ipsum regem discrimen subire non placuit: sed ut signum tubæ datum est, vir audaciæ promptæ conversus ad corporis custodes, sequi se jubet; primusque invadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum sublitit: reliquisque *p* stationibus, suâ sponte regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex prærupta rupe lapsos amnis præterfluens haussit: triste spectaculum etiam non periclitantibus. Quum verò alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur; in metum misericordiâ versâ, non extinctos, sed

m Masilus obvia.

n Macedones.

o Quod rex

omnium impleverat.

p Locis in quibus sta-

bant armati.

semetipfos deflebant. Et jam cò perventum erat, unde sine perniciè, nisi victores, redire non possent: ingentia saxa in q subeuntes provolventibus barbaris; queis perculsi, instabili & lubrico gradu, præcipites recidebant. r Evaferant tamen Alexander & Charus, quos cum triginta delectis præmiserat rex; & jam pugnare cominus cœperant: sed quum s supernè tela barbari ingererent; sæpius ipsi feriebantur, quàm vulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui, & promissi memor, dum acrius quàm cautiùs dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem conspexit, ruere in hostem, omnium præter ultionem immemor, cœpit; multosque hastâ, quosdam gladio, interemit. Sed quum tot unum r incescerent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus quàm par erat promptissimorum juvenum ceterorumque militum interitu commotus rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quòd sensim & intrepidi se receperunt: & barbari hostem depulisse contenti, non institère cedentibus.

XXXVIII. Ceterùm, Alexander quum statuisset desistere incepto, quippe nulla spes potiundæ petrae offerebatur; tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera u obsideri jussit, & turres admoveri, & fatigatis alios succedere. Cujus pertinaciâ cognitâ, Indi per biduum quidem ac duas noctes, cum ostentatione non fiduciæ modò, sed etiam victoriæ, epulari sunt, tympana suo more pulsantes: tertiâ verò nocte tympanorum quidem strepites desierat audiri: ceterùm ex totâ petra faeces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior esset ipsis fuga, ob-

q Ascendentes.

r Adcenderant in al-

tum.

s Desuper.

r Aggredientur.

u Occupari.

scura nocte per invia saxa cursuris. Rex Balacro, qui specularetur, præmisso, cognoscit Petram fugâ Indorum esse desertam. Tum dato signo, ut universi conclamarent, incompositè fugientibus metum incussit: multique, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa, perque invias cotes præcipitati & occiderunt: plures, aliquâ membrorum parte y mulcati, & ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quàm hostium victor, a tamen magnæ victoriæ sacrificiis & cultu diis satisfecit. Aræ in petra locatæ sunt Minervæ Victoriæque. Ducibus itineris, quos b subire jusserrat leviter armatos, etsi promissis minora præstiterant, pretium cum fide redditum est. Petræ regionisque ei adjunctæ Sisocostor tutela permissa.

XXXIX. Inde processit Embolima: & quam angustias itineris c obtuleri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam, comperisset: gravius agmen exercitus Cæno ducendum modicis itineribus tradidit: ipse prægressus cum funditore ac sagittario, deturbatis, qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indi, sive odio ducis, sive gratiam victoris regis d inituri, Erycem fugientem interemerunt, caputque ejus atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille factio impunitatem dedit; e honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit; omniaque, ut præceperat, ad traji-

x Perierunt.

y Quasi privati.

x Ab iis qui illæsi erant, re-leti sunt.

a Quasi pro ingenti victoria diis victimas & honorem rependit.

b Adicendere in Petram.

c Occupari.

d Ut inirent, sibi conciliarent.

e Nullo eos affectu præmio, ne m-li exempli facilius probare videretur.

ciendum

ciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum: permissoque ut regnaret, non tamen jus datum usurpare sustinuit. Is benignè quidem exceperat Hephæstionem, gratuitum frumentum copiis ejus admensus non tamen ei occurrerat, ne f fidem ullius nisi regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est: elephantum quoque, per modica intervalla militum agmini immixti, procul g castellorum fecerant speciem.

XL. Ac primò Alexander non socium, sed hostem adventare credebatur. Jamque & ipse arma milites capere, & equites discedere in cornua jusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, jussis subsistere ceteris, ipse concitat equum quo vehebatur: idem Alexander quoque fecit: sive hostis, sive amicus occurreret, vel suâ virtute, vel illius fide tutus. h Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: ceterum sine interprete non poterat i conseri sermo. Itaque adhibito eo, barbarus, *Occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum; nec expectasse dum per nuntios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantis, magis nihil quam famam timere perfidiæ. Lætus k simplicitate barbari rex, & dextram fidei suæ pignus*

f Ne fidei cujusquam, præter quam Alexandri, se committeret.

g Videbantur totidem castella.

h Accesserunt ad se invicem, quantum....

i Jungi, institui, haberi.

k Sinceritate.

N

dedit, & regnum restituit. Sex & quinquaginta elephantis erant, quos tradidit Alexandro, multaue pecora eximiae magnitudinis: tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione, l acceptumque animis regnantium, armentum. Quærenti Alexandro plures agricultores haberet an milites? Cum duobus regibus bellanti sibi maiore militum quam agrestium manu opus esse respondit. Abisares & Porus erant, sed in Poro eminebat auctoritas: uterque ultra Hydaspem amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat.

XLI. Omphis, permittente Alexandro, & regium insigne sumsit; & more gentis suæ, nomen quod patris fuerat, *Taxilem* appellare populares; sequente nomine imperium, in quemcumque transiret. Ergo quum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum a se cisset, ostendit; & aureas coronas ipsi amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta dono dedit. Quam benignitate ejus Alexander mirè lætus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehabat, adiecit: multaue convivalia ex auro & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis, cum iisdem insignibus, in quibus assueverant, quum ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut barbarum non obstrinxerat, ita amicos non ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager pro super cenam largiore vino usus, Gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud obli-

l Gratum regibus.

m Quibus exornari solebant.

n Alexandro concilia-

verat, devinxerat.

o Alexandri.

p In cena.

tus quàm ægrè tulisset, quòd Clytū ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit; sed dixit: *Invidos homines nihil aliud, quàm ipsorum esse tormenta.*

XLII. Postero die legati Abisaræ adiere regem. Omnia ditioni ejus, ita ut mandatum erat, permittebant: firmatâque invicem fide, remittuntur ad regem. Porus quoque nominis sui famâ ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, *Ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret regi.* Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum q̄ præsto esset. sed armatus. Jam Hydaspem Alexander superare decreverat; quum Barzaentes, defectionis Arachosii auctor, victus, trigintaque elephantis simul capti perducuntur; opportunum adversus Indos auxilium: quippe plus in bellis, quàm in exercitu, spei ac virium illis erat. Gamaxusque rex exiguæ partis Indorum, qui Barzaenti se conjunxerat, victus adductus est. Igitur transfugâ & regulo in custodiam, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem pervenit: in cujus ulteriore ripa Porus confederat, transitu prohibiturus hostem. Quinque & octoginta elephantos objecerat eximio corporum robore; ultraque eos currus trecentos & peditum triginta ferè millia: in quibus erant sagittarii, sicuti antè dictum est, gravioribus telis, quàm ut apè ex-
cuti possent. Ipsum vehebat elephans super ceteras belluas eminens; armaque auro & argento r̄ distincta corpus raræ magnitudinis honestabant: par animus robori corporis; & quanta inter s̄ rudes poterat esse, sapientia.

q̄ Præsentem se listeret.
r̄ Exornata,

s̄ Populos barbaros &
ignaros.

XLIII. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis quod transeundum erat, magnitudo terrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum; profundo alveo, & nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat; sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens & elisus ferebatur: occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undæ repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi virique compleverant. Stabant & ingentes vastorum corporum moles; & de industria irritatæ horrendo u stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpè se experta, improvise tamen pavore percusserant: quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tutò applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas & Indi, & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia prælia conferebant: & uterque rex x parvæ rei discrimine, summæ experiebatur eventum. Ceterum, in Macedonum exercitu, temeritate atque audaciâ insignes fuisse Symmachus & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetuâ partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi: queis ducibus, promptissimi juvenum lanceis modò armati transnavère in insulam, quam frequens hostis tenebat; multosque Indorum, nullâ re magis quàm audaciâ armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum: sed dum supervenientes contemtim & superbè quoque expectant; circumventi ab

* Elephanti vasti corporis.

u Fremitu, sono, barritu.

x Levium præliorum successu tentabat quæ futura esset maximi & ultimi fortuna.

his, qui occulti enataverant, eminus obruti
telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu
amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti:
eaque pugna multum fiduciam Pori crexit,
cuncta cernentis e ripa.

XLIV. Alexander inops consilii, tandem ad
fallendum hostem talem dolum intendit. Erat
insula in flumine amplior ceteris, silvestris
eadem & tegendis insidiis apta: fossa quoque
y præalta, haud procul ripâ quam tenebat
ipse, non pedites modò, sed etiam cum equis
viros poterat abscondere. Igitur, & ut a custo-
dia hujus opportunitatis oculos hostium aver-
teret; Ptolemæum cum omnibus turmis ob-
equitare jussit procul ab insula, & subinde
Indos clamore terrere, quasi flumen transna-
urus foret. Per complures dies Ptolemæus id
fecit; a eoque consilio Porum quoque agmen
suum ei parti, quam se petere simulabat, coe-
git *b* advertere. Jam extra conspectum hostis
insula erat: Alexander in diversa parte ripæ
statui suum tabernaculum jussit, assuetamque
comitari ipsum cohortem ante id tabernacu-
lum stare: & omnem apparatus regiæ magni-
ficentiæ hostium oculis de industria ostendi.
Attalum, & *c* æqualem sibi, & haud disparem
d habitu oris & corporis (utique cum procul
viseretur) veste regiâ exornat, præbiturum
speciem ipsum regem illi ripæ præsidere, nec
agitare de transitu. Hujus consilii *e* effectum
primò morata tempestas est, mox adjuvit:
incommoda quoque ad bonos eventus vertente
Fortuna. Trajicere amnem cum ceteris copiis
e regione insulæ, de qua antè dictum est,

y Profunda.

z Ab observando loco
tam opportuno, eoque
custodiendo.

a Eaque arte.

b Admovere.

c Ætate parem.

d Vultu & naturâ.

e Executionem.

parabat : averso hoste in eos qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam : quum procella imbrem vix sub testis tolerabilem effudit : obrutique milites nimbo in terram refugerunt , navigiis ratibusque desertis : sed tumultuantium fremitus , obstrepentibus ripis , ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber : ceterum adeo spissæ f intendere se nubes , ut conderent lucem , vixque colloquentium inter ipsos facies noscitur. Terruisset alium obducta nox cælo , quum ignoto amne navigandum esset : forsitan hoste eam ipsam ripam quam cæci atque improvidi , & ex periculo gloriam arcessentes petebant , occupante. Obscuritatem , quæ ceteros terrebat , suam occasionem ratus , dato signo , ut omnes silentio adscenderent in rates , eam quâ ipse vehebatur , primam iussit g expelli. Vacua erat ab hostibus ripa quæ petebatur : quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur : unâ ergo navi , quam h petrae fluctus illiserat , hærente , ceteræ evadunt : armaque capere milites , & ire in ordines iussit.

XLV. Jamque agmen in cornua divisum ipse ducebat , quum Poro nuntiatur armis virisque ripam i obtineri , & rerum adesse discrimen. Ac primò humani ingenii vitio , spei suæ indulgens , Abisarem belli socium , & ita k convenerat , adventare credebat. Mox l liquidiore luce aperiente hostem , centum quadrigas , & tria millia equitum venienti agmini Porus objecit. Dux erat copiarum , quas præmisit , Higes frater ipsius : m summa virium in cur-

f Sese extendere in coelo.

g A litore in flumen propelli.

h In petram impulerat.

i Repleri , & adesse proelii tempus.

k Inter ipsos.

l Clariore die.

m Præcipuæ vires erant currus.

ribus. Senos viros singuli vehebant: duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos: ceteri aurigæ erant, haud sanè inermes: quippe jacula complura, ubi comminus præliandum erat, omissis habenis, ingerebant. Ceterùm vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque, ut supra dictum est, imber violentiùs quàm aliàs fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat: gravesque, & prope-modum immobiles currus, illuvie & voraginibus hærebant. Contra Alexander expedito ac levi agmine strenuè investus est. Scythæ & Dahæ primi omnium invasere Indos: Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit.

XLVI. Jam undique pugna n se moverat, quum ii qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis habenis in medium o discrimen ruere cœperunt. p Anceps id malum utrisque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur: & per lubrica atque invia immissi currus excutiebant eos a quibus regebantur: aliorum turbati equi non in voragines modò lacunasque, sed etiam in amnem, præcipitavere q curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum acerrimè pugnam cientem. Is ut dissipatos totà acie currus vagari sine rectoribus vidit; proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites ac sagittarios, & tympana pulsare solitos: id pro cantu tubarum Indis erat: nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum præfereba-

n Proelium inchoatum erat.

o Proelium.

p Erat id utrisque ex æquo incommodum.

q Currus.

N iv.

tur: id maximum erat bellantibus incitamentum: & deservisse gestantes, militare flagitium habebatur. Capitis etiam sanxerant poenam iis qui ex acie non retulissent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem venerationemque converso. Macedonas non belluarum modò, sed etiam ipsius regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos speciem turrium procul fecerant: ipse Porus humanæ magnitudinis prope modum excefferat. Magnitudini adjicere videbatur bellua, quâ vehabatur, tantùm inter ceteras eminens, quanto aliis ipse præstabat.

XLVII. Itaque Alexander contemplatus & regem & agmen Indorum, Tandem, inquit, par animo meo periculum video: cum bestiis simul, & cum egregiis viris res est. Intuensque Cænon, Quam ego, inquit, Ptolemæo Perdiccæque & Hephæstione comitatus, in lævum hostium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis; ipse in dextrum move, & turbatis signa infer. Tu, Antigenes, & Leonnate, & Tauron, invehimini in mediam aciem & urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ & validæ non aliàs magis, quàm adversus belluas rectoresque earum, usui esse poterunt: deturbate eos qui vehantur, & ipsas confodite. † Anceps genus auxilii est, & in suos acriùs furit. In hostem enim imperio, in suos pavore, † agitur. Hæc eloquutus concitat equum primus. Jamque, ut destinatum erat, invaserat ordines hostium: quum Cænus ingenti vi in lævum cornu invehitur: phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu

† Periculosum. betur.

† hos a quibus adhi- impellitur, ruit.

prorupit. At Porus, quâ equitem invehî senserat, belluas agi jussit: sed tardum & pœnè immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat. Ne sagittarum quidem ullus erat barbaris usus: quippe longæ & prægraves, nisi prius in terra statuerint arcum, haud satis aptè & commodè imponuntur. Tum humo lubricâ & ob id impediēte conatum, molientes ictus celeritate hostium u occupabantur. Ergo, spreto regis imperio, (quod ferè fit, ubi turbatis acrius metus, quàm dux, imperare cœpit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem; alius dividere: stare quidam, & nonnulli circumvehi terga hostium, jubebant: x nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obvius hosti ire pergit: elephantosque ante agmen suorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem: insolitusque stridor non equos modò, impavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat.

XLVIII. Jam fugæ circumspiciebant locum, paullò antè victores: quum Alexander Agrianos & Thracas leviter armatos, meliorem concursatione, quàm comminus, militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere & elephantis, & regentibus eos: phalanx quoque instare constanter territis cœpit. Sed quidam avidiùs persequuti belluas, in semet irritavere vulneribus: obtriti ergo pedibus earum, ceteris, ut parciùs instarent, fuere documentum. Præcipuè y terribilis illa facies erat quum z manu arma virosque corripere, & super

u Præveniebantur.

x Nihil communi consilio decernebatur.

y Formidabile specta-

culum erat.

z Proboscide, quâ veluti manu utebantur.

se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit: donec securibus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt: *Copidas* vocant gladios leviter curvatos; *falci-*bus similes, quæis appetebant belluarum manus nec quicquam inexpertum, non mortis modò, sed etiam in ipsa morte, novi supplicii timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati suos impetu sternunt: & qui rexerant eos, præcipitati in terram, ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modò magis pavidi, quàm *a* iniecti, ultra aciem *b* exigebantur; quum Porus destitutus a pluribus, tela multò antè præparata in circumfusus ex elephanto suo cœpit ingerere: multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad idus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat; multoque sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa, quàm excussa tela mittebat. Nec segniùs bellua *c* instincta rabie, nondum saucia, invehebatur ordinibus; donec rector belluæ regem conspexit, fluentibus membris omissisque armis, vix competentem mentis. Tum belluam in fugam concitat, sequente Alexandro: sed equus ejus multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, *d* posito magis rege, quàm effuso. Itaque dum equum mutat, tardiùs insequutus est.

XLIX. Interim frater Taxilis regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cœpit Porum, *ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori.* At ille, quanquam exhaustæ

a Noxii.

b Expellebantur.

Acta, commota.

d Leniter potius depouens Alexandrum, quàm projiciens.

erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus: *Agnosco*, inquit, *Taxilis fratrem*, imperii regnique sui proditorem: & telum, quod unum fortè non effluerat, contorsit in eum; quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acius cœpit. Sed elephante quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti objecit. Jam Alexander consequutus erat: & pertinaciâ Porî cognitâ, verbatat resistentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt: queis tandem gravatus labi ex bellua cœpit. Indus qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua: qui ut se submisit, ceteri quoque (ita enim instituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & ceteros, victoribus tradidit.

L. Rex spoliari corpus Porî, interemtum esse credens, jussit: & qui detraherent lorica vestemque, concurrere, quum bellua dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique e obruitur; confossioque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, *Quæ f. malum!* inquit, *amentia te coegit, rerum mearum cognitâ famâ, belli fortunam experiri: quum Taxiles esse: in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *Quoniam*, inquit, *percontaris, respondebo eâ libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortio-*

e Elephante.

f O malum? Hæc vox inservit interpositæ indignationi.

*rem esse censebam : meas enim noveram vires ,
nondum expertus tuas : fortiozem esse te belli
docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felice
sum , secundus tibi. Rursus interrogatus , quid
g in se victorem statuere debere censeret ,
Quod hic , inquit , dies tibi suadet , quo exper-
tus es , quàm caduca felicitas esset. Plus mo-
nendo profecit , quàm si precatus esset. Quippe
magnitudinem animi ejus interritam , ac ne
fortunâ quidem infractam , non misericordâ
modò , sed etiam honore excipere dignatus
est : ægrum curavit , haud secus quàm si pro
ipso pugnasset : h confirmatum contra spem
omnium , in amicorum numerum recepit : mox
donavit ampliore regno , quàm i tenuit. Nec
sanè quicquam ingenium ejus solidius aut con-
stantius habuit , quàm admirationem veræ lau-
dis & gloriæ : simplicius tamen famam æsti-
mabat in hoste , quàm in cive : quippe a suis
credebat magnitudinem suam & destrui posse ;
eamdem clariorem fore , quò majores fuissent
quos ipse vicisset.*

LIBER NONUS.

I. **A**LEXANDER tam memorabili victo-
ria lætus , quâ sibi Orientis fines aper-
tos esse censebat , Soli victimis cæsis , milites
quoque , quò promptioribus animis reliqua belli
munia obirent , pro concione laudatos docuit :
*Quidquid Indis virium fuisset , illâ dimica-
tione prostratum : l ceterum optimam prædam*

g De se.

*h Postquam præter
omnium opinionem con-
vult.*

i Tenuerat.

k Minui , obscurari.

*l Quod superesset , id
fore optimam prædam.*

fore; celebratasque opes in ea regione eminere quam peterent. Proinde jam vilia & obsoleta esse spolia de Persis, gemmis margaritisque, & auro atque ebore Macedoniam Græciamque, non suas tantum domos, repleturos. Avidi milites & pecuniæ & gloriæ; simul quia nunquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam: dimissisque cum bona spe, navigia ædificari jubet, ut quum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inviseret. Multa in materia navalis in proximis montibus erat: quam cedere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhinocerores quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Ceterum, hoc nomen belluis eis inditum a Græcis: sermonis ejus ignari aliud linguâ suâ n usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque o fluminis, quod superaverat, ripa: copiarum duces coronis & mille p aureis singulos donat ceteris quoque pro portione, aut gradûs, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus est. Abisares qui, prius quàm cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit; pollicentes omnia facturum quæ impetrasset, modò ne cogeretur corpus suum dedere; neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nuntiari iussit: si gravaretur ad se venire, q ipsum ad eum esse r venturum.

II. Hinc, Poro amneque superato, ad interiora Indiæ processit. Silvæ erant prope in immensum spatium diffusæ, procerisque & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ:

m Lignum navibus ædificandis.

n Alio utuntur.

o Hydaspis.

p Nummis.

q Sc.

r In ejus exitium.

plerique rami, instar ingentium stipitem; flexi in humum, rursus quâ se curvaverant, erigebantur, adeo ut species esset non rami resurgentis, sed s arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris, quippe & vim solis umbræ r levant, & aquæ largæ manant e fontibus. Ceterum, hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus: virus haud ullum magis noxium est; quippe morsum præfens mors sequebatur; donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hyarotim: junctum erat flumini nemus, opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum u coronâ capit, obsidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem pervenit, non muro solum, sed etiam palude munitam. Ceterum, barbari vehiculis inter se junctis dimicaturi occurrerunt: tela aliis hastæ, aliis secures erant, transliebantque in vehicula x strenuo saltu, quum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, quum eminus vulnerarentur: deinde, spreto tam incondito auxilio, ab utroque latere vehiculis circumfusi repugnantes fodere cœperunt. Rex vincula, queis y conferta erant, jussit incidi, quò facilius singula circumvenirentur: itaque octo millibus suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die, scalis undique admotis, muri occupantur: paucis z pernicitas saluti

s Alterius, novæ.

r Laxiorem reddunt, minuunt.

u Militibus circumcinctis.

x Celeri, levi.

y Colligata, conjuncta.

z Levitas, celeritas.

suit : qui , cognito urbis excidio paludem transnavêre , & in vicina oppida ingentem intulêre terrorem : invictum exercitum , & deorum profectò , advenisse memorantes.

III. Alexander , ad vastandam eam regionem Perdicca cum expedita manu misso , partem copiarum Eumeni tradit , ut is quoque barbaros ad deditionem compelleret : ipse ceteros ad urbem validam , in quam aliarum quoque confugerant incolæ , duxit. Oppidani , missis qui regem deprecarentur , nihilo minus bellum parabant : quippe orta seditio in diversa consilia *a* diduxerat vulgum : alii omnia deditione potiora , quidam nullam opem in ipsis esse , ducebant. Sed *b* dum nihil in commune consulitur , qui deditioni imminebant , apertis portis , hostem recipiunt. Alexander , quanquam belli auctoribus jure poterat irasci , tamen omnibus veniâ datâ , & obsidibus acceptis , ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen : quos quum e muris agnovissent , utpote gentis ejusdem , in colloquium convocaverunt. Illi clementiam regis , simulque vim commemorando , ad deditionem eos compulcêre : ceteras quoque urbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sopithis perventum est. Gens , *c* ut barbari , sapientia excellit , bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt aluntque , sed eorum , quibus spectandi infantium *d* habitum cura mandata est. Si quos *e* insignes aut aliquâ membrorum parte inutiles notaverunt , necari jubent. *f* Nuptiis

a Distraxerat.

statum.

b Cum nihil communi consilio deliberaretur.

e Notabiles aliquâ corporis deformitate & vitio.

c Quantum barbari possunt.

f In nuptiis contrahendis non spectatur genus.

d Corporis habitum ,

coeunt, non genere ac nobilitate conjunctis, sed electâ corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis.

IV. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sopithe obtinebatur: clausæ erant portæ, sed nulli in muris turribusque se armati ostendebant: dubitabatque Macedones deseruissent ne urbem incolæ, an fraude se occulerent: quum subito patefactâ portâ, rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro purpurâque distincta, quæ etiam crura velabat: aureis soleis inferuerat gemmas. lacerti quoque & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. g Baculum aureum berylli distinguebant: quo tradito, precatus, ut h sospites acciperet, se liberosque, & gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt: latratu abstinere dicuntur quum vidêre feram: leonibus maximè infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximie magnitudinis jussit emitte, & quatuor omnino admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram. Tum ex iis, qui assueverant talibus ministeriis, unus, canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, & , quia non i sequebatur, ferro amputare cœpit: nec sic quidem pertinaciâ victa, rursus aliam partem secare institit: & k inde non segnius inhærentem ferro subinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat: tantam in illis animalibus ad

ac nobilitas, sed corporis species: quia eadem existimatur existura in liberis.

g Sceptrum.

h Se & liberos. Vulgò legunt *sospes*.

i Cædebat.

k Deinde.

venandum cupiditatem in generasse naturam memoriae proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo; nam nec affirmare *l* sustineo, de quibus dubito, nec *m* subducere quæ accepi. Relicto igitur Sopithe in suo regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat; conjuncto. Phegelas erat gentis proximæ rex, qui popularibus suis colere agros, ut assueverant, jussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil quod imperaret detrectans.

V. Biduum apud eum substitit rex: tertio die amnem superare decreverat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegelam quæ noscenda erant, undecim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: *n* excipere deinde Gangem, maximum totius Indiae fluminum: ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharrasios; eorumque regem esse Aggrammem, viginti millibus equitum, ducentisque peditum obsidentem vias; ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem, elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur? Ille vires quidem gentis & regni haud falsò jactari affirmat; ceterum qui regnaret, non modò ignobilem esse, sed etiam ultimæ o sortis: quippe patrem ejus consorem vix diurno quæstu propulsantem famem, p propter habitum haud indecorum cordi fuisse reginæ ac ab ea in propiorem ejus, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum; interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberum ejus intrasse regnum; necatisque pue-

l Audeo.

m Umittere.

n Occurrere.

o Conditionis.

p Ob speciem corporis non inveniendam.

ris, hunc, qui nunc regnat, generasse; invisum vilemque popularibus; magis paternæ fortunæ, quàm suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam: hostem bel-luasque spernebat: situm locorum, & vim flu-minum extimescebat: relegatos in ultimum poenè rerum humanarum terminum persequi & eruere, arduum videbatur. Rursus avaritia glo-riæ, & insatiabilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum, videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones, tot emensi spatia ter-rarum, in acie & in castris senes facti, per obje-cta flumina, per tot naturæ obstantes difficulta-tes sequuturi essent? Abundantes onustosque præ-dâ, magis partâ frui velle, quàm acquirendâ fatigari. Non idem sibi & militibus animi esse, se totius orbis imperium mente complexum, ad-huc in operum suorum primordio stare: militem labore defatigatum, q proximum quemque fru-ctum, finito tandem periculo, expetere.

VI. Vicit ergo cupido rationem, & ad con-cionem vocatis militibus, ad hunc maxime mo-dum r differuit. Non ignoro, milites, multa quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies de industria esse s jactata: sed non est improvisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, sic Tigrim & Euphra-tem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. NUNQUAM, & ad liquidum fama perducitur: omnia, illâ tra-dente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria u quum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quàm operis. Modò quis x belluas offerentes mæ-

q Quàm primum pos-
set, præmio victoriæ frui
velle.

r Locutus est.

s Dicta, vulgata.

s Nunquam pura mex-

dacio fama ad nos perve-
nit.

u Quamvis ex vera vir-
tute profecta sit.

x Elephantos.

num speciem, quis Hydaspem amnem, quis cetera
 auditu majora quam vero, sustinere posse crede-
 bat? olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fa-
 bulæ debellare potuissent. Creditisne elephantor-
 um greges majores esse, quam usquam armento-
 rum sunt? quum & rarum sit animal; nec facile
 capiatur; multoque difficilius mitigetur. Atqui
 eadem vanitas copias peditum equitumque nume-
 ravit. Jam flumen, quò latius fusum est, hoc
 placidius stagnat; quippe angustis ripis coerci-
 ta, & y in angustiore alveo n elisa, torrentes
 aquas invehunt: contra spatio alvei segnior cur-
 sus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi
 applicantes navigia hostis expectat. Ita quantum-
 cumque flumen & intervenit, idem futurum dis-
 crimen est evadentium in terram. Sed omnia ista
 vera esse fingamus: utrumne vos magnitudo bel-
 luarum, an multitudo hostium terret? Quod
 pertinet ad elephantos, præsens habemus exem-
 plum: in suos vehementius quam in nos incurre-
 runt; tam vasta corpora securibus falcibusque
 mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint,
 quot Porus habuit, an tria millia? quum, uno
 aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare
 videamus. Deinde paucos quoque incommodè re-
 gunt: congregata verò tot millia ipsa se elident;
 ubi nec stare, nec fugere potuerint a inhables
 vastorum corporum moles. Equidem sic animalia
 ista contempsi, ut quum haberem ipse, non oppo-
 suerim; satis gnarus plus suis, quam hostibus
 periculi inferre. At enim equitum peditumque
 multitudo vos commovet! cum paucis enim pu-
 gnare soliti estis; & nunc primum inconditam
 sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem
 invicti Macedonum roboris Granicus amnis: &

y Intra arctiorem ca-
 nalem compressa Rumi-
 na.

z Occurrit medium in-
 ter nos & hostem.
 a Non facile mobiles.

Cilicia inundata cruore Persarum : & Arbela ;
 cujus campi devictorum a nobis ossibus strati
 sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis ,
 postquam b solitudinem in Asia vincendo fecistis :
 quum per Hellespontum navigaremus , de pauci-
 tate nostra cogitandum fuit : nunc nos Scythæ
 sequuntur : Bactriana auxilia præsto sunt ; Dahæ
 Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi
 turbæ confido : vestras manus intueor ; vestram
 virtutem , rerum , quas gesturus sum , c vadem
 prædemque habeo : quamdiu vobiscum in acie sta-
 bo , nec meos nec hostium exercitus numeravero ;
 vos modò animos mihi plenos alacritatis ac fidu-
 ciæ d adhibete. Non in e limine operum laborum-
 que nostrorum , sed in exitu stamus : pervenimus
 ad solis ortum & Oceanum : nisi obstat ignavia ,
 inde victores , perdomito sine terrarum , reverte-
 mur in patriam. Nolite , quod pigri agricolæ fa-
 ciunt , maturos fructus per inertiam amittere e
 manibus. Majora sunt periculis præmia : dives
 eadem , & intellis est regio. Itaque non tam ad
 gloriam vos duco , quam ad prædam. Digni estis ,
 qui f opes , quas illud mare littoribus invehit ,
 referatis in patriam : digni qui nihil inexpertum ,
 nihil metu omissum relinquatis. Per ego vos glo-
 riamque vestram , quâ humanum fastigium exce-
 ditis ; perque & mea in vos , & in me vestra me-
 rita , quibus invicti contendimus , oro quæsoque ,
 ne g humanarum rerum terminos adeuntem
 alumnum commilitonemque vestrum , nè dicam
 regem , deferatis. Cetera vobis imperavi : hoc
 unum debiturus sum. Et is vos rogo , qui nihil
 unquam vobis præcepi , quin primus me periculis

b Asiam ad quamdam
 solitudinem redequistis ,
 victis & occisis tot po-
 pulis.

c Veluti sponsores.

d Præstate.

e Aditu , initio.

f Gemmas & marga-
 ritas.

g Orbis.

obtulerim ; qui sæpè aciem clypeo meo texi. Ne h infregeritis in manibus meis palmam , quæ Herculem Liberumque patrem , si invidia absuerit , æquabo. Date hoc precibus meis , & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor alacritatis vestræ index ? ubi ille meorum Macedonum vultus ? Non agnosco vos , milites : nec agnosci videor a vobis : surdas jam dudum aures pulso : i aversos animos & infractos excitare conor.

VII. Quamque illi , in terram demissis capitibus , tacere perseverarent ; Nescio quid , inquit , imprudens in vos deliqui , quod me ne intueri quidem vultis ; in solitudine mihi videor esse : nemo respondet , nemo saltem negat. Quos alloquor ? quid autem postulo ? vestram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi , quorum certamen paullo antè vidi contendentium , qui potissimum vulnerati regis corpus k exciperent ? desertus , destitutus sum , hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo : objicite me fluminibus & belluis , & illis gentibus , quarum nomina horretis : inveniam qui desertum a vobis sequantur. Scythæ Bactrianique erunt mecum ; hostes paullo antè , nunc milites nostri. MORI præstat , l quàm precario imperatorem esse : ite reduces domos : ite deserto rege ovantes. Ego hîc a vobis desperatæ victoriæ , aut honestæ morti locum inveniam. Ne sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant ut duces principesque ad regem perferrent , vulneribus & continuo labore militiæ fatigatos non detrectare mûnia , sed sustinere non posse. Ceterùm illi metu attoniti in terram ora defixerant. Ergo primò fremitus suâ sponte , deinde gemitus quoque ori-

k Frangatis.

l Animos a me belloque aversos & fractos.

k Humeris ferrent.

l Quàm precibus emendicatum imperium oblinere.

tur : paullatimque liberiùs *m* dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis : adeo ut rex, irâ in misericordiam versâ, ne ipse quidem, quanquam cuperet, *n* temperare oculis potuerit. Tandem universâ concione effusius flente, Cœnus ausus est, cunctantibus ceteris, propiùs tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut vidèrem milites detrahentem galeam capiti (ita enim regem alloqui mos est) hortari cœperunt, ut causam exercitûs ageret.

VIII. Tum Cœnus : Dii o prohibeant, inquit, a nobis impias mentes : & profectò prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire quò jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque, & nudi, & exsangues, utcumque tibi cordi est, sequimur vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verùm necessitate ultimâ expressas ; præbe, quæso, propitias aures imperium atque auspiciū tuum constantissimè sequutis, & quòcumque pergis, sequuturis. Vicisti, rex, magnitudine rerum non hostes modò, sed etiam milites. Quicquid mortalitas capere poterat, implevimus : emensis maria terrasque, meliùs nobis, quàm incolis, omnia nota sunt : pœnè in ultimo mundi sine consistimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoque ignoram : inter feras serpenteisque degentes peruere ex latebris & cubilibus juis expetis, ut plura, quàm sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo ; sed altior nostro : virtus enim tua semper in incremento erit ; nostra vis in fine jam est. Intuere corpora exanguia, tot

m Tristitia prodere se mentes tam impias, ut
cœpit. te deferamus.

n Abstinere lacrymis.

p Extrahere.

o Avertant a nobis

perfossa vulneribus, tot cicatricibus putria. Jam tela hebetia sunt : jam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia, q domestica subvehi non potest : in externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est ? quis equum habet ? jube quæri quàm multos servi ipsorum persequuti sint ; quid cuique supersit ex præda. OMNIUM victores, omnium inopes sumus. Nec luxuriâ laboramus, sed bello instrumenta belli consumsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis ? quarum & ut multitudinem augeant de industria barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quòd si adhuc penetrare in Indiam certum est ; regio a meridie minùs vasta est : quâ subactâ, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circumitu petis gloriâ, quæ ad manum posita est ! hic quoque occurrit Oceanus : nisi mavis & errare, pervenimus quò tua fortuna duxit. Hæc te cum, quàm sine te cum his, loqui malui ; non ut inirem circumstantis exercitiûs gratiam, sed ut vocem loquentium potiùs, quàm gemitum murmurantium, audires.

IX. Ut finem orationi Cœnus imposuit, clamor undique cum ploratu oritur, regem, patrem, dominum, confusis appellantium vocibus. Jamque & alii duces, præcipuèque seniores, quæis ob ætatem & r excusatio honestior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos : itaque inceps consilii desiluit e tribunali, claudique regiam jussit ; omnibus, præter assuetos, adire prohibitis. Biduum iræ datum est ; tertio die processit, erigique duo-

q Domi facta.

r Licet.

s Huc & illuc errare

& discurrere.

t Belli.

decim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suæ, munimenta quoque castrorum jussit extendi; cubiliaque amplioris formæ, quàm pro corporum *u* habitu relinqui, ut *x* speciem omnium augeret; posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Cœnus morbo extinctus est; cujus morte ingemuit rex quidem; adjecit tamen, *Propter paucos dies longam orationem cum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset.* Jam in aqua classis, quam ædificari jusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia, præter eos, ab Harpalo perditum septem millia adduxerat; armaque viginti quinque millia auro & argento *y* cælata pertulerat: quæis distributis, vetera cremare jussit. Mille navigiis aditurus Oceanum, discordes & vetera odia *z* retractantes Porum & Taxi-lem Indiæ reges, firmatâ per affinitatem gratiâ, reliquit in suis regnis: summo in ædificandâ classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum *Bucephalon*; equi, quem amiserat, memoriæ ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terrâ sequi jussis, secundo anne defluxit; quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiæ possent.

X. Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis Acesini *a* committitur: hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores suos commemorant ægros relictos esse; cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavæ pro telo erant: multa-

u Staturâ.

x Ut omnia majora apparerent posteris.

y Exculpta, ornata.

z Renovantes.

a Conjungitur.

que etiam, quum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exscensione factâ, ducenta & quinquaginta stadia processit; depopulatusque regionem, oppidum caput ejus coronâ cepit. Qui draginta peditum millia gens in ripa fluminum opposuerat; quam, amne superato, in fugam compulit, inclusosque mœnibus expugnat: puberes interfecti sunt, ceteri b venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnâque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed quum in obsidione perseverasset, oppidani, desperatâ salute, ignem subjecere tectis, se quoque ac liberos conjugesque incendio cremant. Quod quum ipsi augerent, hostes exstinguerent, nova forma pugnæ erat: delebant incolæ urbem; hostes defendebant: adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium reliquit: ipse navigio circumvectus est arcem: quippe tria flumina totâ Indiâ, præter Gangem, maxima munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit: a meridie Acesines Hydaspis confunditur.

XI. Ceterum, c amnium coitus maritimis similes fluctus movent, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter d quâ meant navigia, e in tenuem alveum cogitur. Itaque quum crebri fluctus se invicerent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent, f subducere nautæ cœperunt: sed ministeria eorum hinc metu, hinc prærapidâ celeritate fluminum occupantur. In oculis omnium duo majora navigia submersa sunt: leviora, quum &

b Venditi sunt.

c Amnes illi cœurtes.

d Quâ parte navigia transcunt.

e In angustum canalem

co- st ingitur Acesines.

f Ad terram appellere navigia.

ipsa nequirent regi, in ripam tamen g innoxia
expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vortices
incidit: quibus h intorta navis, i obliqua &
gubernaculi impatiens agebatur. Jam vestem
detraxerat corpori, projecturus semet in flu-
men: amicique ut exciperent eum, haud procul
nabant: apparebatque anceps periculum tam
naturi, quam navigare perseverantis. Ergo
ingenti certamine concitant remos: quantaque
vis humana esse poterat, adnota est, ut k flu-
ctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi
crederes undas, & retro gurgites cedere: qui-
bus tandem navis erepta, non tamen ripæ appli-
catur, sed in proximum vadum illiditur. Cum
anne bellum fuisse crederes: ergo aris pro nu-
mero fluminum positis, sacrificioque facto, tri-
ginta stadia processit.

XII. Inde ventum est in regionem Oxydra-
carum Mallorumque, quos aliàs bellare inter
se solitos, tunc periculi societas junxerat.
Nonaginta millia juniorum peditum in armis
erant: præter hos, equitum decem millia, non-
gentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni
l discrimine jam defunctos se esse crediderant,
postquam integrum bellum cum ferocissimis
Indiæ gentibus superesse cognoverunt, im-
provviso metu territi, rursus seditiosis voci-
bus regem increpare cœperunt: Gangem am-
nem, & quæ ultra essent, coactos transmit-
tere, non tamen finisse, sed mutasse bellum.
Indomitis gentibus se objectos, ut sanguine suo
aperirent ei Oceanum. Trahi extra sidera &

g Illæsa.

h Impulsa, circumvo-
luta.

i In transversum fere-
batur, nec clavo regi
poterat.

k Ut fluctus qui se in
navim illidebant, remis
frangerentur.

l Bellorum periculo li-
beros.

solem ; cogique adire , quæ mortalium oculis
Natura subduxerit. Novis identidem armis no-
vos hostes existere. Quos ut omnes fundant fu-
gentque , quod præmium ipsos manere ? cali-
ginem, ac tenebras , & perpetuam noctem in pro-
fundo incubantem ; repletum immanium bellua-
rum gregibus fretum : immobiles undas , in qui-
bus emoriens Natura defecerit. Rex non suâ ,
sed militum sollicitudine anxius , concione ad-
vocata docet: Imbelles esse , quos metuant : nihil
deinde præter has gentes obstare , quo minùs ter-
rarum spatia emensi , ad finem simul mundi labo-
rumque perveniant. Cessisse illis metuentibus
Gangem , & multitudinem nationum , quæ ul-
tra amnem essent , declinasse iter eò , ubi par
gloria , minus periculum esset. Jam prospicere
se Oceanum , jam perflari ad ipsos auram ma-
ris : ne inviderent sibi laudem quam peteret ,
Herculis & Liberi patris terminos transiture :
illos regi suo , n parvo impendio , immortalita-
tem famæ duros : paterentur se ex India re-
dire , non fugere.

XIII. Omnis multitudo , & maximè militaris
 mobili impetu fertur : ita seditionis non reme-
 dia , quàm principia , majora sunt. Non aliàs
 tam alacer clamor ab exercitu est redditus , ju-
 bentium duceret diis secundis , & æquaret glo-
 riâ , quos æmularetur. Latus his acclamationi-
 bus , ad hostes protinus castra movit. Validissi-
 mæ Indorum gentes erant , & bellum impigrè
 parabant : ducemque ex natione Oxydracarum
 spectatæ virtutis elegerant. Qui sub radicibus
 montis castra posuit , latèque ignes , ut speciem
 multitudinis augeret , ostendit : clamore quo-
 que ac sui moris ululatu identidem acquiescen-

m Mari : maris undas
 regentem,

n Parva impensæ.

tes Macedonas frustra terrere conatus. Jam lux apparebat, quum rex fiducia ac spei plenus alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed, metune, an seditione obortâ inter ipsos, subito profugerunt barbari: certè o avios montes & impeditos occupaverunt: quorum agmen rex frustra persequutus, impedimenta cepit.

XIV. Perventum deinde est ad oppidum Oxydracorum, in quod plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quàm armorum. Jam exercitum admovebat rex, quum vates monere eum cœpit, ut omitteret, aut certè differret obsidionem: vitæ ejus periculum ostendi. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens: Si quis, inquit, arti tuæ intentum, & extra spectantem sic interpellet; non dubitem, quin incommodus ac molestus videri tibi possit. Et quum ille ita prorsus futurum respondisset: Censejue, inquit, tantas res, non pectus sibras, ante oculos habenti, ullum esse majus impedimentum quàm vatem p̄ superstitione captum? Nec diutius, quàm respondit, moratus, adinveniri jubet scalas: cunctantibusque ceteris q̄ evadit in murum. Angusta muri r̄ corona erat. s non pinna, sicut alibi, fastigium distinxerant: sed r̄ perpetua lorica obducta transitum sepserat. Itaque rex hærebat magis quàm stabat in a margine, clypeo undique incidentia tela propulsans. nam undique eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superae vi telorum

o A via vulgari remotos.

p Superstitiosum.

q Ascendit.

r Superior pars, & veluti corona, regens murum.

s Muri summitas non

erat pinna alternatim fastigiata, ut in aliis solet.

r Corona muri instar loricae muros ubique regens impedierat & clauferat transitum.

a Extremâ orâ.

obruerantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus regem. Sed festinando morabantur auxilia: nam dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas: quæ non sufficientibus, devoluti, unicam spem regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus.

XV. Jamque lævam, quæ clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret: stabantque excepturi; quum ille rem ausus incredibilem atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ, insignem. Namque in urbem hostium plenam, præcipiti saltu semetipse immisit, quum vix sperare posset dimicantem certè, & non inultum, esse moriturum: quippe ante quam assurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed fortè ita libraverat corpus, x ut se pedibus exciperet: itaque stans iniri pugnam & ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro, ramos multâ fronde vestitos, velut de industria regem protegentes, obiecerat: y huius spatioso stipiti corpus applicuit, clypeo tela, quæ ex adverso ingererantur, excipiens. Nam quum unum procul tot manus peteret, nemo tamen audebat propius accedere: z missilia ramis plura, quàm clypeo, incidebant. Pugnabat pro rege primum celebrati nominis fama: deinde desperatio, magnum ad honestè moriendum incitamentum. Sed quum subinde hostis afflueret, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo jam galeam saxa perfregerant: jam continuo labore gravia

x Ut in pedes caderet.

movit.

y Illius arboris trunco
admodum crasso sese ad-

z Tela.

genua succiderant. Itaque contemtim & incaute, qui proximi steterant, incurrerunt: e quibus duos gladio ita excepit, ut antè ipsum exanimés procumberent, nec cuiquam deinde propius incessendi eum animus fuit: procul jacula sagittasque mittebant.

XVI. Ille ad omnes ictus expositus, *a* ægrè jam exceptum poplitibus corpus tuebatur; donec Indus duorum cubitorum sagittam namque Indis, ut antea diximus, hujus magnitudinis sagittæ erant) ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dextrum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magnâ vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis: *b* adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextra. Itaque ad exspoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit: quem ut injicere corpori suo manus sensit; credo, ultimi decoris indignitate commotus, *c* linquentem revocavit animum, & nudum hostis latus subjecto mucrone hausit. Jacebant circa regem tria corpora, procul stupentibus ceteris. Ille, ut antequàm ultimus spiritus deficeret, dimicans jam extingueretur, clypeo se allevare conatus est: & postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextrâ impendentes ramos complexus, tentabat assurgere. Sed ne sic quidem *d* potens corporis, rursus in genua procumbit: manu provocans hostes, si quis congredi auderet.

XVII. Tandem Peucestas per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus, muri vestigia persequens regi supervenit. Quo conspecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis

a Difficilè corpus defendebat genibus subnixum.

b Ita debilitatus, ut &c.

c Deficientem.

d Ad corpus erigendum sufficiens.

solatium supervenisse ratus, e clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paullò post Leonnatus: huic Aristonus supervenit. Indi quoque, quum intra mœnia regem esse comperissent, omissis ceteris, illuc concurrerunt; urgebantque *f* protegentes: ex quibus Timæus multis adverso corpore vulneribus acceptis, egregiâque editâ pugnâ, cecidit. Peucestas quoque tribus jaculis confossus, non se tamen scuto, sed regem tuebatur. Leonnatus dum avidè ruentes barbaros submover, cervice graviter ietâ, semianimis procubuit ante regis pedes. Jam & Peucestas vulneribus fatigatus submiserat clypeum: in Aristone spes ultimæ hærebat: hic quoque graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas regem *h* cecidisse fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit: namque periculi omnis immemores dolabris perfregère murum; & quâ moliti erant adiutum, irrupère in urbem, Indosque plures fugientes quàm congredi ausos *i* ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus parcitur: quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant: tandemque *k* interneccione hostium, iustæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnavit, huic pugnae adfuisse, auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, *l* scilicet gloriæ suæ non *m* refragatus, abfuisse se, missum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta *n* componentium vetusta rerum mo-

e Languida membra in scutum *suum* reclinavit.

f Eos qui Alexandrum agebant & defendebant.

g Posita erat.

h Occisum esse.

i Occiderunt.

k Omnium hostium caede iustæ iræ suæ satisfaccerunt.

l Certè.

m Adversatus.

n Scriptorum veteris memoriæ, vel audacia.

numenta, vel securitas; vel par huic viciū, credulitas fuit?

XVIII. Rege in tabernaculum relato, medici lignum hastæ corpori infixum, o ita ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt p hamos inesse telo: nec aliter id sine perniciē corporis extrahi posse, quā ut secando vulnus augerent. Ceterū ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur; quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus, inter medicos artis eximiæ, sed in tanto periculo territus, manus admoveere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum ac metuentem, & sollicitudine propemodum exsanguem, rex conspexerat. Quid, inquit, quodve tempus expectas? & non quā primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times ne reus sis, quum insanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem vel finito, vel dissimulato metu, hortari eum cœpit: Ut se continendum præberet, dum spiculum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex quum affirmasset nihil opus esse iis qui semet continerent, sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare cœpit; linquique animo rex, & caligine oculis offusâ, veluti moribundus extendi. Quumque profluvium medicamentis frustra inhiberent, clamor simul atque ploratus amicorum oritur, regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis; paulatimque animum recepit, & circumstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte quæ sequuta est, armatus

• Ita ut non.

sum prominentes.

• Denticulos retror-

exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere: nec prius recesserunt quàm com-
pertum est somno paullisper acquiescere: hinc
certiorem spem salutis ejus in castra retulerunt.

XIX. Rex septem diebus curato vulnere, nec-
dum obductâ cicatrice, quum audisset conva-
luisse apud barbaros famam mortis suæ; duobus
navigiis junctis, statui in medium undique con-
spicuum tabernaculum jussit, ex quo se osten-
deret periisse credentibus. Conspectusque ab
incolis, spem hostium falso nuntio acceptam
inhibuit. Secundo deinde amne defluit; q ali-
quantum intervalli a cetera classe præcipiens,
ne quies corpori invalido adhuc necessaria
pulsu remorum impediretur. Quarto, postquam
navigare cœperat, die, pervenit in regionem,
desertam quidem ab incolis, sed frumento &
pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad
suam, & ad militum requiem. Mos erat princi-
pibus amicorum, & custodibus corporis, ex-
cubare ante pratorium, quoties regi adversa
valetudo incidisset. Hoc tum more quoque
servato, universi cubiculum ejus intrant. Ille
sollicitus, ne quid novi afferrent, quia simul
venerant; percontatur, num hostium recens
nuntiaretur adventus?

XX. At Craterus, cui mandatum erat ut ami-
corum preces perferret ad eum; *Credisne, inquit,
adventu magis hostium, r ut jam in vallo consiste-
rent, quàm curâ salutis tuæ, ut nunc est tibi vi-
lis, nos esse sollicitos? Quantalibet vis omnium
gentium conspiret in nos, impleat armis virisque
totum orbem; classibus maria s consternat: inu-
sitatas belluas t inducat; tu nos præstabis in-*

q Nonnullo spatio re-
liquam classem præver-
tens.

r Quamvis jam nostrum

vallum occupassent.

s Tegat.

t In nos immittat.

victos. Sed quis decorum hoc Macedoniae columnen
 ac fidus diuturnum fore polliceri potest : quum
 tam avidè manifestis periculis offeras corpus,
 oblitus tot civium animas trahere te in casum ?
 Quis enim tibi superstes aut optat esse, aut potest ?
 eò pervenimus auspiciū atque imperiū sequuti
 tuum, unde, nisi te reduce, nulli ad penates
 suos iter est. Qui si adhuc de Persidis regno cum
 Dario dimicares ; etsi nemo vellet, tamen ne
 admirari quidem posset, tam promptæ esse te ad
 omne discrimen audaciæ : nam ubi paria sunt pe-
 riculum ac præmium, & secundis rebus amplior
 fructus est, & adversis solatium majus. Tuo
 verò capite u ignobilem vicum emi, quis ferat
 non tuorum modò militum, sed ullius etiam
 gentis barbaræ civis, qui tuam magnitudinem
 norit ? Horret animus cogitatione rei, quàm
 paullò antè vidimus. Eloqui timeo invicti cor-
 poris spoliis inertissimos manus fuisse injecturos,
 nisi te x interceptum misericors in nos Fortuna
 servasset. Totidem proditores, totidem deserto-
 res sumus, quot te non potuimus y persequi.
 Universos licet milites ignominia notes, nemo
 recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare
 non potuit. Patere nos, quæso, alio modo esse
 viles tibi. Quocumque jusseris, ibimus : obscura
 bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus : te-
 metipsum ad ea serva pericula, quæ z magnitu-
 dinem tuam capiunt. CITO gloria obsolevit in
 sordidis hostibus : nec quicquam indignius est,
 quàm consumi eam, ubi non possit ostendi. Ea-
 dem ferè Ptolemæus, & similia iis ceteri. Jam-
 que confusis vocibus fientes eum orabant. Ut
 tandem exsatiatæ laudi modum faceret ; ac sa-
 luti suæ, id est, publicæ, parceret.

x Vile oppidulum com-
 parari.
 y Ereptum,

y Sequi.
 z Tuæ magnitudini pa-
 ria sunt.

XXI. Grata erat regi pietas amicorum: itaque singulos familiariter amplexus, confidere iubet, altiusque Sermone repetito; Vobis quidem, inquit, o fidissimi piissimique civium atque amicorum, grates ago habeoque: non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestræ præponitis; sed quod a primordiis belli nullum erga me benevolentiae pignus atque indicium omisistis: adeo ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram, quam esse cepit, ut vobis diu frui possim. Ceterum, non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea; qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non ætatis spatio, sed gloria. Licuit paternis opibus contento intra Macedonia terminos per otium corporis expectare obscuram & ignobilem senectutem. Quamquam NE pigri quidem sibi fata disponunt: sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia imperium, Græciam teneo, Thraciam & Illyrios subegi: Triballis Mæsisque imperito: Asiam quæ Hellesponto, quæ rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum a fine mundi: quem egressus aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vigesimum atque octavum ætatis annum, videorne vobis a in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego verò non deero: & ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis: aperiam

• Ad exoranda & augenda gloria.

O vj

cunctis gentibus terras, quas natura longè sub-
moverat. In his operibus exstingui me, si fors
ita b feret, pulchrum est: ex stirpe sum geni-
tus, ut multam famam prius, quàm longam vi-
tam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos
pervenisse in terras, quibus feminae ob virtutem
celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis
condidit? quas gentes relegit in potestatem?
quanta opera c malita est? Nondum feminam
æquavimus gloria, & jam nos laudis satietas
cepit? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed
ita nostra erunt, quæ nondum attigimus, si
NIHIL parvum duxerimus, in quo magnæ glo-
riæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude,
& domesticorum insidiis præstare securum: belli
Martisque discrimen impavidus subibo. Philip-
pus in acie tutior, quàm in theatro fuit: ho-
stium manus sæpè vitavit, suorum effugere non
valuit. Aliorum quoque regum exitus si reputa-
veritis, **PLURES** a suis, quàm ab hoste, inte-
remos numerabitis. Ceterùm, quoniam olim rei
agitatæ in animo meo nunc à promendæ occasio
oblata est: mihi maximus laborum atque ope-
rum meorum erit fructus, si Olympias mater
e immortalitati consecretur, quandocumque ex-
cesserit vitâ. Si licuerit, ipse præstabo: si me
f præceperit fatum, vos mandasse mementote. Ac-
tum quidem amicos dimisit: ceterùm per com-
plures dies ibi stativa habuit.

XXII. Hæc dum in India geruntur, Græci
milites nuper in colonias a rege deducti circa
Bactra, ortâ inter ipsos seditione, defecerant
non tam Alexandro infensi, quàm metu sup-
plicii. Quippe occisis quibusdam popularium
qui validiores erant, arma spectare cœperant;

b Voluerit.

c Perfecit.

d Declaratæ, ape-

riores.

e In Dearum nume-
rum adscribatur.

f Mors prius abstule-
rit.

& Bactrianâ arce, quæ casu negligentius asser-
vata erat, occupatâ, barbaros quoque in socie-
tatem defectionis impulerant. Athenodorus erat
princeps eorum, qui regis quoque nomen as-
sumserat: non tam imperii cupidine, quàm in
patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem
ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam natio-
nis ejusdem, sed ob æmulationem infestus,
comparavit insidias; invitatumque ad epulas,
per Boxum quemdam Macerianum in convivio
occidit. Postero die concione advocatâ, Bicon
ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque
persuaserat: sed aliis suspecta fraus erat Biconis:
& paulatim in plures cœpit manare suspicio.
Itaque Græci milites arma capiunt occisuri Bi-
conem, si daretur occasio: ceterùm principes
eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter
spem suam Bicon præsentî periculo ereptus,
paullo post insidiatus auctoribus salutis suæ est:
cujus dolo cognito, & ipsum comprehende-
runt, & Boxum. Ceterùm Boxum protinus pla-
cuit interfici, Biconem etiam per cruciatum
necari. Jamque corpori tormenta admoveban-
tur, quum Græci milites, incertum ob quam
causam, g lymphatis similes ad arma discurrunt.
Quorum fremitu exaudito, qui torquere Bico-
nem jussi erant, omisere; veriti ne id facere
tumultuantium vociferatione prohiberentur.
Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos;
& miserabilis facies supplicio destinati in diver-
sum animos repentè mutavit, dimittique eum
jusserunt. Hoc modo pœnâ bis liberatus, cum
ceteris qui colonias a rege attributas relinque-
runt, revertit in patriam. Hac circa Bactra &
Scytharum terminos gesta.

XXIII. Interim regem duarum gentium, de
quibus ante dictum est, centum legati adeunt.

g Insanientibus.

Omnes curru vehebantur, eximiâ magnitudine corporum, h decoro habitu lineæ vestes intextæ aut, purpurâque distinctæ. Ei se dedere ipsos, urbes agrosque referebant: per tot ætates inviolatam libertatem illius primum fidei ditionique permissuros. Deos sibi deditiois auctores, non metum: quippe i intactis viribus jugum excipere. Rex, consilio habito, deditos in fidem accepit: stipendio, quod Arachosis utraque natio h pensabat, imposito: præterea duo milia & quingentos equites imperat; omnia obedienter a barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium regulisque, exornari convivium iussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant: lectis circumdederat l aulæa purpurâ auroque fulgentia; quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas novâ immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis, in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium regi pernotus & gratus. Invidi malignique miacrepabant per seria & ludum: Saginati corporis sequi inutilem belluam: quum ipsi prælium inirent, n oleo madentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horratus Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & postulare, Ut si vir esset, postero die secum ferro decerneret: regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et a Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam accepta conditio est.

XXIV. Ac postero die rex, quum etiam acrius certamen exposcerent, quia detertere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingens

h Pulchrâ specie.

i Quum vires adhuc integras haberent.

k Pendebat, solvebat.

Tapeta,

m Serio & per ludum increpantes dicebant.

n Illum oleo perfusum præparare ventrem ad epulas.

huc militum, inter quos erant Græci qui Dio-
 xippo studebant, convenerat multitudo. Ma-
 cedo o iusta arma sumserat; æreum clypeum,
 hastam, quam *surissam* vocant, levâ tenens,
 dextrâ lanceam; gladioque cinctus, velut cum
 pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo
 nitens, & coronatus, levâ puniceum amicu-
 lum, dextrâ validum nodosumque stipitem
 præferebat. Ea ipsa res omnium animos exspe-
 ctatione suspenderat: quippe armato congrédi
 p nudum, deinentia, non temeritas, videbatur.
 Igitur Macedo haud dubius eminus interfici
 posse, lanceam emisit; quam Dioxippus quum
 exiguâ corporis declinatione vitallet, ante-
 quam ille hastam transferret in dextram, assi-
 luit, & stipite mediam eam fregit. Amisso
 utroque q telo Macedo gladium cœperat strin-
 gere: quem occupatum complexu, pedibus re-
 pentè subductis, Dioxippus arietavit in ter-
 ram; ereptoque gladio, pedem super cervicem
 jacentis imposuit, stipitem intentans, clisurus-
 que ab eo victum, ni prohibitus esset a rege.
 Tristis spectaculi eventus, non Macedonibus
 modò, sed etiam Alexandro fuit; maximè quia
 barbari adfuerant: quippe celebratam Macedo-
 num fortitudinem ad ludibrium recidisse vere-
 batur. Hinc ad criminationem invidorum ad-
 apertæ sunt aures regis: & post paucos dies
 inter epulas aureum poculum ex composito
 subducitur; ministrique, quasi amisissent quod
 amoverant, regi. adcunt. SÆL'E minus est
 constantiz in rubore, quàm in culpa: conje-
 ctum oculorum, quibus ut fur destinabatur,
 Dioxippus ferre non potuit: & quum excessis-
 set convivio, litteris conscriptis, quæ regi
 redderentur, ferro se interemit. Graviter mor-

o Integram & comple-
 tam armaturam.

p Inermem comparatione
 ne *ἑρμαῖα*. q *ἡ δὲ*.

tem ejus tulit rex, existimans indignationis esse, non pœnitentiæ testem: utique postquam falsò insimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit.

XXV. Indorum legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur. Trecenti erant currus, quos quadrijugi equi ducebant; linæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri ⁊ candidi talenta centum; leonisque raræ magnitudinis & tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum: lacertarum quoque ingentium pelles; & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat rex, haud procul s amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves; & in fines Mallo- rum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non regum, imperio regebatur. Sexaginta mil- lia peditum habebant, equitum sex millia: has copias currus quingenti sequebantur: tres duces spectatos virtute bellicâ elegerant. At qui in agris erant, proximi flumini, (frequen- tes autem vicos maximè in ripa habebant) ut vidère totum amnem, ⁊ quâ prospici poterat, navigiis constratum, & tot millium arma ful- gentia; territi novâ facie, deorum exerci- tum, & alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor: hinc remorum pulsus, variæque nautarum voces hortantium, pavi- das aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt; furere clamitan- tes, cum diis prælium inituros: navigia non posse numerari, qui invictos vherent. Tan-

⁊ Natura aut: arte.
s li. do.

⁊ Quantum prospici
poterat navigiis tectum.

umque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros.

XXVI. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilò plus animi his fuit, quàm ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod *Alexandriam* appellari iusserat, fines eorum qui *Musici* appellantur, intravit. Hic de Teriolte satrape, quem Paropamisadis præfecerat, u iisdem arguentibus cognovit: multaque avarè ac superbè fecisse convictum interfici iussit. Oxathres, prætor Bactrianorum, non absolutus modò, sed etiam jure amplioris imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum præsidium imposuit. Inde in Præstos, & ipsam Indiæ gentem, perventum est. Oxycanus rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander, tertio die quàm cœperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, quum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad regem: sed antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem: quâ captâ, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Directâ igitur arce, & omnibus captivis verundatis, Sabi regis fines ingressus est: multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum: quippe in media ferme urbe e terra exsistebant, & nullo suisse specus antiè vestigio factio. Octoginta millia Indorum in ea regione cæsa Clitarchus est auctor, multosque captivos y sub corona venisse.

u Judicium instituit sub terra cuniculi indici-
 ipis acculantibus. cium prius apparueret.
 & Cum nullam cœci y Auctione venditos

XXVII. Rursus Musicani defecerant, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui captum principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad regem: quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo classem exspectare se iusserat, repetit. Quarto deinde die, secundo amne pervenit ad oppidum, quâ iter in regnum erat Sabi. Nuper se ille dederat; sed oppidani detrectabant imperium, & clauferant portas. Quorum paucitate contemptâ, rex quingentos Agrianos & mœnia subire iusserat, & sensim recedentes elicere extra muros hostem, sequuturum profectò, si fugere eos crederet. Agriani, sicut imperatum erat, lacerato hoste, subito terga vertunt; quos barbari effusè sequentes, in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus barbarorum quingenti cæsi sunt, mille capti, ceteri mœnibus urbis inclusi. Sed non, ut primâ specie læta victoria, ita eventu quoque fuit: quippe barbari veneno tinxerant gladios. Itaque faucii subinde expirabant: nec causa tam a strenuæ mortis excogitari poterat a medicis, quam etiam leves plagæ insanabiles essent. Barbari autem speraverant incautum & temerarium regem excipi posse: sed fortè inter promptissimos dimicans intactus evaserat.

XXVIII. Præcipuè Ptolemæus, lævo humero leviter quidem faucius, sed majore periculo quàm vulnere affectus, regis sollicitudinem in se converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant; certè pellice ejus ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator: sed b pacis

fuisse. Vilis corona captivis imposta insigne fuit conditionis publicæ.

Ad mœnia accedere.

a Celeris.

b Iis artibus, quæ in pace locum habent.

artibus quàm militiæ major & clarior, modico civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil in fastu regio assumerat. Ob hæc regi an popularibus carior esset, dubitari poterat : tum certè primùm expertus suorum c animos ; adeò ut fortunam, in quam postea adscendit, in illo periculo Macedones d ominati esse videantur. Quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quàm regi : qui, & prælio & sollicitudine fatigatus, quum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, jussit inferri : in quem ut se recepit, protinus altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus, *Per quietem vidisse se exponit faciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset.* Colorem quoque herbe referebat, agniturum si quis reperisset, affirmans inventam deinde (quippe a multis erat requisita) vulneri imposuit, protinusque dolore finito, intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum est. Rex erat Mæris, qui, urbe desertâ, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumtis amnis peritis, defluxit ad insulam medio ferme alveo enatam.

XXIX. Ibi diutius subsistere coactus, quia duces e socordiis asservati profugerant, misit qui conquirerent alios ; nec repertis, pervicax cupido incessit visendi Oceanum, adeundique terminos mundi ; ut sine regionis peritis flu-

mini ignoto caput suum, totque fortissimorum virorum salutem permitteret. Navigabant ergo omnium, per quæ ferebantur, ignari: quantum inde abesset mare, quæ gentes colerent, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarum navium esset, anceps & cæca æstimatio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium, perpetua felicitas. Jam quadringenta Itadia processerant, quum gubernatores agnoscere ipsos auram maris, & haud procul videri sibi Oceanum abesse, indicant regi. Lætus ille hortari f nauticos cœpit, incumberent remis: *Adesse finem laboris omnibus votis expetitum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil obstatæ virtuti: sine ullo Martis discriminē, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Ne naturam quidem longius posse procedere: brevi incognita, nisi immortalibus, esse visuros.* Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos g exciperent, e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latentes reperēre: qui, interrogati quàm procul abesset mare, responderunt: *Nullum ipsos mare, ne samā quidem, accepisse: ceterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quæ corrumpet dulcem.* Intellectum est mare h destinari ab ignavis naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant: & proximo quoque die, quò propius spes admovebatur, crescebat ardor animorum. Tertio jam die mixtum flumini subibat mare; leni adhuc æstu confundente dispares undas. Tum i aliam insulam medio amni sitam evecti paullò lentius, quia k cursus æstu reverberabatur, applicant classem: & ad

f Nautas.
g Caperent.
h Designari.

i In.
k Fluminis.

commeatus petendos discurrunt: securi casus ejus qui supervenit ignaris.

XXX. Tertia fermè *l* hora erat, quum *m* statâ vice Oceanus exastuans *n* invehi cœpit, & retro flumen urgere: quod primò coercitum, deinde vehementiùs pulsum, majore impetu adversum agebatur, quam torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat: monstraque & iræ deûm indicia cernere videbantur. Identidem intumescere mare, & in campos paullo ante siccos descendere superfusum. Jamque *o* levatis navigiis, & totâ classe dispersâ, qui expositi erant, undique ad naves trepidi & improvise malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. Hi *p* contis navigia *q* appellebant: hi, dum considerent, remos *r* aptari prohibebant; quidam *s* enavigare properantes, sed non expectatis qui simul esse debebant, *t* clauda & inhabilia navigia languidè moliebantur: aliæ navium inconsultè ruentes non receperant; pariterque & multitudo, & paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc ire jubentium; dissonæque voces nusquam idem ac unum tendentium, non oculorum modò usum, sed etiam aurium abstulerant. Nec in gubernatoribus quidem quicquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat; nec imperium a territis incompotisque servari. Ergo collidi inter se naves, *u* abstergerique invicem remi, & aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed *x* duorum

l Post solis ortum.

m Statuto tempore.

n In flumen.

o Sursum elevatis.

p Perticis longioribus.

q Ad terram admovebant.

r Aptè collocari.

s Navigando evadere.

t Quasi mutilas remorum parte naves.

u Inter se mutuo concursu frangi.

x Exercituum.

navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ; premebantur a sequentibus, qui antecedentes turbaverant: iurgantium ira perveniebat etiam *y* ad manus.

XXXI. Jamque æstus totos circa flumen campos inundaverat, & tumulis duntaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omissis navigiis, *a* enare cœperunt. Dispersa classis partim in præaltâ aqua stabat, quâ subsederant valles; partim in vado hærebat, utcumque inæquale terræ fastigium occupaverant undæ: quum subito novus, & pristino major terror incutitur. *b* Reciprocari cœpit mare, magno *c* tractu aquis in suum fretum recurrentibus; reddebatque terras paullo antè profundo salo merfas. Igitur *d* destituta navigia, alia præcipitantur in proras; alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves *e* subsistere audebat; identidem præsentibus graviora, quæ sequerentur, expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipsos credebant; in *f* sicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum: quippe *g* æstum paullo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari; famem & ultima sibi met ominabantur: belluæ quoque, fluctibus destitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & regem quoque desperatio salutis ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin totâ nocte *h* præsideret in speculis, equitesque præmitte-

y Ad pugnam.

z Collibus.

a Nando evadere.

b Refluere.

c Impetu, vel, spatio.

d Ab undis.

e Remanere.

f Terrâ.

g Cum ignorarent brevi redditurum mare *h* mili æstu.

h Sederet.

ret ad os amnis; ut quum mare rursus exæstuarē sensissent, i procederent. Navigia quoque lacerata refici, & eversa fluctibus, erigi jubet, paratosque esse & intentos, quum rursus mare terras inundasset.

XXXII. Totā eā nocte inter vigilias adhortationesque consumtā, celeriter equites & ingenti cursu refugere, & sequutus est æstus: qui primò aquis leni tractu subeuntibus cœpit levare navigia, mox totis campis inundans etiam impulit classem: plaususque militum nauticorumque, insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, littoribus ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare? quò pridie refugisset? quanam esset ejusdem elementi natura, & modò discors, modò imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex quum, ex eo quod acciderat, conjectaret post solis ortum statum tempus esse; mediā nocte, ut æstum *l* occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit: evectusque os ejus *m* quadringenta stadia processit in mare: tandem voti sui compos, præsidibusque maris & locorum diis sacrificio factò, ad classem rediit. Hinc *n* adversum flumen subiit classis: & altero die appulsa est haud procul lacu falso, cujus ignota natura plerosque decepit, temere ingressos aquam. Quippe scabies corpora invasit, & contagium morbi etiam in alios *o* vulgatum est: oleum remedium fuit. Leonnato deinde præmisso, ut puteos foderet, quā terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe sicca erat regio) ipse

i Ad classem procederent, nuntiaturi maris reditum.

k Nunc pugnans temporum conditioni, nunc iis subjecta.

l Præveniret.

m Et ad osium fluminis delatus.

n Adverso eodem fluvio progressa est.

o Transit.

cum copiis substitit, verum tempus exspectans. Interim urbes portusque condidit. Nearchus atque Onesicritus nauticæ rei peritis imperavit, Ut *validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel p eodem amne, vel Euphrate q subire eos posse, quum reverti ad se vellent.*

XXXIII. Jamque mitigatâ hieme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terrâ ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum: inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus, concilio habito, dedit se: nec quicquam deditis præter commeatus imperatum. Quinto hinc die venit ad flumen: Arabum incolæ appellant. Regio deserta & aquarum incerta excipit: quam emensus in Oritas transit. Ibi majorem exercitus partem Hephæstioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo Leonnatoque partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos, magnæque prædæ actæ sunt: maritimos Ptolemæus, ceteros ipse rex, & aliâ parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam vastamque regionem latè tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miscentur. Ipsa solitudo naturâ quoque immittia efferavit ingenia: prominent ungues nunquam recisi: comæ hirsutæ & intonsæ sunt. Tuguria conchis, & ceteris purgamentis maris instruunt: ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis, & majorum quoque belluarum, quas fluctus ejicit, carne vescuntur. Consumtis igitur alimentis, Macedones primò inopiam,

p *Indo.*

q *Adverso navigare.*

r *Deinde occurrit.*

s *instruunt.*

deinde

deinde ad ultimam famem sentire cœperunt: radices palmarum, namque sola ea arbor gignitur) ubique rrimantes. Sed quum hæc quoque alimenta defecerant, jumenta cædere aggressi, ne equis quidem abstinebant: & quum deessent quæ sarcinas veherent, spolia de hostibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio.

XXXIV. Famem deinde pestilentia sequuta est: quippe insalubrium ciborum novi succi, ad hoc itineris labor & ægritudo animi, vulgaverant morbos: & nec manere sine clade, nec progredi poterant: manentes fames, progressos acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant campi pœne pluribus semivivis, quàm cadaveribus. Ac ne levius quidem ægri sequi poterant: quippe u agmen raptim agebatur, tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos ignotosque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, y quibus excipi possent: & miles vix arma portabat, imminensque etiam ipsis facies mali ante oculos erat. Ergo sæpius revocati, ne respicere quidem suos sustinebant, misericordiâ in formidinem versâ. Illi reliâ deos testes, sacra communia, regisque implo-
rabant opem: quumque frustra surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versi, parem suo exitum, similesque ipsis amicos & contubernales precabantur. Rex dolore simul ac pudore anxius, quia causa tantæ cladis ipse esset, ad Phrataphernem Parthorum satrapem misit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre:

z Quærentes.

u Exercitus festinanter
ducebatur.

x Viribus.

y In quæ imponi pos-
sent.

alios quoque finitimarum regionum præfectos certiores necessitatis suæ fecit. ⁊ Nec cessatum est ab his. Itaque famæ dumtaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedrosiæ fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est: in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonnati litteras accepit, conflixisse ipsum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus Oritarum, prospero eventu. A Cratero quoque nuntius venit, *Orzinem & Zariaspem nobiles Persas, defectionem mo-
lientes; oppressos a se, in vinculis esse.*

X X X V. Præposito igitur regioni Sybirtio (namque Menon præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India rex esset. Quem occurrentem, dissimulatâ irâ, comiter alloquutus, dum exploraret quæ delata erant, in eodem honore habuit. Quum Indiæ præfecti, sicut imperatum erat, equorum jumentorumque a jugalium vim ingentem ex omni, quæ sub imperio erat, regione misissent, quibus deerant ad *b* impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum resecta sunt *c* cultum: quippe haud procul a Perside aberant, non pacatâ modò, sed etiam opulentâ. Igitur ut supra dictum est, æmulatus patris Liberi non gloriam solùm, quam ex illis gentibus deportaverat. sed etiam famam sive illud triumphus fuit ab eo institutus, sive bacchantium lusus) statuit imitari: animo super humanum fastigium elato. *Vi-
cos, per quos iter erat, floribus coronisque sterni
jubet: liminibus ædium crateras vino repletos,*

⁊ Nec illi neglexerunt *p*iam.
epeni ferre.

b Ferenda.

a Jugo assuetorum co-

c Ornatum

*Et alia eximiæ magnitudinis vasa disponi: veni-
cula deinde d constrata; ut plures capere mi-
lites possent, in tabernaculorum modum ornari,
alia candidis velis, alia veste pretiosâ. Primi
ibant amici & cohors regia, variis e redimita
floribus coronisque: alibi tibicinum cantus,
alibi lyræ sonus audiebatur: item in vehicu-
lis f pro copia cujusque adornatis, g comes-
sabundus exercitus, armis, quæ maximè decora
erant, circumpendentibus. Ipsum convivasque
currus vehibat, crateris aureis, ejusdemque
materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc
modo per dies septem bacchabundum agmen
incessit; parva præda, si quid victis, saltem
adversus comessantes, animi fuisset: mille her-
cule viri, h modò & sobrii, septem dierum
crapulâ graves in suo triumpho capere potue-
runt. Sed Fortuna, quæ rebus famam pretium-
que constituit, hic quoque militiæ probum
vertit in gloriam. Et præsens atas, & poste-
ritas deinde mirata est, per gentes nondum
satis domitas incessisse temulentos: barbaris,
quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus.
Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe
satrapes Aspaltes, de quo antè dictum est,
interfici jussus est: adeò nec luxuriæ quicquam
crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.*

*d Contabulata: tabu- tes.
latum habentia.*

e Cincta.

g Feretatur epulans.

h Qui modò fortes ac

f Secundum faculta- non temulenti forent.



LIBER DECIMUS.

I. **I**ISDEM ferè diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem jussu regis occiderant: à quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos e provincia, qui præfuerant, sequebantur: nec tot & facinora, quot admiserant, *l* compensare poterant cædis perquam gratæ regi ministerio. Quippe quum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinerant: virginesque & *m* principes feminarum, *n* stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam, servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri non tam criminum, quæ palam objiciebantur, atrocitatem, quàm memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud regem poterat, intuebantur. læti recidisse iram in iræ ministros, NEC ullam potentiam scelere quasitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognitâ causâ, pronuntiavit: *Ab accusatoribus unum, & id maximum, crimen esse præteritum, desperationem salutis suæ: nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem, aut optassent reverti, aut credidissent reversurum.* Igitur hos quidem vinxit: sexcentos autem militum, qui sævitie eorum ministri

i Cum his erant.
& Scelera.
l Reparare.

m Nobilissimæ femi-
næ
n Vim corporis.

fuerant, interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de iis quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat.

II. Haud inultò post Nearchus & Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, superveniunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta: Insulam o ostio amnis subjectam auro abundare, inopem equorum esse singulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare: æstu secundo eas ferri magnarum navium corpora æquantes: truci cantu deterritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cetera incolis crediderant: inter quæ, Rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent; sed ab Erythra rege appellari. Esse haud procul a continenti insulam palmis frequentibus consistam: & in medio ferè nemore columnam eminere, Erythræ regis monumentum, litteris gentis ejus scriptam. Adiciebant, navigia quæ lixas mercatoresque vexissent, famam auri sequutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa; nec deinde ab his postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos p terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem: inde adverso amne Babylonem q subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritimâ regione perdomitâ, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus. Inde, Numidiæ solitudinibus peragrans, cursum Gadis dirigere: ibi namque columnam Herculis esse fama vulgaverat. His-

o Indi amnis ostio inferiorem in mari.

p Prope terram navi-

gare.

q Accessuros.

paniss deinde, quas *Iberiam* Græci a flumine Ibero vocabant, adire : & prætervehi Alpes Italique oram : unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiæ prætoribus imperavit, materiâ in Libano monte cæsâ devestaque ad urbem Syriæ Thapsacum, ingentium carinas navium : & ponere septiremes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum regibus imperatum, ut æs stuppamque & vela præberent. Hæc agenti Pori & Taxilis regum litteræ traduntur : Abisarem morbo, Philippum præfectum ipsius ex vulnere interisse : oppressosque qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudæmonem : dux erat Thracum. Abisaris regnum filio ejus attribuit.

III. Ventum est deinde Persagadas. Persica est gens, cujus satrapes Orsines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros eminens. Genus ducebat a Cyro quondam rege Persarum : opes & a majoribus traditas habebat ; & ipse longa imperii possessione cumulaverat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modò ea, sed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusque argento & auro adornati : pretiosa suppellex, & nobiles gemmæ : aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureæ, & signati argenti talenta quatuor millia. Ceterum tanta & benignitas barbaro causa mortis fuit. Nam quum omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset ; Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit, admonitusque a quibusdam quàm Alexandro cordi esset, respondit : *Amicos regis, non scorta se colere : nec moris esse Persis, & mares ducere, qui stupro effeminarentur.*

r Fabricare.

* Liberalitas.

z Credere eos esse homines.

His auditis, spado potentiam flagitio & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi & insontis exercuit. Namque gentis ejusdem levissimos *u* falsis criminibus adstruxit, monitos tum demum ea deferre, quum ipse jussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas regis aures *x* implebat; dissimulans causam iræ: quò gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, jam tamen *y* vilior. *z* Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & *a* importunissimum scortum, ne in stupro quidem & dedecoris patientiâ, fraudis oblitum, quoties amorem regis in se accenderat, Orsinem modò avaritiæ, interdum etiam defectionis arguebat.

IV. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia; & fatum, cujus inevitabilis fors est, appetebat. Fortè enim sepulcrum Cyri Alexander jussit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat *b* inferias. Aureo argentoque repletum esse crediderat, quippe ita famâ Persæ vulgaverant: sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Ceterum coronâ aureâ impositâ, amiculo *c* cui assueverat ipse, *d* solium, in quo corpus jacebat, velavit, miratus tanti nominis regem, tantis præditum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quàm si fuisset e plebe. Proximus erat lateri spado, qui regem intuens; *Quid mirum*, inquit, *est, inania sepulcra esse regum, quum satraparum domus aurum inde egestum capere*

u Fictis criminationibus instruxit.

x Iniquis de Orsine sermonibus.

y Minus acceptus Alexandro.

z Accusabatur.

a Nequissimum.

b Funebres honores persolvere.

c Quod ipse gestabat.

d Loculam.

non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram: sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro: hinc illa benignitas in te; ut, quod impune habere non poterat Orsines, donando, etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram; quum ii, quibus negotium idem dederat, superveniunt: hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant e aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula est traditus. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro *f* manum iniecit. Quem Orsines intuens *Audieram*, inquit, in Asia olim regnasse feminas; hoc verò novum est, regnare *g* castratum! Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modò, sed eximie quoque benignitatis in regem.

V. Eodem tempore Phradates regnum affectasse suspectus, occiditur. *h* Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; idem ad deteriora credenda. Scilicet RES secundæ valent commutare naturam: & rarò quisquam i erga bona sua satis cautus est. Idem enim paullo ante Lyncæstem Alexandrum delatum a duobus indicibus damnare non sustinuerat: & humiliores quoque reos, contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur insontes, passus absolvi: hostibus victis regna reddiderat: ad ultimum a semetipso degeneravit usque adeò, ut, adversus libidinem animi, arbitrio scortis / aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus litteras accepit de rebus in Europa &

e Regis aures.

f Violentas manus intulit.

g Eunuchum.

h Alexander.

Contra prosperita-

tem suam.

k Humilis conditionis homines accusatos.

l Contra suam voluntatem.

Asia gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciæ præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito cohortis, cum toto exercitu oppressus erat. Quâ cognitâ clade Seuthes Odryas populares suos ad defectionem compulerat. Amissâ propemodum Thraciâ, ne Græcia quidem *m* ***tumultibus inconcussâ mansit. Nam Alexander, punitâ satraparum quorundam insolentiâ, quam, dum in extremo orbe Indorum armis attinetur, per summa scelera atque flagitia in provinciales exercuerant, ceterorum metum *n* intenderat: qui in paribus delictis idem admissorum præmium exspectantes, in mercenariorum militum fidem confugiebant; illorum manibus, si ad supplicium poscerentur, salutem suam tutaturi; aut pecuniâ, quanta poterat, coactâ, fugam inibant. Eâ re cognitâ, litteræ ad omnes Asiæ prætores missæ sunt, quibus inspectis, e vestigio omnes peregrinos milites, qui stipendia sub ipsis facerent, dimittere jubebantur. Erat inter eos Harpalus, quem Alexander, quod ob ipsius amicitiam olim a Philippo ejectus o solum vertisset, inter fidissimos habebat, & post Mazæi mortem satrapiâ Babylonix donaverat, thesaurorumque custodiæ præfecerat. Is igitur, quum fiduciam, quam in propensissimâ regis gratiâ habere poterat, magnitudine flagitiorum consumsisset, quinque talentorum millia ex gazâ regiâ rapit, conduclâque sex millium mercenariorum manu, in Europam evadit. Jampridem enim luxu & libidinibus *p* in præceps tractus, de-

m Quæ hoc loco usque ad caput sextum defuit, ita supplevit Freinshemius.

n Auxerat.

o In alienâ terrâ exulasset.

p Quasi demersus & perditus.

speratâque apud regem veniâ, adversus iram ipsius in alienis opibus subsidium circumspicere cœperat; & Athenienses, quorum non contemnendam potentiam, & apud ceteros Græcos auctoritatem, tum occultum in Macedonas odium norat, sedulò coluerat. Itaque spem suis faciebat, Athenienses, adventu suo cognito, copiisque & pecuniis, quas adduceret, coram inspectis, protinus arma consiliaque sociaturos esse. Nam apud populum imperitum & mobilem, per homines improbos & avaritiâ venales, omnia se muneribus consequuturum existimabat.

VI. Igitur triginta navibus Sunium q transmittunt. Promontorium est Atticæ terræ; unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, rex, Harpalo Atheniensibusque juxta infestus, classem parari jubet, Athenas protinus petiturus. Quod consilium clam agitati litteræ redduntur: *Harpalum intrasse quidem Athenas, pecuniâ conciliasse sibi principum animos: mox, concilio plebis habito, jussu urbe excedere, ad Græcos milites pervenisse, a quibus interceptum, & trucidatum a quodam viatore per insidias.* His lætus, in Europam trajiciendi consilium omisit. sed exules, præter eos qui civili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulsi erant, jussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quatenquam r solvendarum legum id principium esse censabant; bona quoque quæ s exstarent, restituere damnatis. Soli Athenienses, non suæ modò, sed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia r ægre fe-

q Accedunt Harpalus
& ejus socii.

r Dissolvendarum, abolendarum.

s Superessent.

z Ægrè patiebantur se in ordinem cogi & redigi, ut ceteros.

rebant, non regio imperio, sed legibus moribusque patriis assueti, prohibere finibus: omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilii, u admitterent. Alexander, senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi iussit: existimans modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset; nuperque conditas urbes, quas colonis repleisset, res novare cupientibus obstare.

VII. Ceterum, priusquam secerneret quos erat retenturus, dixit, ut omnes milites x æs alienum profiterentur. y Grave plerisque esse compererat: & quanquam ipsorum luxu contractum erat, z dissolvere tamen decreverat. Illi tentari ipsos rati, quò facilius a ab integris sumtuosos discerneret, b prolatando aliquantum extraxerant temporis: & rex satis gnarus professioni æris pudorem, non contumaciam, obstare; mensas totis castris poni iussit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum, fide factâ, professi sunt; nec amplius ex tantâ pecuniâ, quàm centum & triginta talenta superfuere: adeo tot exercitus ille ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quàm prædæ, deportavit ex Asia. Ceterum, ut cognitum est alios mitti domum, alios retineri; perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent, regemque ferocius, quàm aliàs, c adorti, omnes si-

u Inter cives suos.

x Debita sua publicè declararent.

y Plerosque militum operatos debitis sciebat esse.

z Solvere.

a Prodigios a frugalibus discerneret.

b Differendo.

c Adortos.

mul missionem postulare cœperunt; deformia ora cicatricibus, canitiemque capitum, ostentantes. Nec aut præfectorum castigatione, aut d verecundia regis deterriti, tumultuoso clamore & militari violentiâ volentem loqui inhibebant; palam professi nusquam inde, nisi in patriam, e vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis quia motum esse credebant, quàm quia ipsi moveri poterant; quidnam acturus esset, expectabant. Ille, Quid hæc, inquit, repens consternatio, & tam procax atque effusa licentia denuntiat? Eloqui timeo; palam certè rupistis imperium, & precario rex sum: cui non alloquendi, non noscendi monendique, aut intuendi, vos jus reliquistis. Equidem quum alios dimittere in patriam, alios mecum paullo post deportare statuerim; tam illos acclamantes video, qui abituri sunt, quàm hos, cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? dispari in causâ idem omnium clamor est? pervelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur.

VIIIr Crederes uno ore omnes sustulisse clamorem: ita pariter ex totâ concione responsum est, Omnes queri. Tum ille, Non hercule, inquit, potest fieri f ut adducar querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in quâ major pars exercitus non est; utpote quum plures dimiserim, quàm retenturus sum. g Subest nimirum altius malum, quod omnes avertit a me. Quanto enim regem universus exercitus deseruit? Ne servi quidem h uno

d Reverentiâ regi deditâ.

e Pedem.

f Ut adducar ad credendum, ut mihi persuadeam.

g Sub hac, quam prætexitis, causâ, latet alia....

h Fugiendo relinquunt omnes simul.

grege profugiunt dominos; sed est quidam in illis pudor a ceteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis, (jam enim esse destistis) sed, ut cum ingratisissimis oportet; agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, insanire cœpistis: obliti statûs ejus, quem beneficio exuistis meo: digni hercule, qui in eodem confenescatis; quoniam facilius est vobis adversam, quàm secundam, regere fortunam. En tandem! Illyriorum paullo ante & Persarum tributariis Asia & tot gentium spolia fastidio sunt. Modò sub Philippo seminudis, amicula ex purpura sordent: aurum & argentum oculi ferre non possunt: lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gladiatorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni: quum omnis regia suppellex haud ampliùs quàm sexaginta talentorum esset, i meorum operum fundamenta: quibus tamen (absit invidia) imperium maximæ terrarum parti imposui. Asiæne pertasum est, quæ vos gloriâ rerum gestarum diis pares fecit? In Europam ire properatis, rege deserto, quum pluribus vestram defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luissem; nempe in Asiaticâ præda. Nec pudet & profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes, reverti velle ad liberos conjugesque; quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere: nam ceterorum, dum etiam spei vestræ obviam istis, arma quoque pignori sunt. Bonis verò militi-

i Et hæc fuerunt.

devorata & profundo
 a Prædam ex devictis ventre inclusam ferentibus partam, jam tes.

bus cariturus sum, I pellicum suarum concubinis: quibus in hoc solum ex tantis opibus superest in quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites; n facessite hinc ocyus: ego cum Persis aberuntium terga tutabor. Neminem teneo: o liberate oculos meos, ingratisimi cives. Lati vos excipient parentes liberique sine vestro rege redeunt! obviam ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo mehercule de fugâ vestrâ, & ubicumque ero, expectam pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem scietis, & quantum sine rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit.

IX. Desiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit; notatisque, qui ferocissimè obloquuti erant, singulos manu corripuit: nec ausos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit. Quis crederet p favam paullo ante concionem obtorpuisse subito metu: & quum ad supplicium videret trahi nihilo ausos graviora quàm ceteros; tam effusam antea licentiam, atque seditiosam militum violentiam, ita compressam, ut non modò nullus ex omnibus irruenti regi restiterit; verum etiam cuncti pavore exanimati; attonitis similes, quid de ipsis quoque rex statuendum censeret, suspensâ mente expectarent. Itaque sive q nominis, quod gentes, quæ sub regibus sunt inter deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tantâ vi exercentis imperium, con-

I Qui sunt concubini pellicum; qui habent pellices.

m Nimpe pellices.
(O) Discedite.

o Molesto aspectu vestri.

p Ferream paullo ante multitudinem.

q Veneratio regii nominis.

terrui eos : singulare certe ediderunt patientiæ exemplum ; adeoque non sunt accensi supplicio commilitonum , quum sub noctem interfectos esse nossent , ut nihil omiserint , quod singuli magis obedienter ac piè facerent. Nam quum postero die venissent , prohibiti aditu , Asiaticis modò militibus admissis , lugubrem totis castris edidère clamorem , denuntiantes : *Se protinus esse morituros , si rex perseveraret irasci.* At ille *r* pervicacis ad omnia quæ agitaſſet animi , peregrinorum militum concionem advocari jubet , Macedonibus inter castra cohibitis ; & quum frequentes *s* coissent , adhibito interprete , talem orationem habuit.

X. Quum ex Europâ trajicerem in Asiam , multas nobiles gentes , magnam vim hominum , imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum , quod de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoque accessit , quod video fortes viros erga reges suos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram , & nimia felicitate mergi in voluptates : at hercule munia militiæ hoc animorum corporumque robore æquè impigrè toleratis : & quum fortēs viri sitis , non fortitudinem magis , quàm fidem colitis. Hoc ego nunc primùm *x* profiteor ; sed olim scio. Itaque & *u* delectum e vobis juniorum habui ; & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus , eadem arma sunt vobis : obsequium vero & *x* patientia imperii longè præstantior est , quàm ceteris. Ergo ipse Oxathris Persæ filiam mecum in matrimonio junxi , non designatus ex captivâ liberos tollere. Mox deinde quum stirpem generis mei latiùs propagare cuperem ,

r Obstinatè perseverantis in iis quæ statuerat.

s Convenissent.

z Palam declaro.

u Ex juventute vestrà milites legi.

x Et voluntas ad ferenda & exsequenda quæ

uxorem Darii y filiam duxi; proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos: ut hoc sacro fœdere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proinde genitos vos esse mihi, non adscitos milites credite: Asiæ & Europæ unum atque idem regnum est: Macedonum vobis arma do. z Inveteravi peregrinam novitatem: & cives mei estis & milites: a omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum morem b adumbrare; nec Macedonibus Persas imitari indecorum est. Ejusdem juris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt. c ***

Hac oratione habitâ, Persis corporis sui custodiam credidit; Persas satellites, Persas d apparitores fecit. Per quos quum Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum ex, iis auctoritate & ætate gravem, ad regem ita locutum ferunt.

XI. Quousque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, & quidem externi moris, obsequeris? Milites tui, cives tui, incognitâ causâ, captivis suis ducentibus, trahuntur ad pœnam! Si mortem meruisse judicas, saltem ministros supplicii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur; sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, sicut vincti erant, iussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum e movit: namque

imperantur.

y Natu majorem, Statiram nomine.

z Ex novis ac peregrinis quasi vetustos milites vos feci.

a Utraque gens iisdem moribus sensum imbui-

b Imitari.

c Reliqua pars hujus capitis non Curtian: est, sed vetus supplementum eorum quæ desiderantur.

d Lictores.

e Excitavit.

copiarum duces atque amicos ejus, *f* manipuli
adeunt; petentes, *U*t si quos adhuc pristina
noxâ judicaret esse contactos, juberet interfici,
offerre se corpora iræ: trucidaret.****g* Tandem
præ dolore vix mentis compotes universi con-
currunt ad regiam, armisque ante fores pro-
jectis, *h* tunicati astantes, nuda & i obnoxia
pœnis corpora admitti flentes orabant. Non se
k deprecari quin suppliciis fontium expiarentur
quæ per contumaciam deliquissent; regis ira-
cundiam sibi morte tristioresse. Quumque
dies noctesque ante regiam perfluentes, mise-
rabili clamore habituque pœnitentiam suam
l approbarent, biduum tamen adversus humil-
limas suorum preces iracundia regis duravit.
Tertio die victus constantiâ supplicum, pro-
cessit; incusatâque leniter exercitûs immode-
stiâ, non sine multis utrimque lacrymis, in-
gratiam se cum ipsis redire professus est. Di-
gna tamen res visa est, quæ majoribus hostiis
expiaretur. Itaque sacrificio magnificè præpa-
rato, Macedonum simul Persarumque primo-
res invitavit ad epulas. Novem millia eo con-
vivio excepisse, proditum est memoriæ, eos-
que omnes, invitante rege, ex eodem cratere
libavisse: Græcis barbarisque vatibus tum alia
fausta vota *m* præeuntibus, tum in primis ut
ea utriusque imperii in idem corpus *n* coalita
societas perpetua foret. Maturata deinde est
missio, & infirmissimus quisque o exauctora-
ti: amicorum quoque seniorum quibusdam

f Militum turmæ.

g Quæ hic deerant,
supplevit Freinshemius
usque ad finem capitis.

h Tunicâ tantum te-
cti.

i Parata & exposita.

k Recusare.

l Probarent.

m Frimis pronuntian-
tibus.

n Conjuncta.

o A militiæ operibus
immunes facit.

p commeatum dedit: ex quibus Clytus, cognomento Albus, Gorgiasque, & Polydamas & Antigenes fuere. Abeuntibus non modò præteriti temporis stipendia cum fide persolvit, verùm etiam talentum adjecit, in singulos milites, viatici nomine. Filios ex Asiaticis uxoribus susceptos (ad decem millia fuisse traditur) apud se relinqui jussit, ne in Macedoniam cum parentibus transgressi, & conjugibus liberisque prioribus permixti, familias singulorum contentionibus & discordiis impleant, sibi curæ fore pollicitus, ut patrio more instituti militiæ artes edocerentur. Ita supra decem veteranorum millia dimissa sunt: additusque est Craterus, qui eos deduceret, ex præcipuis regis amicis: q̄ isti si quid humanitus contigisset, Polysperchonti parere jussi sunt. Litteris etiam ad Antipatrum scriptis, Honorem emeritis haberi præcepit, ut quoties ludi atque certamina ederentur, in primis ordinibus coronati spectarent: utque fato functorum liberi, etiam impuberes, in paterna stipendiis succederent. Craterum Macedoniae & continentibusque regionibus cum imperio præesse placuit; Antipatrum cum supplemento juniorum Macedonum ad regem pergere. Verebatur enim ne per discordiam præfecti cum Olympiade gravis aliqua clades acciperetur. Nam multas ad Alexandrum epistolas mater, multas Antipater miserat, vicissimque alter alterum arroganter & acerbè pleraque facere criminabantur, quæ ad dedecus aut detrimentum regis majestatis pertinerent. Postquam enim rumor occisi regis temerè vulgatus in Macedoniam

p Copiam discedendi.

q Si quis illi casus hu-

manus, si mors, contigisset.

r Vicinis.

penetravisset, mater ejus sororque Cleopatra tumultuatæ fuerant; & hæc quidem paternum regnum, Olympias Epirum invaserat. Fortè dum ejusmodi litteræ redduntur, Hephæstion assuetus omnium arcanorum particeps haberi, s resignatas ab Alexandro simul inspiciebat. Neque vetuit eum rex: sed detractum digito annulum ori legentis admovit, nihil eorum quæ præscripta essent, t in alios efferendum significans. Incusasse autem ambos fertur, & matris insolentiâ permotum exclamasse, *Eam pro habitatione decem mensium, quam utero sibi præbuisset, u gravem mercedem exigere: Antipatrum verò suspectum habuisse, quasi partâ ex Spartanis victoriâ tollentem animos, & imperio tot jam in annos prorogato supra præfecti modum elatum. Itaque quum ejus gravitas atque integritas a quibusdam prædicaretur; subjecit, Exteriùs quidem album videri, sed si penitus introspiciatur, totum esse purpureum.* x Pressit tamen suspicionem suam, neque ullum manifestius ab alienati animi indicium prætulit. Credidère tamen plerique, Antipatrum evocari se supplicii causâ ratum, impiis y machinationibus, regiae mortis, quæ paullo post sequuta est, auctorem exstitisse. Interea rex ut imminuti exercitus detrimenta sarciret, optimum quemque Persarum in Macedonicos ordines allegit: mille etiam præstantissimos segregavit ad propiorem sui corporis custodiam: aliam hastatorum manum, haud pauciores decem millibus, circa regium tabernaculum excubias agere jussit. Hæc agenti Peucestes supervenit cum viginti sagittariorum funditorumque millibus, quos ex suâ provinciâ

s Apertas.

z Aliis aperiendum.

u Magnam.

x Texit.

y Artibus.

coëgerat. His per exercitum distributis, profectus est Susis, Tigrique amne transmissso, apud Carrhas castra metatus est. inde quatruiduo per Sittacenen ductis copiis Sambana processit: ubi per septem dies quietum agmen tenuit. Tridui deinde itinere emenso, Celonas perventum est. Oppidum hoc tenent Bæotiâ profecti, quos Xerxes sedibus suis excitos in Orientem transfudit: servabantque argumentum originis peculiari sermone, ex Græcis plerumque vocibus constante; ceterum ob commerciorum necessitatem finitimorum barbarorum linguâ utebantur. Inde Bagistanen ingressus est, regionem opulentam, & abundantem arborum amœno & secundo fetu, ceterisque ad vitæ non usum modò, verum etiam delectationem pertinentibus. Gravis inter hæc Eumeni cum Hephæstione similtas inciderat. Nam servos Eumenis diversorio, quod pro hero suo & anteceperant, Hephæstio a proturbavit, ut Evius tibicen eo reciperetur: neque diu post, quum jam sopita odia viderentur, novâ exortâ contentione, ad eò recruderunt, ut etiam in atrox iurgium, & acerba utrimque convicia prorumperent. Sed Alexandri interventu imperioque inimicitia, saltem in speciem, abolitæ sunt: quum ille quidem Hephæstioni etiam minatus esset, qui in *b* flagrantissimâ regis gratiâ positus, quamquam cupidum reconciliationis Eumenem, pertinaciùs averfabatur. Perventum deinde est in Mediæ campos, ubi maxima equorum armenta pascebantur. *Nisæos* appellant, magnitudine & specie insignes. Supra quinquaginta millia ibi reperta, quum Alexander eâ transiret: a comitibus illius annotatum est olim triplo plures

x Priores: coeperant.
Fecit.

b Maxima apud regem.

fuisse : sed inter bellorum turbas maximam eorum partem prædones *c* abegisse : ad triginta dies ibi substitit rex. Eò Atropates Mediæ satrapa centum barbaras mulieres adduxit, equitandi peritas, *d* peltisque & securibus armatas : unde quidam crediderunt Amazonum ex gente reliquas fuisse. Septimis deinde castris Ecbatana attigit, Mediæ caput. Ibi solennia diis sacrificia ludosque edidit, & in convivia festosque dies laxavit animum, ut mox in novorum operum curam atque ministeria validior intenderetur. Sed ista *e* volventem, velût injecta manu fatum aliò traxit, vitamque carissimo amicorum ejus, neque multo post ipsi quoque regi extorsit. Pueros in stadio certantes spectabat; quin nuntiatur deficere Hephæstionem, qui morbo ex crapula contracto, septimum jam diem decumbebat. Exterritus amici periculo statim consurgit, & ad hospitium illius celeriter pergit: neque tamen priùs eò pervenit, quàm illum mors occupasset. Id regi omnium, quæ in vita pertulerat, adversorum luctuosissimum accidisse certum habetur: cumque magnitudine doloris *f* in lacrymas & lamenta victum, multa animi de gradu dejecti argumenta edidisse. Sed ea quidem variè traduntur; illud inter omnes constat, ut quàm decentissimas exsequias ei duceret, non voluisse Ecbatanis sepeliri: sed Babylonem, quò ipse concessurus erat, a Perdiccâ deferri curasse: ibique funus, inaudito antehac exemplo, duodecim talentum millibus *g* locavisse. Per universum certè imperium lugeri cum jussit: & ne memoria ejus in exercitu *h* exo-

c Abstulisse.

d Scutis.

e Animo agitantem.

f Ita victum, ut la-

crymas funderet.

g Faciendum.

h Aboleretur.

lesceret, equitibus queis præfuerat, nullum præfecit ducem, sed Hephæstionis alam appellari voluit: & quæ ille signa instituisset, ea non immutari. Funebria certamina ludosque, quales nunquam editi fuissent, meditatus, tria artificum millia coëgit: qui non multo post in ipsius exsequiis certasse feruntur. Nec amici tam effuso affectu ad conciliandam ejus gratiam segniter usi, certatim reperere per quæ memoria defuncti clarior honoratiorque fieret. Igitur Eumenes, quum se ob simultatem cum Hephæstione regis indignationem incurrisse sensisset, multis auctor fuit, seque & arma sua Hephæstioni consecrandi: pecuniasque ad honestandum funus largè contulit. Hoc exemplum imitati sunt ceteri: còque mox processit assentitionum impudentia, ut regi mœrore & desiderio defuncti insanienti persuasum tandem fuerit, deum esse Hephæstionem. Quo quidem tempore ex copiarum ducibus Agathocles Samius ad extremum periculi venit, quod illius tumulum præteriens illacrymasse visus esset: ac nisi Perdiccas venanti sibi Hephæstionem apparuisse e mentis, per deos omnes ipsumque Hephæstionem, dejerasset, Ex ipso se cognovisse, Agathoclem non ut mortuum & vanæ divinitatis titulis frustra ornatum, flevisse, verum ob memoriam pristinae sodalitatis lacrymas non tenuisse; vir fortis & de rege bene meritus, pietatis in amicum graves pœnas innoxio capite pependisset. Ceterum, ut paulisper a luctu avocaret animum, in Cossæorum gentem expeditionem suscepit. Juga Mediæ vicina Cossæi tenent, asperam & acre genus, & prædando vitam tolerare solitum. Ab his Persarum reges annuo tributo pacem redi-

i Et amici Alexandri ejus amore in Ephæstione
 quæ utentes tanto nem...

mere consueverant, & ne in subjecta decurrentes infestam latrociniis regionem facerent. Nam vim tentantes Persas facile repulerant, asperitate locorum defensi, in quæ se recipiebant, quoties armis superabantur. Iidem muneribus quotannis placabantur, ut regi Ecbatanis, ubi æstiva solebat agere, Babylonem remigranti, tutus per ea loca transitus esset. Hos igitur Alexander bipartito agmine aggressus, intra quadraginta dies perdomuit. Nam ab ipso rege & Ptolemæo, qui partem exercitûs ducebat, sæpe cæsi, ut captivos suos reciperent, permisere se victori. Ille validas urbes opportunis locis exstrui iussit: ne abducto exercitu fera gens obedientiam exueret. Motis inde castris, ut militem expeditione recenti festum reficeret, lento agmine Babylonem procedebat. Jamque triginta ab urbe stadiis aberat, quum Nearchus occurrit, quem per Oceanum & Euphratis ostia Babylonem præmiserat: orabatque, *Ne fatalem sibi urbem vellet ingredi: compertum id sibi ex Chaldeis, qui multis jam prædictionum eventibus artis suæ certitudinem abunde probavissent.* Rex famâ eorum hominum, constantique asseveratione motus, dimissis in urbem amicorum plerisque, aliâ viâ præter Babylonem ducit, ac ducentis inde stadiis stativa locat. Sed ab Anaxarcho persuasus, contentis Chaldæorum monitis, quorum disciplinam inanem aut supervacuum arbitrabatur, urbem intrat. Legationes cò ex universo ferme orbe confluerant: quibus per complures dies studiosè auditis, deinceps ad Hephæstionis exsequias adjecit animum: quæ summo omnium

& Ne in Persidem ipsorum montibus inferiorem & subjacentem de-

currentes, in ea exerce-
rent laetitia.
I Tempora,

studio ita celebratæ sunt, ut nullius ad id tempus regis *m* feralia, magnitudine sumtum apparatusque celebritate non vicerint. Post hæc cupido incessit regi per Pallacopam amnem ad Arabum confinia navigandi: quò delatus, urbi condendæ commodâ sede repertâ, Græcorum ætate aut vulneribus invalidos, & si qui sponte remanserant, ibi collocat. Quibus *n* ex sententiâ perfectis, jam futuri securus, Chaldaeos irridebat, quòd Babylonem non ingressus tantum esset incolumis, verum etiam excessisset. Enim verò revertenti per paludes, quas Euphrates in Pallacopam effusus efficit, o fœdum omen oblatum est. Quippe rami desuper impendentes detractum capiti regio diadema projecerunt in fluctus. Quum deinde alia super alia prodigiosa & minacia nuntiarentur, *p* procurandis iis Græco simul barbaroque ritu continua sacra facta sunt. Neque tamen expiari præterquàm morte regis potuere. Qui quum Nearchum excepisset convivio, jamque cubitum iturus esset, Medii Larissæi obnixis precibus dedit, ut ad eum comestatum veniret. Ubi postquam totâ nocte perpotasset, malè habere cœpit. Ingravescens deinde morbus ad eò omnes vires intra sextum diem exhaust, ut ne vocis quidem potestas esset. Interea milites sollicitudine desiderioque ejus anxii quamquam obtestantibus ducibus, ne *q* valetudinem regis enervarent, expreslerunt, ut in conspectum ejus admitterentur.

XII. Intuentibus lacrymæ obortæ præbuere speciem jam non regem, sed funus ejus, visentis exercitiûs. Mæror tamen circumstantium le-

m Funera.

n Ut cupierat.

o Triste, malum.

p Expiandis.

q Morbum auferent.

Etum

Quum eminebat : quos ut rex aspexit : *Invenietis*, inquit, *quum exceſſero*, dignum talibus viris regem ? Incredibile dictu audituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, quum admiſſurus milites eſſet, durasse donec a toto exercitu illo ad ultimum perſalutatus eſt : diſmiſſoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit. Propiusque adire juſſis amicis (nam & vox deficere jam cœpit) detractum annulum digito, *Perdiccæ* tradidit, adjectis mandatis, ut corpus ſuum ad *Hammonem* ferri juberet. Quærentibus his, cui relinqueret regnum, reſpondit ; *Ei qui eſſet optimus : ceterum prævidere jam, ob id certamen magnos funebres ludos parari ſibi*. Rurſus, *Perdiccâ* interrogante, Quando cœleſtes honores & haberi ſibi vellet, dixit, *Tum velle, quum ipſi felices eſſent*. Suprema hæc vox fuit regis, & paullo poſt exſtinguitur. Ac primò ploratu lamentisque & planctibus tota regia perſonabat : mox velut in vaſta ſolitudine omnia trifti ſilentio muta torpebant ; ad cogitationes quid deinde futurum eſſet, dolore converſo. Nobiles pueri, cuſtodix corporis ejus aſſueti, nec doloris magnitudinem & capere, nec ſe ipſos intra veſtibulum regix retinere potuerunt : vagique & ſurentibus ſimiles totam urbem luſtu ac mœrore compleverant ; nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſuggerit.

XIII. Ergo, qui extra regiam aſtiterant, Macedones pariter barbarique concurrunt ; nec poterant victi a victoribus in communi dolore diſcerni. Perſæ juſtiſſimum ac miſiſſimum dominum, Macedones optimum ac fortiſſimum regem invocantes, certamen quoddam mœro-

r Reddi.

s Continere.

Q

ris edebant. Nec mœstorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis fortunæque, invidiâ deum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus & vultus educantis in prælium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedones divinos honores negasse ei pœnitebat; impiosque & ingratos fuisse se confitebantur, quod aures ejus debitâ appellatione fraudassent. Et quum diu, nunc in veneratione, nunc in desiderio regis, hæssissent; & in ipsos versa misratio est. Macedoniâ profecti, ultra Euphratem, mediis hostibus novum imperium aspernantibus, destitutos se esse cernebant; sine certo regis herede, publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde civilia, quæ sequuta sunt, mentibus augurabantur: iterum, non *u* de regno Asiæ, sed de rege, ipsis sanguinem esse fundendum: novis vulneribus veteres *x* rumpendas cicatrices: senes, debiles, modò petitâ missione a iusto rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicujus ignobilis.

XIV. Has cogitationes volventibus nox supervenit, terroremque auxit: milites in armis vigilabant: Babylonii, alius e muris, alius e culmine sui quisque tecti, prospexerant, quasi certiora visuri: nec quisquam lumina audebat accendere: & quia oculorum cessabat usus, fremitus vocesque auribus captabant: ac plerumque vano metu territi per obscuras semitas alius alii occurrentes, invicem suspecti & solliciti *y* ferebantur. Persæ, comis suo more decoratis, in lugubri veste cum conjugibus ac

z Commiserationem
quam in se ipsos converterunt.

u Ob regnum.
x Aperiendas.
y Ibant.

liberis, non ut victorem & modò hostem, sed ut gentis suæ iustissimum regem, vero desiderio lugebant. Allucti sub rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur: sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiæ cis Euphratem tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscissâ ergo veste quâ induta erat, lugubrem sumsit: laceratisque crinibus, humi corpus abiecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat, lugens, propriasque causas doloris in communi mœstitia ⁊ retractabat. Sed omnium suorum mala Syfigambis una a capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat: recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modò amissum Darium, & pariter miseræ duorum filiorum exsequias esse ducendas. Flebat mortuos simul vivosque. Quæræ enim puellarum aëlurum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? iterum se captas; iterum excidisse regno. Qui, mortuo Dario, ipsas tueretur, reperisse; qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sævissimo regum trucidatos, adjectumque stragi tot filiorum patrem: e septem liberis, quos genuisset ipsa b unum superesse. Ipsum Darium floruisse paullisper, ut crudeliùs posset exstingui. Ad ultimum dolori succumbit: obvolutoque capite, c accidentes genibus suis neptem nepotemque averfata, cibo pariter abstinuit & luce: quinto, postquam mori sta-

⁊ Renovabat, in memoriam revocabat.

a Animo, capiebat, & desebat.

b Oxathrem Darii fratrem.

c Preccidentes ad genua ejus.

tuerat, die extinctâ. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, justitiæque in omnes captivos documentum est mors hujus: quæ quum sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit.

XV. Et hercule, justè æstimantibus regem liquet, bona naturæ ejus fuisse; vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi: laboris patientia propemodùm nimia: fortitudo non inter reges modò excellens, sed inter illos quoque, quorum hæc sola virtus fuit: liberalitas sæpè majora tribuentis, quàm a diis petuntur: clementia in devictos: tot regna aut reddita, quibus ea demserat bello, aut dono data: mortis cujus metus ceteros exanimat, perpetua contemptio: gloriæ laudisque ut justo major cupido, ita ut juveni & in tantis admit-tenda rebus: jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippum ultus erat: jam in omnes ferè amicos benignitas, erga milites benevolentia: *d* consilium par magnitudini animi, & quantam vix poterat ætas ejus capere, solertia: *e* modus immodicarum cupiditatum; Veneris *f* intra naturale desiderium usus, nec ulla nisi *g* ex per-misso voluptas; ingentes profectò dotes erant. Illa *h* fortunæ, diis æquare se, & cœlestes honores arcessere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum vehementiùs, quàm par esset, irasci: in externum habitum mutare corporis cultum: imitari devictarum gentium mores, quos ante victoriam spreverat. Nam iracundiam & cupidinem vini, sicuti juvenia irritaverat, ita senectus

d Prudentia.

e Moderatio.

f Minor quàm natura

desiderare videretur.

g Permissa.

h Vita.

mitigare potuisset. Fatendum est tamen quum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum a morte revocavit? quoties temerè in pericula vectum perpetuâ felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ, statuit. Expectavere eum fata, dum, Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic regi ducique successor quærebat: sed i major moles erat, quàm ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque ejus & fama rerum in totum propemodum orbem reges ac regna diffudit; clarissimique sunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæserunt.

XVI. Ceterùm, Babylone (inde enim & divertit oratio) corporis custodes, in regiam principes amicorum ducesque copiarum advocare: sequuta est militum turba, cupientium scire in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentiam militum exclusi regiam intrare non poterant; quum præco exceptis qui nominatim citarentur, adire prohibuit: sed precarium spernebatur imperium. Ac primum ejulatus ingens, ploratusque renovatus est: deinde futuri expectatio, inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdiccas, regiam sellam in conspectum vulgi datam, in qua diadema vestisque Alexandri cum armis erant; anulum sibi pridie traditum a rege in eadem sede posuit: quorum aspectu rursus obortæ omnibus lacrymæ integravere luctum. Et Perdiccas, *Ego quidem, inquit, annulum, quo ille regni atque imperii res obsignare erat solitus,*

i Majus pondus erat. & Digressa est.

quàm ut ferre . . .

Q. iij

]

[11 11

traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Ceterum; quancum nulla clades huic, quâ affecti sumus, par ab iratis diis excogitari potest; tamen magnitudinem rerum, quas egit, inuentibus, credere licet tantum virum deos l accommodasse rebus humanis; quarum sorte completâ, citò repeterent eum suæ stirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo superest, quàm quod semper ab immortalitate subducitur; corpori nominique quamprimum iusta solvamus; haud obliti, in qua urbe, inter quos simus, quali rege ac præside spoliati. m Tractandum est, cum militones, cogitantumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, n obrinere possimus. Capite opus est: hocne uno an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane o prægnans est: optamus ut marem enitatur; ejus regnum, diis approbantibus, futurum, quando adoleverit: interim a quibus regi velitis, destinate. Hæc Perdiccas.

XVII. Tum Nearchus, p Alexandri modò sanguinem ac stirpem regie majestati convenire, neminem, ait, posse mirari. Ceterum, expectare nondum ortum regem, & qui jam sit, præteriri; nec animis Macedonum convenire, nec q tempori rerum. Esse e Barsine r filium regis; huic diadema dandum. Nulli placebat oratio: itaque suo more hastis scuta quatientes obstrepere perseverabant. Jamque prope seditionem pervenerant, Nearchus pervicaciùs tuente sen-

l Commodasse.

m Agendum est.

n Retinere.

o Gravida.

p Ait neminem mirari
posse quòd solus Alexan-

dri sanguis dignus sit regno.

q Præsenti rerum statui.

r Nomine Herculem.

rentiam. Tum Ptolemæus, Digna prorsus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barsines filius; cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majore ex parte s captivi. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? quod & justī illi reges Darius & Xerxes tot millium agminibus, tantisque classibus nequicquam petiverunt. Mea sententia hæc est, ut sede Alexandri in regia posita, qui consiliis ejus adhibebantur, coeant quoties in commune consulto opus fuerit: eoque, quod major pars eorum decreverit, stetur: duces, præfæque copiarum his pareant. Ptolemæo quidam, u, potiores Perdiccæ assentiebantur. Tum Aristonius orsus est dicere: Alexandrum consultum, cui reliqueret regnum, voluisse optimum deligi: judicatum autem ab ipso optimum Perdiccæ, cui annulum tradidisset. Neque enim unum eum x assedissee morienti, sed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegisse cui traderet. Placere igitur y summam imperii ad Perdiccæ deferri. Nec dubitavere, quin vera censeret: itaque universi procedere in medium Perdiccæ, & regis annulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem pudoremque; & quod modestius, quod exspectabat, appeteret, pervicacius oblaturus esse credebatur. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos qui sederant proximi, constitit. At Meleager, unus e ducibus, & confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat, Nec Dii siverint, inquit, ut Alexandri fortuna tantique regni fastigium in istos

s Quasi captivi. Quia captiva matre genitus erat.

z Legitimi.

u Potentiores.

x Sedisse prope morientem.

y Summum imperium.

z Factus audacior cunctatione Perdiccæ.

Q iv

humeros ruat. homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus quàm a hic est, sed de viris tantùm; quibus invitis nihil perpeti necesse est. Nec verò interest, Roxanes filium, b quandoque genitus erit, an Perdiccam regem habeatis; quum iste sub tutelæ specie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei rex placet, nisi qui nondum natus est: & in tanta omnium festinatione, non justà modo, sed etiam necessarià, c exactos menses solus exspectat, & jam divinat marem esse conceptum: quem vos dubitatis paratum esse vel d subdere? Si e medius fidius Alexander tunc nobis regem pro se reliquisset, id solum, ex iis quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum utique populus est heres. Hæc eloquutus per medios armatos erupit: & qui abeunti viam dederant, ipsum ad f pronuntiatam prædam sequebantur.

XVIII. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem ac discordiam versâ concione, quum quidam, plerisque Macedonum ignotus, ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis civilique bello, habentibus regem quem quæritis? Aridaeus Philippo genitus, Alexandri paullo ante regis frater, g sacrorum cærimoniarumque conjors modò, nunc solus heres, præteritur a vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, nunquam reperietis: si proximum, hic solus est. His auditis, concio primò silentium velut jussa habuit: conclamant deinde pariter: Aridaum vocandum esse, mortemque meritos,

a Perdiccas.

b Quandocumque.

c Finitos.

d Supponere.

Me Hercule.

f Dictam.

g Gentiliorum sacrorum & religionum nuper particeps cum Alexandro.

qui concionem sine eo habuissent. Tum Pithon plenus lacrymarum orditur dicere: Nunc vel maximè miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium militumque fructu & præsentiâ fraudatus esset. Nomen enim memoriamque regis sui tantum intuentes, ad cetera caligare eos. Haud ambiguè in juvenem, cui regnum destinabatur, h probra intensa: quæ magis ipsi odium, quàm i Arideo contemptum attulerunt: quippe dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium se, quàm eum qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros pertinaci acclamatione declarant: vocarique Aridaum jubent. Quem Meleager infestus invisusque Perdiccæ strenuè perducit in regiam: milites & Philippum consalutatum regem appellant.

XIX. Ceterum, hæc vulgi erat vox; principum alia sententia. E quibus Pithon consilium Perdiccæ exsequi cœpit, tutoresque destinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam & Leonnatum, stirpe regiâ genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus & Antipater res administrarent. Tum jusjurandum a singulis exactum, l futuros in potestate regis geniti Alexandro. Meleager haud injuriâ metu supplicii territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum, irrupit in regiam clamitans, Suffragari spei publicæ de novo rege paullo ante concepto: robur ætatis experirentur: modo stirpem Philippi, & filium ac fratrem regum duorum: sibimetipsis petissimum crederent. Nullum profundum in-

h Cæcutire, oculos clausos habere.

i Hæc erant conjecta probra a Pithone. Obliquè enim significabant irate stirpem nihil esse

in Arideo dignum rege.

k Aridaum regem appellant, nomen ei Philippum imponunt.

l Eos credituros regi genito ex Alexandro

re, nullum vastum fretum & procellosum tan-
 tos *m* ciet fluctus, quantos multitudo motus
 habet: utique si novâ, & brevi duraturâ liber-
 tate *n* luxuriat. Pauci Perdiccæ modò o electo;
 plures Philippo, quàm speraverat, imperium
 dabant. Nec velle, nec nolle quicquam, diu
 poterant; pœnitebatque modò consilii, modò
 pœnitentiæ ipsius. Ad ultimum tamen *p* in stir-
 pem regiam inclinavere studiis. Cesserat ex
 concione Aridaus, principum auctoritate con-
 territus; &, abeunte illo, conticuerat magis,
 quàm languerat militaris favor. Itaque revo-
 catus, vestem fratris, eam ipsam quæ in sella
 posita fuerat, induitur. Et Meleager, thorace
 sumto, capit arma, novique regis satelles
 sequitur: phalanx hastis clypeos quatiens, q *Ex-*
pleturam se sanguine illorum qui r affectave-
rant nihil ad ipsos pertinens regnum, mina-
batur: in eadem domo familiarque imperii vires
remansuras esse: hereditatem, imperium stirpem
regiam s vindicaturam: assuetos se nomen ipsum
colere, venerarique: nec quemquam id capere
nisi genitum ut regnaret.

XX. Igitur Perdiccas territus, & conclave,
 in quo Alexandri corpus jacebat, obserari ju-
 bet. Sexcenti cum ipso erant, spectatæ virtu-
 ris: Ptolemæus quoque se adjunxerat ei, pue-
 rorumque regia cohors. Ceterùm haud difficul-
 ter a tot millibus armatorum claustra perfra-
 cta sunt. Et rex quoque irruperat stipatus satel-
 litum turbâ, quorum princeps erat Meleager.
 Iratusque Perdiccas, hos, qui Alexandri cor-
 pus tueri vellent, se vocat; sed qui irruperant,

m Excitat.

n Fruitur & abutitur.

o Tutori & regni admi-
 nistro.

p Aridaeo saverunt.

q Se.

r Concupierant.

s Sibi retenturam.

t Cubiculum.

eminus tela in ipsum jaciebant multisque vulneratis, tandem u seniores, dentis galeis, quò faciliùs nosci possent, precari & qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abstinerent bello, regique & pluribus cederent. Primus Perdiccas arma deposuit; ceterique idem fecere. Meleagro deinde suadente, ne a corpore Alexandri discederent; insidiis locum quæri rati, diversâ regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis juvenum constabat; Perdiccam & Leonnatum frequens sequebatur: placebatque excedere urbe, & y tendere in campo. Sed Perdiccas ne pedites quidem sequuturos ipsum desperabat itaque, ne, abducendo equites, & abrupisse se a cetero exercitu videretur, in urbe substitit. At Meleager regem monere non destitit, *Jus imperii Perdiccæ morte a sancendum esse: nî b occupetur impotens animus, res novaturum: meminisse eum c quid de rege meruisset: neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat.* Rex d patiebatur magis, quàm assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit; misitque regis nomine, qui Perdiccam arcesserent: iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Perdiccas, nuntiato satellitum adventu, sexdecim omnino pueris regiæ cohortis comitatus in limine domûs suæ constitit: e castigatosque, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdiccas pueros equos jussit conscendere, & cum paucis amicorum ad Leon-

u *Ex Meleagri agmine.*

x *Eos qui.*

y *Castra ponere.*

z *Separavisse se.*

a *Firmandum.*

b *Præveniatur vir au-*

dax & ambitiosus.

c *Quantum Aridæo esset adversatus.*

d *Meleagrum rem exsequi.*

e *Objurgatos.*

Qvj

natum pervenit; jam firmiore præsidio vim propulsaturus, si quis inferret.

XXI. Posterâ die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum; & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque ille, seditione provisâ, quum regem adisset, interrogare eum cœpit, *An Perdiccam comprehendi ipse jussisset?* Ille, *Meleagri instinctu se jussisse*, respondit: ceterum non debere tumultuari eos, *Perdiccam enim vivere*. Igitur concione dimissâ, Meleager equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilii (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paullo ante *f* intenderat) triduum ferè consumsit incerta consiliavolvendo. Et pristina quidem regie species manebat: nam & legati gentium regem adibant, & copiarum dutes aderant, & vestibulum satellites armatique compleverant. Sed ingens suâ sponte mœstitia ultimæ desperationis index erat: suspectique invicem non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quisque volventes: & ex comparatione regis novi desiderium excitabatur amissi. *Utî ille esset, cujus auspiciûm sequuti erant: destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot cladum suarum pœnis, quandocumque oblata esset occasio.* His cogitationibus g animos excedebant; quum annuntiatur equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primùm, deinde fames esse cœpit; & qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant.

f Paraverat.

7 Eorum animi con-

sumebantur, torqueban-
tur.

XXII. Fortè ita acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum vicorumque veriti, confugerent in urbem: oppidani, quum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent & utrique generi tutior aliena sedes, quàm sua, videretur. Quorum h consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt; quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur a rege legatur Pafas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus: qui quum mandata regis edidissent; *Non aliter posituros arma equites, quàm si rex discordiæ auctores dedidisset, tulere responsum.* His renuntiatis, suâ sponte milites arma capiunt: quorum tumultu e regia Philippus excitatus; *Nihil, inquit, seditione est opus: nam inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus; i quibus spem gratiæ citò abrumperè, ad bellum civile properantium est.* Alterâ legatione an mitigari possint, experiamur: & credo, nondum regis corpore sepulto, ad præstanda ei justa omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium malo, quàm exercere civium sanguine: & si nulla alia concordiae spes est, oro quæsoque, eligite potiore. Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, quâ id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis, ante eum diem fratris claritate suppressæ, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare cœperunt, ut, quæ agitasset, exsequi vellet. Eisdem rursus legat

h Seditionem.

i Quibus si spem pacis

adimitis, civile bellum

accelerabitis.

petituros, ut Meleagrum & tertium ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum est: nam & abducere Meleagrum Perdiccas a rege cupiebat; & unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdiccas equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutuâ salutatione factâ, coit; in perpetuum, ut arbitrabantur, concordia & pace firmatâ.

XXIII. Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia Nam & *l* insociabile est regnum; & a pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde disperferunt, & quum pluribus *m* corpus, quàm capiebat, onerassent, *n* cetera membra deficere cœperunt: quodque imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure meritoque populus Romanus salutem se *o* principi suo debere profiteretur; *p* cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus hercule, non solis ortus, lucem *q* caliganti reddidit mundo; *r* quum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subitâ serenitate discussit? Non ergo revirescit solùm, sed etiam floret imperium. Absit modò invidia, excipiet hujus seculi tempora, ejusdem domûs utinam perpetua, certè diuturna posteritas.

k Cum Perdicca & Leonnato.

l Regia potestas socium non admittit.

m Imperium: regnum.

n Regni partes labare cœperunt, cùm exercitui & summæ rerum administrationi plures præfuerunt.

o Claudio.

p Cui populo in nocte, quæ pene ultima fuit, princeps ille quasi novum & salutare.

q In tenebrasmerso.

r Sine imperatore Senatus Populusque trepidarent...

Ceterum, ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam; Perdiccas unicam spem salutis suæ in Meleagri morte ponebat: vanum eundem & infidum, celeriterque res novatum, & sibi maximè infestum, s occupandum esse. Sed altâ dissimulatione consilium t premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus præerat, u subornavit: ut, quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum æquatū esse Perdiccæ. Quorum sermone Meleager ad se relato, furens irâ, Perdiccæ, quæ comperisset, exponit. Ille, velut novâ re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei cœpit: ad ultimum x convenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ vocis auctores. Agit Meleager gratias; amplexusque Perdiccam, fidem ejus in se, ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt: placet exercitum patrio more y lustrari, & probabilis causa videbatur præterita discordia.

XXIV. Macedonum reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera z ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte: intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, rex cum equitibus elephantisque constiterat a contra pedites queis Meleager præerat. Jam equestre agmen movebatur: & pedites b subitâ formidine ob recentem discordiam, c haud sane pacati quicquam exspe-

s Præveniendum.

t Tegebat.

u Excitavit.

x Inter eos.

y Expiari.

z In extremis campi

partibus.

a Ex adverso peditum.

b Correpti.

c Nihil amicum ab equitibus sperantes.

stantes, parumper addubitavere, an in urbem subducerent copias: quippe pro equitibus placenties erat. Ceterum veni ne temere commilitonum fidem damnarent, substitere, praeprae ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Jam agmina coibant; parvumque intervallum erat, quod aciem utranque divideret. Itaque rex cum una ala obsequitare peditibus coepit: discordiae auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdicae ad supplicia deposcens; minabaturque omnes turmas cum elephantis *d* inducturum se in recusantes. Stupelant improvise malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. Tutissimum ex praesentibus videbatur, *e* expectare potius, quam movere fortunam. Tum Perdicas, ut torpentes & *f* obnoxios vidit, trecentos ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, a ceteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objecit: omnesque belluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore: apparebatque id modò pro suo vindicatum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen & principium fuit. Meleager, serò intellectâ fraude Perdicae, tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, *g* damnatâ spe salutis, quum ejus nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum; ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

d Immissurum.

e Opperi qualemcumque sortem potius, quam illam arcessere.

f Accipiendæ injuriæ opportunos.

g De salute sua desperans.

XXV. Perdiccas, perducto in urbem exercitu, consilium principum virorum habuit, in quo imperium ita dividi placuit, ut rex quidem *h* summam ejus obtineret: satrapes Ptolemæus esset Ægypti & Africæ gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data est: Philotæ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphylia & majore Phrygia obtinere jussus Antigonus: in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adjunctam Leonnati provinciam esse jusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit: præceptum est ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret (solus hic detrectabat imperium.) Pithon Mediam, Lysimachus Thraciam, *i* appositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussi. Qui Indiæ, quique Bactris & Sogdianis, ceterisque aut Oceani aut Rubri maris accolis præerant, *k* quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam jus obtineret: Perdiccas cum rege esset, copiisque præesset, quæ regem sequebantur. Credidere quidam testamento Alexandri distributas esse provincias: sed famam ejus rei, quanquam ab auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, divisis imperii partibus, tuebantur, quas ipsi fundaverant; si umquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. Quippe paullò ante regis ministri, specie imperii *l* alieni *m* procurandi, singuli ingentia invaserant regna: sublati certaminum causis, quum & omnes ejusdem gentis essent, & a ceteris sui quisque imperii *n* regione dis-

<i>h</i> Summum imperium.	<i>i</i> isdem obtineret.
<i>i</i> Vicinas.	<i>l</i> Aridæ.
<i>k</i> Intra quos fines quisque habuisset imperium,	<i>m</i> Administrandi.
	<i>n</i> Terminis.

creti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio : quippe SORDENT prima curque, quum maiora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quàm fuisset accipere.

XXVI. Septimus dies erat, ex quo corpus regis jacebat in o folio : curis omnium ad formandum publicum statum a tam solenni munere adversis. Et non aliis, quàm Mesopotamiæ regione, fervidior æstus existit : adeo ut pleraque animalia, quæ in nudo solo deprehendit, exstinguat : tantus est p vapor solis & cæli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum & rari sunt, & incolentium fraude celantur : ipsis usus patet, ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nullâ tabe, ne minimo quidem livore corruptum vidêre, qui intraverant : q vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat. Itaque Ægypti Chaldæique jussi corpus suo more r curare, primò non sunt ausi admove, velut spiranti, manus : deinde precati, ut jus fasque esset mortalibus atrectare eum, s purgavere corpus : repletamque est odoribus aureum solium : & capiti adjecta fortunæ ejus insignia. Veneno necatum esse credidêre plerique : filium Antipatri inter ministros, Iollam nomine, patris jussu dedisse. Sæpè certè audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium, t majoremque esse præfecti opibus ; ac titulo Spartancæ victoriæ inflatum, omnia a se data afferentem sibi. Cre-

• Loculo aperto.

p Calor.

q Etiam vividus color, qui ex animæ præsentia oritur, remanserat in corpore.

r Condire aromatibus.

s Corporis intestina abstergere.

t Potentio, tunc esse, quàm postularet prætoris fortuna.

debant etiam Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque u exurat, æ ungulæ jumentum duntaxat patiens. Strygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum traditumque fratri Iollæ, & ab eo supremæ regis potioni inditum. Hæc, utcumque sunt tradita, eorum, quos rumor sparserat, mox potentia exstinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, & Græciam quoque, invasit: y soboles deinde excepit, interfectis omnibus quicumque Alexandrum, etiam longinquâ cognatione, contigerant. Ceterum, corpus ejus, a Ptolemæo, cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est: omnisque memoriæ ac nomini honos habetur.

u Exedat.

neri possit.

w Et solum intra cornu
ex jumentum pede conti-

y Filius Cassander suc-
cessit.

FINIS.



INDEX

IN

QUINTUM CURTIUM.

*Prior numerus Librum , posterior
Sectionem indicat.*

A

rium prælio ad Issum
vincit. 3 , 26. ejus in
Dariï matrem & con-
jugem humanitas. 3 ,
32. superbis Dariï lite-
ris responder. 4, 2. Ty-
rum capit. 4, 18. in Ga-
zæ obsidione gladio &
sagitta vulneratur. 4 ,
25. Jovis Hammonis
oraculum adit. 4 , 28.
Darium iterum superat
ad Arbelam. 4, 59. post
prælium a subsidiariis
Persis penè opprimi-
tur. 4 , 6 . in discipli-
na militari pleraque
mutat. 5 , 7. Uxiorum
urbem per occultum
iter aggreditur & expu-
gnat. 5 , 11. Persidem
intrat. 5, 16. nullâ vir-
tute magis quàm cele-
ritate laudabilis. 5, 17.

A Bdalominus ex
hortulano rex.

4 , 3.

Acesines Indiæ flu-
vius. 8 , 28.

Ægyptii , vana gens.

4 , 5.

Agis, pessimorum car-
minum post Chæri-
lum conditor. 8, 18.

Agis dux Lacedæmo-
niorum contra Ma-
cedonas dimicans,
fortissimè occum-
bit. 6 , 2.

Agriaspæ, dicti Ever-
getæ. 7 , 9.

Alexander Gordium
nodum secat. 1 , 5.
dum in Cydno amne
corpus abluit, morbo
piscitur. 3 , 11. Da-

60

60

60

60

60

91

91

Persepolim capit regum Persidis regiam. 5, 20. Persepolim, rogante Thaïde, incendio delet. 5, 22. temulentiae deditus. 5, 22. otio dissolvitur. 6, 4. mores patrios Persicis mutat. 6, 14. Dymni aliorumque insidiis periclitatur. 6, 19. Agriaspas & Parapamisadas invadit. 7, 9. Gravissima mala ex cœli rigore exercitus patitur. 7, 11. fame pœne oppressus. 7, 15. & siti in desertis Sogdianorum locis. 7, 18. ubi Alexander oblata aqua solus bibere non sustinet. 7, 19. a barbaris ad Tanaïm sagittâ ictus. 7, 23. & saxo in obsidione Cyropolis. 7, 26. Scythas bello tentat. 7, 34. de patris Philippi laudibus detrectat. 8, 3. Clytū ebrius interficit. 8, 6. agit quomodo cœlestes honores usurpet. 8, 17. Hermolai insidias vitat. 8, 23. Callisthenem occidendū tradit. 8, 27. in Indiam movet. 8, 28. illic in obsidione urbis sagittâ ictus. 8, 32. &

rursus, dum Mazagarum munimenta contemplatur. 8, 35. Porum bello superatum in amicorum numerum recipit. 8, 50. in Oxydracarum urbem solus defilit, & ferè interficitur. 9, 15. Oceanum adit. 9, 28. Bacchabundus per Indiam incedit. 9, 34. præcepta ad representanda supplicia. 10, 5. exercitus æs alienum dissolvit. 10, 7. milites in patriam redire cupientes alloquitur. 10, 7. Macedonibus iratus, Asiaticos milites sibi asciscit. 10, 10. moritur. 10, 12. a Persis & Sisygambi defletur. 10, 14. qualis vir fuerit. 10, 15. de successore ejus disceptationes. 10, 17. veneno extinctus credebatur. 10, 26. corpus ejus Memphim, & postea Alexandriam translatum. 10, 26.

Alexandriam in Ægypto condit Alexander. 4, 32. aliam in Caucasii radicibus. 7, 12. aliam ad Tanaïm. 7, 27. aliam in India. 9, 25.

Amazonum gens Hyrcaniæ finitima 6, 13.

Amyntas purgat se ab insidiis in Alexandrum. 7, 3.

Antipater regnum Macedoniæ invadit. 10, 26.

Aornos Indiæ petra. 8, 36.

Arabia, odorum fertilitate nobilis regio. 5, 2.

Arbela Alexandro traditur. 5, 2.

Arimazes Sogdianus Perram obtinet. 7, 39.

Aristander Alexandri augur. 4, 9. ad vota & preces eum vocat Alexander. 4, 50. explorare eventum rerum sacrificiis jubet. 7, 28. ei iratus, quod tristitia exta fuisse Erigyio prodidisset. 7, 30.

Artabazus post mortem Darii, cui fuerat fidissimus, Alexandrum adit. 6, 10. geminato honore quem Darius habuerat ei, domum reddit. 6, 10.

Asiæ spatium angustissimum. 3, 2.

Athenodoro : duce ; Græci ab Alexandro deficiunt. 9, 22.

B

Babylonis urbis origo & miranda opera. 5, 4.

Babylonii Alexandrum in urbe sua excipiant. 5, 3. maxime in vinum effusi. 5, 5. Babyloniae matronæ impudicæ. 5, 5.

Bactrus amnis. 7, 16.

Bactra urbs. 7, 16.

Bactriani, gens bellicosissima. 4, 23.

Bactrianæ terræ varia natura. 7, 16.

Bazaria, regio nemoribus saltibusque nobilis. 8, 2.

Bessus & Nabarzanes Darium telis confodiunt. 5, 36. Bessus se Artaxerxem appellari jubet. 6, 15. a suis victus 7, 20. Alexandro traditur. 7, 22. eoque jubente, Oxathres frater Darii Bessum crucifigendum accepit. 7, 22. Ecbatana ducitur capite placentus. 7, 38.

Branchidæ bilingues ,
a Milesiis Alexandri
militibus , eo per-
mittente , trucidan-
tur. 7 , 21.

Bubacene regio. 8 , 17.

Bucephalus Alexan-
dro maximè moriger
equus. 6 , 10. nomini
ejus dedicat Alexan-
der urbem Bucepha-
lon in India. 9 , 9.

C

Callisthenes Ale-
xandri jussu tru-
cidatus. 8 , 27.

Carthago , Gades ,
Thebæ , e Tyro Co-
loniæ. 4 , 19.

Caspium mare ceteris
dulcius. 6 , 9.

Caucasus mons Asiam
perpetuo jugo divi-
dit. 7 , 12.

Celenæ Alexandro de-
ditæ. 3 , 1.

Charidemi libera ad
Darium de Macedo-
nibus oratio. 3 , 5.

Cleo , Alexandri adu-
lator. 8 , 18.

Clytus ab Alexandro
interfectus. 8 , 6.

Cobares Bello , ut se
Alexandro dedat ,
liberè suadet. 7 , 14.

Cohortanus satrapes.
8 , 16.

Cœni ad Alexandrum
de dimittendis mili-
tibus oratio. 9 , 8.

Crateri adversus Phi-
lotam oratio. 6 , 23.
ad Alexandrum ab
Oxydracis vulnera-
tum. 9 , 20.

Cydnus amnis. 3 , 10.

Cyropolim a Cyro
conditam , Alexan-
der diruit. 7 , 26.

Cyri sepulcrum Ale-
xander , ut thesau-
ros eruat , recludit.
10 , 4.

D

Dædala Indiæ re-
gio. 8 , 34.

Dabæ bini armati equo
vehuntur. 7 , 31.

Darius mille talenta
interfectori Alexan-
dri daturum se pol-
licetur. 3 , 12. Sisi-
nem ad eum occi-
dendum sollicitat.
3 , 17. & Græcos
milites. 4 , 41. Eu-
phratem pontibus
jungit. 3 , 16. ab
Alexandro prælio
victus ad Issum. 3 ,
27. ad Alexandrum
superbè scribit. 4 , 1.

iterum, sed submissius. 4, 20. pacis condiciones Alexandro offert. 4, 43. iterum prælio superatur ad Arbelam. 4, 40. cum satrapæ sui Bessus & Nabarzanes comprehendunt vinciuntque. 5, 33. in sordidum velliculum impositum, & telis confossum relinquunt. 5, 35. Darii mater & conjux captivæ factæ. 3, 29. uxor moritur. 4, 41. Darii in suos misericordia. 3, 10. 4, 41.

Demophoon vates Alexandro vitæ periculum denuntiat. 9, 14.

Dioxippus, pugil nobilis, egregium facinus edit. 9, 24.

Dromades cameli velocitatis eximiae. 5, 8.

Dyardanes Indiæ fluvius. 1, 28.

Dymnus alique insidias Alexandro struunt. 6, 19.

E

Ecbatana, caput Mediæ. 5, 24.

Epistola superba Darii ad Alexandrum 4, 1. Alexandri responsoria. 4, 2. humanior Darii. 4, 20. Nabarzanis ad Alexandrum de Dario. 6, 2. Erymanthus, Indiæ fluvius. 8, 28.

Erythræum mare, unde dictum. 8, 29. 10, 2.

Evergetæ, unde sic dicti. 7, 9.

Euphrates Babylonem interfluit. 5, 4.

Eurylochus Hermolai insidias Alexandro aperit. 8, 23.

F

Felicitas Alexandri perpetua 9, 28.

Fortuna Alexandro semper amica. 8, 12.

G

GAbaza, regio Macedonibus iniqua. 8, 14.

Ganges, Indiæ fluvius 8, 28.

Gedrosia, Indiæ fertilis regio. 9, 33.

Gordium urbs Midæ regia. 3, 2. Gordius Midæ pater. 3, 2.

Gordium nodum Alexander

- Alexander solvit. Indiæ descriptio. 8, 3, 3.
 Græcorum temporaria ingenia. 4, 21. captivorum quatuor milia crudeliter a Persis laniata. 5, 17.
 Indi tinxerant gladios veneno 9, 26.
 Indus fluvius. 8, 29.
 Indorum mores. 8, 29.
 Indi maritimi. 9, 32.

H

- H** Ammonis Jovis oraculum. 4, 29.
 Hecatempylos, clara Parthienes urbs. 6, 5.
 Heneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt. 3, 3.
 Hephæstion pro Alexandro a Darii matre & conjuge salutatus. 3, 31.
 Hermolaus occidendi Alexandri consilium init. 8, 21. in Alexandrum invehitur. 8, 25.
 Hidaspes Indiæ fluvius. 8, 42 & 43.
 Hypsides, amisso Menedemo amico suo, mori vult. 7, 31.
 Hyllaspis uxor captiva, ab Alexandro dimittitur. 6, 4.

I

- I** Beria unde dicta. 10, 2.

L

- L** Acedæmonii, A-
 gi ductore, a Macedonibus devicti. 6, 1.
 Liber pater & Hercules Indiam adierunt. 8, 32. origo fabulæ de Baccho Jovis femine celato. 5, 33.
 Libri arborum pro chartis. 8, 29.
 Luna deficiens Macedonas territat. 4, 39.
 Lycus amnis, idem qui Marsyas. 3, 1. Lycum traiecit Darius. 4, 61.
 Lyncistes Alexander lanceis confoditur. 7, 1.
 Lysimachi cum leone congressus. 8, 2.

M

- M** Acedonum militum disciplina. 3, 5. 6, 4, 6, 29.

R

de capitalibus rebus inquirebat exercitus. 6, 25. Macedonum lege, propinqui eorum qui regi infideli sunt, necantur. 6, 32. tradebant regibus liberos adultos. 8, 21. Bacchantur in monte Mero. 8, 33. missionem flagitant. 9, 9. & 12. bellum civile ordiuntur. 10, 23. Macedonicum imperium inter plures principes dividitur. 10, 5. Mæotis palus in Caspium mare influere creditur. 6, 9. Mardorum, gentis bellicosissimæ, mores. 5, 21. 6, 11. eos Alexander imperata sua facere cogit. 5, 21. 6, 11. Marsyas amnis interfuit urbem Celænas. 3, 1. Mazagæ, Indiæ urbs. 8, 34. Meleager infidus, & res novaturus, Perdicæ fraude occiditur. 10, 24. Menedemus clade afficitur. 7, 31.

Meros Indiæ mons. 8, 31. Mesopotamia, unde sic dicta. 5, 2. ejus regionis fervidissimus æstus. 10, 26. Midæ regia in Phrygia 3, 2. Monarchia, optima regiminis forma. 10, 23. Multitudinis mobilitas, 9, 13. 10, 19. Musicani, Indiæ populi. 9, 25.

N

N Abarzanes unus ex Darii interfectoribus, Alexandro per literas factum excusat. 6, 8. eidem Alexander, Bagæ precibus motus, ignoscit. 6, 12. Niceam in India condit Alexander. 9, 9. Nisa Indiæ urbs. 8, 32.

O

O Ceanus exæstuans Macedonas territat. 9, 29. Ochus amnis. 7, 38. Omina. 4, 9. 4, 16. 4, 24. 4, 32. 4, 59.

Omphis, Indorum rex,
Alexandro se dedit.
8, 39.

Oratio Charidemi ad
Darium. 3, 5. Ale-
xandri ad Philippum
medicum, & Philip-
pi. 3, 14. Darii ad
suos de non dividen-
dis copiis. 3, 18. Si-
sygambis ad Alexan-
dram. 3, 33. Sido-
nii cujusdam ad Ab-
dolonymum. 4, 4.
Darii ad Tyrioten
de morte uxoris. 4,
42. Legatorum Da-
rii ad Alexandrum
de pace. 4, 43. Par-
menionis de eâdem
re. 4, 44. Alexan-
dri responsio. 4,
45. Parmenionis de
prælio cum Dario
furtim committen-
do. 4, 49. Alexandri
responsio. 4, 49. Da-
rii ad suos ante pu-
gnam. 4, 50. 4, 55.
Alexandri. 4, 54.
Darii ad suos, despe-
rationis plena. 5, 1.
Euthymonis de Græ-
cis captivis in pa-
triam redeuntibus.
5, 18. Theæteri de
eadem re. 5, 19.
Darii in ultimo re-

rum discrimine 5, 24.
Nabarzanis parrici-
dium in Darium præ-
parantis. 5, 25. Ale-
xandri ad milites ePar-
thiene in patriam redi-
tum meditantibus. 6, 6.
ejusdem de Dymni,
Philotæ, & aliorum
in se insidiis. 6, 22 &
26. Philotæ insidiarum
rei apologetica. 6, 29.
Belonis in Philotam. 6,
30. Amyntæ apologe-
tica. 7, 3. Bessi ad
suos, & Cobaris ad
Bessum. 7, 13. Alexan-
dri ad suos de Tanai
transeundo. 7, 29.
ejusdem in Aristan-
dram de auspiciis vul-
gatis. 7, 30. Legati
Scytharum ad Alexan-
dram. 7, 33. Alexan-
dri ad juvenes Arima-
zis petram conscensu-
ros. 7, 40. Cleonis de
Alexandro adorando.
8, 18. Callisthenis res-
ponsorio. 8, 19. Her-
molai in Alexandrum.
8, 25. Alexandri res-
ponsorio. 8, 27. Pori
ad Alexandrum. 8, 50.
Alexandri ad milites
in India de ulteriori
expeditione. 9, 6. Cra-
teri ad Alexandrum ab

Oxydracis vulneratum. 9, 20.

Orsines, nobilis Persa, Bagoæ Eunuchi criminatione perit. 10, 3.

Oxathrem, fratrem Darii, inter corporis sui custodes Alexander habuit. 7, 22.

Oxus flumen. 7, 38.

Oxydracarum regio. 9, 12.

P

P Arapamisadæ maximè septentrionales. 7, 10.

Parmenion trucidatur. 7, 7. militiæ, domique clarus. 7, 8.

Perdiccas annulum a moriente Alexandro recipit. 10, 13.

Persagadum urbem Cyrus condidit. 5, 20.

Persæ arcana regum mirâ fide celant. 4, 23. solem & ignem venerantur. 3, 7.

Persici agminis ordo. 3, 7. regis cultus. 3, 8.

Persepolis, regum Persidis regia, ab Alexandro capta. 5, 20. & incensa. 5, 22.

Pestilentia ex fame or-

ta Macedonas malè habet. 9, 33.

Phalange nihil apud Macedonas validius 3, 5 & 23.

Philippus medicus Alexandri morbum pellit. 3, 13.

Philippo imperium Alexandri defertur. 10, 19.

Philotas Dymni & aliorum insidias Alexandro non aperit. 6, 20. se ad milites oratione excusat. 6, 29. de eo quaestio habetur. 6, 1, cum reliquis conjuratis morte multatur. 6, 33. illius & patris erga Alexandrum bene merita. 6, 41.

Phrygia pluribus vicis quàm urbibus frequens. 3, 2.

Polydamas ad interficiendum Parmenionem mittitur. 7, 5.

Polytimetus amnis. 7, 37.

Pori regis Indorum exercitus. 8, 42. cum Macedonibus pugna & clades. 8, 46. eum in regno suo relinquit Alexander. 9, 9.

Prometheus in qua rupe vinctus. 7, 12.

Ptolemæus gladio venenato faucibus, herbâ per quietem visâ sanatur. 9, 27.

Pyramus amnis. 3, 10.

R

Rhinoceros in montibus Indiæ. 9, 1.

Roxane Alexandro nupta. 8, 16.

S

Sabracæ Indiæ populi. 9, 25.

Sarmatarum pars Scythæ. 7, 2.

Satibarzanes ab Alexandro transfuga, cum Erigyio dimicans occiditur. 7, 17.

Satrapene fertilis regio. 5, 7. illic Alexander præmia proponit suis. *ibid.*

Scythæ sedes habent in Europa & in Asia. 6, 5. eorum legati ad Alexandrum oratio. 7, 33. invicti habitati. 7, 36. Abii, Scythæ, barbarorum

justissimi. 7, 24.

Semiramis Babylonem condidisse fertur. 5, 4. Cyrum & Semiramim admiratus est Alexander. 7, 26.

Serpentes Indiæ maxime noxii. 9, 2.

Sisines Persa scelesti in Alexandrum consilii suspectus, occiditur. 3, 13.

Sisygambis Darii mater Alexandrum laudat. 3, 32. 10, 14. tristis ob purpuram ad vestes conficiendas sibi ab Alexandro missam. 5, 9. ejus precibus Alexander Uxiorum urbem intactam donavit. 5, 11. extincto Alexandro, vitam inediâ finit. 10, 14.

Sobii in India majores suos ab exercitu Herculis deducunt. 9, 10.

Sogdiana regio qualis & quanta. 7, 37.

Sogdiani ad supplicium ducti lætantur. 7, 37.

Sopithes, Indorum rex. 9, 3. mos in ejus regno tollendi liberos. 9, 3. can.

R iij

3100
3100

dem leonibus maxime infesti. 9, 4.

Spitamenes, Dataphernes & Catenes, Bessum vinctum perdunt ad Alexandrum 7, 20. iussi ab Alexandro tumultuantes Bactrianos sedare., ad arma magis contitant. 7, 5. obtruncati Spitamenis caput uxor defert ad Alexandrum. 7, 13.

Stygis fontis pestiferum virus. 10, 26.

Suza incredibiles thesauros habuisse narrantur. 5, 8.

Susidas pylas Alexander omittere coactus 5, 12. aliam, sed difficili, via Persidem intrat. 5, 15.

Silvæ apud Indos prope in immensum spatium diffusa. 8, 2.

Sysimithres matrem suam uxorem duxerat. 8, 9. Alexandro se dedit. 8, 10.

T

T Anaïs Europam & Asiam medius interfuit. 6, 5. 7, 28. Caucasus mons commi-

titur Caucaso. 7, 12. per eum ex Asia in Europam transit Alexander. 7, 32.

Thais Alexandrum excitat ad incendendam Persepolim. 5, 22.

Thalestris, Amazonum regina, Alexandrum adit. 6, 13.

Tigris fluvius, unde sit dictus. 4, 36. ejus ortus & cursus. 5, 10.

Tyrum Alexander post ingentes labores capit. 4, 1. hujus urbis origo. 4, 19.

Tyrii veteres ingenuum puerum Saturno immolare solebant. 4, 15.

V

V Eneti, vide Hæneti.

X

X Enippa, Scythiæ confinis regio. 8, 9.

Z

Z Ioberis amnis per trecenta stadia terrâ conditus labitur. 6, 7.



CATALOGUE

DES LIVRES CLASSIQUES,

Qui se trouvent chez le même Libraire.

CICERONIS Opera , recensuit Lallemand ,
14 vol. in-12.

Orationes omnes , 3 vol. in-24.

Orationes quæ in Universitate Parisiensi
vulgò explicantur cum notis selectis ,
juxta accuratissimam Lallemand editio-
nem , 3 vol. in-12.

Opera Philosophica , in-12.

Præcepta Rhetorices collecta ex libris de Ora-
tore Ciceronis , in-12.

Eclogæ , quas in usum puerorum selegit , &
Gallicas ex Latinis fecit Jos. Oliverus ,
in-12.

Oraisons de Cicéron traduites par Villefore ,
8 vol. in-12.

Choisies , latin. & franç. 2 vol. in-12.

Les Livres de l'Amitié , de la Vieillesse , les
Paradoxes , le Songe de Scipion , lat. &
franç. in-12.

Les Offices , traduction nouv. in-12. 1768.

Cæsaris Commentarii , in-24. cum notis gall.

Le même lat. & franç. 2 vol. in-12. nouv.
édit. revue par M. de Wailly.

Cornelius Nepos , ex recensione Valart , in-24.

Le même , latin & françois , in-12.

Cornelius Tacitus , juxta accuratissimam Lalle-
mand editionem , in-12.

Le même , lat. & franç. 3 vol. in-12.

Danetii Diction. lat. gall. in-4.

Dictionnaire du P. le Brun, fr. & lat. in-4.

Le même en abrégé, franç. & latin, dédié à
Monseigneur le Dauphin, ouvrage com-
posé sur le modele du Boudot, in-8.

Du P. Gaudin, franç. & lat. in-4.

Du P. Pomey, fr. & lat. in-4.

Le Petit Apparat Royal, nouv. édit. corrigée
& considérablement augmentée, d'après
les Dictionnaires du P. Joubert & du P.
le Brun, in-8.

Officina latinitatis, in-8.

Universale, seu Boudot, in-8.

Novitius, 2 vol. in-4.

Gradus ad Parnassum, in-8.

Délices de la Langue Latine, in-24.

Eutropius cum notis gallicis, in-24.

*Erasmi, Petrarchi & Corderii Selecta collo-
quia*, quibus adjectus est ejusdem Erasmi
tractatus de civilitate morum puerilium,
cum notis gallicis, in-8.

Grammaire Françoisse, par M. de Wailly, in-
12. sixieme édition, augmentée de la
Prosodie & dédiée à l'Université de
Paris.

Abrégé de la même, quatrieme édition,
augmentée.

*Horatius, cum interpretatione & notis Duha-
mel*, in-12.

Idem, cum interpretatione & notis Juvencii,
2 vol. in-12.

Idem, cum notis, in-12.

Le même, traduit par le P. Sanadon, 2 vol.
in-12.

Juvenalis, cum interpretatione ac notis Juvencii, in-12.

Le même, traduit par Tarteron, in-12.

Manuel des Grammairiens, in-12.

Maximes tirées de l'Ecriture-Sainte, in-32.

De la Concorde, in-18.

Novum Testamentum, in-24.

Le même, traduit par M. Valart, in-24.

Faciles aditus ad Linguam latinam, seu *Excerpta quædam ex colloquiis Matth. Corderii*, & *Apophtegmatibus Erasmi. Accesserunt amænæ Fabulæ*, in-12.

Pensées de Sénèque, traduites en françois, pour servir à l'Education de la Jeunesse, par M. de la Beaumelle, nouvelle édit. in-12.

Coutumes & Cérémonies observées chez les Romains, pour faciliter l'Intelligence des anciens Auteurs, in-12.

Ovidii Metamorphoses, cum notis gallicis & *Appendice gallico de Diis & Heroibus Poeticis*, ad usum scholarum, in-12.

Les mêmes, traduct. nouv. 2 vol. in-12.

Phædri Fabulæ, *P. Syri Sententiæ*, *Faerni Fabularum Libri quinque*, cum notis gallicis.

Les mêmes, lat. & franç. chiffrées, in-12.

Les mêmes, lat. & franç., in-18.

Plinii Epistolæ & Panegyricus, in-12.

Idem, *Panegyricus*, in-24.

Lettres de Pline, traduites par M. de Saci, 3 vol. in-12.

Fables d'Esopé mises en françois, avec figure à chaque Fable, & les quatrains de Benferrade, in-12.

Quinte Curce, traduit par Vaugelas, 2 vol. in-12.

Quintilien, traduit par M. l'Abbé Gédoyen, 4 vol. in-12.

Sallustius, cum notis, in-24.

Le même, latin & françois, in-12.

Selectæ e novo Testamento historiæ ex Erasmi paraphrasibus desumptæ, in gratiam ty-

ronum, in 12. 1759. *Nova editio diligenter recognita.*

Le même, latin & françois, in 12. par M. de Wailly.

Titus Livius, cum notis Clerici, 3 vol. in 12.

Idem, cum notis Crevier, 6 vol. in 12.

Le même, trad. par M. Guerin, 10 vol. in 12.

Terentius, cum notis Juvencii, in 12.

Le même, traduit par Mde Dacier, 3 vol. in 12.

Virgilius, cum interpretatione & notis Ruæi, 3 vol. in 12.

Idem, cum notis, in 12.

Idem, sine notis, in 12 & in 1^o.

Le même, latin & françois, traduit par Catrou, 4 vol. in 12. avec figures.

Velleius Paterculus, in 12 & in 4.

Le même, latin & françois, in 12.

Ouvrages & Traductions

de M. l'Abbé d'OLIVET, in-12.

Pensées de Cicéron, pour servir à l'Education de la Jeunesse, nouvelle édition.

Philippiques de Démosthène & Catilinaires de Cicéron, cinquieme édition.

Entretiens de Cicéron sur la nature des Dieux, 2 vol. quatrieme édition.

Tusculanes de Cicéron, 2 vol. quatrieme édit.

Remarques sur la Langue Françoise, in 12.

Santolii Hymni sacri & novi, in 12.

Les Hymnes de Santeuil, traduites en vers françois, par M. l'Abbé Poupin, in-12.

Ruris deliciæ, ou Amusements de la Campagne, en vers latins & françois, in 12.

A P P R O B A T I O N.

J'AI lu par ordre de Monseigneur le Chancelier, *Quintus Curtius cum notis, &c.* à Paris, ce 9 Août 1759.

P. GERMAIN.

P R I V I L E G E D U R O I.

LOUIS, par la Grace de Dieu, Roi de France & de Navarre : A nos amés & féaux Conseillers les Gens tenants nos Cours de Parlement, Maître des Requêtes ordinaire de notre Hôtel, Grand Conseil, Prévôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenants Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra. SALUT. Notre amé BARBOU, Libraire à Limoges, Nous a fait exposer qu'il désireroit faire réimprimer & donner au Public des Livres qui ont pour titre *Epîtres & Evangiles. Journée du Chrétien. Pseaumes de David. Quintus-Curtius cum Notis. Tables Géographiques.* S'il Nous plaisoit lui recorder nos Lettres de Permission pour ce nécessaires. A CES Causes, voulant favorablement traiter l'Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire réimprimer lesdits Livres autant de fois que bon lui semblera, & de les vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume pendant le temps de trois années consécutives, à compter du jour de la date des Présentes. FAISONS défenses à tous Imprimeurs, Libraires, & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire de réimpression étrangère dans aucun lieu de notre obéissance. A la charge que ces Présentes seront enrégistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, dans trois mois de la date d'icelles; que la réimpression desdits Livres sera faite dans notre Royaume & non ailleurs, en bon papier & beaux caractères, conformément à la feuille imprimée, attachée pour modèle sous le contre-scel des Présentes; que l'Impétrant se conformera en tout aux Réglements de la Librairie, & notamment à celui du 10 Avril 1725. Qu'avant

de les exposer en vente, les imprimés qui auront servi de copie à la réimpression desdits Livres, seront remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, es mains de notre très-cher & féal Chevalier Chancelier de France le Sieur DELAMOIGNON; & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires de chacun dans notre Bibliothèque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notre très-cher & féal Chevalier Chancelier le Sieur DELAMOIGNON; le tout à peine de nullité des Présentes; du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir ledit Exposant & ses ayant-causés, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons qu'à la copie des Présentes qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin desdits Livres, soit ajoutée comme à l'Original. COMMANDONS au premier notre Huissier ou Sergent sur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous les Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte-Normande & Lettres à ce contraires. CAR TEL EST NOTRE PLAISIR. DONNÉ à Versailles le vingt-neuvième jour du mois de Septembre, l'An de Grace mil sept cent cinquante-neuf, & de notre Règne le quarante-cinquième. Par le Roi en son Conseil. LEBEGUE.

Registré sur le Registre XV. de la Chambre Royale & Syndicale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N. 3113. fol. 21. conformément au Règlement de 1723. A Paris ce 16 Octobre 1759.

VINCENT, Adjoint.

5
m.
en
e.
i
o
s
2



Curtius Rufus, Quintus,

De rebus Alexandri Magni

Parisli 1764

A.lat.b. 932

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10245258-3